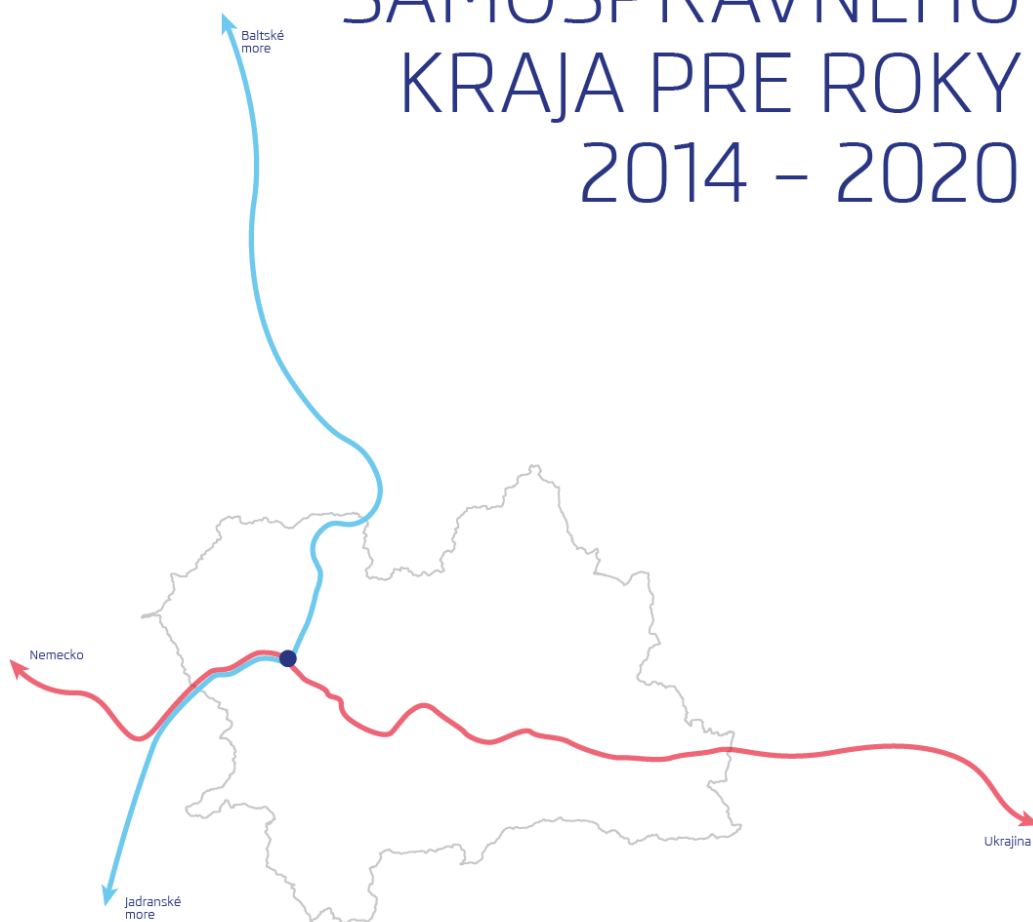

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA PRE ROKY 2014 – 2020

Projekt je realizovaný s podporou Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Regionálneho operačného programu.

Investícia do Vašej budúcnosti

Žilinský
samosprávny
kraj

Názov	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020
Územné vymedzenie	Žilinský kraj
Schválenie projektového zámeru vypracovania PHSR	25.6.2012
Proces SEA – záverečné stanovisko	17.12.2015
Dátum schválenia PHSR	21.12.2015
Schvalujúci orgán	Zastupiteľstvo ŽSK
Verzia	1.0

Žilina, 2015

Obsah:

<i>Úvod</i>	6
1. Východiskové podklady	7
2. Analytická časť	9
3. Strategická časť	269
4. Programová časť	275
5. Realizačná časť	305
6. Finančná časť	317
<i>Zoznam členov projektového tímu a expertných komisií pre prípravu dokumentu</i>	336
<i>Príloha 1: Scenáre vývoja</i>	337
<i>Príloha 2: Zoznam skratiek</i>	339

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

Spracovateľ: Rozvojová agentúra Žilinského samosprávneho kraja, n.o.

Úvod

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020 je v súlade s platnou legislatívou (zák. č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších zmien) spracovaný ako strednodobý rozvojový dokument pri čo najširšom uplatnení princípu partnerstva s relevantnými aktérmi regionálneho rozvoja na našom území.

Dokument je spracovaný prioritne na roky 2014 – 2020 s možným výhľadom do r. 2025. Vychádza z platnej územnoplánovacej dokumentácie, plne rešpektuje Regionálnu výskumnú a inovačnú stratégiu Žilinského kraja 2014+ a je v súlade s ostatnými koncepčnými a rozvojovými dokumentmi kraja.

1. Východiskové podklady

Pri spracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020 sa brali do úvahy existujúce strategické a plánovacie dokumenty na národnej a regionálnej úrovni v zmysle zabezpečenia súladu spracovávaného dokumentu s platnými stratégiami relevantnými pre územie Žilinského kraja. Vzhľadom k nadnárodnému resp. európskemu charakteru politiky súdržnosti EÚ, v rámci ktorej sú pre programové obdobie 2014 – 2020 vyčlenené finančné zdroje na napĺňanie opatrení v oblasti regionálneho rozvoja, dokument tiež zohľadňuje Stratégiu Európa 2020.

Z dokumentov na národnej úrovni boli pri spracovaní programu brané do úvahy nasledujúce dokumenty:

- Konceptia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Zmien a doplnkov č.1,
- Partnerská dohoda,
- Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, 2010,
- Národný program reforiem,
- Strategický plán rozvoja a údržby ciest na úrovni regiónov,
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy v SR do roku 2020, ako príloha Strategického plánu rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020,
- Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR,
- Vodný plán Slovenska,
- Konceptia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2015,
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR vrátane neskorších aktualizácií,
- Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy,
- Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike,
- Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2014-2030,
- Stratégia celoživotného vzdelávania – aktualizácia 2011,
- Stratégia rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020,
- Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR

Operačné programy pre programové obdobie 2014 - 2020:

- Operačný program Kvalita životného prostredia,
- Operačný program Ľudské zdroje,
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra,
- Integrovaný regionálny operačný program,
- Operačný program Výskum a inovácie,
- Operačný program Efektívna verejná správa,
- Operačný program Rybné hospodárstvo
- Program rozvoja vidieka
- programy cieľ'a európska územná spolupráca

Z dokumentov na regionálnej úrovni boli pri spracovaní programu brané do úvahy najmä nasledujúce dokumenty:

- Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja v znení Zmien a doplnkov č.4,
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja na roky 2007 – 2013,
- Regionálna výskumná a inovačná stratégia Žilinského kraja 2014+
- Plán dopravnej obslužnosti ŽSK,
- Budovanie cyklotrás na území Žilinského samosprávneho kraja (cyklostratégia)
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu ŽSK pre roky 2007 – 2013, ktorá bola aktualizovaná cez RA ŽSK prostredníctvom dokumentu „Analýza doterajšej implementácie Stratégie rozvoja cestovného ruchu Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2007 – 2013 a návrh na skvalitnenie, zlepšenie situácie v oblasti efektívnej podpory cestovného ruchu v ŽSK,
- Urbanistická štúdia Slovensko-českého prihraničného územia,
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja – aktuálne znenie,
- Konceptcia sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva ŽSK, vrátane jej aktualizácie v častiach 4. A Konceptcia sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva ŽSK,
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2014 – 2017,
- Konceptcia rozvoja výchovy a vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2010 – 2013,
- Konceptcia rozvoja zdravotníctva Žilinského samosprávneho kraja,
- Stratégia systémovej spolupráce medzi Žilinským samosprávnym krajom a Moravskosliezskym krajom,
- Stratégia systémovej spolupráce inštitúcií Sliezskeho vojvodstva a Žilinského samosprávneho kraja na roky 2010 - 2020

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

2. ANALYTICKÁ ČASŤ

2.1 Postavenie Žilinského kraja z hľadiska hlavných rozvojových smerov

Žilinský kraj sa nachádza v severozápadnej časti Slovenskej republiky na križovatke dvoch európskych dopravných koridorov, a tiež vo významnom cezhraničnom rozvojovom území definovanom trojuholníkom miest Žilina – Ostrava (ČR) – Katowice (PR). Vzájomné cezhraničné socioekonomické väzby v rámci tohto územia boli hlavným motívom pre založenie Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TRITIA, s r.o., ktorého je Žilinský samosprávny kraj zakladajúcim členom.

Podľa Konceptie územného rozvoja Slovenska v znení zmien a doplnkov č. 1, 2011 (ďalej aj ako „KURS“) Žilinským krajom prechádzajú, resp. do neho vstupujú štyri rozvojové osi prvého stupňa, dve rozvojové osi druhého stupňa a osem rozvojových osí tretieho stupňa. Na základe územného priemetu rozvojových osí v Žilinskom kraji je zrejmé, že ich „chrbtovou kosťou“ je údolie Váhu, ktorým vedú považská rozvojová os (Bratislava – Trnava – Trenčín - Žilina) a žilinsko – podtatranská rozvojová os (Žilina – Martin – Poprad - Prešov). Tieto osi dopĺňajú v južno – severnom trasovaní žilinsko – kysucká rozvojová os (Žilina – Čadca – hranica s Českou republikou) a zvolensko – turčianska rozvojová os (Zvolen – Banská Bystrica – Turčianske Teplice - Martin). Na schému štyroch uvedených rozvojových osí prvého stupňa prirodzene nadväzujú ostatné rozvojové osi definujúce smery rozvoja do všetkých regiónov Žilinského kraja.

Rozvojové osi prvého stupňa sa pretínajú v dvoch najväčších sídlach Žilinského kraja, v mestách Žilina a Martin, ktoré tvoria centrá osídlenia prvej skupiny. Územie týchto dvoch miest a sídiel v priľahlom území regiónov Horné Považie, Turiec a Kysuce, tvorí jedno zo šiestich ťažísk osídlenia prvej úrovne v Slovenskej republike, tzv. žilinsko – martinské ťažisko osídlenia. Krajské mesto Žilina spolu s okolitými obcami Divinka, Horný Hričov, Teplička nad Váhom, Ovčiarsko, Bitarová, Hôrky, Mojš, Rosina, Lietavská Lúčka a Višňové tvoria mestskú oblasť. Významné z hľadiska rozvojového potenciálu je tiež liptovskomikulášsko – ružomersko – dolnokubínske ťažisko osídlenia druhej úrovne s tromi centrami osídlenia druhej skupiny (Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Ružomberok).

2.2 Socioekonomická a makroekonomická analýza

2.2.1 Súhrnná charakteristika územia Žilinského kraja

2.2.1.1 Prírodný potenciál

2.2.1.1.1 geomorfologické členenie

Slovenská republika patrí v rámci geomorfologického členenia (Kočický, Ivanič, 2011) do územia spadajúceho pod Alpsko – himalájsku sústavu, ktorú na našom území reprezentujú dve podsústavy – Karpaty, deliace sa na provinciu Západné Karpaty a Východné Karpaty, a Panónska panva. Územie ŽSK spadá pod dve subprovincie v rámci provincie Západné Karpaty:

- vonkajšie Západné Karpaty (prevažná časť Kysúc a Oravy)
- vnútorné Západné Karpaty (Liptov, prevažná časť Turca a Horného Považia)

Subprovincia vonkajších Západných Karpát sa ďalej člení na päť oblastí, z ktorých štyri zasahujú na územie Žilinského kraja:

- Podhôľno – magurská oblasť (Podtatranská brázda, Skorušinské vrchy, Oravská kotlina)
- Slovensko – moravské Karpaty (Javorníky, Považské Podolie)
- Stredné Beskydy (Kysucká vrchovina, Kysucké Beskydy, Oravská Magura, Oravská vrchovina, Oravské Beskydy, Podbeskydská brázda, Podbeskydská vrchovina)
- Západné Beskydy (Turzovská vrchovina, Moravsko – sliezske Beskydy, Jablunkovské medzihorie)

Južnú časť Žilinského kraja zaberá subprovincia Vnútorných Západných Karpát. Člení sa na päť oblastí z ktorých do územia Žilinského kraja zasahuje Fatransko – tatranská oblasť a okrajovo tiež Slovenské stredohorie:

- Fatransko – tatranská oblasť (Chočské vrchy, Kozie chrčty, Malá Fatra, Nízke Tatry, Podtatranská kotlina, Strážovské vrchy, Súľovské vrchy, Tatry, Turčianska kotlina, Veľká Fatra, Žiar, Žilinská kotlina)
- Slovenské stredohorie (Kremnické vrchy)

2.2.1.1.2 klimatické pomery

Podnebie Slovenska vrátane územia Žilinského kraja ovplyvňuje prevládajúce západné prúdenie vzduchu v miernych šírkach medzi stálymi tlakovými útvarmi, Azorskou tlakovou výšou a Islandskou tlakovou nížou. Podnebie tiež ovplyvňujú kontinentálne vzduchové hmoty. Najmä v letných mesiacoch do tohto územia môžu preniknúť tropické vzduchové hmoty prichádzajúce od Stredomoria, kým v zime je toto územie tiež ovplyvňované arktickými vzduchovými hmotami od severovýchodu.

Mapa klimatických oblastí SR (Lapin, Faško, Melo, Šťastný, Tomlain, 2002) člení Slovensko do troch klimatických oblastí (teplá, mierne teplá, chladná), pričom územie Žilinského kraja pokrýva prevažne chladná oblasť (vlhké podnebie s júlovým priemerom $<16^{\circ}\text{C}$) a v kotlinách a nižšie položených dolinách mierne teplá oblasť (priemerne menej ako 50 letných dní za rok s denným maximom $\geq 25^{\circ}\text{C}$, júlový priemer teploty vzduchu $\geq 16^{\circ}\text{C}$).

kvalita ovzdušia

Územie SR je z hľadiska merania kvality ovzdušia rozdelené na 8 zón zodpovedajúcich krajom a dve aglomerácie (Bratislava a Košice). Pre vytvorených 8 zón sa hodnotí znečistenie ovzdušia pre SO_2 , NO_2 , NO_x , PM_{10} , $\text{PM}_{2,5}$, benzén a CO. V rámci 19 oblastí riadenia kvality ovzdušia, kde opakovane dochádza k prekročeniu limitných hodnôt znečistenia sú tri lokality v Žilinskom kraji: Martin, Ružomberok, Žilina. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že menej priaznivými obdobiami roka z hľadiska výskytu týchto látok v ovzduší sú zima a jar.

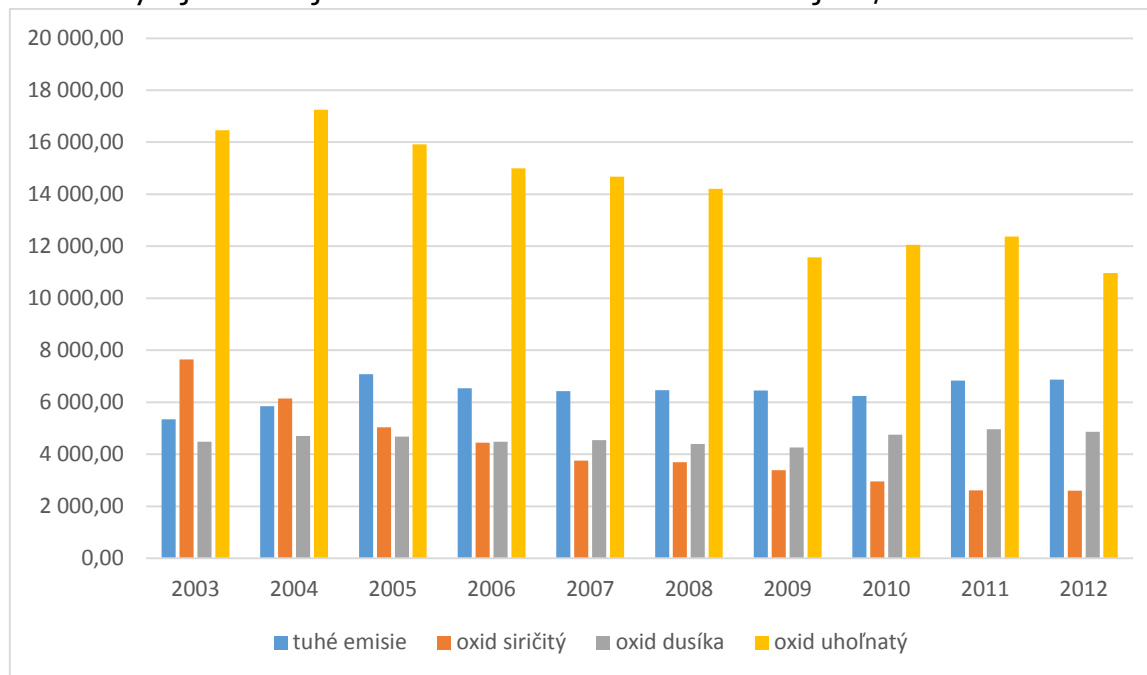
Pokiaľ ide o namerané zložky znečistenia v ovzduší Žilinského kraja, najväčší objem znečistenia v t/rok vykazuje oxid uhoľnatý (CO), kde ale za uplynulú dekádu (2003 - 2012) možno sledovať najzásadnejšie zníženie znečistenia. V súčasnosti merané hodnoty tejto zložky v ovzduší Žilinského kraja neprekračujú povolené limity. Vývoj podielu tejto zložky v ovzduší priamo súvisí s objemom výroby železa a ocele u hlavných priemyselných podnikov, ktoré sa nachádzajú mimo územia kraja. Negatívne na jej stav pôsobí aj nárast ceny plynu a uhlia vedúci k rastu podielu využívania dreva ako paliva v domácnostiach.

Tuhé emisie sú najsmrteľnejšou formou znečistenia ovzdušia. Každému zvýšeniu PM_{10} o $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ zodpovedá nárast rakoviny pľúc o 22%, v prípade častíc $\text{PM}_{2,5}$ dokonca nárast až o 36%, keďže vďaka svojej menšej veľkosti dokážu preniknúť hlbšie do pľúc. Proti uplynulým dekádam došlo k poklesu znečistenia emisiami tuhých látok v ovzduší vďaka zmene palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a zavádzaniu resp. zvyšovaniu účinnosti odľučovacej techniky. Na druhej strane, o čo intenzívnejšie domácnosti kúria drevom v reakcii na rastúce ceny energií, o to vyššia je koncentrácia tuhých látok v ovzduší. Domácnosti (malé zdroje) sú najvýznamnejším zdrojom znečistenia emisiami PM_{10} a $\text{PM}_{2,5}$. Až za ne sa radí priemysel (veľké zdroje). Pokiaľ ide o dopravu, prispievajú k ich tvorbe najmä dieselové motory.

Poklesu oxidov dusíka NO_x v doprave prispela výmena vozového parku na slovenských cestách s inovovanými spaľovacími procesmi. Nárast cien plynu a uhlia vedúci k využívaniu dreva ako paliva má na druhej strane negatívny vplyv na prítomnosť tejto látky v ovzduší. Pokles objemu výroby v priemysle spôsobený hospodárskou krízou tiež prispel aj k poklesu oxidov dusíka v ovzduší.

Taktiež u oxidu siričitého SO_2 možno sledovať dlhodobý klesajúci trend, čo je spôsobené jednak zmenou palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a jednak inštaláciou odsírovacích zariadení vo veľkých energetických zdrojoch. V cestnej doprave došlo k výraznému poklesu emisií SO_2 vďaka legislatívnym opatreniam dotýkajúcim sa obsahu síry v pohonných látkach v r. 2005.

Obr. 1: Vývoj znečisťujúcich látok v ovzduší v Žilinskom kraji v t/rok za r. 2003 - 2012

Zdroj: ŠÚ SR

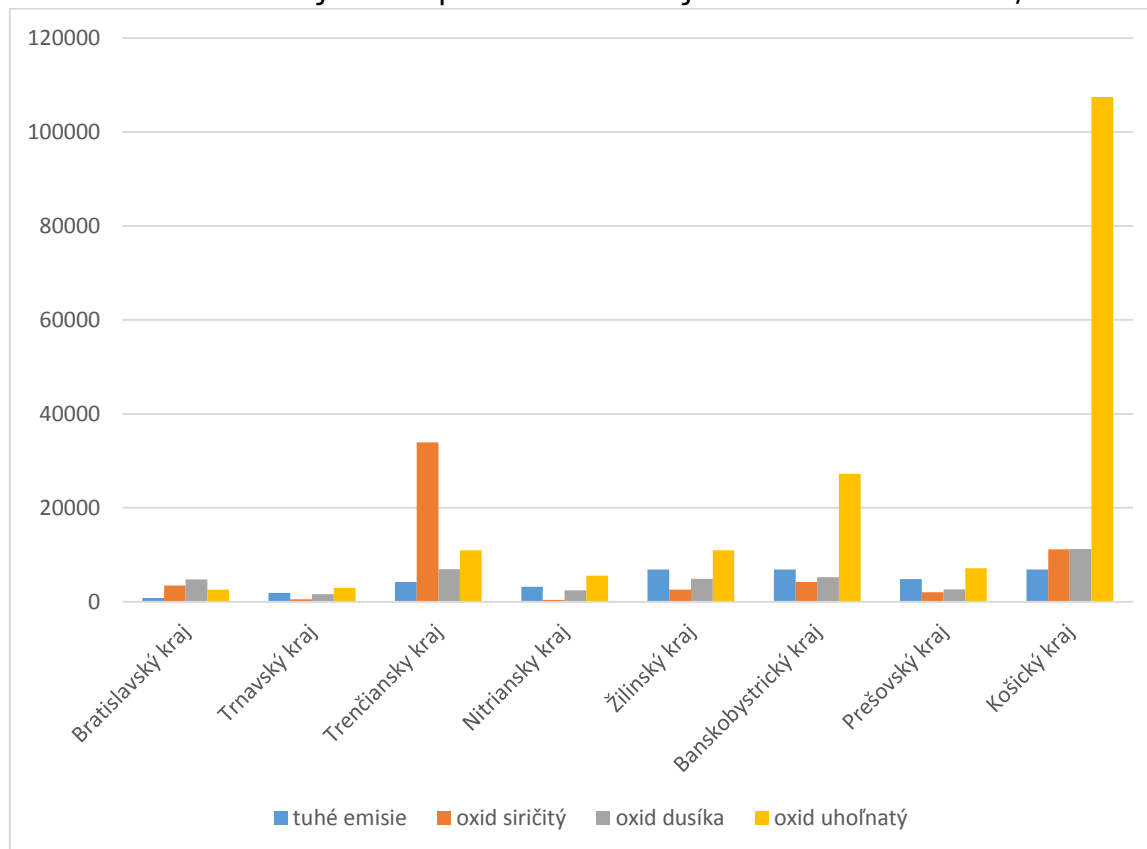
Ako je zrejmé z grafu č. 1, Žilinský kraj sa radí medzi kraje s najväčším obsahom tuhých emisií (PM_{10} a $PM_{2,5}$), kým u ostatných zložiek dosahuje priemerné až podpriemerné hodnoty. Medzi lokality s hodnotami dlhodobo prekračujúcimi povolené limity u tohto druhu znečistenia patrí Ružomberok. 75% podiel na tomto znečistení majú malé zdroje znečistenia (domácnosti), 14% sa podieľajú veľké zdroje znečistenia (priemysel). Medzi 20 najvýznamnejších znečisťovateľov v SR u tejto látky v r. 2012 patrili aj spoločnosti Mondi scp, a.s., Ružomberok, Obaly SOLO, s.r.o., Ružomberok a DOLVAP, s.r.o. Varín zo Žilinského kraja.

V produkcii oxidu uhoľnatého (CO) je neslávnym lídrom medzi kraji SR Košický kraj, a to vďaka rozvinutej výrobe ocele a železa. Priemysel má dominantný podiel na produkcii tejto zložky do ovzdušia (60%). Významný 20% podiel má ale aj doprava. V Žilinskom kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu limitov u tejto zložky. Medzi 20 najvýznamnejších znečisťovateľov v SR u tejto látky v r. 2012 patrili aj spoločnosti OFZ, a.s., Istebné a Mondi scp, a.s., Ružomberok zo Žilinského kraja.

U oxidov dusíka NO_x patria v SR popredné priečky Košickému kraju a Trenčianskemu kraju. Dominantným producentom oxidov dusíka do ovzdušia je doprava (46%), významný podiel má aj priemysel, t.j. veľké stacionárne zdroje (34%). V Žilinskom kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu limitov u tejto zložky. Medzi 20 najvýznamnejších znečisťovateľov v SR u oxidov dusíka v r. 2012 patrili aj spoločnosti Mondi scp, a.s., Ružomberok, OFZ, a.s., Istebné, Žilinská teplárenská, a.s., Žilina zo Žilinského kraja.

93% oxidu siričitého SO₂ pochádza z priemyslu. V Žilinskom kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu povolených limitov u tejto zložky. V r. 2012 patrili medzi 20 najvýznamnejších znečisťovateľov v SR u tejto zložky aj Martinská teplárenská, a.s., Martin, Žilinská teplárenská, a.s., Žilina, OFZ, a.s., Istebné a Mondi scp, a.s., Ružomberok zo Žilinského kraja.

Obr. 2: Porovnanie krajov SR v produkcii znečisťujúcich látok v ovzduší v t/rok za r. 2012

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.1.3 hydrogeologické pomery

Na území Žilinského kraja sa nachádzajú všetky tri skupiny hydrogeologických regiónov v SR rozdelených podľa určujúceho typu priepustnosti (Malík, Švasta, 2002):

- medzizrnová priepustnosť (Liptovská kotlina, Turčianska kotlina, Žilinská kotlina)
- krasová a krasovo – puklinová priepustnosť (ostatné územie Žilinského kraja patriace do subprovincie Vnútorne Západné Karpaty)
- puklinová priepustnosť (ostatné územie Žilinského kraja patriace do subprovincie Vonkajšie Západné Karpaty)

Slovensko leží na rozvodnici Čierneho a Baltského mora a jeho reliéf vytvára situáciu, že väčšina vody z atmosferických zrážok z nášho územia odteká ako po streche. Hlavným tokom v Žilinskom kraji je Váh, ktorý vzniká sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Jeho priemerný prietok je 153 m³.s⁻¹, čím sa radí na tretie miesto za Dunaj a Moravu. Do jeho povodia a úmoria Čierneho mora patrí takmer celé územie kraja

s výnimkou pramennej oblasti Lopušanky a Tišňavského potoka „Kasárne“, tokov patriacich do povodia Bečvy /Česká republika/. Riečna sieť Žilinského kraja je popri Váhu tvorená jeho hlavnými prítokmi: Belá, Revúca, Ľubochňanka, Orava, Turiec, Varínka, Kysuca, Rajčanka, z ktorých najväčšie povodia majú Orava /1991,8 km²/, Kysuca /1 053 km²/, Turiec /934 km²/, Rajčanka /359,1 km²/, Revúca /266 km²/, Belá /244,3 km²/, Varínka /167,3 km²/. Povodie Váhu vo svojej hornej časti odvádza až 28,3% celkového ročného objemu odtoku Slovenska.

Tab. 1: Členenie povodia Váhu na území ŽSK do hydrologických povodí

Názov hydrologického povodia	Číslo hydrologického povodia
Váh po Belú	4 -21-01
Váh od ústia Belej po Oravu	4 -21-02
Orava po priehradný profil Oravskej vodnej nádrže	4 -21-03
Orava od priehradného profilu Oravskej vodnej nádrže po ústie	4 -21-04
Váh od Oravy po Varínku	4 -21-05
Váh od Varínky po Rajčanku	4 -21-06
Váh od Rajčianky po odbočenie Nosického kanála	4 -21-07

Zdroj: Vyhláška MŽP SR, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vymedzení oblastí povodí, environmentálnych cieľoch a vodnom plánovaní

V Žilinskom kraji sa nachádza 9 vodných nádrží (Bešeňová, Čierny Váh, Hričov, Krpel'any, Liptovská Mara, Mikšová, Orava, Tvrdošín, Vodné dielo Žilina) a dve vodárenské nádrže: Nová Bystrica, Turček. Voda z vodárenskej nádrže Turček je prevažne distribuovaná do Banskobystrického kraja.

Bohatstvo vodných zdrojov v kraji je možné preukázať aj podľa rozlohy chránených vodohospodárskych oblastí. Z celkovej plochy chránených vodohospodárskych oblastí v SR (6 942 km²) zaberá plocha chránených vodohospodárskych oblastí na území Žilinského kraja väčšiu časť. Sú to CHVO Beskydy – Javorníky, Strážovské vrchy, Veľká Fatra a Nízke Tatry s celkovou plochou 4 547 km².

Údolná niva Váhu a jeho prítokov je najvýznamnejšou oblasťou z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja. V kraji je evidovaných 218 zdrojov podzemnej vody na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou (studne, vrty, pramene). Najbohatšie zdroje sa nachádzajú v okrese Martin a Žilina, významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc. Problémy vo vodovodoch z hľadiska poklesu výdatnosti vodných zdrojov a deficitu v období minimálnych výdatností vodných zdrojov uvádza v Žilinskom kraji okres Čadca, Žilina a Námestovo. Z hľadiska zásobovanosti pitnou vodou z verejných vodovodov patrí Žilinský kraj medzi lepšie zásobené slovenské regióny. V r. 2013 bolo na verejný vodovod napojených 89,7% obyvateľov kraja, čo ho radí na 4 miesto medzi kraji SR, za Bratislavským krajom, Nitrianskym krajom a Trenčianskym krajom.

Kvalita pitnej vody

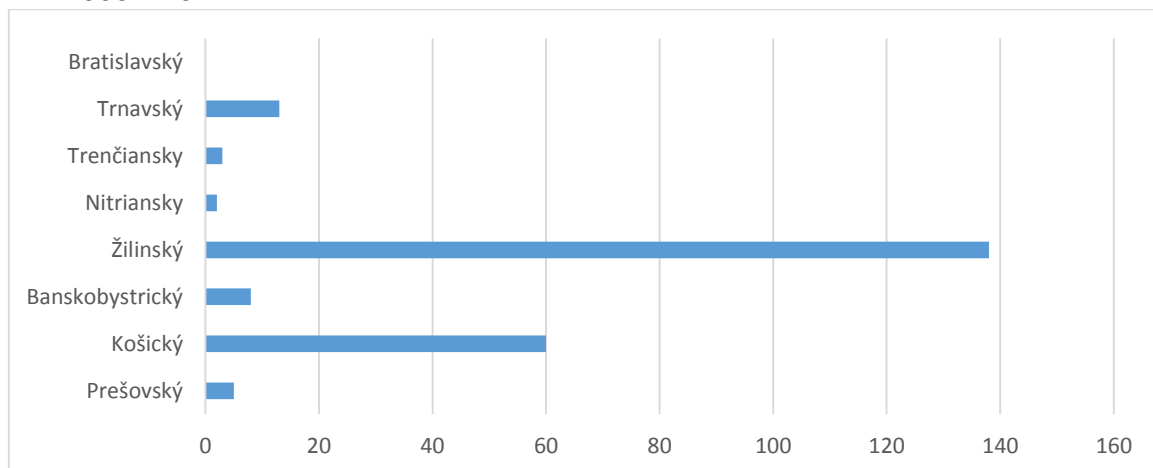
Údolná niva Váhu a jeho prítokov je najvýznamnejšou oblasťou z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja. V kraji je evidovaných 218 zdrojov podzemnej vody na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou (studne, vrty, pramene). Najbohatšie zdroje sa nachádzajú v okrese Martin a Žilina, významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc.

Základnou hodnotiacou jednotkou vodohospodárskej bilancie podzemných vôd Slovenska je hydrogeologický rajón. Podľa platnej hydrogeologickej rajonizácie, do územia Žilinského kraja zasahuje 31 hydrogeologických rajónov. Z toho je 17 rajónov v celosti a 14 rajónov zasahuje územie kraja čiastočne.

Pri sledovaní kvality pitnej vody dodávanej do verejných vodovodov, ktoré realizovali úrady verejného zdravotníctva v rámci jednotlivých krajov SR, limitné hodnoty najčastejšie prekračovali mikrobiologické ukazovatele. Ostatné ukazovatele kvality pitnej vody počas sledovaných rokov 2008 – 2011 dosiahli v priemere iba 1 – 2 % nevyhovujúcich vzoriek. Najčastejšie prekračovanými ukazovateľmi kvality pitnej vody vo verejných vodovodoch boli koliformné baktérie (od 0,82 % do 9,38 %) a kultivovateľné mikroorganizmy pri 37°C (od 2,11 % do 7,59%). Žilinský kraj, ako vyplýva aj z grafu č. 4, patrí medzi regióny s kvalitnejšou vodou, pričom najvyšší podiel prekročenia mikrobiologických ukazovateľov zaznamenali v Prešovskom a Banskobystrickom kraji.

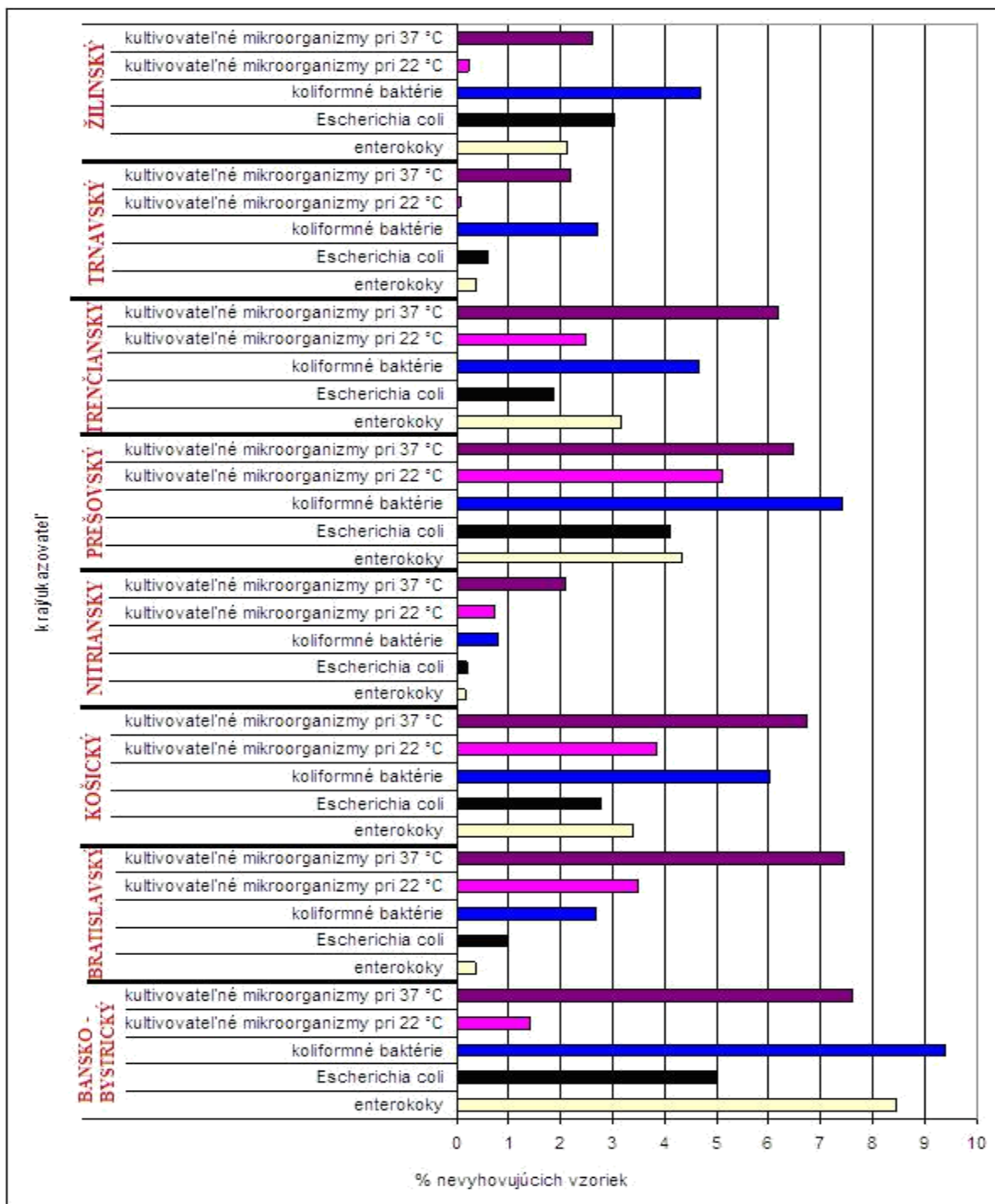
Pokiaľ ide o zaznamenaný výskyt infekčných ochorení prenosných vodou z verejných vodovodov v rokoch 2008 – 2011 v jednotlivých krajoch Slovenska, Žilinský kraj zaznamenal dva prípady ochorení v r. 2008 (A033 - šigelóza zapríčinená *Shigella sonnei*) a jeden prípad ochorenia v r. 2010 (A045 - kampilobakteriálna enteritída). Žilinský kraj ale v sledovanom období zaznamenal prvenstvo medzi krajoch v počte ochorení prenosných vodou z nekontrolovaných zdrojov pitnej vody, a to najmä vďaka jednému prípadu hromadného nakazenia sa 121 ľudí ochorením typu A09 (hnačka a gastroenteritída pravdepodobne infekčného pôvodu).

Obr. 3: Počet prípadov výskytu ochorení prenosných vodou z nekontrolovaných zdrojov v r. 2008 - 2011

Zdroj: ÚVZ SR

Obr. 4: Počet nevyhovujúcich vzoriek najčastejšie prekračovaných ukazovateľov vyjadrený v % pre jednotlivé kraje v rokoch 2008 – 2011

Zdroj: ÚVZ SR

2.2.1.1.4 Geotermálne pramene a geotermálna energia

Vychádzajúc z teplotných údajov získaných z 376 vrtov v SR, ktoré slúžili ako podklad pre tvorbu Atlasu geotermálnej energie SR, možno teplotné pomery v SR považovať za pomerne dobre známe. Geotermická aktivita Západných Karpát klesá v smere od vnútorných štruktúr k vonkajšiemu karpatskému oblúku. Pokiaľ ide o vnútrohorské kotliny, zvýšenú teplotnú aktivitu v Žilinskom kraji je možné pozorovať v južnej časti Turčianskej kotliny, v západnej časti Liptovskej kotliny a sčasti v Skorušinskej panve. Nízke teploty sú typické pre Žilinskú kotlinu, severný Turiec a východnú časť Liptovskej kotliny s hodnotami hustoty tepelného toku pohybujú okolo 55 mW.m⁻². Najvyššiu geotermickú teplotu je možné pozorovať v neovulkanických pohoriach a neogénnych sedimentárnych panvách. Pramene geotermálnych vôd sa však vyskytujú aj mimo aktívnych vulkanických oblastí (seizmické pásma). Slovensko a Žilinský kraj sú osobitne bohaté na prirodzené vývery týchto vôd pochádzajúce najmä z dolomiticko – vápencových komplexov vo vnútorných Západných Karpatoch.

Z 376 vrtov v SR, ktoré boli základom pre spracovanie Atlasu geotermálnej energie SR, sa v Žilinskom kraji nachádza 17 vrtov: DB-12 Svinná, FGL-1 Pavčina Lehota, GHŠ-1 Horná Štubňa, HGL-2 Kalameny, HGL-3 Lúčky, HM-1 Rakša, HŽK-10 Žilina-Chrastie, OH-1 Hladovka, OP-1 Oravská Polhora, OZ-2 Oravice, RK-22 Rajec, TTŠ-1 Turčianske Teplice, VL-1 Vlachy, ZGL-1 Bešeňová, ZGL-2/A Liptovský Trnovec, ZGL-3 Liptovská Kokava

Tab. 2: Geotermálne zariadenia v Žilinskom kraji

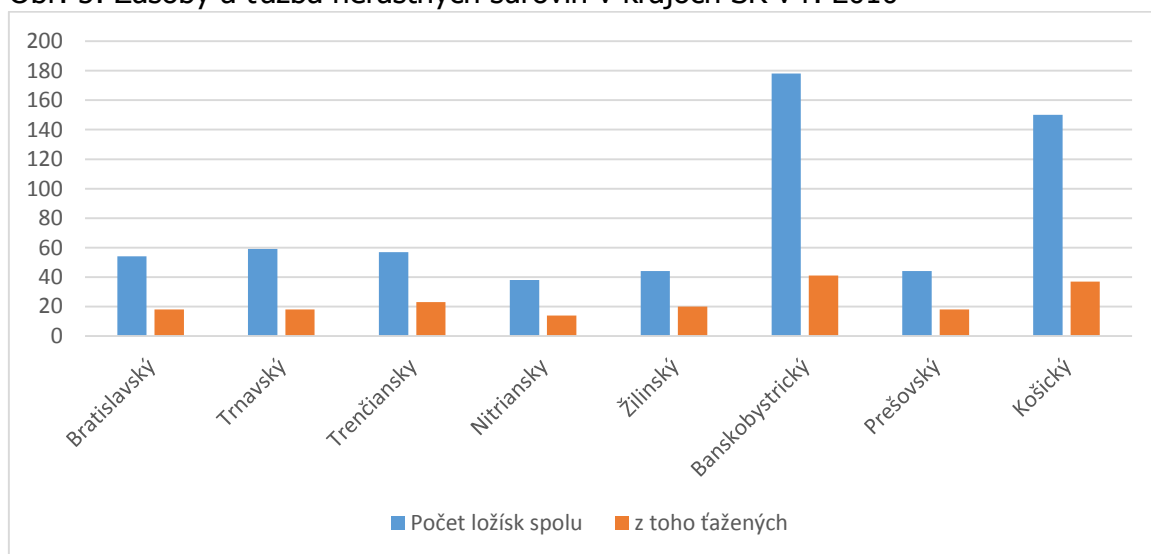
por. č.	činnosť zariadenia	vrt	lokalita	teplota (OC)
56	(+)	FGL-1	Pavčina Lehota	32
188	(+)	OZ-2	Oravice	56
247	+	RK-22	Rajec	27
306	(+)	TTŠ-1	Turčianske Teplice	52
358	+	ZGL-1	Bešeňová	62
359	(+)	ZGL-2	Liptovský Trnovec	61
360	(+)	ZGL-3	Liptovská Kokava	44
393	(+)	RTŠ-1	Kamenná Poruba	38
Zdroj: Atlas geotermálnej energie SR				
Vysvetlivky:				
+ geotermálne zariadenia v činnosti				
(+) geotermálne zariadenie vo výstavbe, alebo plánované				

2.2.1.1.5 Nerastné suroviny a ich ťažba

Žilinský kraj v porovnaní s inými regiónmi SR nepatrí medzi najbohatšie z hľadiska zásob a ťažby nerastných surovín. Dolomitické vápence a pieskovce na území Žilinského kraja sú bohaté na ložiská stavebného kameňa. V oblasti Malej Fatry sa ťažia vápence ako surovina na výrobu cementu a vápna. Na Hornej Orave sú viaceré lokality s bohatým výskytom rašeliny. Rašelinisko v Suchej Hore bolo využívané na priemyselnú ťažbu do r. 1998. V súčasnosti o ložisko rašeliny prebiehajú súdne spory medzi firmou a pôvodnými vlastníkami pozemkov. Mineralizované I-Br vody sa nachádzajú na ložisku Oravská Polhora. Značné zásoby tehliarskych hĺn podnietili v minulosti vznik viacerých tehelní, konkurencia a globalizácia postupne toto odvetvie v kraji eliminovali. Hospodárska kríza v druhej polovici prvej dekády 21. storočia v kombinácii s globalizáciou na trhu stavebných produktov viedla k úplnému utlmeniu, resp. neoživeniu už skôr pozastavenej výroby tehál v Žilinskom kraji vrátane prevádzok v Martine, Liptovskej Ondrášovej a Ružomberku.

Platná legislatíva (banský zákon) delí nerasty na vyhradené a nevyhradené. Prírodné nahromadenie nerastov sa nazýva ložiskom. Ložiská vyhradených nerastov, tzv. výhradné ložiská, predstavujú nerastné bohatstvo štátu a sú v jeho vlastníctve. Zo 621 výhradných ložísk sa k 1.1.2011 nachádzalo na území Žilinského kraja 44 výhradných ložísk, z toho ťažba prebiehala na dvadsiatich z nich. V r. 2010 sa z nich vyťažilo 4044 t materiálu, čo činilo 13,6% celkovej ťažby nerastných surovín SR.

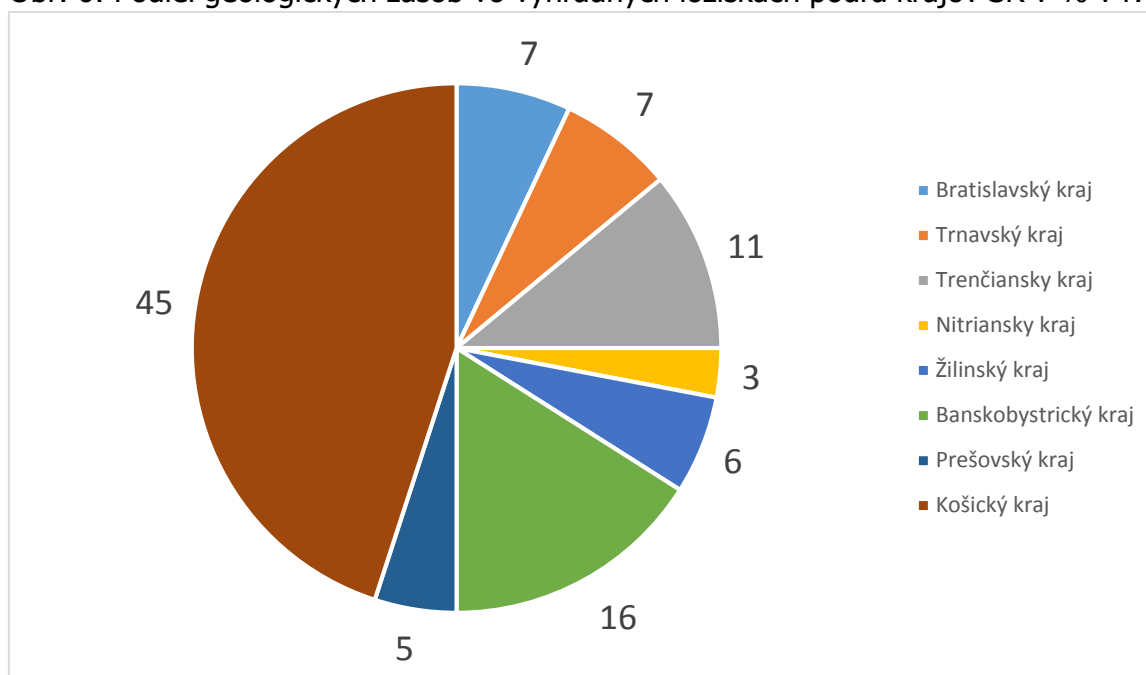
Obr. 5: Zásoby a ťažba nerastných surovín v krajoch SR v r. 2010

Zdroj: GÚDŠ SR

Z hľadiska celkových geologických zásob vo výhradných ložiskách nerastných surovín sa v Žilinskom kraji nachádzalo 1 054 265 t nerastných surovín, čo bolo 6% z celkového objemu geologických zásob SR. Ďaleko najvýznamnejším krajom z hľadiska počtu výhradných ložísk, ako aj geologických zásob v nich je Košický kraj. K 1.1.2011 v nich bolo evidovaných 7 431 761 t nerastných surovín.

Obr. 6: Podiel geologických zásob vo výhradných ložiskách podľa krajov SR v % v r. 2010

Zdroj: GÚDŠ SR

Nerastné suroviny sa členia na štyri skupiny: energetické suroviny, rudné suroviny, nerudné suroviny a stavebné suroviny.

Energetické suroviny sa v Žilinskom kraji nenachádzajú v ekonomicky významnom množstve.

Z rudných surovín sa v minulosti ťažil antimón na ložisku Dúbrava a zlaté rudy predterciérneho veku na ložiskách Dúbrava a Magurka v Nízkych Tatrách.

Kraj je bohatší na nerudné suroviny. Ťažba dekoračného kameňa sa spája s Liptovskými Kľačanmi (LM) a v minulosti aj s Ludrovou (RK) a Divinkou (ZA). Významné dolomitové ložiská sa nachádzajú v Rakši (TR) a v Kľačanoch (DK). Dolomit sa stále ťaží vo viacerých lokalitách okresu Žilina. Gutensteinské vápence krížňanského príkrovu Malej fatry tvoria ložisko Polom pri Strečne (ZA), vápnité íly kriedového veku sa nachádzajú na ložisku Lietavská Lúčka (ZA) a v Budiši (TR) je ložisko živca.

Stavebné suroviny je možné ťažiť vo vysokej kvalite na množstve lokalít v Žilinskom kraji. Základom pre kvalitný stavebný kameň sú ložiská žúl a granodioritov v Malej Fatre, melafýry v Nízkych Tatrách a v Kozích chrbtoch, či ložiská dolomitov a vápencov v Strážovských vrchoch, Nízkych Tatrách, na Považí i na Orave. Riečna niva Váhu je zásobárňou štrkopieskov žulového charakteru.

Tab. 3: Výhradné ložiská v Žilinskom kraji v r. 2010

Surovina	ťažené	neťažené
Energetické suroviny		
ropa	-	-
zemný plyn	-	-
hnedé uhlie	-	-
lignit	-	-
urán	-	-
Rudné suroviny		
Fe rudy	-	-
meď	-	-
olovo	-	-
zinok	-	-
antimón	-	Dúbrava (LM) (5 ložísk)
ortuť	-	-
volfrám	-	-
striebro	-	-
zlato	-	Dúbrava (LM) (3 ložiská), Magurka (LM)
Nerudné suroviny		
barit	-	-
bentonit	-	-
tavný čadič	-	-
dekoračný kameň	Liptovské Kláčany (LM)	Divinka (ZA), Ludrová (RK)
diatomit	-	-
dolomit	Rajec – Šuja (ZA), Strážavy – Strečno (ZA), Veľká Čierna (ZA)	Rakša (TR), Rajecká Lesná (ZA), Lietavská Svinná (ZA), Kral'ovany II (DK)
drahé kamene	-	-
grafit	-	-
kamenná soľ	-	-
kaolín	-	-
keramické íly	-	-
kremenné suroviny	-	-
magnezit	-	-
mastenec	-	-
perlit	-	-
sadrovec	-	-
anhydrit	-	-
sľuda	-	-

vápenec a cementárske suroviny	Stráňavy – Polom (ZA) (2 ložiská), Lietavská Lúčka (ZA), Lietavská Svinná (ZA)	Lietava – Drieňovica (ZA), Kral'ovany (DK)
zeolit	-	-
zlievarenské a sklárske piesky	-	-
žiaruvzdorné íly	-	-
živec	-	Budiš
Stavebné suroviny		
stavebný kameň	Jablonové (BY), Bystrička (DK), Kral'ovany II (DK), Liptovská porúbka – Malužiná (LM), Vrícko (MT), dubná skala (MT), Ružomberok (RK), Horná Štubňa (TR), Stráňavy (ZA), Turie (ZA), Veľká Čierna - Baranová (ZA)	
štrkopiesky	Malá Bytča (BY)	-
tehliarske suroviny	-	Martin (MT), Turčianska Štiavnička (MT), Ružomberok (RK)

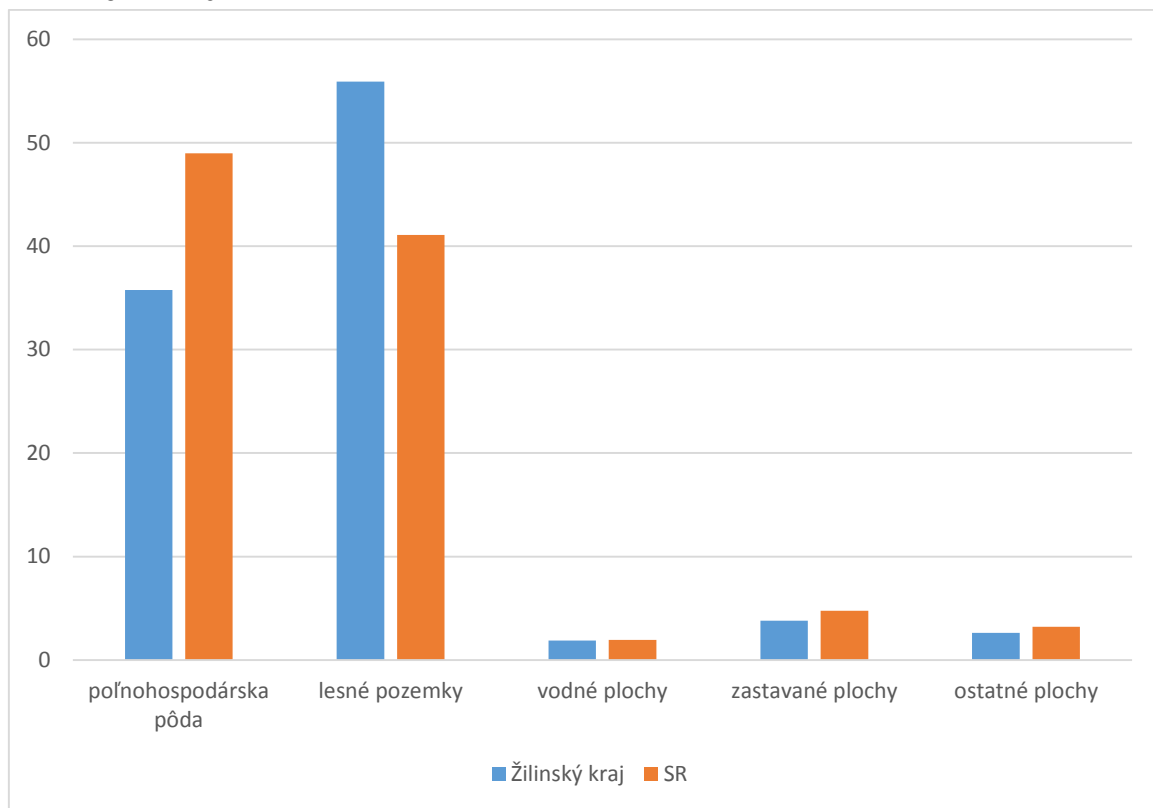
Zdroj: GÚDŠ SR

2.2.1.1.5 Pôda

Vývoj pôdneho fondu v Slovenskej republike je v ostatných rokoch poznačený postupným ubúdaním poľnohospodárskej a ornej pôdy v prospech lesných, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov a nárastom lesných pozemkov.

V prípade Žilinského kraja s rozlohou 6 808, 49 km² (680 849ha) činí podiel poľnohospodárskej pôdy 35,8% a lesných pozemkov 55,9% pôdneho fondu kraja, čím si Žilinský kraj udržiava jedinečnosť medzi krajmí SR, ako jediný kraj s prevažujúcimi lesnými pozemkami na celkovej ploche. Naopak z hľadiska podielu poľnohospodárskej pôdy na svojom pôdnom fonde nedosahuje priemer SR.

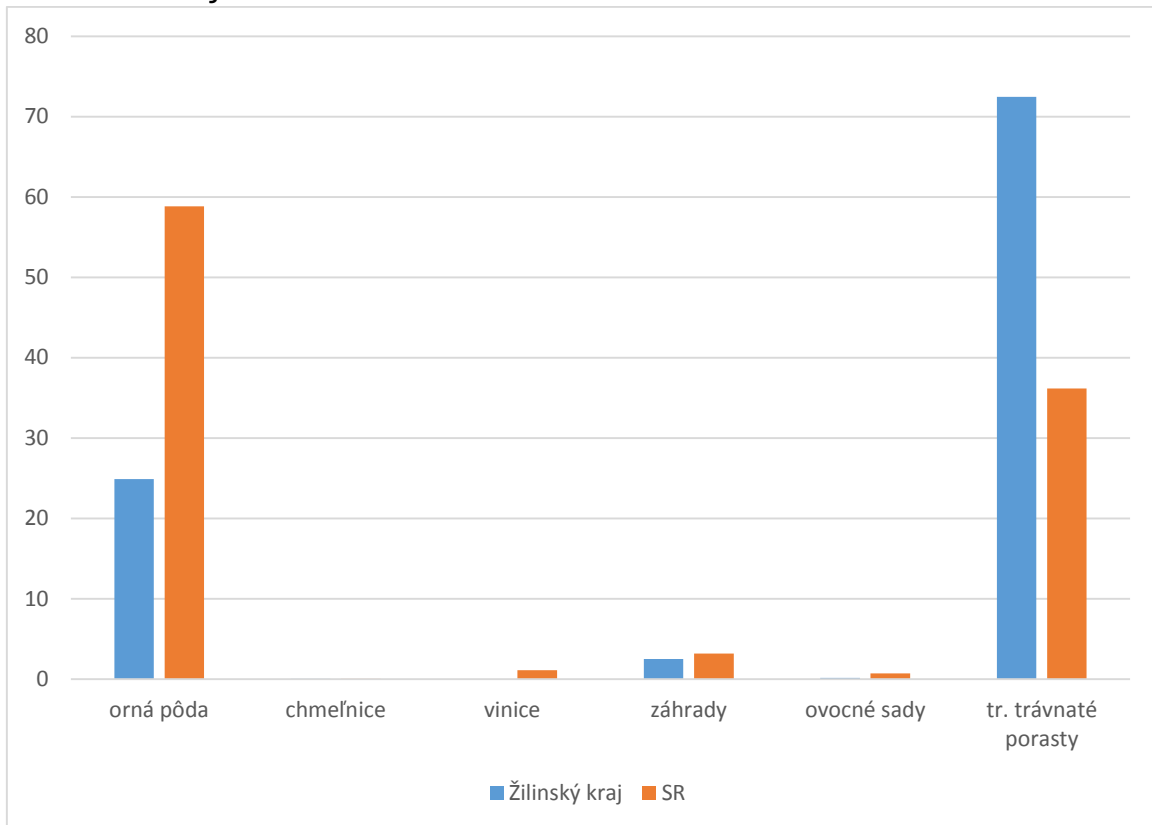
Obr. 7: Porovnanie podielov druhov pozemkov na pôdnom фонде Žilinského kraja a SR k 1.1.2014 v %

Zdroj: ÚGKaK SR

Pri porovnaní jednotlivých druhov pozemkov využívaných na poľnohospodárske účely v Žilinskom kraji a v Slovenskej republike možno konštatovať, že kým u ornej pôdy nedosahuje Žilinský kraj ani 50% priemeru SR, u podielu trvalých trávnatých porastov na celkovom poľnohospodárskom pôdnom фонде je naopak výrazne nadpriemerný. V r. 2013 nebola na území Žilinského kraja žiadna vinica a chmeľnice zaberali rozlohu do 1ha. Taktiež rozlohu ovocných sádov (396 ha) v pomere k rozlohe kraja možno považovať za zanedbateľnú. Záhrady zaberajú plochu 6030ha, čo činí 2,48% z poľnohospodárskej pôdy v Žilinskom kraji, kým v rámci SR plocha záhrad zaberá 3,18 celkovej poľnohospodárskej pôdy.

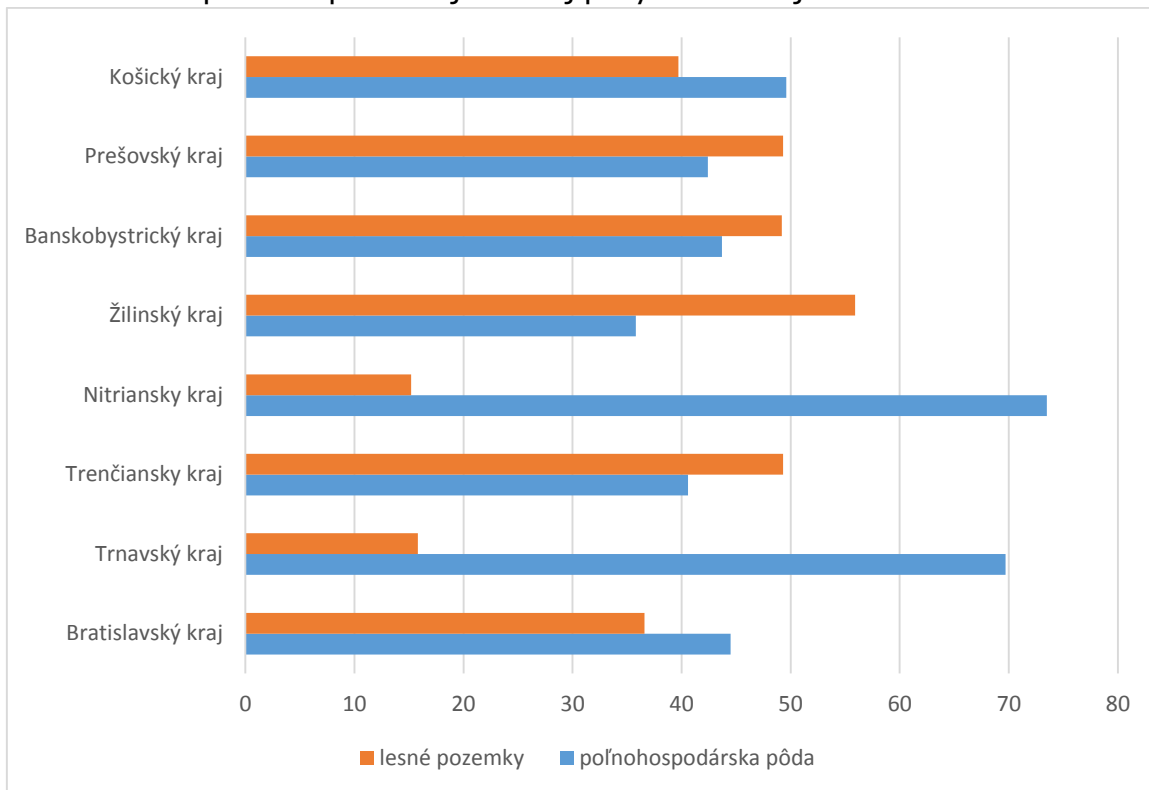
Obr. 8: Porovnanie podielov druhov pozemkov na pôde využívanej na poľnohospodárstvo v Žilinskom kraji a SR k 1.1.2014 v %

Zdroj: ÚGKaK SR

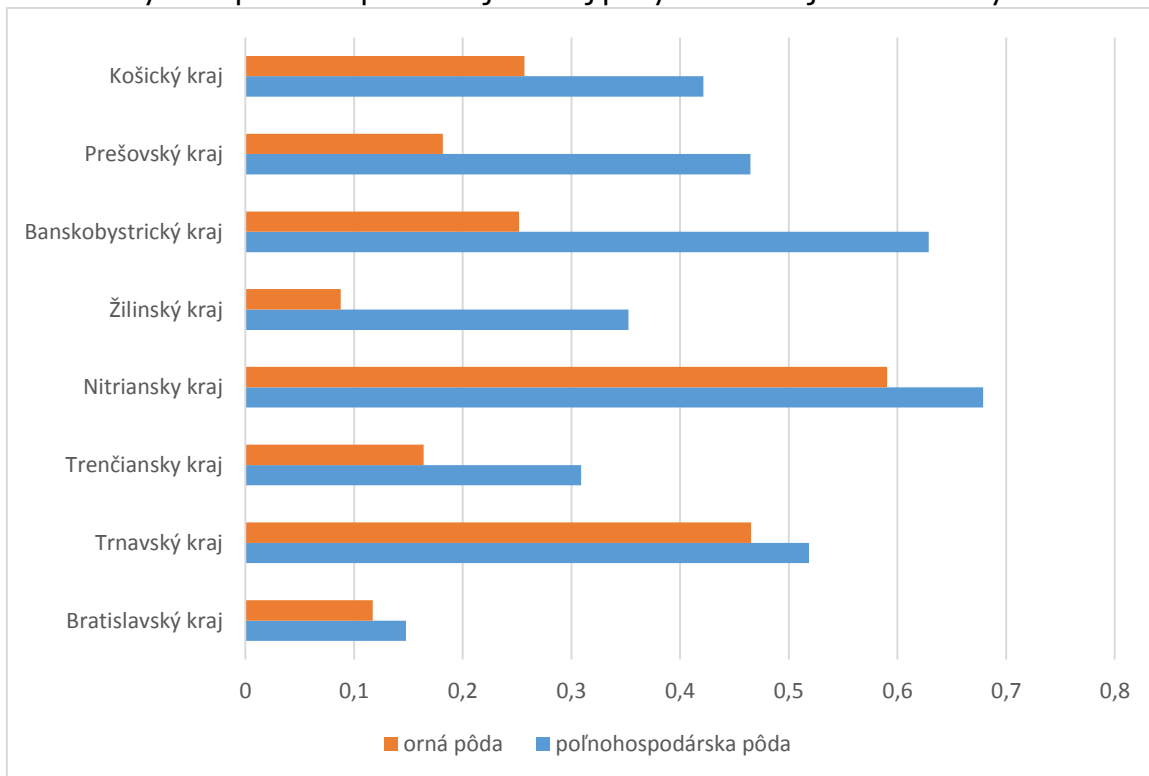
Nízky podiel poľnohospodárskej pôdy vrátane ornej pôdy na celkovej ploche Žilinského kraja v porovnaní s priemerom SR sa prejavuje aj pri prepočte týchto ukazovateľov na jedného obyvateľa. V r. 2013 na jedného obyvateľa Žilinského kraja pripadalo 0,3526 ha poľnohospodárskej pôdy a 0,0878 ha ornej pôdy, čím u oboch ukazovateľov dosiahol podpriemerné hodnoty. Priemer na občana v SR bol u poľnohospodárskej pôdy 0,4434 ha a u ornej pôdy 0,2609 ha. Porovnanie Žilinského kraja s ostatnými kraji SR v oboch indikátoroch uvádzajú grafy č. 9 a 10.

Obr. 9: Podiel poľnohospodárskej a lesnej pôdy v ha v krajoch SR v r. 2013

Zdroj: ÚGKaK SR

Obr. 10: Výmera poľnohospodárskej a ornéj pôdy v ha v krajoch SR na obyvateľa v r. 2013

Zdroj: ÚGKaK SR

2.2.1.1.6 Rastlinstvo

Žilinský kraj je jediným krajom v SR, ktorého väčšinu územia pokrývajú lesy.

V zmysle členenia vychádzajúceho z geomorfologických celkov (FUTÁK, 1973) sa z floristického hľadiska Slovensko delí na tri oblasti: oblasť panónsku (Pannonicum), oblasť západokarpatskej flóry (Carpaticum occidentale) a oblasť východokarpatskej flóry (Carpaticum orientale). Celé územie Žilinského kraja patrí do oblasti západokarpatskej flóry, pričom do jeho územia zasahujú nasledovné obvody:

- obvod predkarpatskej flóry (Praecarpaticum) – Strážovské a Súľovské vrchy, Kremnické vrchy
- obvod flóry vysokých centrálnych Karpát (Eucarpaticum) – Tatry, Nízke Tatry, Chočské vrchy, Malá a Veľká Fatra
- obvod flóry vnútrokarpatských kotlín (Intercarpaticum) – Turčianska kotlina, Liptovská kotlina, Podtatranská kotlina
- obvod západobeskydskej flóry (Beschidicum occidentale) – Javorníky

Platná legislatíva delí slovenské lesy na 47 lesných oblastí rešpektujúc ich poslanie, prírodné a hospodárske podmienky, ako aj spoločenské záujmy a potreby. Z nich do územia Žilinského kraja zasahujú nasledujúce lesné oblasti patriace do karpatskej horskej sústavy:

23. Javorníky,
24. Žilinská kotlina,
25. Strážovské vrchy a Súľovské vrchy,
26. Turčianska kotlina,
27. Štiavnické vrchy, Pliešovská kotlina, Pohronský Inovec, Vtáčnik a Kremnické vrchy,
32. Západné Beskydy,
33. Stredné Beskydy,
34. Malá Fatra a Žiar
35. Veľká Fatra, Starohorské vrchy a Chočské vrchy
43. Podtatranská kotlina,
44. Oravská kotlina
45. Skorušinské vrchy a Zuberská brázda,
46. Nízke Tatry a Kozie chrbyty
47. Tatry

Vzhľadom na veľkú rozmanitosť prírodných pomerov a vertikálnosť územia Slovenska delí legislatíva lesy do 8 vegetačných stupňov, pričom každý z nich je charakterizovaný prirodzenými drevinami, výškovým rozpätím, priemernou ročnou teplotou, ročným úhrnom zrážok, vegetačným obdobím a podielom na lesnej ploche SR. Prehľad lesných vegetačných stupňov zastúpených na území Žilinského kraja poskytuje tabuľka 4.

Tab. 4: Lesné vegetačné stupne v Žilinskom kraji

Vegetačný stupeň	popis
3. Dubovo - bukový (300 – 700 m)	je rozšírený v predhorách Karpát a prerušovane sa vyskytuje po oboch stranách Váhu až k Žiline. V porastoch má prevahu buk nad dubom zimným. Jedľa sa v pôvodných porastoch vyskytovala len ojedinele. Iné dreviny boli na niektorých lokalitách výrazne zastúpené, niekde chýbali.
4. bukový (400 – 800 m)	je rozšírený na juhozápade územia Žilinského kraja. Buk má v tomto vegetačnom stupni absolútnu prevahu. Má veľkú zmladzovaciu schopnosť. Výraznejšie zastúpenie má jedľa, lipa a javor. Smrek sa v pôvodných porastoch nevyskytoval.
5. jedľovo – bukový (500 – 1000 m)	výškové rozpätie výskytu je od 600 do 1000 m.n.m. V pôvodných porastoch úplne chýbal dub, smrek sa vyskytoval len v menšom zastúpení. Základnými drevinami boli buk a jedľa s rozličným pomerom zastúpenia. Značnú biologickú aktivitu mal javor horský. Prímes tvoril jaseň štíhly a brest horský.
6. smrekovo – jedľovo – bukový (900 – 1300 m)	patrí medzi najrošírenejšie vegetačné stupne v kraji. Je rozšírený v Nízkych Tatrách, v Malej a Veľkej Fatre a v oravskej časti Západných Beskýd v horských polohách s nadmorskou výškou 1000 – 1300 m n.m. Základné dreviny sú: smrek, jedľa a buk. Na vápencoch je primiešaná borovica a smrekovec.
7. smrekový (1250 – 1550 m)	je rozšírený v centrálnych Karpatoch a na ostatnom území na svahoch a hrebeňoch v nadmorských výškach 1 300 m.n.m. a vyššie. Dominantnou drevinou je smrek s prímiesou smrekovca.
8. kosodrevina (1500+ m)	Kosodrevinový (subalpínsky) stupeň s prevahou kosodreviny a s vtrúseným smrekom a s vývojom vzácných úzko lokálnych endemických druhov jarabín i z hľadiska celosvetového rozšírenia s unikátnym výskytom v Krivánskej Fatre jarabiny Margittaiho (<i>Sorbus margittaiana</i>), vo Veľkej Fatre jarabiny (<i>Sorbus montisalpae</i>). V Lúčanskej Fatre sú prirodzené porasty kosodreviny umelo dosádzané..

S výnimkou lesného vegetačného stupňa 7. a 8. je v prípade Žilinského kraja drevinové zloženie všetkých ostatných lesných vegetačných stupňov v porovnaní s pôvodným zložením značne zmenené. Hlavne smrekové monokultúry je možné nájsť aj v tých vegetačných stupňoch, kde u pôvodných porastov zastúpenie smreka chýbalo. Dôvodom tohto stavu je, že smrek bol v minulosti považovaný za veľmi ekonomickú rýchlorastúcu drevinu. Pre tieto porasty je charakteristický nízky stupeň ekologickej stability, malá vitalita a rezistencia voči škodlivým činiteľom, čo sa prejavuje v častom výskyte kalamít v lesoch Žilinského kraja, spravidla zavinených prepadovými vetrami lokálneho charakteru. Najzávažnejšie problémy ochrany lesa v Žilinskom kraji sa sústreďujú do oblasti flyša, hlavne v okresoch Čadca, Kysucké nové mesto, Bytča a regiónu Oravy. Jedná sa o zmenené porasty prevažne monokultúr smreka, v minulých desaťročiach značne atakovaných imisiami z Ostravsko-Karvinského regiónu. Útlm výroby mal síce za následok zníženie koncentrácií škodlivín v ovzduší, lesné porasty sú ale oslabené a v prípade premnoženia podkôrneho hmyzu a tiež z dôvodu postupnej zmeny klímy rýchlo podliehajú rozpadu.

Z hľadiska bohatosti výskytu endemitov (LENGYELOVÁ, 2007) majú najväčší význam pohoria:

- Tatry, Nízke Tatry (35 – 52 endemitov),
- Malá Fatra, Veľká Fatra (25 – 34 endemitov)
- Chočské vrchy, Oravské Beskydy, Súľovské vrchy (17 – 24 endemitov)

Viac ako polovicu územia Žilinského kraja zaberajú rôzne typy lesných spoločenstiev vrátane najsevernejšie položených lužných oblastí Slovenska. Ide o PR Ivachnovský luh. Úbytok lužných lesov bol v minulosti zapríčinený transformáciou ich hydromorfných pôd na poľnohospodársku pôdu, a to z dôvodu jej vysokej úrodnosti. Na viacerých miestach Žilinského kraja sa stále nachádzajú pralesy. Viaceré z nich patria do maloplošných chránených území so zvýšeným stupňom ochrany, napr. NPR Jánošíkova kolkáreň, NPR Pilsko, PR Rumbáre, NPR Babia Hora a pod. V oblasti Oravy a Kysúc sú rozšírené bukové a bukovo-jedľové lesy kvetnaté, v oblasti Liptova dubovo-hrabové lesy lipové, jedľové a jedľovo-smrekové lesy. Územie Západných Tatier zaberajú spoločenstvá smrekových lesov čučoriedkových, ktoré majú významnú vodohospodársku a pôdoochrannú funkciu. Najvyššie polohy pokrývajú subalpínske a alpínske spoločenstvá. Rastlinstvo Západných Tatier, patriacich do Žilinského kraja, má vcelku jednotný charakter s východnou časťou Tatier, z dôvodu iného zloženia hornín však existujú isté rozdiely. Z rastlinných druhov špecifických pre toto územie môžeme spomenúť ďateľinu lupinovú (*Trifolium lupinaster*), pyštek alpínsky (*Linaria alpina*) a ježohlav príbuzný (*Sparganium angustifolium*). Skupina Sivého vrchu síce zahŕňa mnoho druhov spoločných s Tatrami, no rastie tam aj viacero druhov, ktoré sa v Tatrách nevyskytujú, ale nájdeme ich pomerne hojne zastúpené napr. vo Fatre alebo v Nízkych Tatrách. Z endemitov sú to napr. poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), starček tŕňomilný (*Senecio umbrosus*) a iné. Prosiecka a Kvačianska dolina, susediaca na západe so skupinou Sivého vrchu, sa vyznačujú typickou fatranskou flórou, ktorá preniká od západu Suchou dolinou a od juhozápadu na Babky, Sokol, Mních až do skupiny Sivého vrchu. Medzi druhy spoločné pre toto územie a Tatry patrí napr. soldanelka karpatská (*Soldanella carpatica*), lomikameň trváci (*Saxifraga wahlenbergii*), vřba sieťkovaná (*Salix reticulata*), či mišpuľka (*Sorbus chamaemespilus*). Vo Veľkej Fatre sú najrozšírenejšie bukové lesy kvetnaté, v oblasti

Chočských vrchov bukové lesy vápnomilné a kvetnaté, v Žilinskej kotline sa vyskytujú lužné lesy nížinné, dubovo-hrabové lesy a dubové nátržníkové lesy, v Malej Fatre bukové lesy kvetnaté, bukové lesy kyslomilné horské, vyššie polohy zaberajú jedľové a jedľovo-smrekové lesy, vo vrcholových častiach subalpínske spoločenstvá.

Mimo lesných oblastí sa na území Žilinského kraja nachádza množstvo nelesných ekosystémov so širokou paletou rastlinných druhov a spoločenstiev, či už sú to biotopy skál a sutín, pramenísk, slatín a močiarov, alebo lúk a pasienkov. V najvyšších horských polohách sa nad úrovňou kosodreviny s borievkami a čučoriedkami nachádzajú prirodzené alpínke lúky so svojou špecifickou faunou bohatou na chránené druhy a mnohé endemity. Osobitným unikátom Žilinského kraja v rámci SR je tiež bohatý výskyt mokradí a rašelinísk, z ktorých viaceré patria do chránených území, napr. NPR Kláštorské lúky, NPR Klinské rašelinisko, PR Beňadovské rašelinisko, PR Medzi bormi, PR Rojkovské rašelinisko, PR Močiar, a pod. Nachádza sa tu množstvo vzácných, reliktných a kriticky ohrozených druhov vrátane viacerých druhov čelade *Orchidaceae* a mäsožravých rastlín partiatic k rodom Tučnica (*Pinguicula*) a Rosička (*Drosera*). Rozsiahly mokrad'ový vegetačný ekosystém bol v Turčianskej kotline tvorený zložitými časopriestorovými mozaikami aluviálnych slatinných zamokrených až mezofilných lúčnych spoločenstiev, ako aj stanovištne diferencovanými ostrovmi xerotermofilnej vegetácie. Unikátnu vegetačnú diverzitu reprezentujú mnohé vzácne populácie cievnatých rastlín ako: ostrica vysoká (*Carex elata*), ostrica predĺžená (*Carex elongata*), ostrica trsnatá (*Carex cespitosa*), mliečnik huňatý (*Euphoria villosa*), fialka vyššia (*Viola elatior*), iskerník veľký (*Ranunculus lingua*). Prioritný z hľadiska ochrany prírody, vedecky a ekologicky významný je výskyt glaciálneho reliktu *Carex buxbaumii*.

Z mnohých hľadísk jedinečné sú slatinné biotopy (najmä na travertínoch ako napr. Rojkov) s mnohými vzácnymi, ohrozenými a zanikajúcimi pamiatkami z postglaciálnych období ako rosička anglická (*Drosera anglica*), rosička okrúhlohlístá (*Drosera rotundifolia*), porasty ostrevky slatinnej (*Sesleria uliginosa*). Na ekologicky najextrémnejšie stanovištia najvyšších polôh (steny, rímsy, previsy, zosuvy, lavínové dráhy) sa viaže mimoriadne rozmanitá nelesná vegetačná a druhová mozaika. Viaceré druhy cievnatých rastlín, ktoré sa uplatňujú na tvorbe štruktúry majú v regióne Turiec jedinú izolovanú lokalitu v celých Západných Karpatoch, ako napr. pochybok huňatý (*Androsace villosa*).

2.2.1.1.6 Živočíšstvo

Z hľadiska zoogeografického členenia terestrického biocyklu patrí územie Slovenska do oblasti palearktiskej, podoblasti Eurosibirskej, deliacej sa na provincie stepí, listnatých lesov a stredoeurópskych pohorí. Nižšie položené oblasti Žilinského kraja patria do podkarpatského úseku provincie listnatých lesov, územia najvyšších pohorí kraja (Tatry, Nízke Tatry, Malá Fatra, Veľká Fatra, Oravské Beskydy, Chočské vrchy) patria do provincie stredoeurópskych pohorí, podprovincie karpatských pohorí, západokarpatského úseku.

Napriek všeobecne známym prvkom pozmenenej krajiny sa fauna na území Žilinského kraja vyznačuje veľkým množstvom zachovaných zoonoz, ktoré sú sústredené najmä

v chránených územiach kraja. Odrazom pestrej geologickej stavby územia, ale aj rôznorodosti flóry, s ktorou je živočíšstvo späté, je vysoká diverzita druhov a živočíšnych spoločenstiev. Vyskytujú sa tu typické zoocenózy západokarpatských lesov horského stupňa, často aj s pralesnými prvkami, reliktnami a endemitmi. Nechýbajú azonálne zoocenózy zachovalých úsekov tokov (rieka Orava, horný tok Váhu a jeho zachovalé prítoky) a tiež prvky pahorkatín a podhorských zón.

V človekom pozmenenej krajine sa vyvinuli náhradné zoocenózy. Druhy citlivé na zmenené životné podmienky ustúpili a zostávajú druhy s vyššou schopnosťou adaptovať sa. Vďaka rozvoju pastierstva sa vytvorili vhodné podmienky pre posilnenie zoocenóz viazaných na lúčne a nivné biotopy, vystavané vodné priehrady a nádrže zas vytvorili podmienky pre rozvoj ichtyofauny a vodného vtáctva netypického pre toto územie.

Medzi vzácne a typické druhy obojživelníkov vyskytujúce sa na území Žilinského kraja patrí aj salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), mlok vrchovský (*Triturus alpestris*), mlok karpatský (*Triturus montadoni*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) a ropucha zelená (*Bufo viridis*). K vzácnejším plazom patrí jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), alebo užovka obyčajná (*Natrix natrix*). Z najvýznamnejších druhov vtákov možno spomenúť aspoň druhy kolibiarik čipčavý (*Phylloscopus collybita*), trsteniarik obyčajný (*Acrocephalus palustris*), pinka obyčajná (*Fringilla coelebs*), sýkorka uhliarka (*Parus ater*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), hlucháň obyčajný (*Tetrao urogallus*), tetrov obyčajný (*Tetrao tetrix*), či bocian čierny (*Ciconia nigra*). Územím kraja vedú tiež významné migračné cesty vtáctva. Alpínske lúky, skalné steny a sutiny predstavujú vhodné podmienky pre sokola myšiara (*Falco tinnunculus*), skaliarika sivého (*Oenanthe oenanthe*), orla skalného (*Aquila chrysaetos*), ako aj murárika červenokrídeho (*Tichodroma muraria*). Široké je aj spektrum druhov cicavcov. V biotopoch vôd a mokradí žijú napr. piskory, krt (*Talpa europaea*) a široké spektrum hlodavcov od najmensej myšky drobnej (*Micromys minutus*) až po naturalizovanú ondatru pižmovú (*Ondatra zibethicus*). Na hlodavce sú naviazané mäsožravce, ako napr. lasica hranostaj (*Mustela erminea*), v bezlesí na väčších poliach, lúkach a pasienkoch lasica obyčajná (*Mustela nivalis*), kuny, líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), atď. Veľká časť srncov stále žije aj v lesoch, kde však na ne kompetične tlačí väčší a početnejší (miestami i premnožený) jeleň (*Cervus elaphus*). Prirodzeným regulátorom počtov párnokopytníkov je tu hlavne európsky významný vlk (*Canis lupus*) a pri srncovi aj vzácnejší rys (*Lynx lynx*). Nechýba medveď hnedý (*Ursus arctos*), ktorému vyhovuje okrem živočíšnej potravy (zdochliny, včelie plásty) i rastlinná, pestované plodiny (ovocie, kukurica) a zle uskladnený komunálny odpad. Spomedzi stredných a menších lesných šeliem k líške pristupuje jazvec lesný (*Meles meles*) a kuna lesná (*Martes martes*). Z významnejších cicavcov je možné uviesť ešte druhy svišť vrchovský tatranský (*Marmota marmota latirostris*), kamzík vrchovský tatranský (*Rupicapra rupicapra tatrica*), ktoré sú glaciálnymi reliktnami a autochtónnou endemickou subspéciou. Na územie kraja sa vrátil aj najväčší európsky hlodavec, bobor európsky (*Castor fiber*), ktorého prítomnosť bola zaznamenaná na Krpelianskom kanáli medzi obcami Sučany a Turany.

2.2.1.1.7 Environmentálna regionalizácia

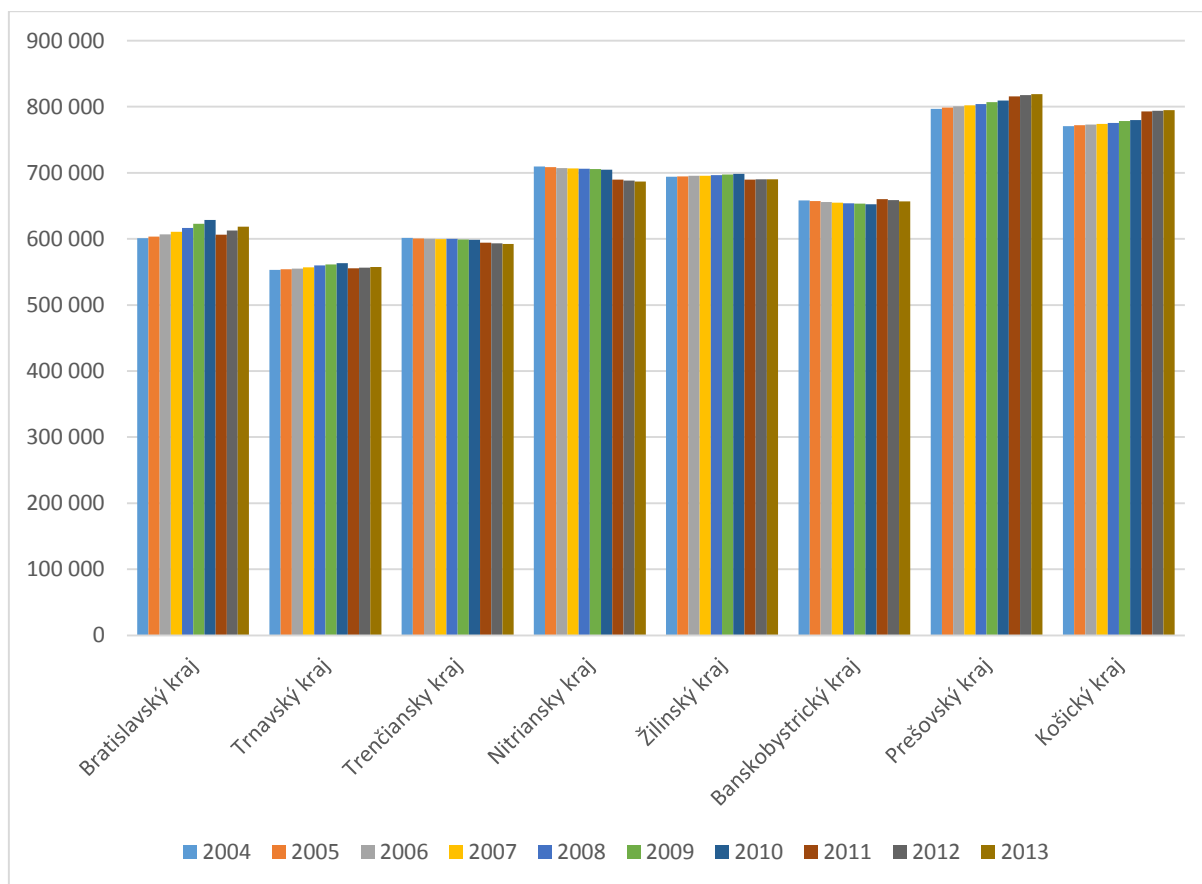
Environmentálna regionalizácia je prierezovým zdrojom informácií o stave životného prostredia a odráža jeho diferencovaný stav v rôznych častiach územia Slovenska, a to podľa stavu zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia pri uplatnení rizikových faktorov. Jedným z výstupov je aj mapa klasifikujúca územie SR do 5 stupňov kvality životného prostredia – prostredie vysokej kvality, prostredie vyhovujúce, prostredie mierne narušené, prostredie narušené a prostredie silne narušené. Vďaka takémuto rozčleneniu územia bolo následne možné identifikovať tzv. zaťažené oblasti. Dlhodobý trend potvrdzuje postupné zlepšovanie sa stavu životného prostredia v SR, čomu zodpovedá aj pokles plochy narušeného prostredia z 10,8% plochy SR v r. 2007 na 10,7% plochy SR v r. 2012. Ešte významnejšie poklesla plocha mierne narušeného prostredia, a to z 18,5% v r. 2007 na 17,1% plochy SR v r. 2012. Naopak plocha prostredia vysokej kvality v tom istom období narástla zo 40% plochy SR na 46,9% plochy SR. Počet zaťažených oblastí poklesol z 10 na 7, doplnilo ich 6 okrskov so značne narušeným prostredím.

Dominantná časť územia Žilinského kraja patrí do prostredia vysokej kvality. Časti kotlín a dolín, kde sa nachádza intenzívnejšie osídlenie patria do vyhovujúceho prostredia. Centrá osídlenia (krajské mesto a okresné mestá) a ich najbližšie okolie patria do mierne narušeného a narušeného prostredia. Vo všeobecnosti možno skonštatovať, že územie Žilinského kraja patrí k najčistejším resp. environmentálne najkvalitnejším plochám v SR. Aj na tomto území dochádza k pozitívnemu trendu v kvalite životného prostredia, čoho dôkazom je aj zánik Hornopovažskej záťažovej oblasti, ktorá sa rozkladala v Žilinskom kraji na ploche 509 km² na území okresov Žilina a Ružomberok s čiastočným presahom do okresov Kysucké nové Mesto a Dolný Kubín. V súčasnosti sa na území Žilinského kraja nenachádza žiada záťažová oblasť ani okrskov so značne narušeným prostredím.

2.2.1.2 Demografický potenciál

V r. 2013 mal Žilinský kraj celkom 690 420 obyvateľov. Kým do r. 2010 počet jeho obyvateľov plynule rástol, tak ako rástol aj počet obyvateľov Slovenskej republiky, v r. 2011 došlo k poklesu počtu obyvateľov o 8 673, čo číni úbytok o 1,3%. Obdobný vývoj možno vnímať aj v celonárodnom meradle, kde došlo z r. 2010 na r. 2011 po spracovaní výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov z r. 2011 k medziročnému poklesu obyvateľstva o 0,6%. Výnimkou boli Prešovský kraj, Košický kraj a Banskobystrický kraj, kde v r. 2011 došlo k nárastu obyvateľstva. V r. 2012 však už opäť dochádza k miernemu nárastu obyvateľstva tak v Žilinskom kraji, ako aj v SR, najmä zásluhou migrácie. Výnimkou sú Trenčiansky kraj, Nitriansky kraj a Banskobystrický kraj, kde úbytok obyvateľstva pokračuje. U všetkých troch krajov sa potvrdzuje trend spred r. 2011. Možno konštatovať, že Žilinský kraj z hľadiska vývoju počtu obyvateľstva patrí spolu s Bratislavským krajom, Trnavským krajom, Prešovským krajom a Košickým krajom medzi kraje s dlhodobým trendom medziročného nárastu obyvateľstva. Tento trend v prípade Žilinského kraja ale slabne. Kým v prvej polovici sledovanej dekády 2004 – 2013 sa nárast obyvateľstva pohyboval okolo 600 ročne, v druhej polovici sledovanej dekády s výnimkou medziročného poklesu v r. 2010 – 2011 sa tento nárast pohybuje na úrovni okolo 300 obyvateľov ročne.

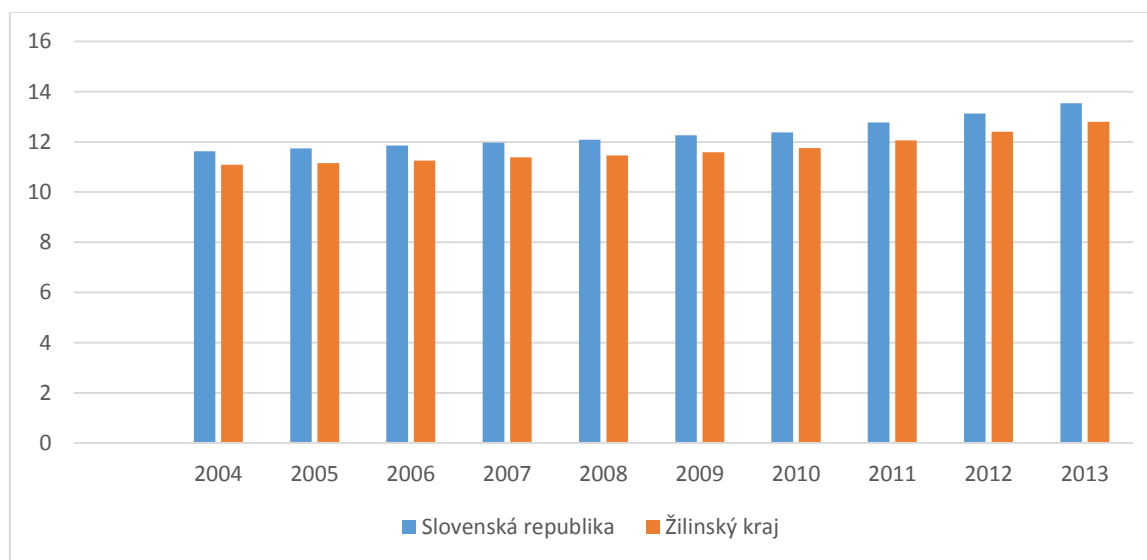
Obr. 11: Vývoj počtu obyvateľov v krajoch SR v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Nepriaznivý trend je možné sledovať u vekovej štruktúry obyvateľstva, kde narastá počet obyvateľov vo veku nad 65 rokov, zatiaľ čo počet obyvateľov v produktívnom veku klesá. Žilinský kraj nárastom obyvateľov v poproduktívnom veku kopíruje celoslovenský vývoj. To isté platí aj o vývoji osôb v produktívnom veku (15 - 64). V r. 2013 má Žilinský kraj celkovo 493 908 obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov, čo činí 71,5% obyvateľov kraja. Hoci proti stavu v r. 2004 je to o 1% viac v rámci tejto vekovej kategórie obyvateľov, od r. 2011 tento podiel každoročne klesá. Kým v celoslovenských reáliách narástol v sledovanej dekáde podiel obyvateľov vo veku 65+ z 11,6% v r. 2004 na 13,5% v r. 2013, v Žilinskom kraji v rovnakom čase narástol podiel obyvateľov v poproduktívnom veku z 11,1% v r. 2004 na 12,8% v r. 2013, kedy tu žilo 88 379 obyvateľov v tejto vekovej kategórii. Hoci sú to o niečo lepšie čísla než celorepublikový priemer, nič to nemení na jednoznačnosti trendu.

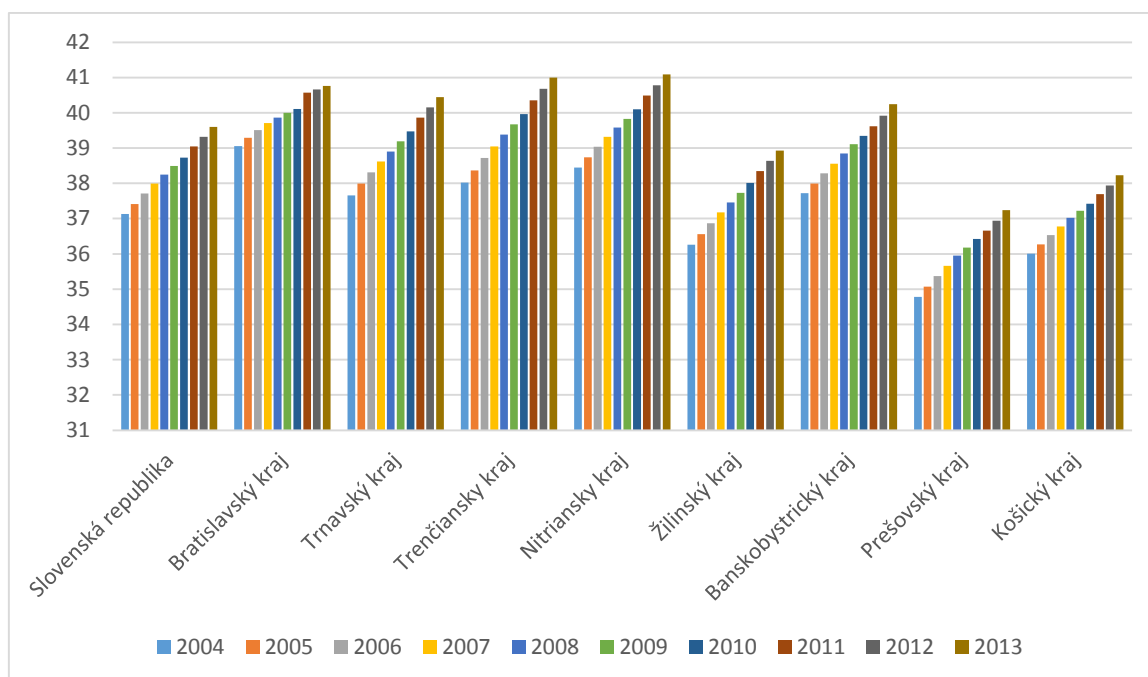
Obr. 12: Vývoj podielu obyvateľov vo veku 65+ v SR a Žilinskom kraji ako % z celkovej populácie v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

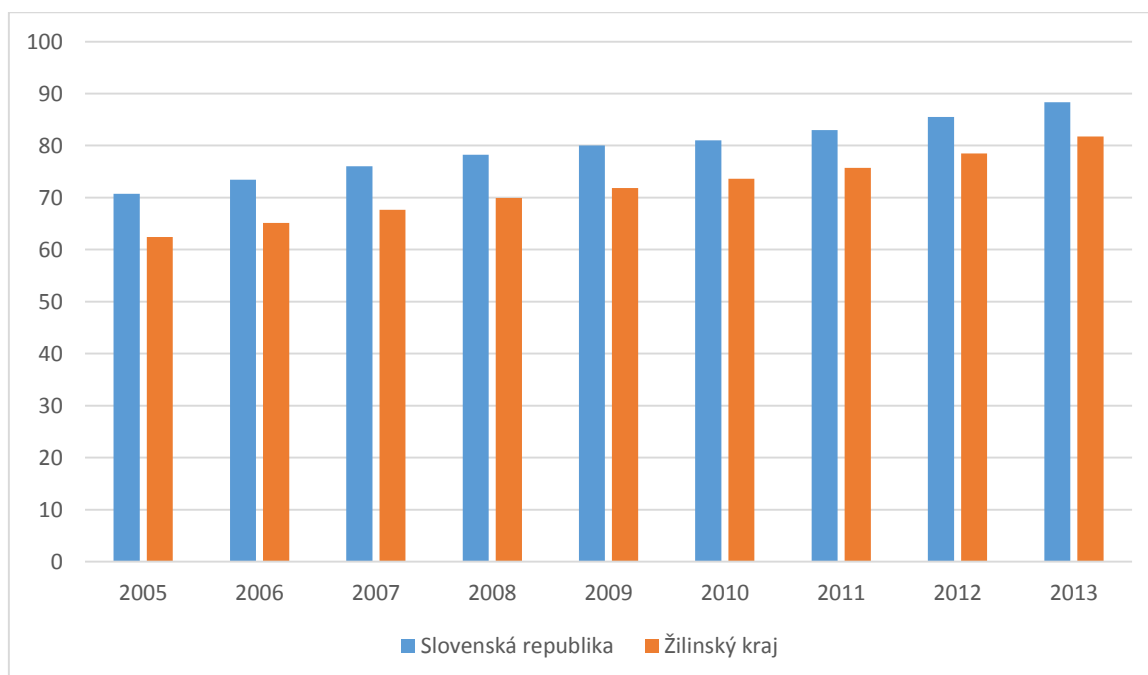
Uvedené konštatovanie priamo súvisí s ďalšími dvomi ukazovateľmi sledujúcimi demografické trendy v spoločnosti – s priemerným vekom populácie a s indexom starnutia. Žilinský kraj je v r. 2013 tretí „najmladší“ kraj z hľadiska priemerného veku populácie. S hodnotou 38,93 sa radí za Prešovský kraj (37,24) a Košický kraj (38,23). Všetky tri kraje sú s touto hodnotou pod priemerom SR (39,60). Kraji s najvyšším priemerným vekom populácie sú Nitriansky kraj, Trenčiansky kraj, Bratislavský kraj a Trnavský kraj. Možno teda konštatovať, že čím viac na západ SR, tým je obyvateľstvo staršie. Index starnutia podľa metodiky EÚ vyjadruje počet osôb v poproduktívnom veku (65+) pripadajúci na 100 osôb v predproduktívnom veku (0-14). na základe vývoja v ostatnej dekáde možno konštatovať, že tento index sa v SR, ako aj v Žilinskom kraji vyvíja negatívne, t.j. rastie. V prípade pokračovania daného trendu možno očakávať, že počet obyvateľov SR v predproduktívnom veku sa vyrovná počtu obyvateľov SR v poproduktívnom veku niekedy okolo r. 2017. V Žilinskom kraji tento stav nastane do konca desaťročia.

Obr. 13: Priemerný vek obyvateľov SR a krajov SR v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

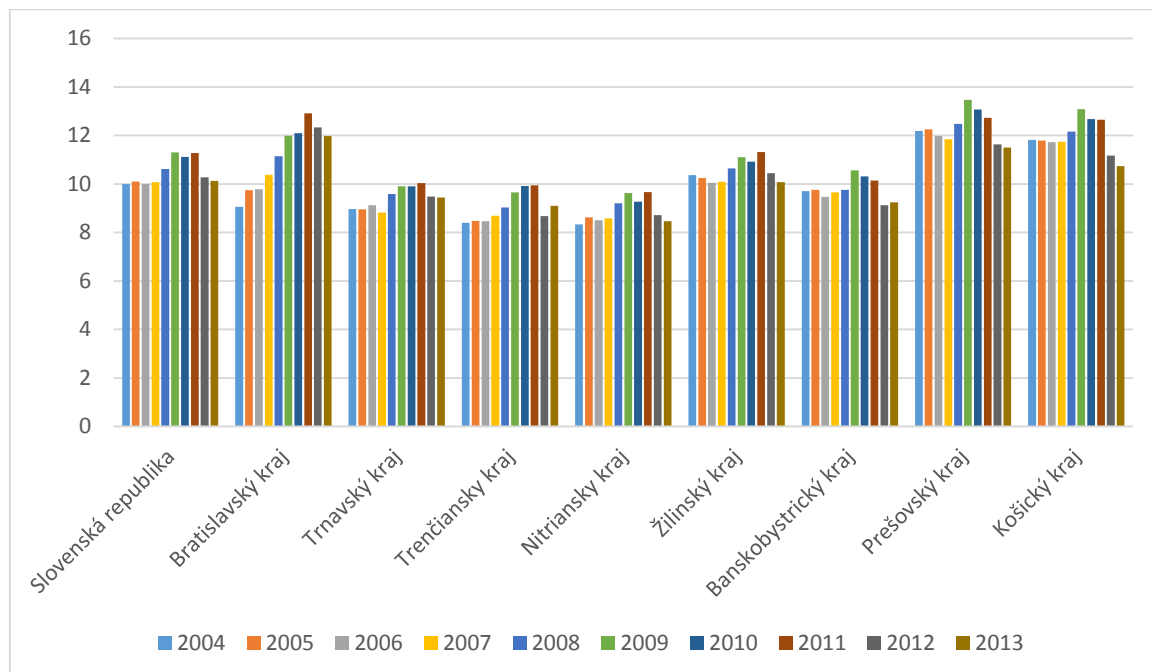
Obr. 14: Vývoj indexu starnutia podľa metodiky EÚ v SR a Žilinskom kraji v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

V ostatných rokoch došlo k nárastu sobášnosti a tiež k nárastu pôrodnosti, čo sa prisudzuje najmä skutočnosti, že vlastné rodiny si intenzívnejšie začala zakladať generácia ľudí narodených v osemdesiatych rokoch 20. storočia. Tomu zodpovedá aj posun priemerného veku matiek pri narodení dieťaťa na 30 rokov. V rámci celoslovenského vývoja sa najviac detí narodilo v r. 2009, počet živonarodených presiahol 60 tis. aj v rokoch 2010 a 2011. V r. 2012 klesol na 55 535, v r. 2013 na 54 823. Rastúci trend zaznamenal aj počet živonarodených detí mimo manželstva, a to napriek poklesu rozvodovosti. Pokiaľ ide o Žilinský kraj, vývoj v ňom sa nevymykal od celoslovenského trendu. Aj tu počet živonarodených detí dosiahol svoj vrchol v r. 2009 – 2011. Najsilnejším rokom bol ale až rok 2011 so 7 801 živonarodenými. Pokles pôrodnosti na 7208 živonarodených v r. 2012 pokračoval aj v r. 2013, kedy tento ukazovateľ dosiahol číslo 6953. Porovnanie vývoja pôrodnosti v Žilinskom kraji s ostatnými kraji a s priemerom SR je možné pri porovnaní počtu živonarodených detí na 1000 obyvateľov. Pri jeho zrealizovaní je zrejmé, že vývoj v Žilinskom kraji sa zo všetkých krajov v SR asi najviac približuje celoslovenskému priemeru. V r. 2013 vykázal Žilinský kraj 10,07 živonarodených detí na 1000 obyvateľov, kým v rámci SR toto číslo dosiahlo hodnotu 10,13. Kraji s vyššou pôrodnosťou na 1000 obyvateľov než Žilinský kraj boli Bratislavský kraj (11,98), Prešovský kraj (11,50) a Košický kraj (10,73). Žiadny iný kraj SR nedosiahol v ostatných dvoch rokoch dvojcifernú hodnotu u tohto ukazovateľa. Aj tu je možné sledovať trend naprieč SR od východu k západu smerom k nižšej pôrodnosti s výnimkou Bratislavského kraja, kde sa nachádza hlavné mesto SR.

Obr. 15: Počet živonarodených na 1000 obyvateľov v SR a v kraji SR v r. 2004 - 2013

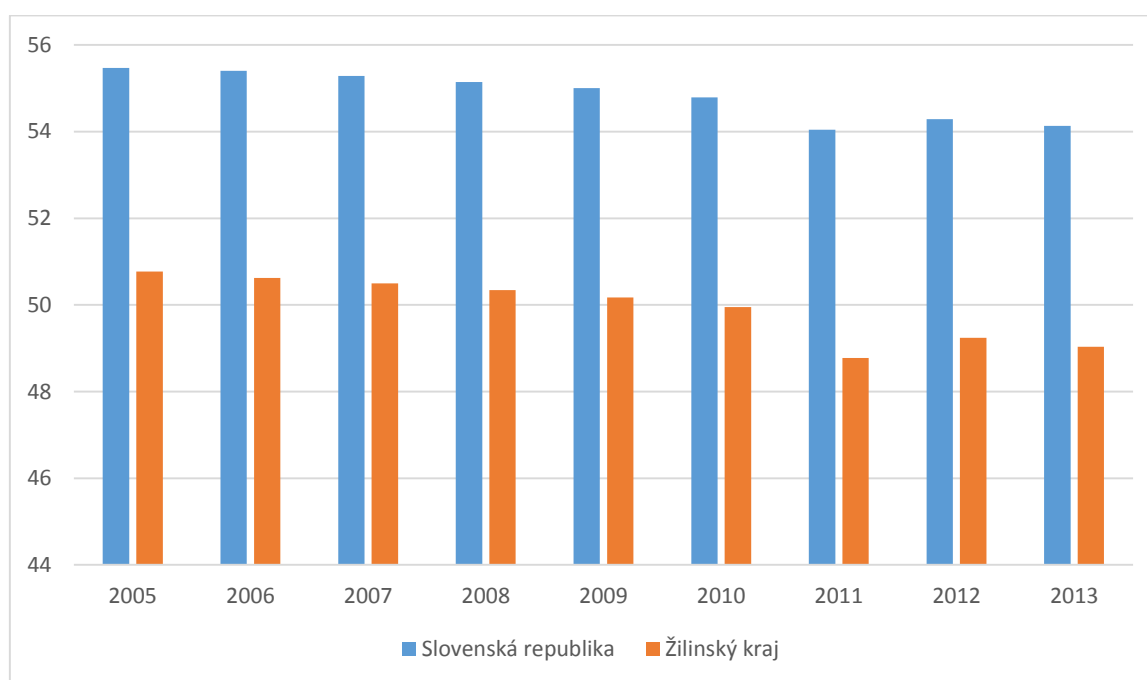
Zdroj: ŠÚ SR

Obyvatelia Žilinského kraja žili v r. 2013 v 315 sídlach, z toho v 18 mestách. Hustota obyvateľov na km² bola v Žilinskom kraji 101,4, čo je menej, než je celoštátny priemer (110,4). Tejto hodnote zodpovedá skutočnosť, že značnú časť územia kraja pokrývajú

lesy. Ešte nižšiu hustotu zaľudnenia vykazujú ďalšie dva kraje, ktoré tiež vykazujú nadpriemerný podiel lesnej pôdy na svojom území, Prešovský kraj (91,3) a Banskobystrický kraj (69,5). Všetky ostatné kraje vykazujú vyššiu hustotu zaľudnenia a nižší podiel lesnej pôdy na svojom území.

Z podielu obyvateľstva žijúceho v mestách a obyvateľstva žijúceho na vidieku možno konštatovať, že vidiecke obyvateľstvo má v Žilinskom kraji miernu prevahu, hoci v rámci priemeru SR prevažuje mestské obyvateľstvo. V oboch prípadoch možno sledovať trend postupného odlivu obyvateľov z miest na vidiek s výnimkou r. 2012, kedy počet obyvateľov miest vzrástol tak v SR ako aj v Žilinskom kraji. V roku 2013 mal Žilinský kraj 338 384 obyvateľov žijúcich v mestách a 352 036 obyvateľov žijúcich na vidieku.

Obr. 16: Podiel obyvateľov miest v SR a v Žilinskom kraji z celkového počtu v % r. 2005 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Z obyvateľov s trvalým pobytom na území Žilinského kraja bolo v r. 2013 ekonomicky aktívnych obyvateľov (pracujúci, pracujúci dôchodcovia, nezamestnaní a osoby na materskej dovolenke) 336,8 tis., čo činilo 48,3% všetkých obyvateľov. Z nich za prácou mimo miesta svojho bydliska odchádza vyše 82% obyvateľov. 64% obyvateľov Žilinského kraja žije v bytoch, kým 26% žije v domoch.

Z hľadiska národnostnej štruktúry možno konštatovať, že slovenská národnosť je v Žilinskom kraji absolútne prevažujúca (93,4%). Žiadna iná národnosť nie je silnejšie zastúpená. Z hľadiska iných národností je najpočetnejšia česká, moravská a sliezka národnosť (0,8%), za zmienku stojí ešte rómska národnosť (0,2%) a poľská národnosť (1,2%). Inú alebo neudanú národnosť vykazuje 5,11% obyvateľov kraja.

Tab. 5: Obyvateľstvo Žilinského kraja podľa národnosti k 31.12.2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
slovenská	676 201	676 239	676 183	676 073	676 222	677 044	677 544	642 098	642 343	644 728
maďarská	634	633	638	639	639	642	650	554	561	593
rómska	2 810	2 815	2 818	2 822	2 825	2 825	2 825	2 264	2 266	2 216
česká, moravská, sliezská	6 537	6 637	6 776	6 916	7 074	7 211	7 324	4 637	4 704	5 284
rusínska	130	130	130	131	132	133	134	183	183	180
ukrajinská	248	274	298	317	323	333	345	230	231	262
nemecká	460	499	522	545	599	621	619	388	408	549
poľská	489	571	809	907	970	1 000	1 048	580	602	1 148
ruská	120	127	136	138	145	145	149	158	160	184
iná a neudaná	6 500	6 838	7 016	7 210	7 418	7 548	7 636	38 509	38 663	35 276
SPOLU	694 129	694 763	695 326	695 698	696 347	697 502	698 274	689 601	690 121	690 420

Zdroj: ŠÚ SR

Z celkového počtu 1070 obcí a miest s relevantnou rómskou komunitou v Slovenskej republike v r. 2013 sa na území Žilinského kraja nachádzalo 27, čo bol 8,6% podiel na celkovom počte obcí a miest v kraji. Najväčšia časť z nich (30%) je situovaná v okrese Liptovský Mikuláš. Žilinský kraj tak vykazuje najnižší percentuálny podiel obcí a miest s relevantnou rómskou komunitou zo všetkých krajov. Zo 138 miest v Slovenskej republike Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013 neregistroval relevantnú rómsku komunitu iba v osemnástich mestách. Z nich v Žilinskom kraji ide o mestá Bytča, Tvrdošín, Námestovo, Trstená, Krásno nad Kysucou, Turčianske Teplice, Rajec a Rajecké Teplice.

V Žilinskom kraji je vo všetkých obciach a mestách s relevantnou rómskou komunitou dostupná elektrina a pitná voda z verejného vodovodu. Verejnou kanalizáciou je pokrytých 79% osídlení, pričom pokiaľ ide o osídlenia vo vnútri obce, verejná kanalizácia je dostupná všade, u osídlení na okraji obce u 66% z nich a u segregovaných osídlení 50%. Bez verejnej kanalizácie sú iba štyri osídlenia, z toho tri sú v obciach s verejnou kanalizáciou, čím sa Žilinský kraj zaradil na prvé miesto zo všetkých krajov v SR. Naopak z hľadiska plynofikácie rómskych osídlení patrí Žilinský kraj medzi kraje s najnižším podielom plynofikácie.

Tab. 6: Obce s relevantnými rómskymi koncentraciami v Žilinskom kraji v r. 2013

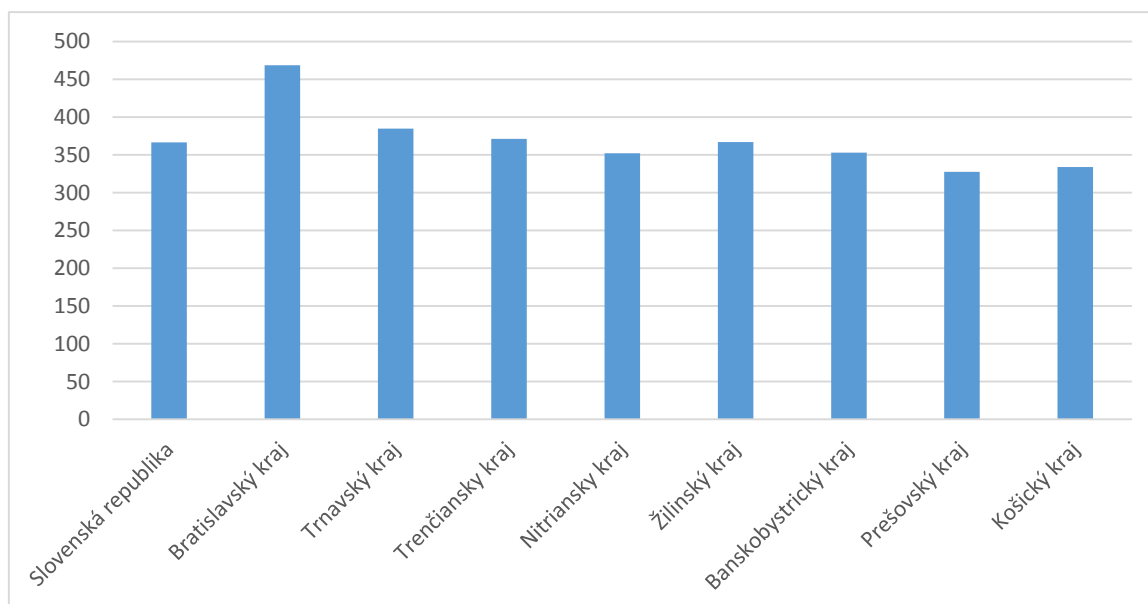
Názov obce	Názov okresu	Počet obyvateľov	Percentuálne zastúpenie Rómov
Svrčinovec	Čadca	3 505	1,0
Turzovka	Čadca	7 558	2,1
Čadca	Čadca	24 532	0,8
Vysoká nad Kysiucou	Čadca	2 756	3,9
Dolný Kubín	Dolný Kubín	19 115	2,2
Istebné	Dolný Kubín	1 361	0,0
Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto	15 721	1,2
Nesluša	Kysucké Nové Mesto	3 169	3,2
Hybe	Liptovský Mikuláš	1 559	4,5
Liptovská Porúbka	Liptovský Mikuláš	1 235	32,4
Liptovský Hrádok	Liptovský Mikuláš	7 522	1,3
Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	32 036	4,2
Liptovský Peter	Liptovský Mikuláš	1 369	5,9
Pribylina	Liptovský Mikuláš	1 345	20,8
Uhorská Ves	Liptovský Mikuláš	481	10,2
Vážec	Liptovský Mikuláš	2 317	25,0
Východná	Liptovský Mikuláš	2 258	15,1
Martin	Martin	56 069	2,7
Sučany	Martin	4 695	4,9
Turčiansky Peter	Martin	422	10,2
Vrútky	Martin	7 504	3,2
Ružomberok	Ružomberok	29 597	2,8
Horná Štubňa	Turčianske Teplice	1 634	9,5
Sklené	Turčianske Teplice	741	3,9
Turček	Turčianske Teplice	652	12,3
Turie	Žilina	1 963	2,6
Žilina	Žilina	84 301	1,4

Zdroj: Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013

2.2.1.3 Životná úroveň

Životnú úroveň obyvateľov Žilinského kraja je možné porovnať s ostatnými slovenskými regiónmi aj prostredníctvom štatistických ukazovateľov definujúcich čisté príjmy a výdavky domácností v prepočte na osobu a mesiac. Pokiaľ ide o príjmy domácností v r. 2012 (najaktuálnejšie údaje) je možné obyvateľov Žilinského kraja s čistým príjmom na úrovni 367,01 EUR prirovnať k celoslovenskému priemeru (366,34 EUR), pričom vyšší čistý príjem vykázali Bratislavský kraj, Trnavský kraj a Trenčiansky kraj. Ostatné kraje vykazujú nižší príjem. Priepastný je najmä rozdiel medzi príjmami domácností v Bratislavskom kraji (468,54 EUR) a ostatnými slovenskými regiónmi, kde priemerný čistý príjem domácností bez započítania Bratislavského kraja činí 355,60 EUR, teda o 112,94 EUR na osobu a mesiac menej.

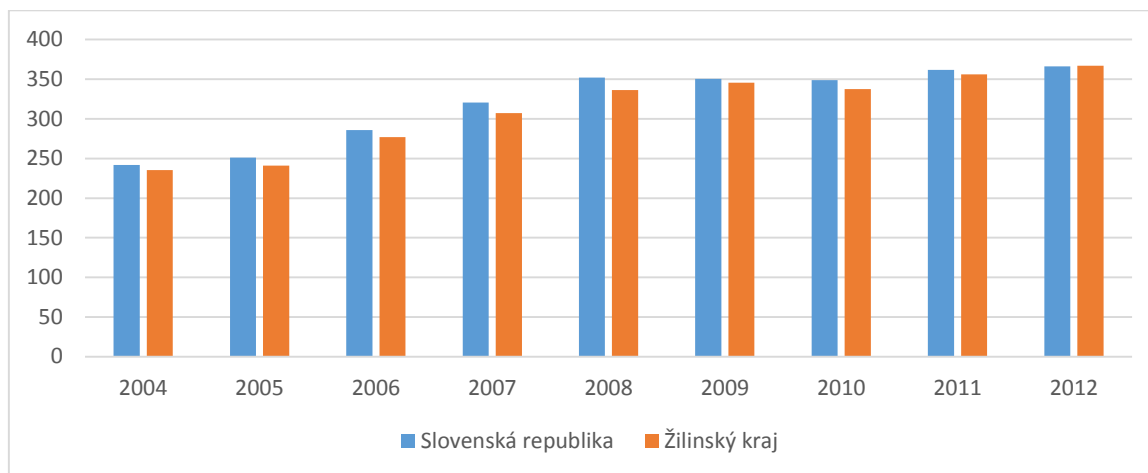
Obr. 17: Čisté príjmy domácností v SR a krajoch EÚ v EUR v r. 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Pri porovnaní vývoja čistých príjmov domácností v Žilinskom kraji s priemerom SR v r. 2004 – 2012 je možné konštatovať pozitívny trend, keď sa domácnosti v tomto kraji z hľadiska tohto ukazovateľa dokázali dostať z 97,4% priemeru SR v r. 2004 na 100,2% priemeru SR v r. 2012. Kým v r. 2004 sa úroveň čistých príjmov domácností v Žilinskom kraji rovnala 69,1% príjmov v Bratislavskom kraji, v r. 2012 bol tento pomer na úrovni 78,3%, čo potvrdzuje vyššiu dynamiku nárastu príjmov domácností v Žilinskom kraji a postupné doťahovanie sa na Bratislavský kraj. Naopak, pokiaľ ide o porovnanie príjmov domácností s Košickým krajom, ktorý bol z hľadiska tohto ukazovateľa najslabším krajom na začiatku aj na konci sledovaného obdobia, možno konštatovať, že kým v r. 2004 boli čisté príjmy domácností v Žilinskom kraji a v Košickom kraji zhruba na porovnateľnej úrovni, v r. 2012 už bol medzi nimi rozdiel 32,57 EUR v prospech domácností v Žilinskom kraji.

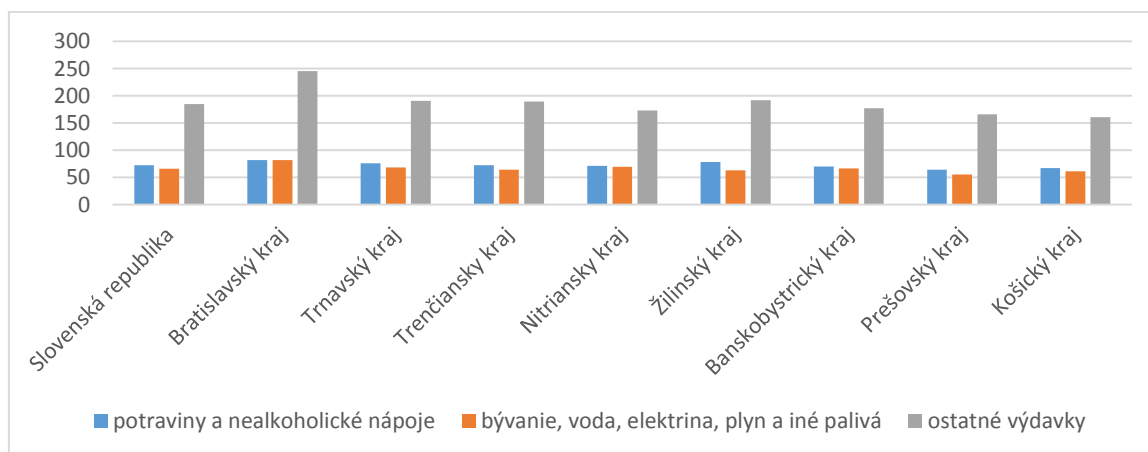
Obr. 18: Vývoj čistých príjmov domácností v SR a v Žilinskom kraji v EUR v r. 2004 - 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne k čistým príjmom domácností obyvateľov v krajoch SR sa vyvíjajú aj čisté výdavky domácností. Najvyššie čisté výdavky domácností na osobu a mesiac vykázal v r. 2012 Bratislavský kraj, a to vo výške 409,28 EUR. Čisté výdavky domácností v Žilinskom kraji dosiahli v tom istom roku úroveň 333,12 EUR, čo je 103,3% priemeru SR. Vyššie čisté výdavky než Žilinský kraj vykázal mimo Bratislavského kraja iba Trnavský kraj, všetky ostatné kraje mali tento ukazovateľ nižší. Nad celoslovenským priemerom sa ešte ocitol Trenčiansky kraj s čistými výdavkami domácností na úrovni 325,83 EUR. Po očistení čistých výdavkov domácností od výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje (strava) a výdavkov na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá (bývanie) sa Žilinský kraj s úrovňou 191,93 EUR radí na druhé miesto za Bratislavský kraj (245,42 EUR). V tesnom závесе nasledujú Trnavský kraj (190,62 EUR) a Trenčiansky kraj (189,19 EUR). Ostatné kraje nasledujú so značným rozdielom, keď tento ukazovateľ ani v jednom z nich nedosahuje 180 EUR. Aj u tohto ukazovateľa sa potvrdzuje, že západo – východný trend vo vyspelosti slovenských regiónov síce platí, pokiaľ ale ide o NUTS 2 Stredné Slovensko, hranica medzi vyspelejším západom a zaostávajúcim východom vedie jeho stredom.

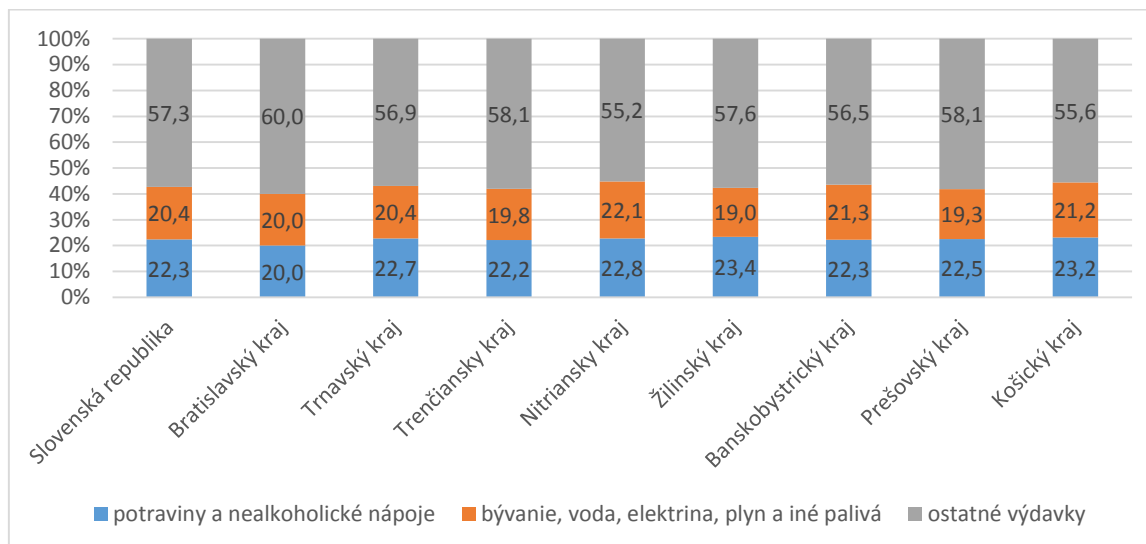
Obr. 19: Čisté výdavky domácností v SR a krajoch v EUR v EUR v r. 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Výdavky na stravu a bývanie činili v Bratislavskom kraji 40% celkových výdavkov, čo znamená, že na ostatné výdavky minuli domácnosti v tomto kraji 60%. Domácnosti v Žilinskom kraji na bývanie a stravu svojich členov spotrebovali v priemere 42,4%, čo je o 0,3 menej než je priemer SR (42,7%). V porovnaní s priemerom SR domácnosti v Žilinskom kraji spotrebovali viac na potraviny a menej bývanie vrátane energií.

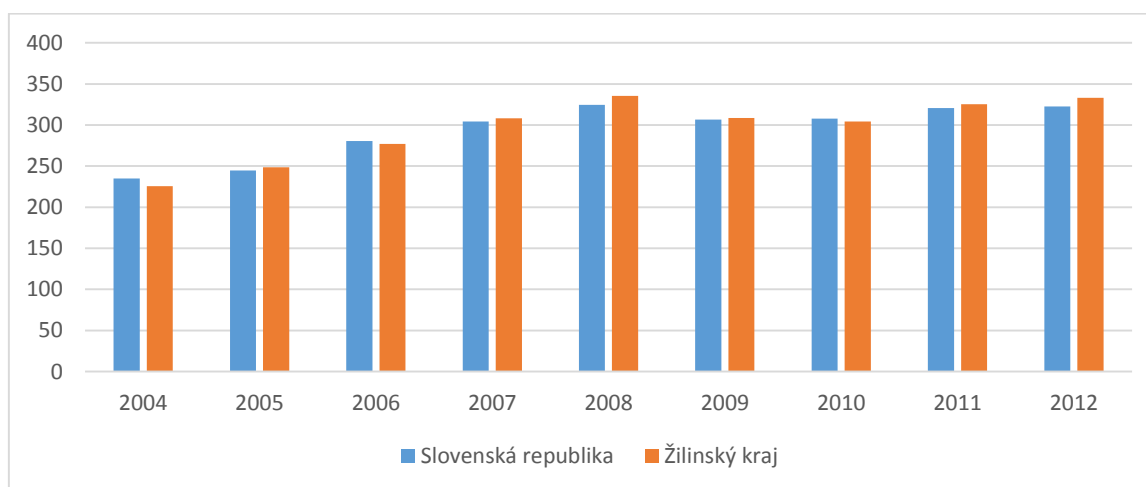
Obr. 20: Podiel čistých výdavkov domácností v SR a krajoch v % v r. 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska vývoja čistých výdavkov domácností v Žilinskom kraji v r. 2004 – 2012 a jeho porovnania s priemerom SR je možné pozorovať obdobný trend ako u vývoja čistých príjmov domácností. Kým na začiatku sledovaného obdobia čisté výdavky domácností v Žilinskom kraji (225,72 EUR) boli na úrovni 96,2% priemeru SR (234,75 EUR), v r. 2012 už Žilinský kraj s hodnotou 333,12 EUR dosiahol 103,3% priemeru SR. Trend nárastu čistých výdavkov domácností je teda v prípade Žilinského kraja rýchlejší než je celoslovenský priemer.

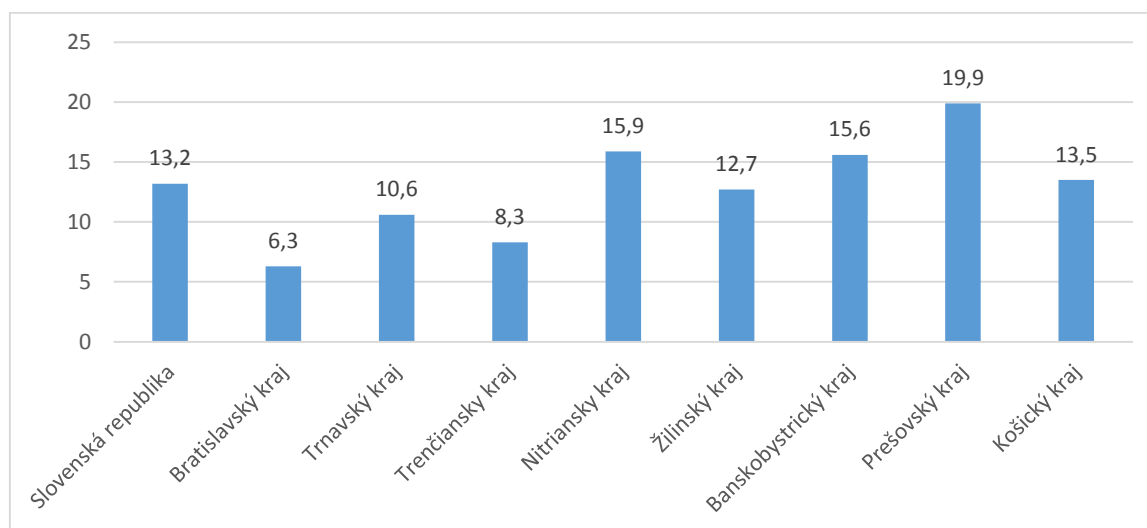
Obr. 21: Vývoj čistých výdavkov domácností v SR a v Žilinskom kraji v EUR v r. 2004 - 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Hranica rizika chudoby je stanovená ako 60% mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu, t.j. disponibilného príjmu domácnosti vydelenej ekvivalentnou veľkosťou domácnosti. V roku 2012 bola táto hranica v SR u jednočlennej domácnosti na úrovni 4 156 eur na rok, čo predstavuje približne 346 eur na mesiac. V prípade domácnosti zloženej z dvoch dospelých a dvoch detí do 14 rokov bola celková ročná hodnota hranice chudoby na úrovni 8 728 EUR, teda v priemere 727 EUR na mesiac. Pod pojmom miera rizika chudoby po sociálnych transferoch sa rozumie podiel osôb vyjadrený v percentách z celkovej populácie, ktorých ekvivalentný disponibilný príjem sa nachádza pod hranicou rizika chudoby. Pod touto hranicou sa v Slovenskej republike v r. 2012 nachádzalo 715 578 obyvateľov (13,2%), z toho v Žilinskom kraji to bolo 87 343 obyvateľov (12,7%). Najvyššie riziko chudoby je zaznamenané u nezamestnaných, rodín s tromi a viac závislými deťmi, neúplných rodín a u detí mladších ako 18 rokov. Z regionálneho priemetu je možné opäť sledovať regionálne disparity prejavujúce sa v nerovnomernom rozmiestnení priemyslu, infraštruktúry, menej sa rozvíjajúceho podnikateľského prostredia a nižšej vzdelanostnej úrovni obyvateľstva zaostávajúcich regiónov, pričom najnižšiu mieru rizika chudoby vykazuje Bratislavský kraj (6,3%) a najvyššiu Prešovský kraj (19,9%). Lepšie hodnoty, než je celoslovenský priemer (13,2%) vykazujú ešte Trenčiansky kraj (8,3%), Trnavský kraj (10,6%) a Žilinský kraj (12,7%). Povšimnutia hodný je rozdiel medzi Žilinským krajom a Banskobystrickým krajom v rámci NUTS 2 Stredné Slovensko.

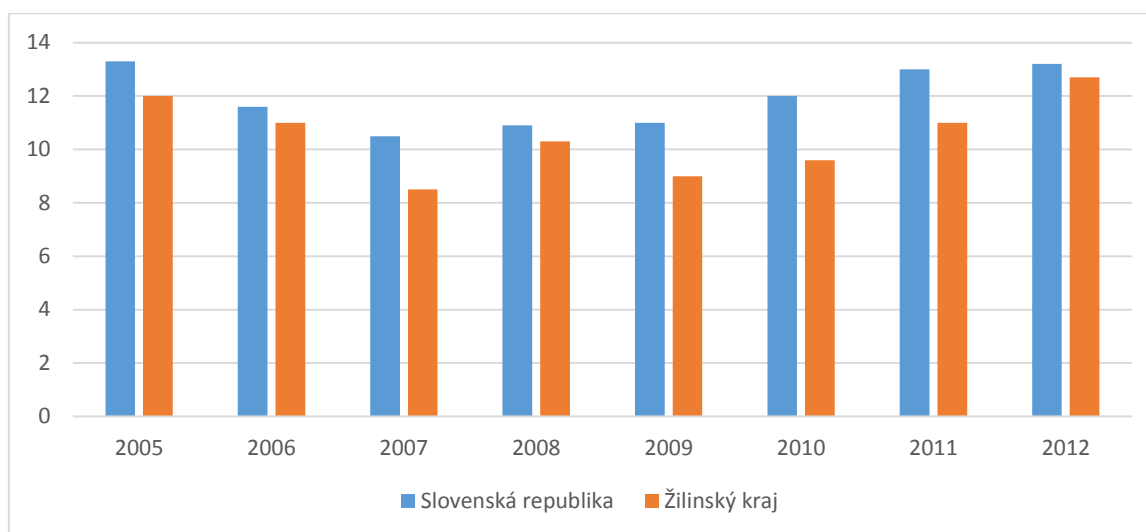
Obr. 22: Miera rizika chudoby v SR a krajoch SR v r. 2012 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Pri porovnaní vývoja miery rizika chudoby v Žilinskom kraji s celoslovenským priemerom v rokoch 2005 – 2012, možno konštatovať relatívne podobný vývoj. Kým do roku 2007 dochádzalo k poklesu miery rizika chudoby, čo súviselo s rozvojom zamestnanosti spôsobeným daňovými reformami, integráciou SR na vnútorný trh Európskej únie a príchodom zahraničných investorov, v druhej polovici sledovaného obdobia, najmä z dôvodu dopadov celosvetovej hospodárskej krízy dochádza k nárastu u tohto ukazovateľa a k návratu k hodnotám z polovice prvej dekády tohto tisícročia. Kým na začiatku sledovaného obdobia činil rozdiel medzi Žilinským krajom a priemerom SR 1,3 percentuálneho bodu v prospech Žilinského kraja, na jeho konci je tento rozdiel už iba 0,5 percentuálneho bodu.

Obr. 23: Vývoj miery rizika chudoby v SR a v Žilinskom kraji v r. 2005 - 2012 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska porovnania vlastníctva predmetov dlhodobej spotreby sledovaného pri sčítaniach obyvateľov, bytov a domov v r. 2001 a 2011 možno konštatovať, že domácnosti v Žilinskom kraji si u väčšiny sledovaných ukazovateľov v tejto dekáde polepšili. Výnimkou je zavedená pevná telefónna linka do bytov, kde došlo, podobne ako v celej SR, k takmer polovičnému poklesu pripojených domácností. Tento fakt ale prezentuje skôr zmenu v spôsobe využívania telekomunikačných prostriedkov v prospech mobilných telefónov a internetu na úkor pevnej linky.

Tab. 7: Vybavenie bytových domácností na úrovni okresov ŽSK, ŽSK a SR v r. 2001 a v r. 2011 v %

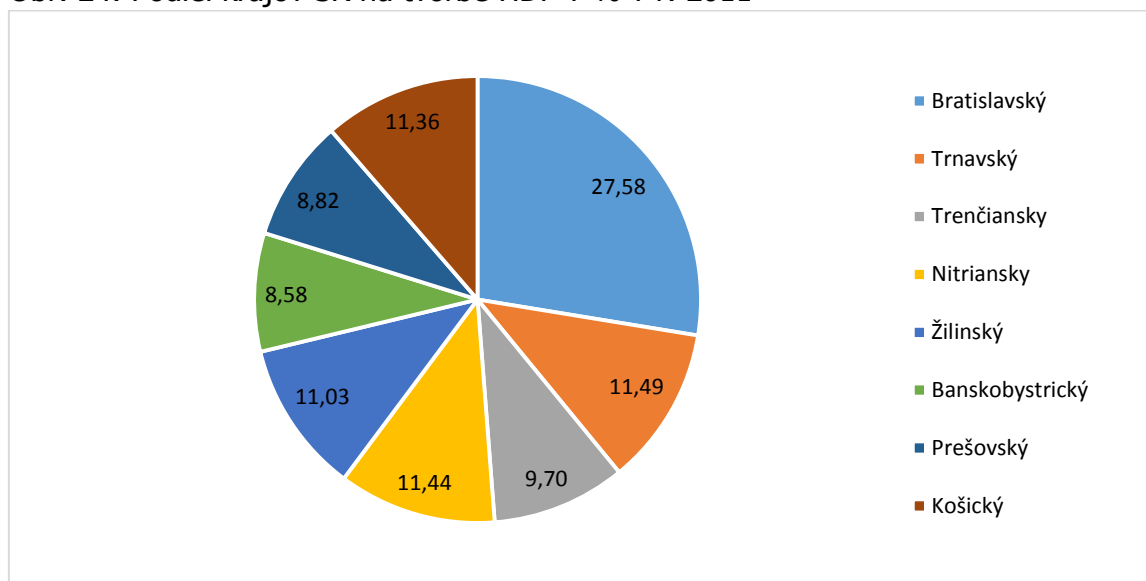
Okres/ kraj/ SR	osobný počítač/ notebook 2001	osobný počítač/ notebook 2011	pevná linka 2001	pevná linka 2011	mobil 2001	mobil 2011	osobn é auto 2001	osobn é auto 2011
BY	6,5	47,4	63,0	39,8	13,1	76,6	28,3	47,4
CA	5,9	48,9	51,3	31,6	16,2	79,3	27,9	45,8
DK	13,6	57,3	68,4	36,8	22,2	82,5	38,3	52,5
KNM	8,0	51,0	56,0	34,5	16,5	78,4	28,9	46,5
LM	14,0	53,1	72,0	43,0	24,1	78,4	39,2	49,9
MT	13,0	53,3	73,4	44,2	22,9	77,7	34,4	46,6
NO	8,1	58,0	57,6	33,2	16,2	83,8	35,4	57,9
RK	10,6	54,2	66,1	38,7	19,8	80,7	32,8	47,6
TT	8,4	48,4	67,0	45,0	18,2	78,0	37,4	50,2
TS	12,4	60,3	70,3	42,8	20,9	84,4	41,3	57,9
ZA	13,0	51,2	74,1	42,5	21,4	74,0	35,3	47,1
ŽSK	11,1	52,7	67,2	39,8	20,2	78,3	34,4	48,8
SR	12,4	50,3	70,3	42,3	23,6	75,9	39,2	49,1

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.4 Ekonomický potenciál a ekonomická aktivita

Hrubý domáci produkt SR v r. 2011 činil 68 974 mil. EUR. Podiel Žilinského kraja na jeho tvorbe v rámci SR činil 11,03%, čo bolo 7 605 mil. EUR v bežných cenách. Tým sa Žilinský kraj z hľadiska výkonnosti regiónov zaradil na piate miesto po Bratislavskom kraji, Trnavskom kraji, Nitrianskom kraji a Košickom kraji. Ďaleko najvýznamnejším tvorcom HDP je Bratislavský kraj s až 27,58% podielom v rámci SR, čo súvisí najmä so skutočnosťou, že v tomto kraji sa nachádza hlavné mesto Slovenska, ktoré je zároveň jeho ekonomickým centrom. Tu sídli takmer všetky významné slovenské podniky a tiež množstvo pobočiek zahraničných a nadnárodných firiem s celoslovenskou pôsobnosťou.

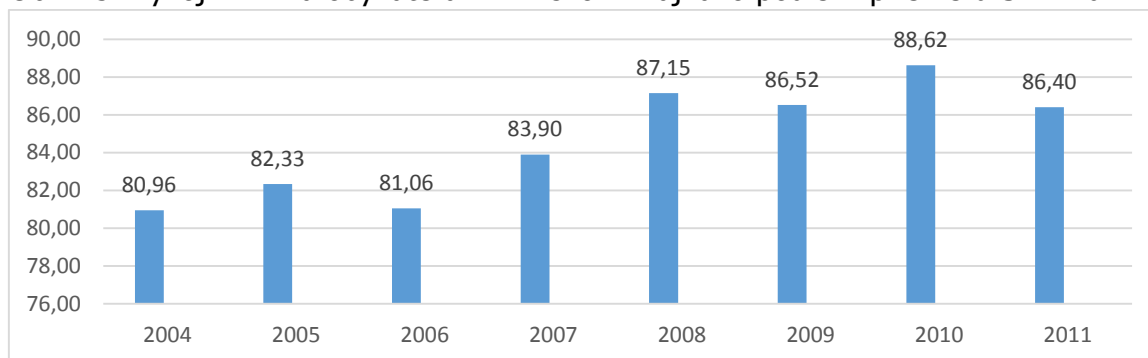
Obr. 24: Podiel krajov SR na tvorbe HDP v % v r. 2011

Zdroj: ŠÚ SR

Dominancia Bratislavského kraja sa prejavuje aj pri prepočte podielu HDP na obyvateľa, kde v bežných cenách pripadalo v r. 2011 na jedného obyvateľa Bratislavského kraja 246,78% priemeru SR. Nadpriemernú hodnotu u tohto ukazovateľa ešte vykázal Trnavský kraj (111,84%), všetky ostatné kraje dosahovali hodnoty pod priemerom SR. Podiel HDP na obyvateľa Žilinského kraja v r. 2011 v bežných cenách činil 11 040 EUR, čo bolo na úrovni 86,40% priemeru SR. Tým sa Žilinský kraj radí na piate miesto za Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj a Trenčiansky kraj. Banskobystrický kraj s priemerom HDP na obyvateľa na úrovni 70,08% sa umiestnil až za Košickým krajom, čo v prípade regiónu NUTS 2 Stredné Slovensko dokladuje rozdiely medzi výkonom ekonomík jeho severnej časti (Žilinský kraj) a južnej časti (Banskobystrický kraj). Najnižšiu tvorbu regionálneho HDP v prepočte na obyvateľa vykázal Prešovský kraj, a to vo výške 58,46% priemeru SR. Z hľadiska vývoja podielu Žilinského kraja na tvorbe celoslovenského HDP v prepočte na obyvateľa v r. 2004 – 2011 je možné sledovať postupný hoci kolísavý trend vylepšovania pozície Žilinského kraja vo vzťahu voči priemeru SR. Hoci toto číslo stále vykazuje podpriemerné hodnoty, kým v r. 2004 bolo na úrovni 80,96% priemeru SR, v r. 2011 už dosiahlo hodnotu 86,40% priemeru SR, čo možno pripísať najmä významným zahraničným investíciám na území Žilinského kraja.

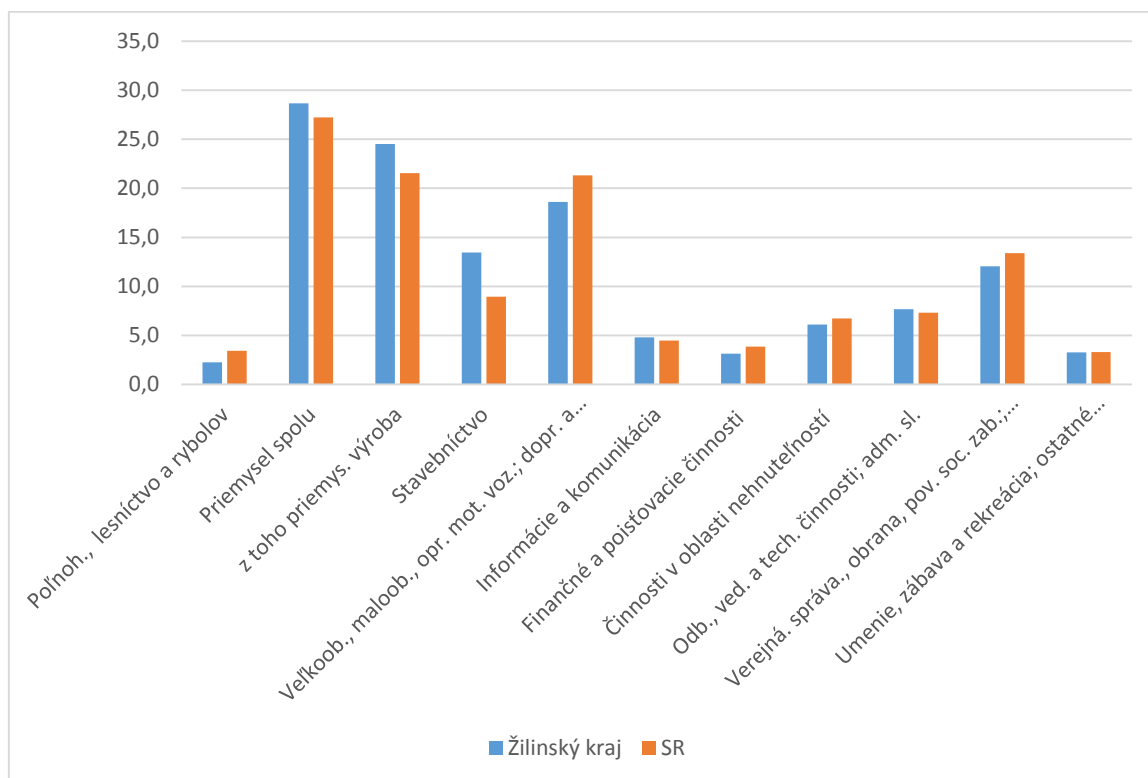
Obr. 25: Vývoj HDP na obyvateľa v Žilinskom kraji ako podiel z priemeru SR v %

Zdroj: ŠÚ SR

Hrubá pridaná hodnota (HPH) v SR dosiahla v r. 2011 v SR hodnotu 62 369,26 mil. EUR v bežných cenách. V Žilinskom kraji dosiahla hodnotu 6 880,04 mil. EUR. Z hľadiska tvorby HPH možno konštatovať, že dominantnými odvetviami v Žilinskom kraji sú v r. 2011 priemysel s 28,7% podielom na tvorbe HPH, služby v oblasti obchodu, opravy motorových vozidiel, dopravy a skladovania a ubytovania a stravovania (18,6%) a stavebníctvo (13,5%). To isté je možné povedať aj o SR ako celku, ale Žilinský kraj vykazuje vyššiu dominanciu priemyslu a stavebníctva než je celoslovenský priemer. Naopak v oblasti sektorov služieb s výnimkou služieb v oblasti informácií a komunikácie sa podiel na tvorbe HPH zväčša pohybuje pod celoslovenským priemerom. Na základe uvedených faktov možno Žilinský kraj považovať najmä za priemyselný kraj s rozvinutým stavebníctvom.

Obr. 26: Porovnanie podielov na tvorbe HPH v Žilinskom kraji v SR podľa odvetví v r. 2011 v %

Zdroj: ŠÚ SR

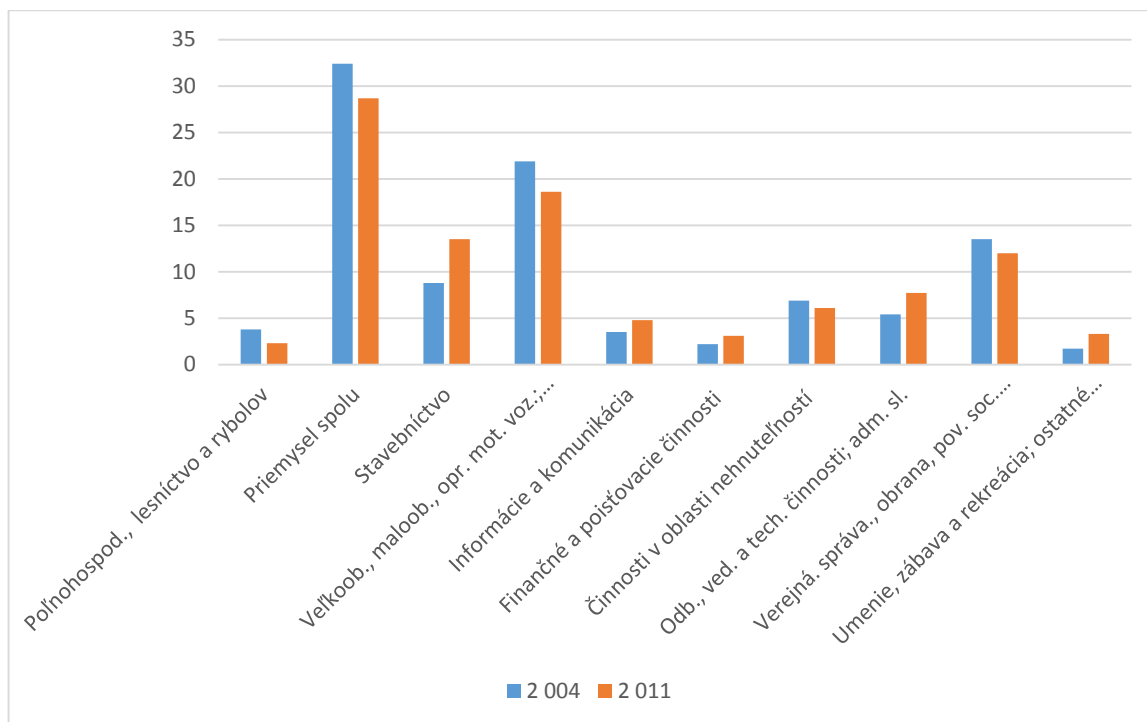
Tab. 8: Regionálna hrubá pridaná hodnota podľa odvetví v r. 2011

NACE/ KRAJ	Bratislavský	Trnavský	Trenčiansky	Nitriansky	Žilinský	Banskobystrický	Prešovský	Košický	SR
Poľnoh., lesníctvo a rybolov	174,781	257,821	172,346	467,809	155,501	423,034	270,887	224,079	2 146,258
Priemysel I spolu	2 958,330	2 828,158	2 011,813	2 620,438	1 971,885	1 212,621	1 342,911	2 033,002	16 979,158
z toho priemys. výroba	2 574,675	1 805,703	1 553,689	1 561,857	1 686,745	1 081,608	1 277,837	1 892,828	13 434,942
Stavební c-tvo	994,028	567,300	548,878	595,277	925,947	488,430	822,041	633,951	5 575,852
Veľkoob., maloob., opr. mot. voz.; dopr. a sklad; ubyt. a strav. sl.	4 334,808	1 218,238	1 260,619	1 491,915	1 280,108	1 123,060	1 107,016	1 485,304	13 301,068
Informácie a komuni- kácia	931,150	284,792	149,250	212,151	330,789	235,107	224,625	436,056	2 803,920
Finančné a poisťova cie činnosti	1 303,781	175,037	149,383	142,801	215,074	144,897	114,786	163,511	2 409,270
Činnosti v oblasti nehnuteľ- ností	1 675,316	439,562	217,317	361,128	420,138	350,381	298,738	439,830	4 202,410
Odb., ved. a tech. činnosti; adm. sl.	1 624,711	314,124	303,165	436,948	527,139	383,438	393,251	586,067	4 568,843
Verejná. správa., obrana, pov. soc. zab.; vzdel.; zdrav a sociálna pomoc	2 274,614	961,256	1 103,419	676,545	828,677	837,247	773,727	895,235	8 350,720
Umenie, zábava a rekreácia ; ostatné činnosti	935,172	125,210	138,634	131,601	224,780	152,553	157,136	193,677	2 058,763
SPOLU	17 206,691	7 171,498	6 054,824	7 136,613	6 880,038	5 350,768	5 505,118	7 090,712	62 396,262

Zdroj: SÚ SR

Porovnanie štruktúry HPH v Žilinskom kraji s ostatnými kraji v rámci SR predstavuje tabuľka č. 7. Trendy pri vývoji ekonomiky kraja možno sledovať aj časovým porovnaním podielov jednotlivých odvetví na tvorbe HPH kraja. Pri porovnaní štruktúry HPH Žilinského kraja v 2004 a 2011 možno konštatovať, že dominantné sektory si svoju pozíciu držia. Kým priemysel a služby v oblasti obchodu, opravy motorových vozidiel, dopravy a skladovania a ubytovania a stravovania svoj podiel na tvorbe regionálnej HPH znížili, stavebníctvo vykázalo nárast. Povšimnutia hodný je pozitívny trend v sektore informácií a komunikácie, kde Žilinský kraj zastáva tretiu pozíciu po Bratislavskom kraji a Košickom kraji.

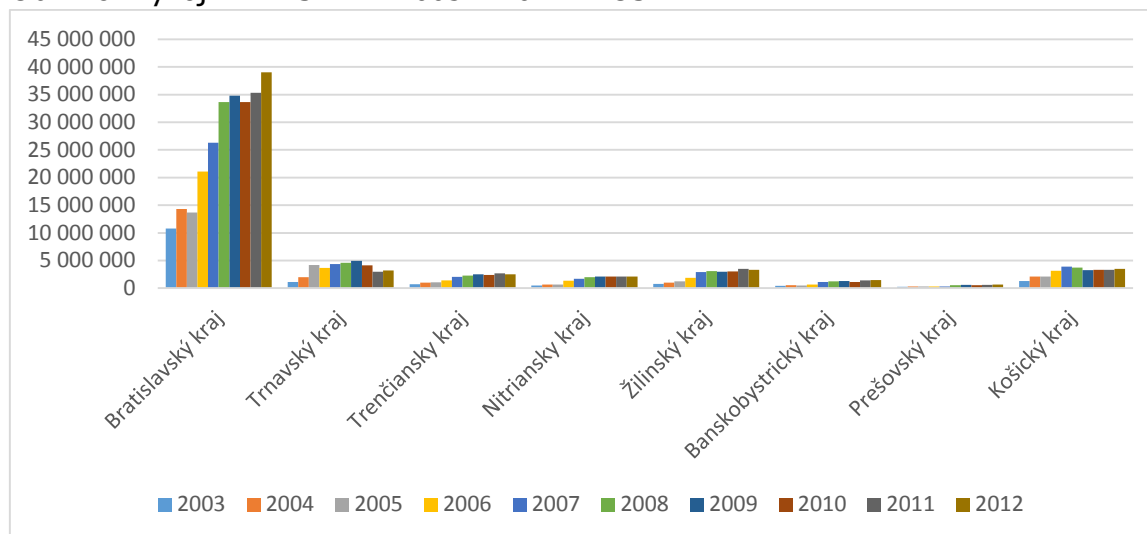
Obr. 27: Porovnanie podielov na tvorbe HPH v Žilinskom kraji v r. 2004 a 2011 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Otvorenie sa globálnemu trhu, ekonomické reformy a vstup do eurozóny majú za následok, že na Slovensko vrátane Žilinského kraja prichádzajú zahraničné investície. Ich sprievodným javom je príchod nových technológií a procesov, čo má priamy dopad na nárast produktivity práce a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky vôbec. Priama zahraničná investícia (PZI) predstavuje kategóriu medzinárodných investícií vyjadrujúca zámer subjektu, ktorý je rezidentom jednej ekonomiky (priamy investor), získať trvalý podiel v podniku so sídlom v inej ekonomike (podnik priamej investície). Celkový stav PZI v SR dosiahol k 31.12.2012 hodnotu 42,3 mld. EUR. Prehľad vývoja stavu PZI v jednotlivých krajoch SR v rokoch 2003 – 2012 v grafe č. 28 preukazuje, že vyššie vymenované faktory viedli k takmer konštantnému nárastu tohto ukazovateľa v sledovanej dekáde. Dočasne ho utlmila iba svetová hospodárska kríza, ktorá zasiahla aj citlivú slovenskú ekonomiku.

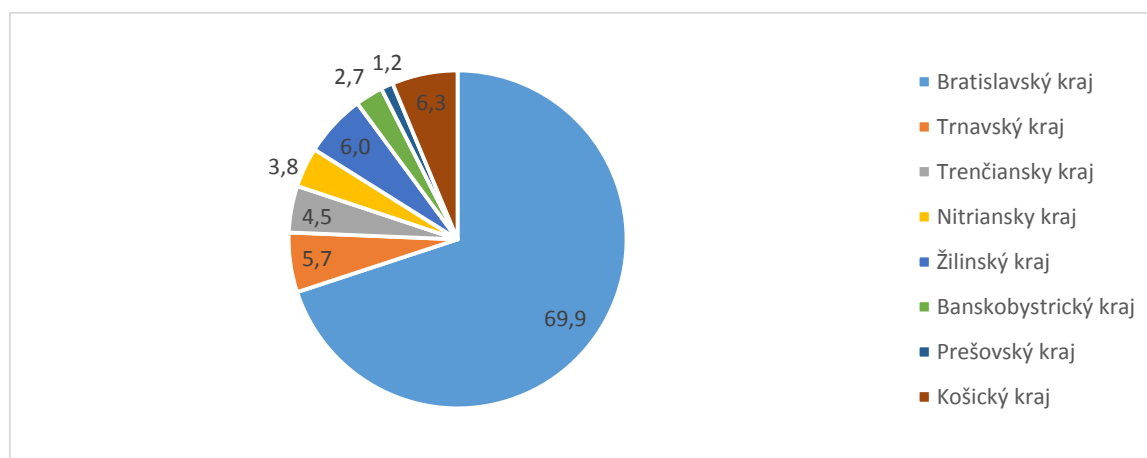
Obr. 28: Vývoj PZI v SR v r. 2003 – 2012 v USD

Zdroj: NBS

Z hľadiska podielu jednotlivých krajov na PZI v SR v r. 2012 bol dominantný Bratislavský kraj, kde sa nachádzalo 69,9% tejto sumy (29,6 mld. EUR). Stav PZI v Žilinskom kraji bol 2,5 mld. EUR, čím sa Žilinský kraj s podielom 6% na celoslovenskom objeme PZI zaradil na tretie miesto za Bratislavský kraj a Košický kraj (6,3%). Za Žilinským krajom sa radia Trnavský kraj a Trenčiansky kraj.

Obr. 29: Podiel krajov SR na stave PZI v r. 2012 v %

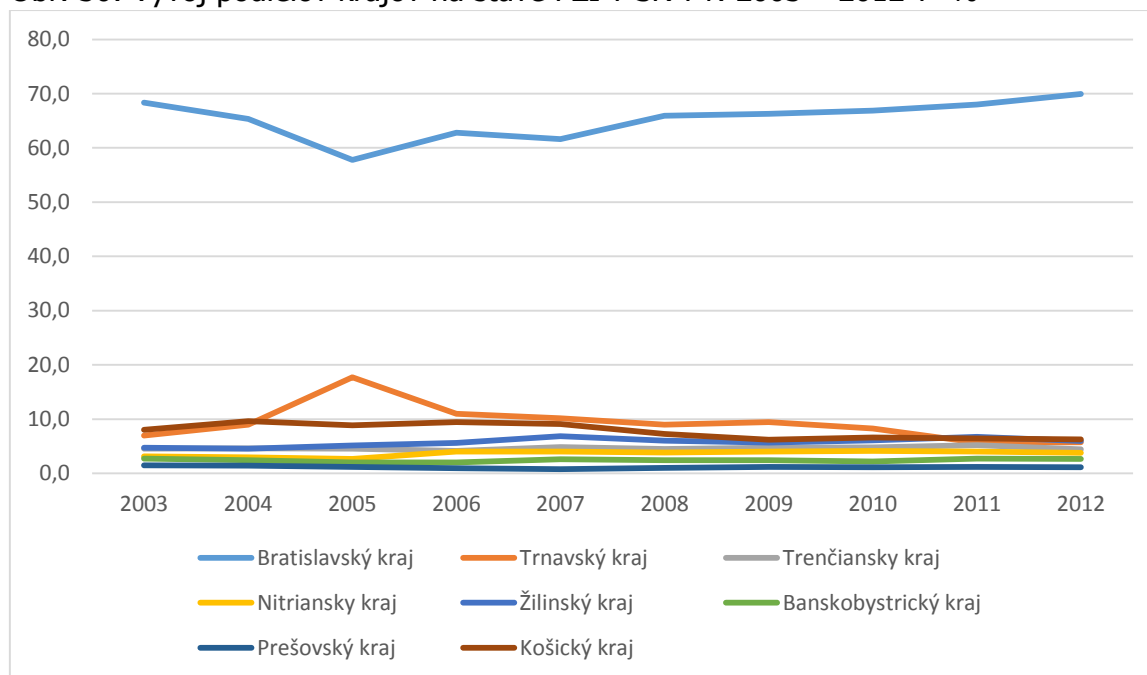

Zdroj: NBS

Pozíciu jednoznačného lídra medzi slovenskými krajmi si dlhodobo udržiava Bratislavský kraj. Ostatné regióny sa v ostatnej dekáde delili o zvyšných 30% PZI. Vývoj podielu Žilinského kraja naznačuje mierne posilňovanie jeho pozície, keďže v r. 2003 jeho podiel na objeme PZI v SR činil iba 4,8%. Hranicu piatich percent prvýkrát prekonal v r. 2005 a už o dva roky neskôr dosiahol podiel 6,9% na celoslovenských PZI, čo súviselo s veľkými investíciami v automobilovom priemysle na území Žilinského kraja. Nástupom krízy došlo k utlmeniu rastu tohto ukazovateľa u Žilinského kraja a v ostatných rokoch osciluje okolo šiestich percent.

V porovnaní s ostatnými slovenskými regiónmi si Žilinský kraj svoju pozíciu na podiele PZI v sledovanej dekáde zlepšil. Kým v r. 2003 sa nachádzal až na štvrtom mieste za Bratislavským krajom (68,4%), Košickým krajom (8%) a Trnavským krajom (7%), do r. 2012 predstihol Trnavský kraj a zväčšil sa tiež rozdiel medzi Žilinským krajom a Trenčianskym krajom, ktorý si udržal piate miesto s takmer konštantným podielom na celoslovenských PZI počas celého desaťročia oscilujúcim okolo 4,5%.

Obr. 30: Vývoj podielov krajov na stave PZI v SR v r. 2003 – 2012 v %

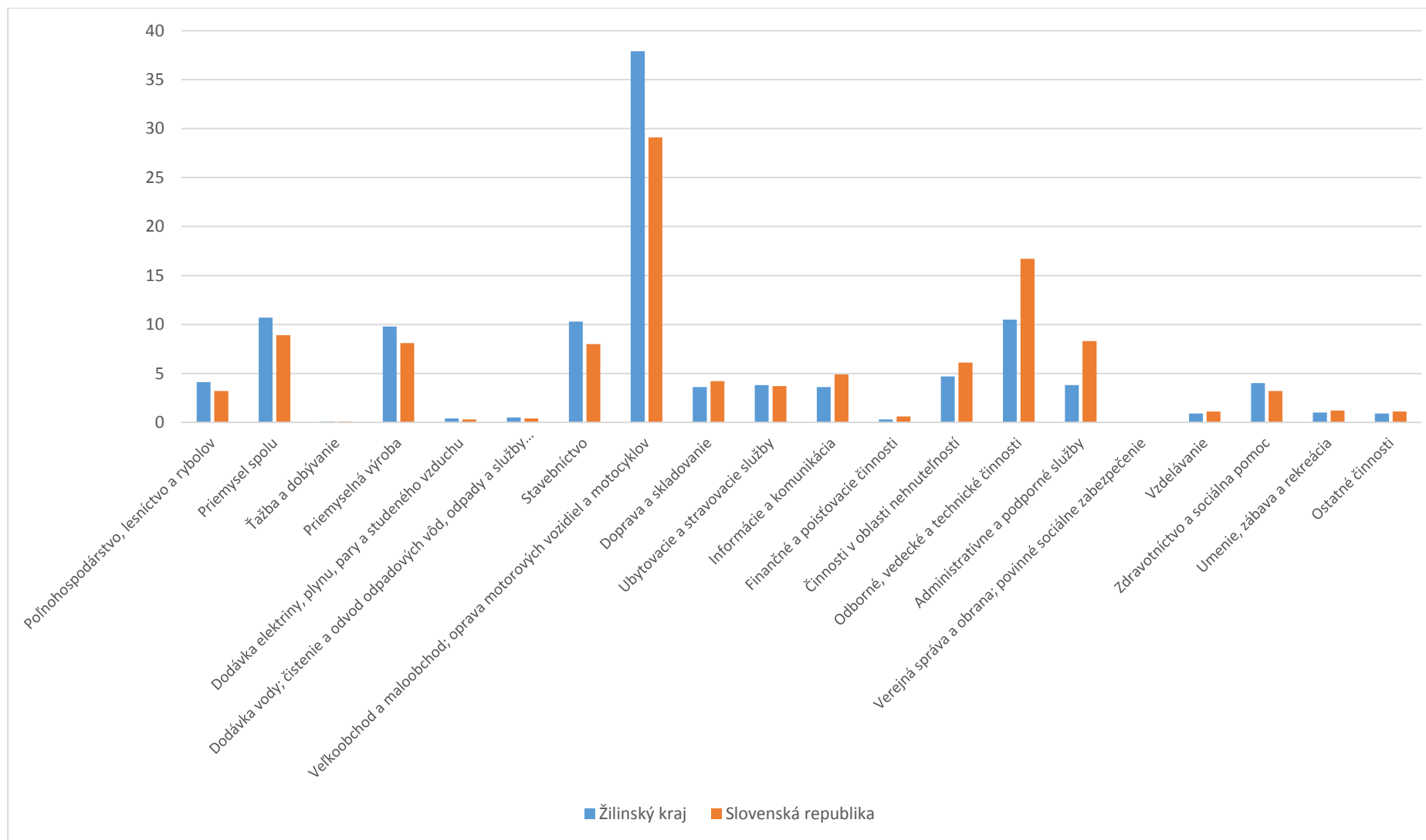

Zdroj: NBS

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji 17 508 podnikov. Z nich najväčší počet (6642) pôsobí v odvetví veľkoobchodu a maloobchodu; opravy motorových vozidiel a motocyklov. Podniky v tomto odvetví tvoria 37,9% všetkých podnikov v Žilinskom kraji. Nasleduje priemysel s celkovým počtom 1880 podnikov a podielom 10,7% zo všetkých podnikov v Žilinskom kraji. 1836 podnikov pôsobí v odvetví odborné a vedecké činnosti s celkovým podielom 10,5% a 1802 podnikov pôsobí v stavebníctve s celkovým podielom 10,3% zo všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V porovnaní s priemerom SR v Žilinskom kraji pôsobí viac firiem v oblasti priemyslu, stavebníctva a v odvetví veľkoobchodu a maloobchodu; opravy motorových vozidiel a motocyklov. Kým u prvých dvoch odvetví sa tento indikátor pozitívne prejavuje aj v podiele na tvorbe hrubej pridanej hodnoty kraja, u tretieho uvedeného odvetvia toto prirovnanie nemožno uplatniť (bližšie pozri graf č. 27). Na základe týchto faktov je možné potvrdiť tvrdenie, že Žilinský kraj je najmä priemyselným regiónom s vyspelým stavebníctvom.

Povšimnutia hodný je aj stav u podnikov v odvetví informácií a komunikácie. V r. 2013 ich v Žilinskom kraji bolo 626, čo činilo 3,6% podiel zo všetkých zaregistrovaných podnikov. Tento podiel nedosahuje priemer SR, ktorý bol 4,9%. Napriek tomu výkonnosť podnikov z tohto sektora v Žilinskom kraji meraná cez podiel na tvorbe hrubej pridanej hodnoty prekračuje priemer SR, čo dokazuje silu tohto sektora a jeho perspektívu.

Obr. 31: Porovnanie podielov podnikov na ich celkovom počte v Žilinskom kraji a SR v členení na činnosti podľa SK NACE v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

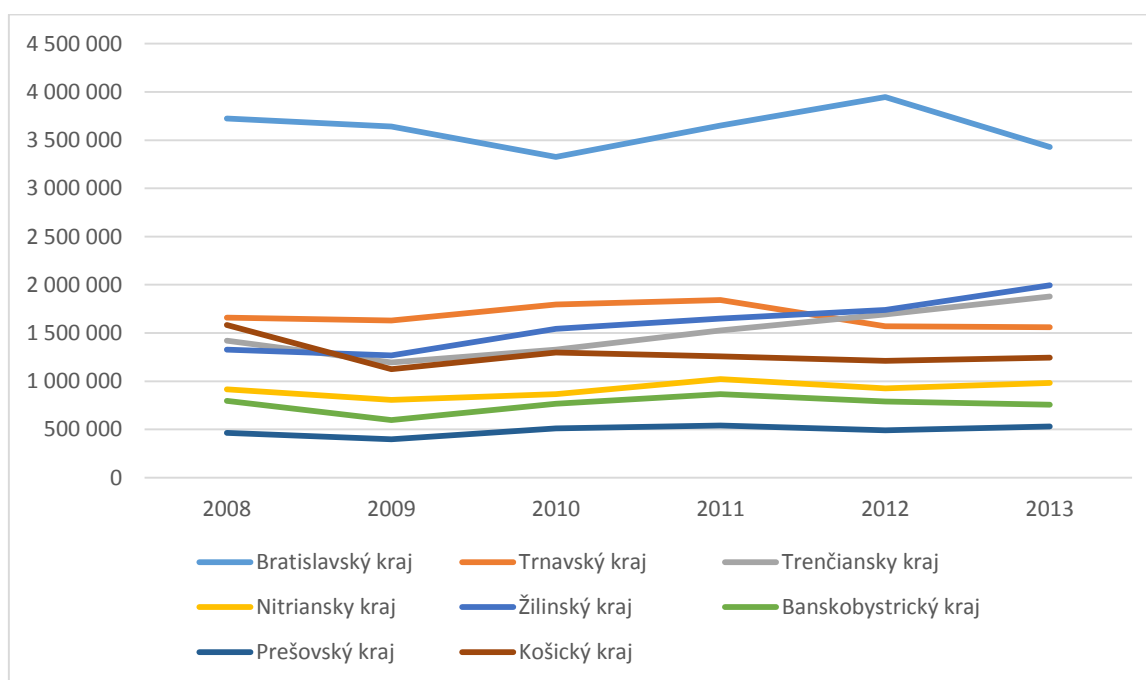
2.2.1.5 Organizačná a odvetvová štruktúra hospodárstva

Žilinský kraj je priemyselným regiónom s vyspelým stavebníctvom a perspektívne sa rozvíjajúcimi službami vrátane služieb v oblasti informácií a komunikácie. Uvedená skutočnosť vychádza z daností kraja nachádzajúceho sa v hornatom prostredí s nevhodnými podmienkami pre rozvoj poľnohospodárstva. Priemyselný charakter toto územie začalo nadobúdať najmä po jeho železničnom prepojení na priemyselné oblasti Moravy a Sliezska, ako aj na obchodné a priemyselné centrá Rakúsko – Uhorska, čo sa udialo v 70. rokoch 19. storočia. Tento charakter regiónu posilňuje aj jeho situovanie na trase baltsko – jadranského dopravného koridoru, ktorý kopíruje historické obchodné trasy prepájajúce sever a juh Európy (tzv. jantárová cesta).

2.2.1.5.1 Priemysel

Priemyselné podniky Žilinského kraja nad 20 zamestnancov vykázali zo svojej ekonomickej činnosti v r. 2013 pridanú hodnotu v objeme takmer 2 mld. EUR, čím sa Žilinský kraj zaradil na druhé miesto u tohto ukazovateľa za Bratislavský kraj s výškou pridanej hodnoty na úrovni 3,4 mld. EUR. Hoci Bratislavský kraj je stále oveľa výkonnejší než ostatné slovenské regióny, trend vývoja tohto ukazovateľa je tu stagnujúci, obdobne ako u väčšiny slovenských regiónov. Výnimkou sú Žilinský kraj a Trenčiansky kraj, ktoré vykazujú konštantne rastúci trend už od r. 2009. Z hľadiska výkonnosti priemyslu sa Žilinský kraj definitívne zaradil k vyspelejšiemu západu Slovenska, pričom v r. 2011 predstihol aj Trnavský kraj. Výkonnosť priemyslu jeho južného suseda v rámci NUTS 2 Stredné Slovensko, Banskobystrického kraja, je v rámci SR dlhodobo podpriemerná a je možné porovnať jej vývoj v tomto regióne skôr k Nitrianskemu kraju a Prešovskému kraju.

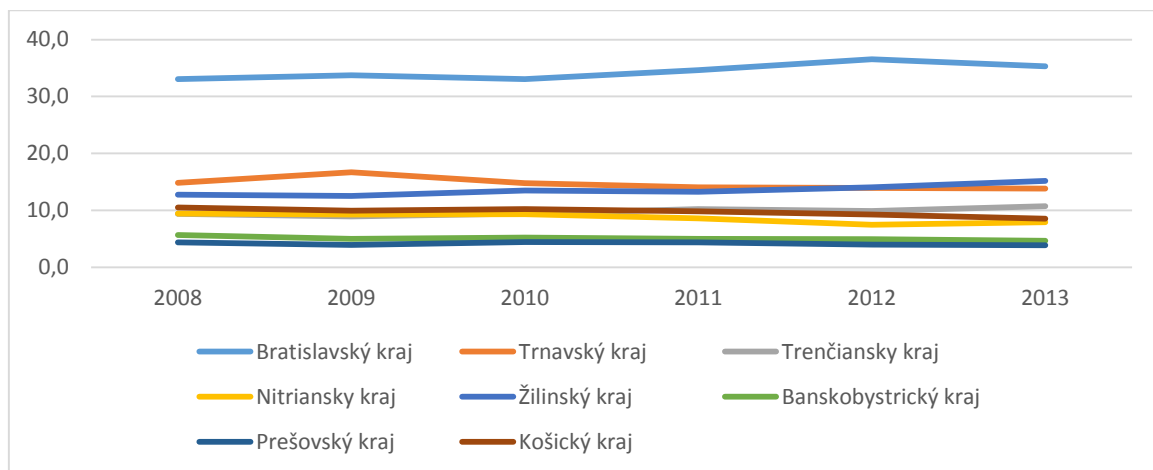
Obr. 32: Tvorba pridanej hodnoty priemyselnými podnikmi v krajoch SR v r. 2008 – 2013 v tis. EUR

Zdroj: ŠÚ SR

Posilňovanie pozície priemyslu Žilinského kraja v Slovenskej republike potvrdzuje aj vývoj jeho tržieb za vlastné výkony a tovar. V r. 2013 dosiahli hodnotu vyše 12,5 mld. EUR, čím Žilinský kraj predstihol Trnavský kraj a zaradil sa na druhé miesto za Bratislavský kraj. Aj pri sledovaní tohto indikátora je možné vidieť priepasť medzi priemyselne vyspelejším severom a zaostávajúcim juhom stredného Slovenska, keď vývoj tržieb priemyslu v Banskobystrickom kraji dlhodobo dosahuje podpriemerné hodnoty, ktoré sa obdobne ako v prípade najmenej výkonného slovenského regiónu - Prešovského kraja, pohybujú pod hranicou 4 mld. EUR.

Obr. 33: Tržby priemyslu za vlastné výkony a tovar v krajoch SR v r. 2008 – 2013 v tis. EUR

Zdroj. ŠÚ SR

Z hľadiska štruktúry priemyslu Žilinského kraja majú významné zastúpenie automobilový priemysel, strojársky priemysel, spracovanie kovov, ako aj produkcia dreva, celulózy, papiera a príbuzných produktov. Rastu významu automobilového priemyslu pomohli významné investície nadnárodných koncernov v kraji, drevospracujúci priemysel zas ťaží z prírodného bohatstva v kraji. Významné sú aj sektory elektrotechniky, telekomunikácií, informačných technológií a informatiky, ktoré sa zas môžu oprieť o pomerne dobre vyvinuté prostredie výskumu a vývoja a tiež o tradíciu elektrotechnického priemyslu. Tieto priemyselné odvetvia patria medzi najdôležitejšie aj na celoštátnej úrovni. Dominantnú pozíciu na tvorbe pridanej hodnoty a tým aj na príspevku k HDP priemyselnej výroby Slovenska si už od roku 2011 udržiava výroba motorových vozidiel, návesov a prívosov. Druhá pozícia patrí výrobe a spracovaniu kovov a tretia výrobe počítačových, elektronických a optických výrobkov. To isté platí, pokiaľ sa sleduje podiel jednotlivých odvetví na zamestnanosti v priemyselnej výrobe. Vyše 99% podnikov v Žilinskom kraji má dnes v súkromných vlastníkov. Z toho vyše 8,7% podnikov v Žilinskom kraji má v r. 2013 zahraničnú alebo medzinárodnú vlastnícku štruktúru, čo je síce menej, než je priemer SR (14,7%), ale odráža to geografickú polohu a aktuálnu dostupnosť regiónu, pričom vyšší podiel na zahraničnom vlastníctve firiem má Bratislavský kraj a regióny, ktoré sú k nemu bližšie. Taktiež Košický kraj má mierne vyšší podiel zahraničných a medzinárodných vlastníkov (9,5%), čo je hlavne vďaka významnému obchodnému a priemyselnému centru v tomto regióne – Košiciam, ktoré sú zároveň druhé najľudnatejšie mesto v SR. Prehľad tých najvýznamnejších priemyselných podnikov v Žilinskom kraji poskytuje tab. č. 8.

Tab. 9: Významné priemyselné podniky v Žilinskom kraji

Spoločnosť	Krajina pôvodu	Počet zamestnancov	Sektor/produkt	Mesto
INA Kysuce, a.s.	Nemecko	3 808	Výroba a vývoj ložísk pre automobilový priemysel (valivé, guľkové ložiská, ...)	Kysucké Mesto Nové Mesto
KIA Motors Slovakia s.r.o.	Južná Kórea	3 900	Výroba osobných automobilov zn. KIA, motorov na automobily zn. KIA a Hyundai	Žilina
Stredoslovenská energetika, a.s.	Francúzsko	1 745	Veľkoobchodný a maloobchodný predaj elektrickej energie. Poskytovanie komplexných služieb súvisiacich s rozvodom, dodávkou a používaním elektrickej energie	Žilina
Mondi SCP a.s.	Rakúsko	1 455	Výroba bezdrevných grafických a kancelárskych papierov. Výroba celulózy.	Ružomberok
Mobis Slovakia s.r.o.	Kórejská republika	1 609	Výroba automodulov (predné a zadné nápravy pre osobné automobily, plastové nárazníky, ...). Montáž automodulov.	Gbeľany
ŽOS Vrútky a.s.	Slovensko	1 000	Výroba, modernizácia, oprava železničných koľajových vozidiel (motorové vlakové jednotky, elektrické vlakové jednotky)	Vrútky
KINEX Bearings	Slovensko	1207	Výroba dvojrakových ložísk na vodné čerpadlá spaľovacích motorov, na dopriadačie jednotky textilných strojov, na uloženie stredov bicyklov a pružných uložení na textilné ložiská. Výroba jednorakových a	Bytča
Panasonic Industrial Devices Slovakia s.r.o.	Japonsko	1 340	Výroba TV tunerov, nabíjačiek akumulátorov, riadiacich dosiek na domáce spotrebiče a speakrov	Trstená
Miba Sinter Slovakia, s.r.o.	Rakúsko	628	Automobilový priemysel, komponenty pre motory, podvozky a karosérie.	Dolný Kubín
ECCO Slovakia, a.s.	Dánsko	1 202	Výroba dámskej a pánskej koženej vychádzkovej obuvi.	Martin
Neografia a.s.	Slovensko	750	Polygrafická výroba. Tlač periodických, neperiodických publikácií	Martin
TRIM LEADER, a.s.	Japonsko	1 069	Výroba textilných, kožených autopoťahov	Košťany nad Turcom
ZTS Strojárne, s.r.o.	Cyprus	503	Výroba komponentov, zvarencov pre zemné, stavebné stroje, pre poľnohospodárske stroje a pre manipulačnú techniku. Výroba lisovacieho náradia, zvracacích prípravkov, upínacieho náradia a obrábacích nástrojov.	Námestovo
OFZ a.s.	Slovensko	527	Výroba ferozliatin na báze mangánu, kremíka a plnených profilov	Istebné
ELTECO a.s.	Slovensko	352	Výroba a vývoj zdrojov napájania a zálohovania elektrickej energie, motorgenerátorov, stabilizátorov, nabíjačiek, rozvádzačov, elektrických kurzových tabúľ a akumulátorov	Žilina
VIENA INTERNATIONAL s.r.o.	Slovensko	200	Výroba lisovacích nástrojov, Výroba a vývoj kovových konštrukcií na výrobu lisovacích strojov. Zákazková výroba presných strojných súčiastok. Kontrola a presné merania tvrdosti materiálu.	Martin
MODEX, a.s.	Slovensko	180	Výroba dámskych odevov a maloobchod	Žilina

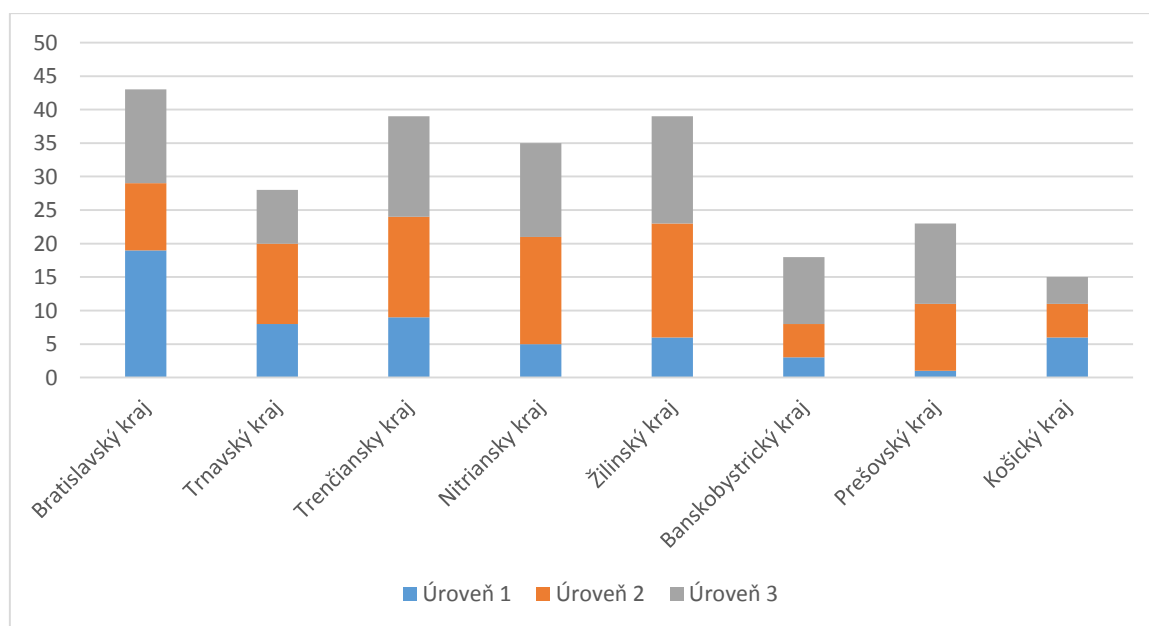
Zdroj: SARIO / OR SR

Počas reštrukturalizácie slovenského priemyslu v poslednej dekáde minulého storočia došlo k zániku mnohých tradičných zamestnávateľov z tohto odvetvia z dôvodu neschopnosti reagovať na novú ekonomickú situáciu. Až v druhej polovici prvej dekády tohto storočia sa v Žilinskom kraji začalo prejavovať ukončenie tohto procesu, došlo k stabilizácii podnikov aj pracovných miest a k ich postupnému nárastu. Prispeli k tomu aj noví zamestnávatelia, ktorí sa rozhodli lokalizovať svoje výrobné závody na území Žilinského kraja. Zamestnanosť v priemysle začala rásť až do nástupu svetovej hospodárskej krízy. Nový domáci priemysel, plne prepojený na zahraničné trhy, prudko zareagoval na pokles objednávok, nielen poklesom výroby ale aj optimalizáciou zamestnanosti v priemysle.

Po odznení krízy a opätovnom rozbehnutí priemyselnej produkcie už nedošlo k návratu na takú zamestnanosť, akú priemysel vykazoval pred krízou, čo možno pripísať konzervatívnejšiemu prístupu zamestnávateľov voči tvorbe pracovných miest.

Hlavným motorom rastu priemyselnej výroby v SR aj v Žilinskom kraji v sledovanej dekáde je najmä automobilový priemysel a odvetvia naň naviazané. Podiel automobilového priemyslu na tvorbe pridanej hodnoty v SR vo výške 4,4% približne trojnásobne presahuje priemer EU 27 a ďalej rastie. Zvyšuje sa aj podiel zamestnanosti v automobilovom priemysle na celkovej zamestnanosti. Z troch automobiliek etablovaných v SR majú svoje závody na území Žilinského kraja dve (Kia Motors Slovakia a VOLKSWAGEN SLOVAKIA). Na ich výrobu sú naviazané desiatky dodávateľských firiem, ktoré možno rozdeliť na tri úrovne. Dodávatelia prvej úrovne uskutočňujú dodávky priamo samotným výrobcom automobilov. Dodávatelia druhej úrovne pracujú podľa požiadaviek spoločností prvej úrovne a samotných výrobcov a dodávatelia tretej úrovne vyrábajú väčšinou iba základné komponenty. S počtom 39 dodávateľských podnikov sa Žilinský kraj radí na úroveň Trenčianskeho kraja, pričom viac dodávateľských podnikov (43) je iba v Bratislavskom kraji. Na území Žilinského kraja sa tiež nachádza najvýznamnejší dodávateľ prvej úrovne z hľadiska dosiahnutého obratu aj zisku (MOBIS SLOVAKIA).

Obr. 34: Geografická distribúcia dodávateľov v automobilovom priemysle podľa úrovni

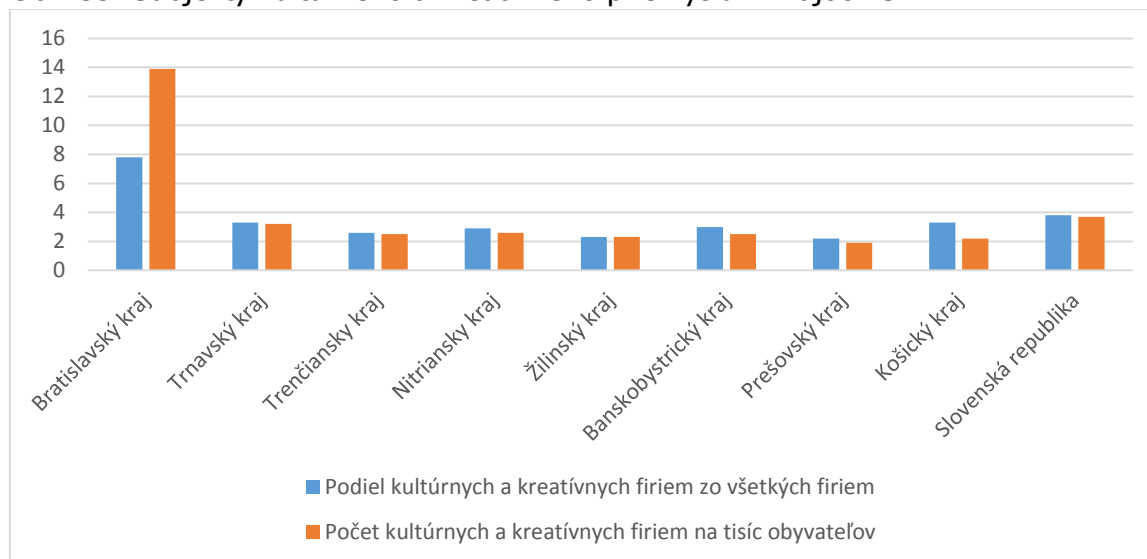

Zdroj: SIEA

Novo sledovaným odvetvím začína byť tzv. kreatívny priemysel resp. kreatívna ekonomika. Hoci neexistuje všeobecne akceptovaná definícia tohto odvetvia, je možné skonštatovať, že ide najmä o spektrum aktivít vyžadujúcich si vysoký stupeň kreativity jednotlivca, s čím súvisí aj jeho zvýšená autonómia a flexibilita. Podľa jednej z tradične akceptovaných klasifikácií sa v rámci kreatívnej ekonomiky nachádza najmä nasledujúcich sedem kategórií zoskupujúcich dvadsaťpäť kreatívnych odvetví: Reklama a marketing; Architektúra, Dizajn a módný dizajn; Film, TV, video, rádio a fotografia; IT, softvér a počítačové služby; Vydavateľská činnosť; Hudba, scénické a vizuálne umenie. V slovenskom prostredí ide najmä o malé firmy, často bez zamestnancov, s obratom do 30 tis. EUR/rok.

Z hľadiska podielu kultúrnych a kreatívnych odvetví na celkovej počte firiem (2,3%) patrí Žilinský kraj spolu s Prešovským krajom medzi najmenej významné kraje. Priemer SR (3,8%) ale výrazne dvíha Bratislavský kraj s podielom tohto odvetvia vo výške 7,8%. V prepočte kultúrnych a kreatívnych firiem na tisíc obyvateľov význam Bratislavského kraja v kreatívnej ekonomike ešte narastá, kým podiely ostatných krajov sa blížia k Žilinskému kraj, ktorý predstihol Prešovský aj Košický kraj.

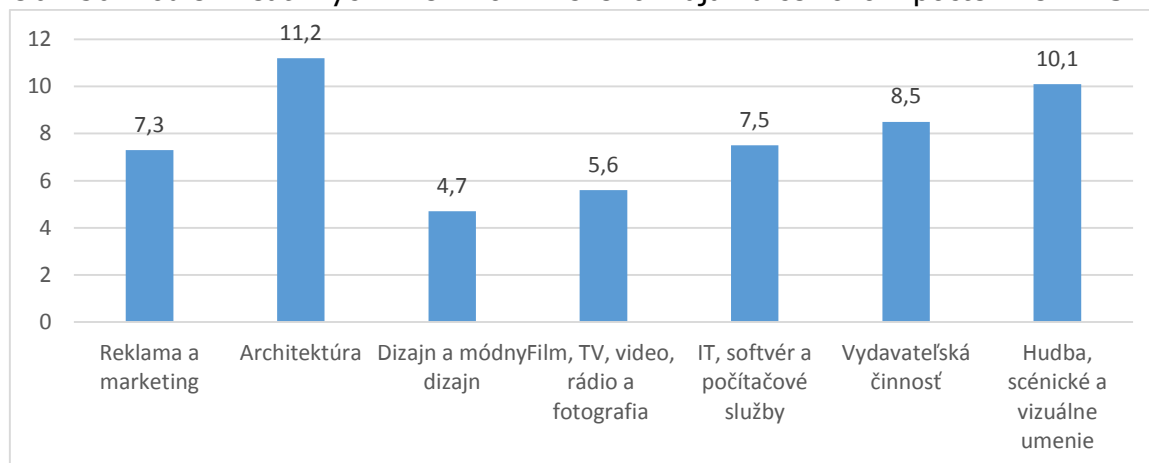
Obr. 35: Subjekty kultúrneho a kreatívneho priemyslu v krajoch SR

Zdroj: Vlastný prepočet na základe podkladov REGDAT a SIEA

Podľa údajov Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry (SIEA) sa firmy pôsobiace v oblasti kultúrnych a kreatívnych odvetví v Žilinskom kraji sústreďujú najmä v centrách osídlenia 1. a 2. skupiny v línii Žilinsko - podtatranskej rozvojovej osi 1. stupňa. Klastre kreatívnych odvetví sa nachádzajú najmä v mestách Žilina a Martin, v ktorých sa Žilinsko - podtatranská rozvojová os stretá s ďalšími rozvojovými osami 1. stupňa. Z uvedených siedmich kategórií kultúrnych a kreatívnych odvetví medzi najvýznamnejšie v Žilinskom kraji patria najmä Architektúra a Hudba, scénické a vizuálne umenie, kde podiel firiem zo Žilinského kraja na celkovej počte firiem v danom odvetví v SR prekračuje 10%.

Obr. 36: Podiel kreatívnych firiem zo Žilinského kraja na celkovom počte firiem v SR

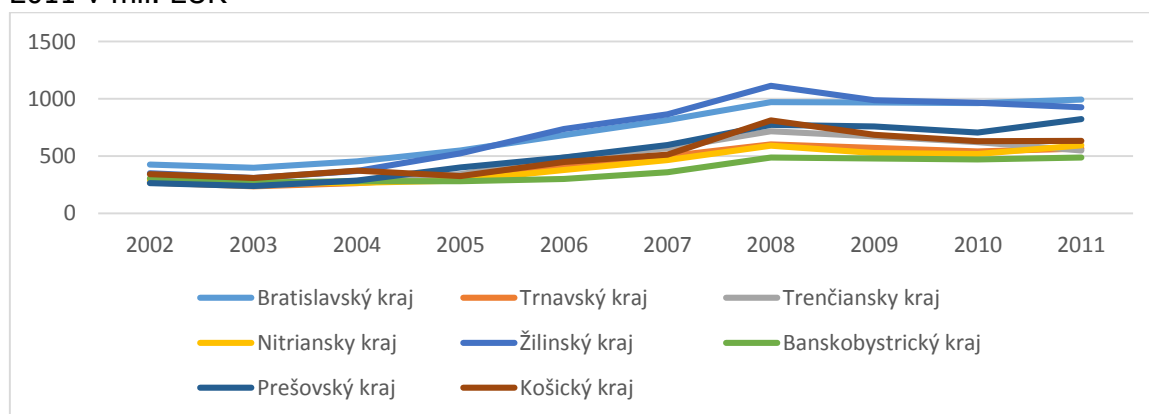

Zdroj: SIEA

2.2.1.5.2 Stavebníctvo

Stavebníctvo ako sektor prechádza v SR v ostatných rokoch obdobím útlmu. Stavebný „boom“ zaznamenalo celé Slovensko najmä po vstupe SR do EÚ, kedy na Slovensko prišlo množstvo investorov a svoje predajné siete si tu budovali zahraničné obchodné reťazce. Dopady hospodárskej krízy sa naplno prejavili už na konci r. 2008. Žilinský kraj vykazuje v porovnaní s priemerom Slovenska nadpriemerné výkony v stavebnej produkcii, o to dôležitejšie pre tento kraj je, aby toto odvetvie získalo čo najviac impulzov pre svoju stabilizáciu a rast. Obdobie výstavby veľkých priemyselných komplexov a nákupných centier v súčasnosti postupne nahrádza najmä výstavba a rekonštrukcia dopravnej infraštruktúry kraja (diaľnice, železnice) a rekonštrukcie a stavebné úpravy existujúcich objektov zamerané na zvyšovanie ich energetickej efektívnosti. Bytová výstavba každoročne klesá od r. 2008, čo súvisí nielen s nástupom krízy, ale tiež s demografickým vývojom v SR vrátane Žilinského kraja, keď tie najpočetnejšie ročníky už svoju bytovú situáciu vyriešili. Postavenie v význam sektoru stavebníctva v Žilinskom kraji voči priemeru SR je možné pozorovať cez porovnanie podielov stavebníctva na celkovej hrubej pridanej hodnote (pozri obr. č. 27), cez počet stavebných podnikov z celkového počtu podnikov (pozri obr. č. 31), ako aj cez dosiahnuté tržby v tomto odvetví z celkových tržieb za vlastné výkony a tovar.

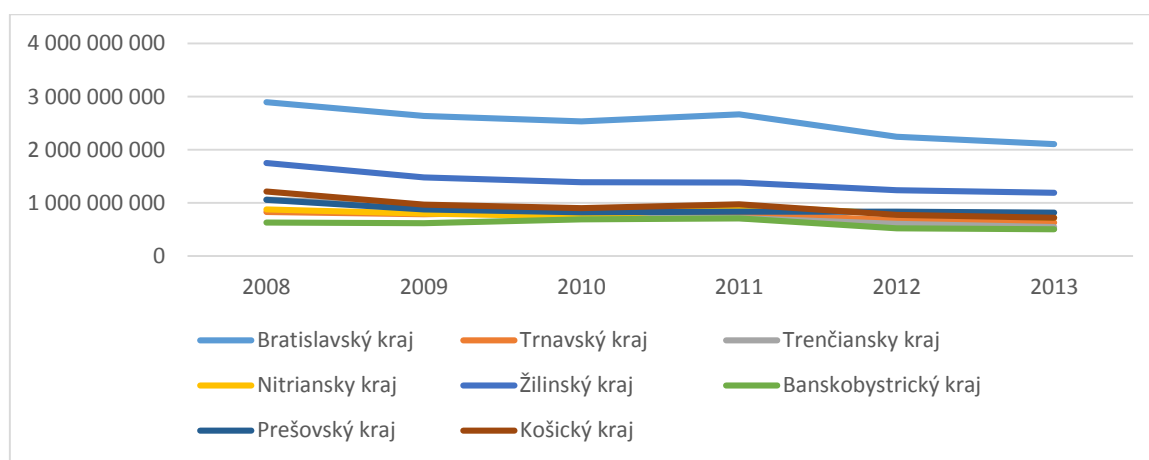
Obr. 37: Tvorba hrubej pridanej hodnoty v stavebníctve v bežných cenách v r. 2002 – 2011 v mil. EUR

Zdroj: ŠÚ SR

Tržby stavebníctva za vlastné výkony a tovar vykazované podľa sídla podniku v roku 2013 činili v Žilinskom kraji 1 192 519 EUR, čo bol 16,4% podiel na celkových tržbách v stavebníctve SR v tomto roku. Žilinský kraj sa tým zaradil na druhé miesto za Bratislavský kraj. Všetky ostatné regióny nasledujú s väčším odstupom od týchto dvoch lídrov, pričom na treťom mieste sa nachádza Prešovský kraj. Ako vidno z grafu č. 35, tento stav je v ostatných rokoch relatívne konštantný. Faktorom, ktorý môže v budúcnosti negatívne ovplyvniť pozíciu stavebníctva v Žilinskom kraji, môže byť transfer sídla spoločnosti Váhostav zo Žiliny do Bratislavy. Aj u tohto ukazovateľa je ale významný rozdiel medzi stavebnícky rozvinutým severom stredného Slovenska a juhom stredného Slovenska, kde naopak výkony tohto odvetvia sú najnižšie v rámci SR.

Obr. 38: Tržby stavebníctva za vlastné výkony a tovar v krajoch SR v r. 2008 – 2013 v EUR

Zdroj: ŠÚ SR

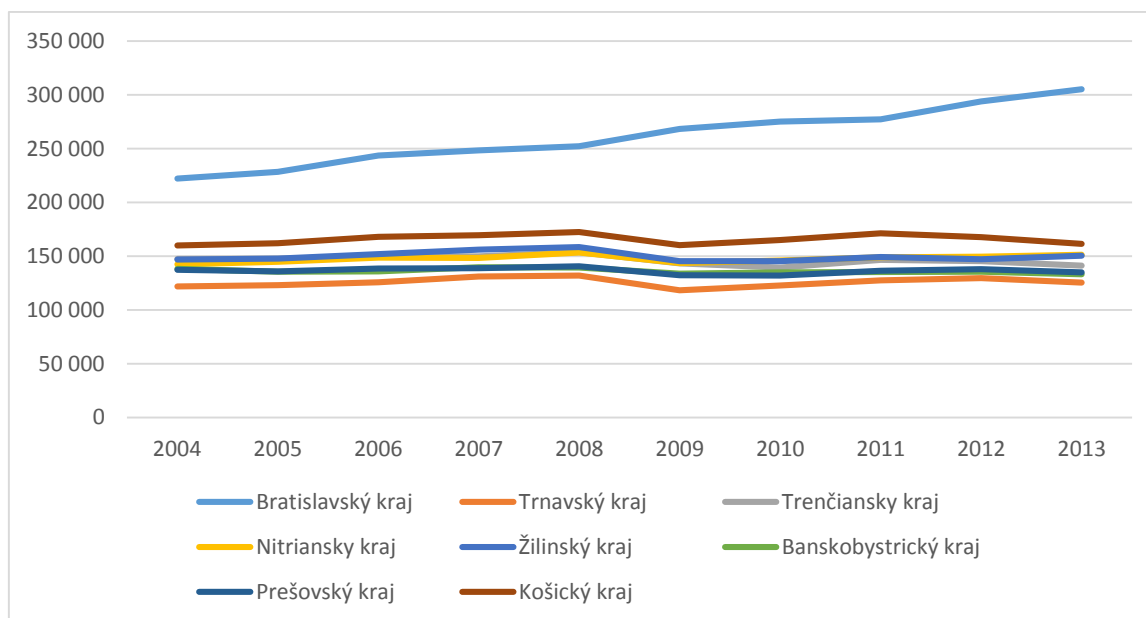
Nadpriemerný výkon stavebníctva v Žilinskom kraji má pozitívny vplyv aj na tvorbu pracovných miest. Kým v r. 2013 pracovalo v rámci SR v stavebníctve 4,3% zamestnancov, v Žilinskom kraji zamestnanci z tohto odvetvia v počte 7 629 tvorili až 5,1% z celkového počtu zamestnancov.

2.2.1.6 Ekonomická aktivita obyvateľstva a trh práce

2.2.1.6.1 Zamestnanosť

Podniky s počtom 20 zamestnancov a viac zamestnávali v Žilinskom kraji v r. 2013 spolu 150 408 zamestnancov, čo v rámci SR znamenalo 11,5% podiel. V dekáde 2004 – 2013 sa počet pracovných miest v nich zvýšil o 3 608, čím sa Žilinský kraj zaradil medzi päť slovenských regiónov, ktoré si v tomto období dokázali udržať rastúci trend v tvorbe pracovných miest (Bratislavský kraj, Nitriansky kraj, Trnavský kraj, Košický kraj). V prvých štyroch rokoch sledovaného desaťročia dochádza na Slovensku k nárastu pracovných miest z dôvodu pričlenenia SR na vnútorný trh EÚ v čase hospodárskej konjunktúry. Všetky slovenské regióny s výnimkou Bratislavského kraja zaznamenali pokles zamestnanosti medzi rokmi 2008 – 2009 z dôvodu nástupu hospodárskej krízy. Postupný nárast zamestnanosti je možné sledovať už od r. 2010, je ale opatrný. V r. 2013 dochádza opäť k jej poklesu, ktorý sa prejavil vo všetkých regiónoch s výnimkou Bratislavského kraja, Žilinského kraja a Nitrianskeho kraja.

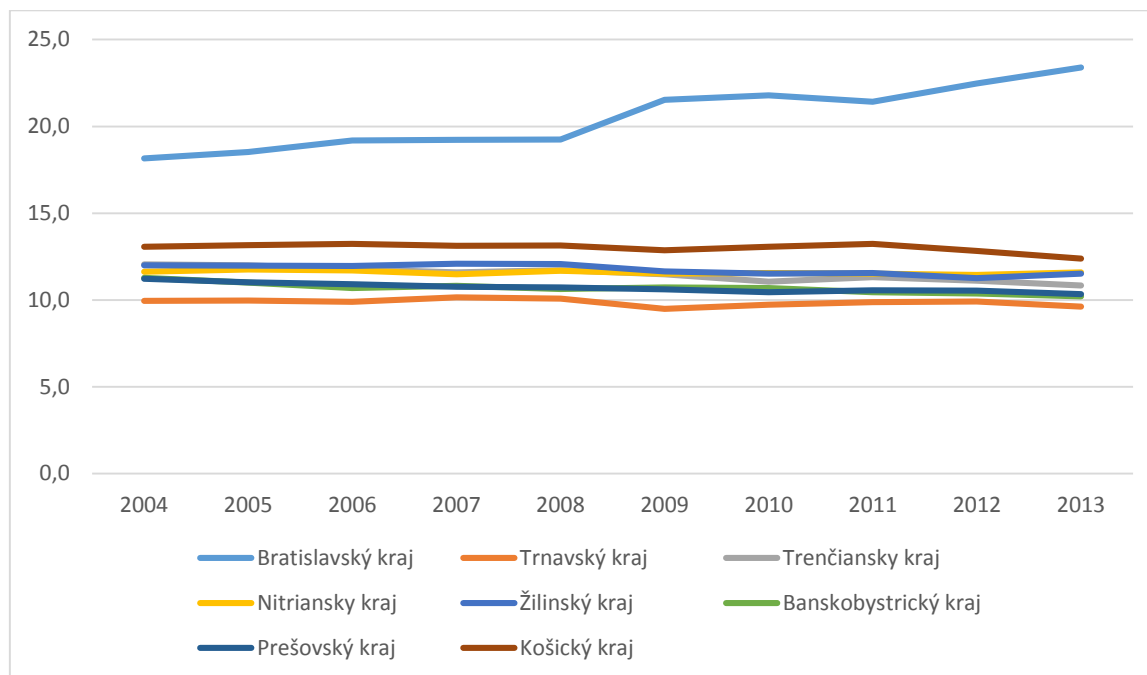
Obr. 39: Priemerný evidenčný počet zamestnancov v podnikoch SR v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Podiel Žilinského kraja na celkovom počte zamestnancov v podnikoch nad 20 zamestnancov v SR činil v r. 2013 11,5%. Žilinský kraj sa u tohto ukazovateľa radí na tretie miesto za Bratislavský kraj (23,4%) a Nitriansky kraj (11,6%). V porovnaní so začiatkom sledovanej dekády podiel Žilinského kraja poklesol o 0,7 percenta. Obdobný vývoj je možné sledovať u všetkých ostatných slovenských regiónov, a to v prospech Bratislavského kraja, ktorého podiel na zamestnanosti sa v rámci SR zvýšil z 18,2% v r. 2004 na 23,4% v r. 2013. Možno teda skonštatovať, že trend v posilňovaní pozície hlavného mesta Slovenska a jeho najbližšieho okolia na úkor ostatných slovenských regiónov v tvorbe pracovných miest sa nepodarilo zastaviť ani spomaliť. Na druhej strane, v Bratislave sídlia centrály mnohých podnikov s celoslovenskou pôsobnosťou. To znamená, že aj zamestnanci, ktorí vykonávajú svoju pracovnú činnosť mimo hlavného mesta, majú svojho zamestnávateľa tu, čo prirodzene skresľuje realitu na trhu práce.

Obr. 40: Podiel krajov SR na priemernom evidenčnom počte zamestnancov v podnikoch SR v r. 2004 - 2013

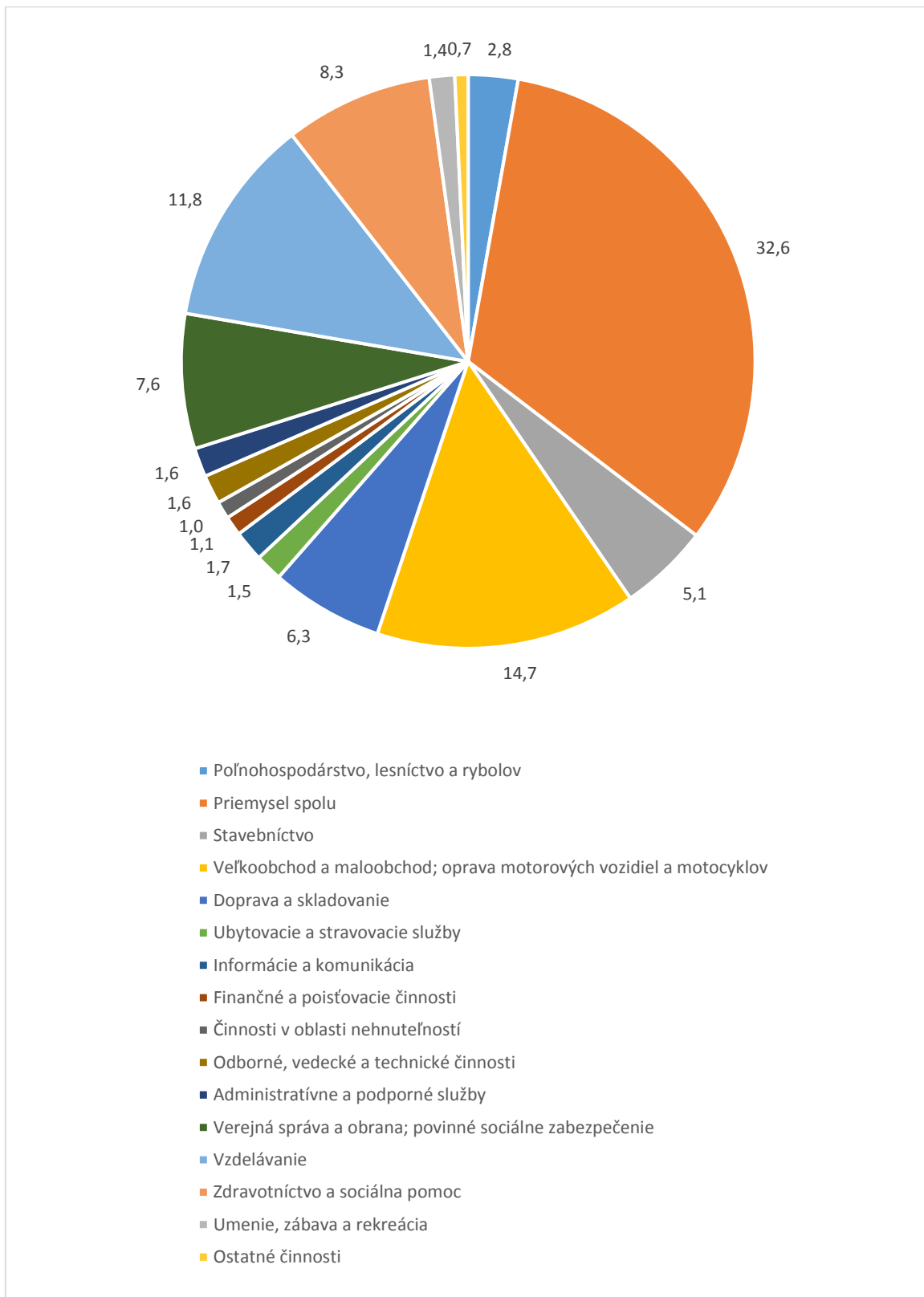

Zdroj: ŠÚ SR

Pri sledovaní tvorby pracovných miest v Žilinskom kraji a podielu jednotlivých odvetví na ich celkovom počte je zrejmé, že najviac pracovných miest v Žilinskom kraji vytvára priemysel (32,6%), pričom samotná priemyselná výroba činí 28,9%. Významný podiel pracovných miest generuje tiež sektor služieb v oblasti veľkoobchodu a maloobchodu a opravy motorových vozidiel a motocyklov (14,7%). 27,7% pracovných miest sa nachádza u odvetví vo veľkej miere závislých na verejných zdrojoch, pričom zdravotníctvo a sociálna pomoc generuje 8,3% miest, vzdelávanie generuje 11,8% miest a verejná správa a obrana s povinným sociálnym zabezpečením vytvárajú 7,6% pracovných miest. Spomenutia hodným je tiež odvetvie dopravy a skladovania s 6,3% podielom na tvorbe pracovných miest, čo v r. 2013 činilo 9 546 pracovných miest. Hoci toto číslo proti predošlému roku narástlo, zďaleka nedosahuje hodnoty z prvej dekády 21. storočia, kedy s výnimkou r. 2009 doprava a skladovanie vždy presahovali 10 tis. pracovných miest. V r. 2001 ich bolo dokonca až 13 100. Ešte radikálnejšie poklesol počet pracovných miest v sektore poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu. Kým v r. 2001 v tomto odvetví pracovalo 10 098 zamestnancov, v r. 2013 to bolo už iba 4 228 zamestnancov a podiel sektora bol iba 2,8% z celkového počtu pracovných miest v regióne.

Medzi sektory s najnižším podielom pracovných miest patrí umenie, zábava a rekreácia (0,7%), činnosti v oblasti nehnuteľností (1%) a finančné a poisťovacie činnosti (1,1%). Ubytovacie a stravovacie služby vytvárajú v tomto regióne 1,5% z celkového objemu pracovných miest. To preukazuje, že napriek skutočnosti, že Žilinský kraj je popredným a v mnohých ukazovateľoch najvýkonnejším krajom z hľadiska rozvoja odvetvia cestovného ruchu, tento sektor neprispieva zásadnou mierou k tvorbe pracovných miest.

Obr. 41: Priemerný evidenčný počet zamestnancov podľa odvetví včlenení SK NACE v Žilinskom kraji v r. 2013.

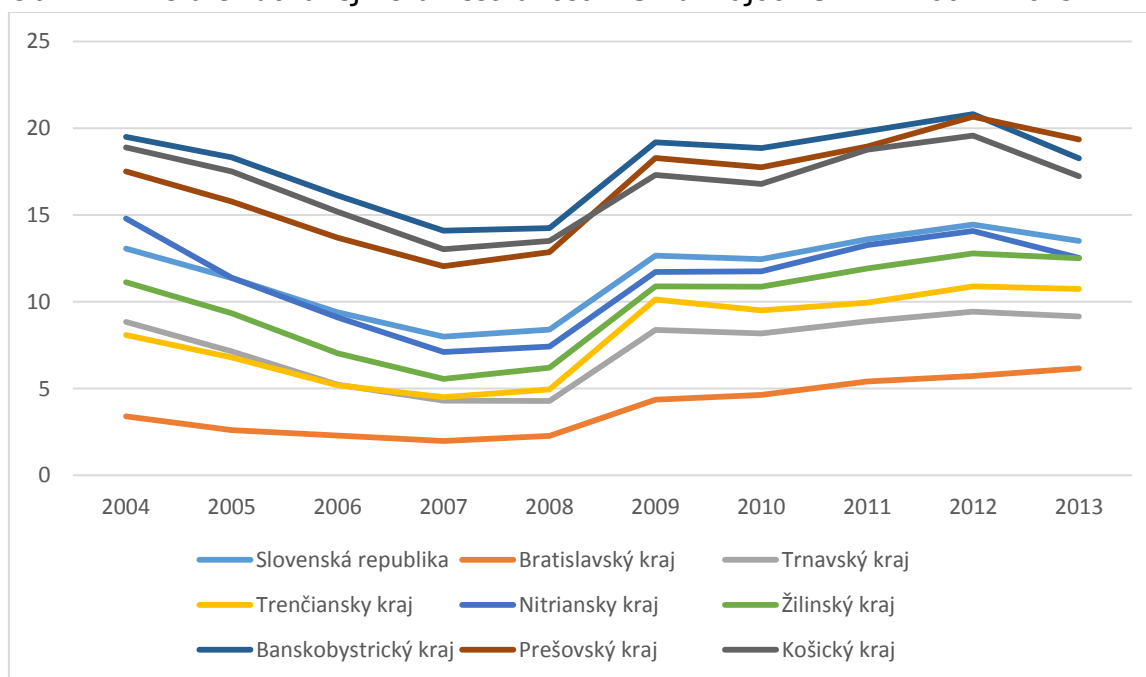

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.6.2 Nezamestnanosť

Vývoj nezamestnanosti v Slovenskej republike aj v Žilinskom kraji v dekáde 2004 – 2013 je možné rozdeliť do dvoch časových úsekov. V prvej polovici tejto dekády do r. 2008 nezamestnanosť klesala. Súviselo to s celkovou konjunktúrou hospodárstva v Európe, na ktorej vnútorný trh vstúpila v r. 2004 aj Slovenská republika. Príchod zahraničných investorov, štrukturálne reformy v krajine a ambícia vstúpiť v čo najskoršom termíne do eurozóny tomuto vývoju tiež napomáhali. Príchod hospodárskej krízy v druhej polovici roku 2008 sa prudko prejavil na náraste nezamestnanosti už v nasledujúcom roku. Hoci sa trend nárastu miery evidovanej nezamestnanosti (vypočítanej ako pomer disponibilných evidovaných uchádzačov o zamestnanie z ekonomicky aktívneho obyvateľstva) v nasledujúcich rokoch postupne utlmil, až v r. 2013 dochádza k jej postupnému poklesu, čo dokazuje graf č. 37. V rámci SR poklesla evidovaná nezamestnanosť zo 14,44% v r. 2012 na 13,5% v r. 2013, pričom stav disponibilných uchádzačov o zamestnanie v decembri 2013 dosiahol 364 225 osôb. V rámci Žilinského kraja tento pokles bol miernejší, a to z 12,79% v r. 2012 na 12,51% v r. 2013. Výraznejší pokles evidovanej nezamestnanosti pritom zaznamenali menej rozvinuté regióny na východe Slovenska, naopak miera evidovanej nezamestnanosti naďalej rástla v Bratislavskom kraji, ako jedinom slovenskom regióne, a to z 5,72% v r. 2012 na 6,17% v r. 2013, čo je ale stále hlboko pod celoslovenským priemerom. Regiónom s najvyššou mierou evidovanej nezamestnanosti je aktuálne Prešovský kraj (19,35%), ku ktorému má najbližšie Banskobystrický kraj (18,26%).

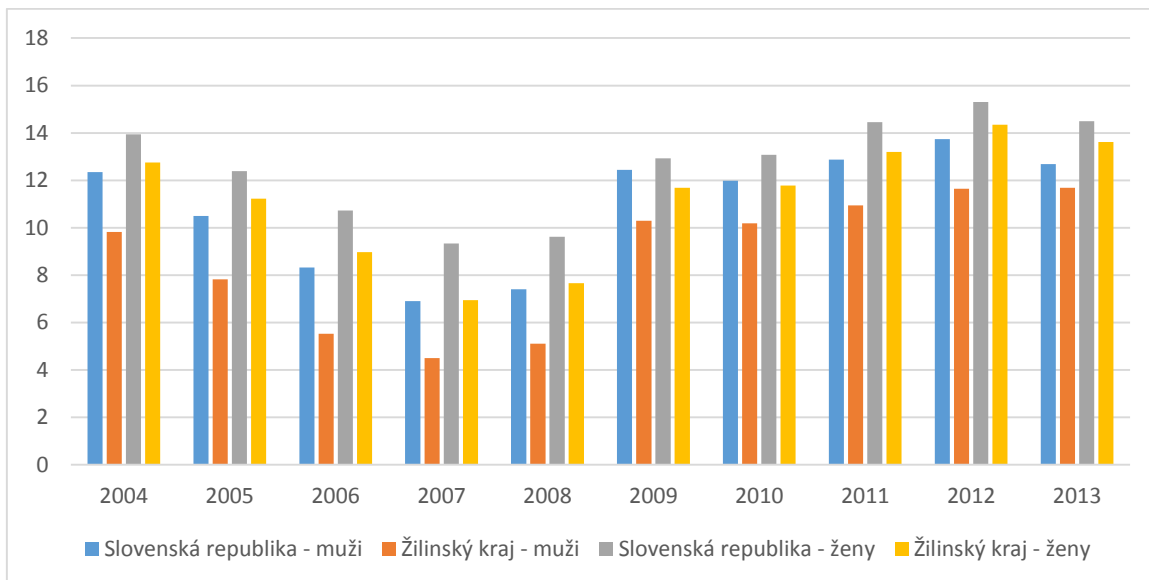
Obr. 42: Miera evidovanej nezamestnanosti v SR a krajoch SR v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR (podľa údajov ÚPSVR – údaje z r. 2012 a 2013 sú predbežné)

Žilinský kraj počas sledovaného obdobia viac menej kopíroval celoslovenský vývoj, pričom jeho výsledok bol vždy o cca 2% lepší v porovnaní s celoslovenským priemerom, ku ktorému sa viac priblížil v r. 2013. Obdobný vývoj možno sledovať u Nitrianskeho kraja. Pokiaľ ide o porovnanie miery evidovanej nezamestnanosti mužov a žien v Žilinskom kraji s priemerom SR, možno skonštatovať, že v oboch prípadoch je tento indikátor vyšší u žien než u mužov. Rozdiel medzi mierou evidovanej nezamestnanosti medzi Žilinským krajom a priemerom SR je dosahovaný najmä vďaka výsledku u mužov, keďže v sledovanej dekáde bola miera evidovanej nezamestnanosti mužov v Žilinskom kraji nižšia voči SR v priemere o 2,2%. Rozdiel medzi SR a Žilinským krajom u tohto indikátora v prípade žien činil v sledovanej dekáde v priemere 1,4%. V r. 2013 činí miera evidovanej nezamestnanosti žien v SR 14,5% a v Žilinskom kraji 13,62%. U mužov je v prípade SR tento údaj na úrovni 12,69% a v prípade Žilinského kraja na úrovni 11,69%.

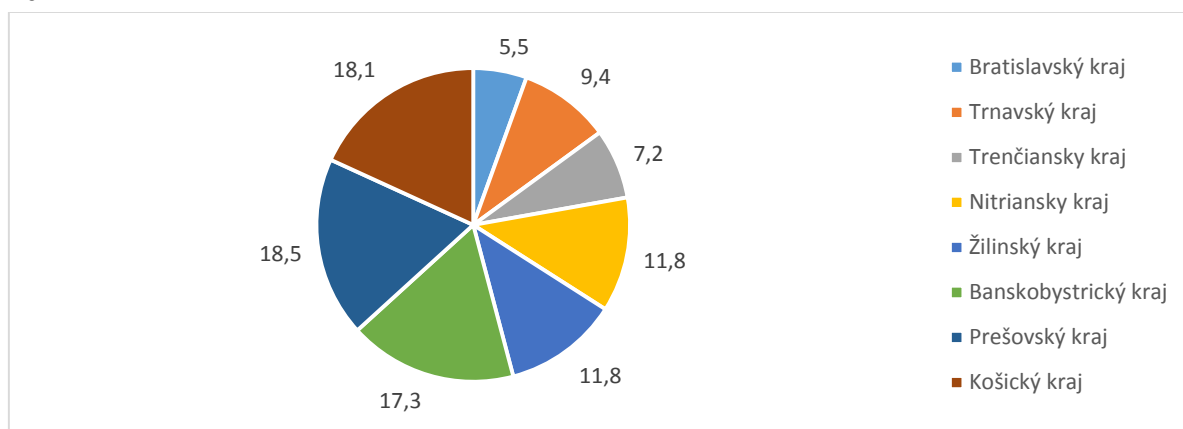
Obr. 43: Miera evidovanej nezamestnanosti u mužov a žien v SR a v Žilinskom kraji v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR (podľa údajov ÚPSVR – údaje z r. 2012 a 2013 sú predbežné)

Obdobné trendy je možné sledovať aj v prípade využitia údajov získaných z výberového zisťovania pracovných síl (VZPS), ktoré do celkových počtov nezamestnaných započítava aj tých nezamestnaných, ktorí nie sú vedení v evidencii úradov práce. Na základe týchto ukazovateľov bolo v r. 2013 v Slovenskej republike celkom 386 tis. nezamestnaných. Nezamestnaní zo Žilinského kraja v celkovom počte 47,2 tis. tvorili 11,8% podiel z nezamestnaných v rámci SR. Rovnaký podiel patril aj nezamestnaným z Nitrianskeho kraja. Najväčší podiel na celkovom počte nezamestnaných podľa VZPS vykazujú Prešovský kraj (18,5%), Košický kraj (18,1%) a Banskobystrický kraj (17,3%).

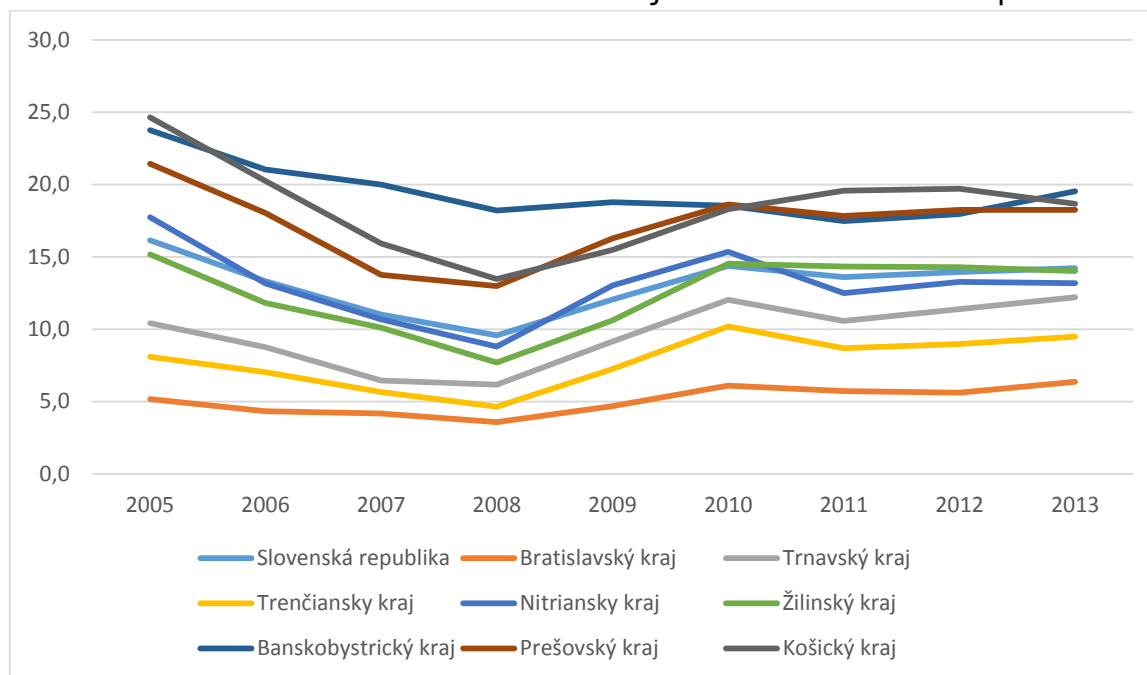
Obr. 44: Podiely krajov v SR na celkovom počte nezamestnaných podľa VZPS v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Miera nezamestnanosti podľa VZPS vypočítaná ako podiel nezamestnaných z celkového počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva dokladuje zhruba rovnaké trendy, ako miera evidovanej nezamestnanosti (pozri graf č. 37), najmä pokiaľ ide o obdobie do príchodu hospodárskej krízy na Slovensko. Celkové percentá sú však vyššie, keďže metóda jej výpočtu berie do úvahy širšiu cieľovú skupinu. Vývoj v rokoch 2010 až 2013 dokladuje relatívne stabilný stav, ktorý sa ale nedokázal vrátiť do hodnôt z rokov tesne pred nástupom krízy (2006 - 2008), čo možno zdôvodniť stále relatívne krehkým stavom európskej ekonomiky sprevádzaným oveľa konzervatívnejším prístupom zamestnávateľov k vytváraniu pracovných miest, než tomu bolo pred krízou. Miera nezamestnanosti Žilinského kraja podľa VZPS dosiahla v roku 2013 hodnotu 14,0% s medziročným poklesom o 0,3%. Žilinský kraj sa tak najviac zo všetkých krajov priblížil priemeru SR (14,2%). Regióny s nižšou mierou evidovanej nezamestnanosti podľa VZPS sa nachádzajú na západe Slovenska. Ide Bratislavský kraj (6,4%), Trenčiansky kraj (9,5%), Trnavský kraj (12,2%) a Nitriansky kraj (13,2%). Zvyšné tri regióny zaostávajú s väčším rozdielom, pričom Prešovský kraj vykazuje hodnotu 18,2%, Košický kraj vykazuje 18,7% a najhorší Banskobystrický kraj dosiahol úroveň evidovanej nezamestnanosti podľa VZPS 19,5%. Aj u tohto ukazovateľa teda možno sledovať novú situáciu v ekonomickej vyspelosti a napredovaní regiónov Slovenska, kde síce platí trend vyspelejšieho západu a zaostávajúcejšieho východu, ukazuje sa však zásadné rozdelenie stredného Slovenska na vyspelejší sever (Žilinský kraj) a stále viac zaostávajúci juh (Banskobystrický kraj), ktorému zásadne nepomohlo ani obdobie najväčšej konjunktúry v r. 2006 – 1/2 2008.

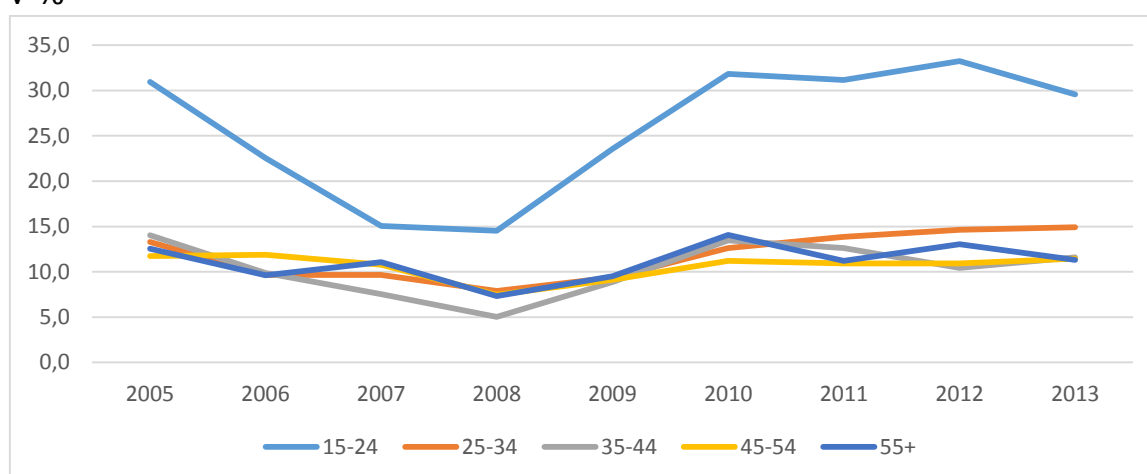
Obr. 45: Evidovaná nezamestnanosť v SR a krajoch SR v r. 2005 – 2013 podľa VZPS v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska vekových skupín nezamestnaných podľa VZPS je najviac nezamestnaných v Žilinskom kraji (10,8 tis.) vo vekovej skupine 35 – 44 rokov, tu je ale aj najviac ekonomicky aktívnych obyvateľov (93,3 tis.). Naopak najmenej nezamestnaných je vo vekovej skupine 55+ (4,8 tis.). Vo vekovej skupine 15 – 24 rokov je v r. 2013 9,2 tis. nezamestnaných, vo vekovej skupine 25 – 34 rokov je ich 13 tis. a vo vekovej skupine 45 – 54 je ich 9,5 tis. Pri sledovaní trendov v Žilinskom kraji v členení podľa jednotlivých vekových skupín možno konštatovať, že najohrozenejšími skupinami sú nezamestnaní vo veku 15 - 24 rokov a vo veku 25 – 34 rokov, teda mladí ľudia.

Obr. 46: Miera nezamestnanosti v Žilinskom kraji podľa VZPS v členení na vekové skupiny v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska vekovej analýzy evidovaných uchádzačov o zamestnanie v Žilinskom kraji vykazujú najvyššie počty uchádzači vo veku 25 – 34 rokov, čo súvisí najmä so silnými populačnými ročníkmi, a uchádzači vo veku 45 – 54, kde ide najmä o uchádzačov vo veku nad 50 rokov, ktorých spolu s uchádzačmi nad 55 rokov je až 25% zo všetkých uchádzačov o zamestnanie. Podobné hodnoty sú dosahované aj na celoslovenskej úrovni.

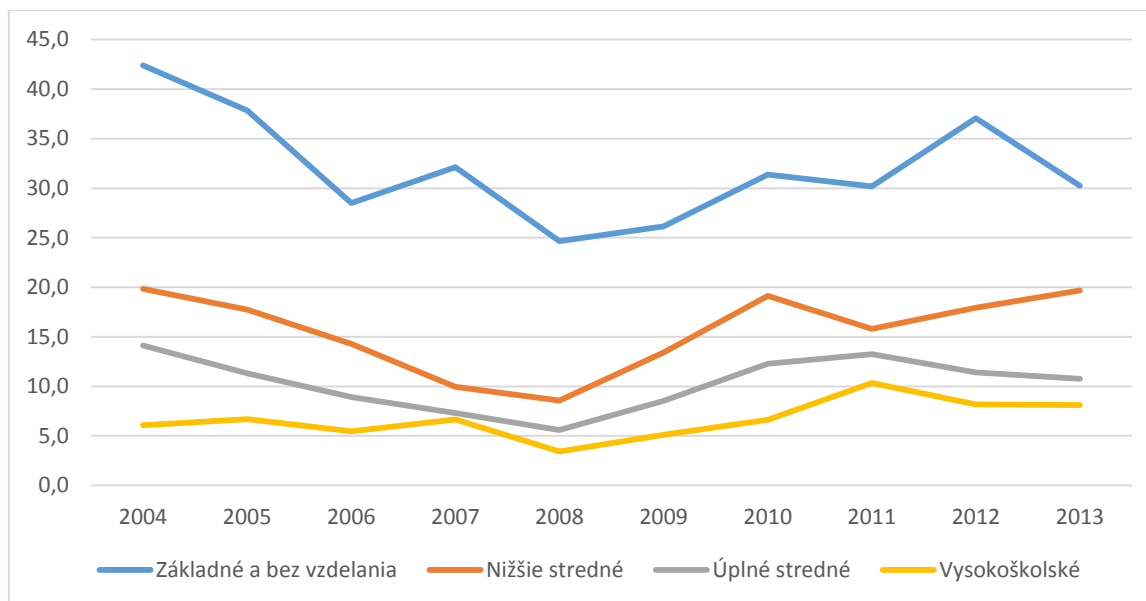
Tab. 10: Evidovaní uchádzači o zamestnanie (UoZ) v Žilinskom kraji a SR v r. 2013

	UoZ spolu	Veková kategória					
		do 25	25 -34	35 - 44	45 - 54	nad 55	nad 50 rokov
Bytča	2 441	494	514	521	586	326	619
Čadca	6 721	1 505	1 389	1 413	1 580	834	1 645
Dolný Kubín	2 904	533	701	616	658	396	720
Kysucké Nové Mesto	2 524	453	564	571	601	335	639
Liptovský Mikuláš	5 539	988	1 325	1 231	1 222	773	1 407
Martin	4 939	929	1 144	1 058	1 075	733	1 338
Námestovo	4 357	1 128	847	1 008	976	398	860
Ružomberok	4 098	725	908	890	958	617	1 141
Turčianske Teplice	1 226	241	267	252	299	167	302
Tvrdošín	2 484	618	631	529	442	264	475
Žilina	7 712	1 515	1 809	1 563	1 723	1 102	2 020
Žilinský kraj	44 945	9 129	10 099	9 652	10 120	5 945	11 166
%	100	20	22	21	23	13	25
Slovensko	398 876	72 629	96 783	90 457	88 429	50 578	95 935
%	100	18	24	23	22	13	24

Zdroj: ÚPSVaR Martin

V ostatnom desaťročí došlo k zásadným zmenám vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľov Žilinského kraja. Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov so základným vzdelaním resp. bez vzdelania klesol v tejto skupine cca o polovicu z 23,6 tis. na 11,9 tis. Ide o vekovú skupinu, ktorá za celú sledovanú dekádu 2004 – 2013 vykazuje najvyššie stavy nezamestnaných, pričom v r. 2013 tento indikátor dosiahol hodnotu 30,3%. Ešte radikálnejšie poklesol v Žilinskom kraji počet ekonomicky aktívnych obyvateľov s nižším stredným vzdelaním, a to zo 130 tis. na 25,8 tis. Ide o druhú najohrozenejšiu skupinu obyvateľov z hľadiska nezamestnanosti. Vývoj jej miery potvrdzuje, že v r. 2013 sa s hodnotou 19,7% dostala na úroveň zo začiatku sledovaného desaťročia (19,8% v r. 2004). Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov s úplným stredným vzdelaním a vysokoškolským vzdelaním v sledovanej dekáde narástol. Kým u prvej skupiny môžeme sledovať mierny pokles miery nezamestnanosti zo 14,1% v r. 2004 na 10,8% v r. 2013, u vysokoškolákov miera nezamestnanosti mierne narástla, a to zo 6,1% v r. 2004 na 8,1% v r. 2014.

Obr. 47: Miera nezamestnanosti v Žilinskom kraji podľa VZPS v členení podľa vzdelania v %

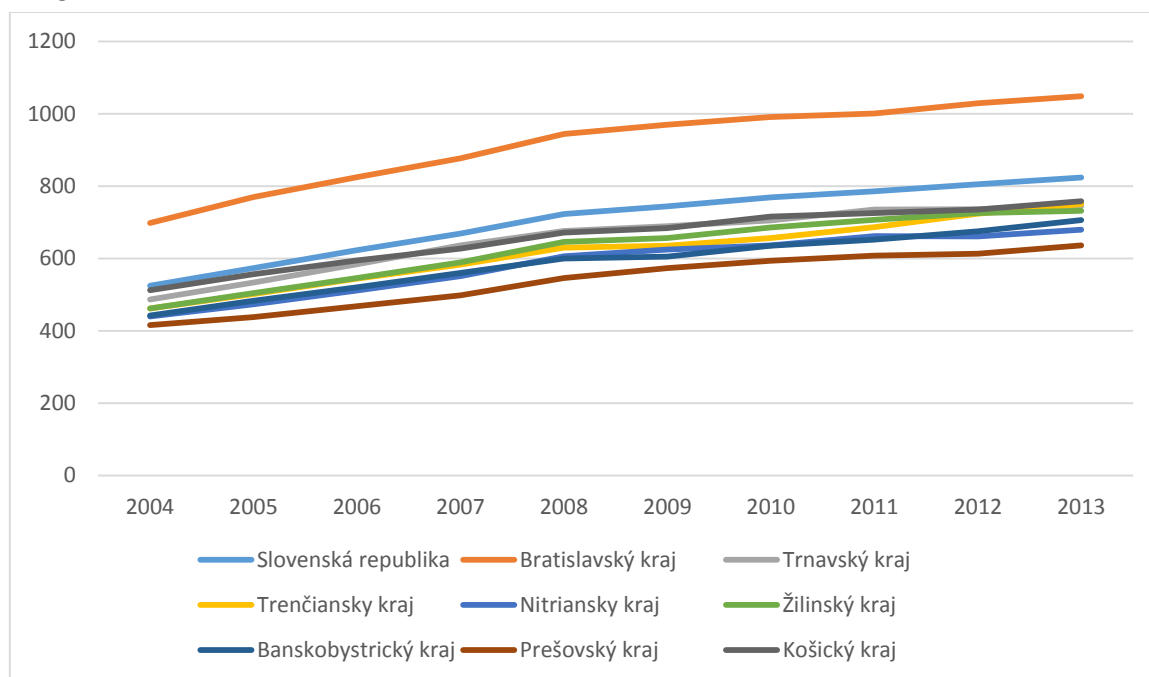

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.6.3 Priemerná mesačná mzda

V r. 2013 dosiahla priemerná nominálna mesačná mzda v Žilinskom kraji 732 EUR, čo je 90,4% priemernej mesačnej mzdy v SR (824 EUR), pričom rozdiel medzi výškami týchto priemerných miezd činil 92 EUR. V r. 2004 priemerná nominálna mesačná mzda v Žilinskom kraji činila 462 EUR, čo bolo 88% priemeru SR (525 EUR). Možno teda povedať, že Žilinský kraj sa v sledovanej dekáde síce percentuálne priblížil k priemeru SR, ale rozdiel medzi výškami miezd narástol o 29 EUR. Tomuto vývoju zodpovedá aj index rastu miezd, ktorý v sledovanom období v Žilinskom kraji dosiahol hodnotu 158,4, kým v SR dosiahol hodnotu 157. Nadpriemerné mzdy majú iba zamestnanci v Bratislavskom kraji. V r. 2013 dosiahli hodnotu 1 049 EUR, čo je 127% priemeru SR. Index rastu miezd v tomto kraji dosiahol v sledovanom období hodnotu 150,3. Vo všetkých slovenských regiónoch k najväčšiemu nárastu nominálnych miezd dochádzalo v prvej polovici sledovanej dekády, kým v čase nástupu krízy sa tento nárast spomalil a odvtedy je miernejší. Stále ale vykazuje kladné hodnoty. Vyššie nominálne mzdy než v Žilinskom kraji vykazuje ešte Trenčiansky kraj (750 EUR) a Trnavský kraj (745 EUR). Priemerné nominálne mzdy v Nitrianskom kraji sú tradične oveľa nižšie, čo možno vysvetliť vyšším podielom pracovníkov v poľnohospodárstve oproti ostatným krajom.

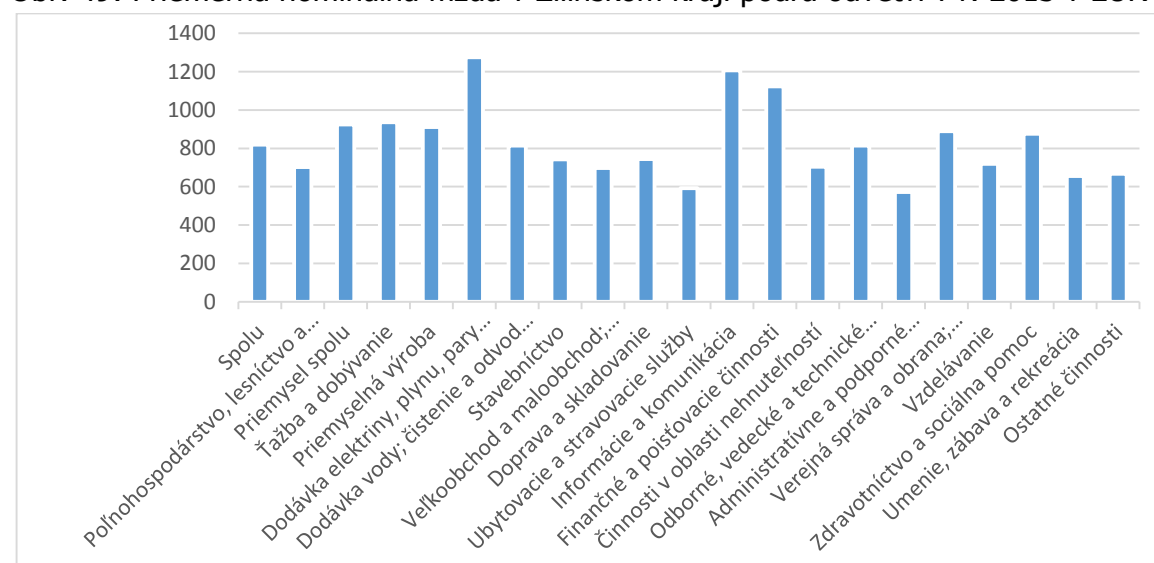
Obr. 48: Vývoj nominálnej priemernej mesačnej mzdy v SR a krajoch SR v r. 2004 – 2013 v EUR

Zdroj: ŠÚ SR

U podnikov s 20 a viac zamestnancami, najvyššie priemerné nominálne mzdy v Žilinskom kraji dosahujú zamestnanci pracujúci v odvetví dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, teda sieťové odvetvia, a to 1 275 EUR. Nad tisíc eur dosiahli ešte priemerné mzdy zamestnancov v sektore informácií a komunikácie (1 207 EUR) a v sektore finančnictva a poisťovníctva (1 207 EUR). Naopak najnižšie mzdové ohodnotenie dosiahli zamestnanci v administratívnych a podporných službách (573 EUR), ubytovacích a stravovacích službách (592 EUR) a v odvetví umenia, zábavy a rekreácie (656 EUR).

Obr. 49: Priemerná nominálna mzda v Žilinskom kraji podľa odvetví v r. 2013 v EUR

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.6.4 Produktivita práce

Priemysel Žilinského kraja si v r. 2009 – 2013 udržiaval tretiu pozíciu medzi kraji SR z hľadiska produktivity práce z tržieb za vlastné výkony a tovar. Lídrom je Bratislavský kraj a druhým v poradí Trnavský kraj. Tempo zvyšovania produktivity práce bolo v Žilinskom kraji v sledovanej päťročnici druhé najrýchlejšie v SR po Trenčianskom kraji, vďaka čomu produktivita práce priemyslu v Žilinskom kraji prekročila priemer SR a atakuje úroveň dosahované Trnavským krajom.

Tab. 11: Produktivita práce priemyslu z tržieb za vlastné výkony a tovar v v Eur

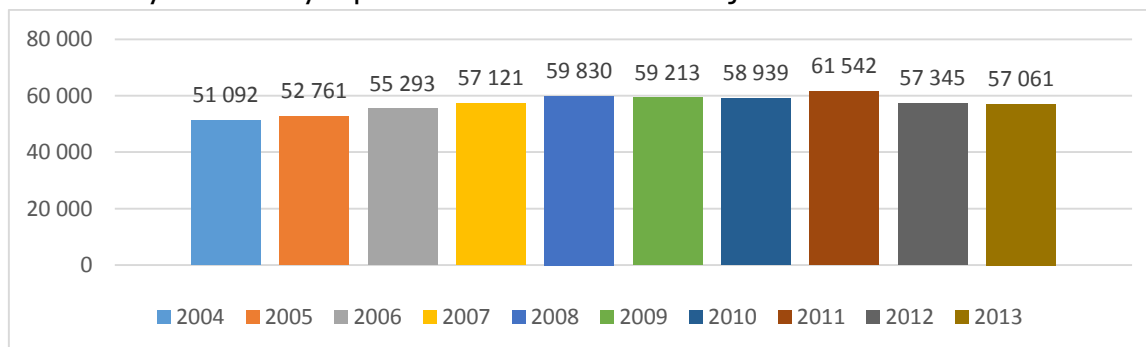
	2009	2010	2011	2012	2013	Index 2009 - 2013
Priemer SR	117 360	141 218	155 273	168 260	169 861	1,4
Bratislavský kraj	245 100	311 775	389 326	399 097	374 222	1,5
Trnavský kraj	165 270	187 893	184 309	222 715	212 355	1,3
Trenčiansky kraj	57 990	76 314	89 675	97 342	111 656	1,9
Nitriansky kraj	93 476	100 393	96 503	97 157	102 268	1,1
Žilinský kraj	109 330	155 502	166 087	194 428	198 717	1,8
Banskobystrický kraj	60 448	65 559	72 421	73 958	77 386	1,3
Prešovský kraj	59 041	68 094	73 499	72 463	74 215	1,3
Košický kraj	102 762	135 807	145 672	135 693	126 940	1,2

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.6.5 Fyzické osoby - podnikatelia

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji 57 061 fyzických osôb – podnikateľov. Najvyšší počet vykázala táto skupina v r. 2011, odvtedy sa ich počet znižuje. Dominantný 94,3% podiel medzi nimi majú živnostníci, ktorých v r. 2013 bolo 53 810, čo bolo najviac zo všetkých krajov SR. 2 240 fyzických osôb registrovaných v rámci slobodných povolání vykázalo 3,9% podiel z celkového počtu podnikateľov. Najmenší 1,8% podiel mali samostatne hospodáriaci roľníci, ktorých bolo v Žilinskom kraji 1 011.

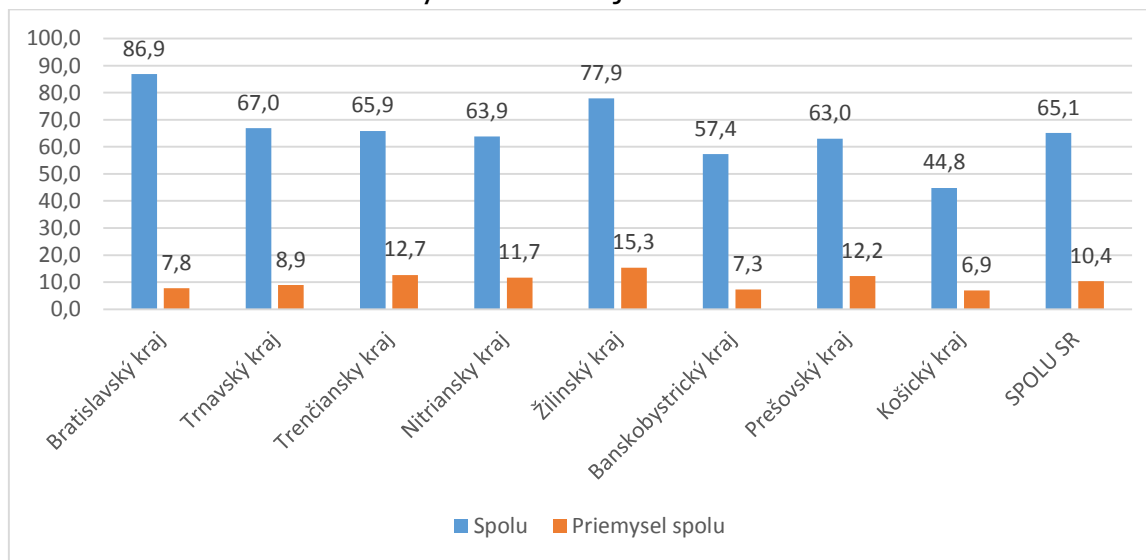
Obr. 50: Fyzické osoby – podnikatelia v Žilinskom kraji v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Na tisíc obyvateľov Žilinského kraja pripadalo 77,9 živnostníkov, čo bol druhý najvyšší počet v SR po Bratislavskom kraji, ktorý vykázal v rovnakom období na tisíc obyvateľov 86,9 živnostníkov. Počet živnostníkov podnikajúcich v oblasti priemyslu v Žilinskom kraji (10 583) je najvyšší zo všetkých krajov SR, pričom približuje sa mu iba Prešovský kraj s počtom 10 028 živnostníkov podnikajúcich v tejto oblasti. Aj v prepočte na tisíc obyvateľov kraja vykázal Žilinský kraj s 15,3 živnostníkmi podnikajúcimi v oblasti priemyslu najvyššiu hodnotu. Druhý Trenčiansky kraj ich mal 12,7 a tretí Prešovský kraj 12,2.

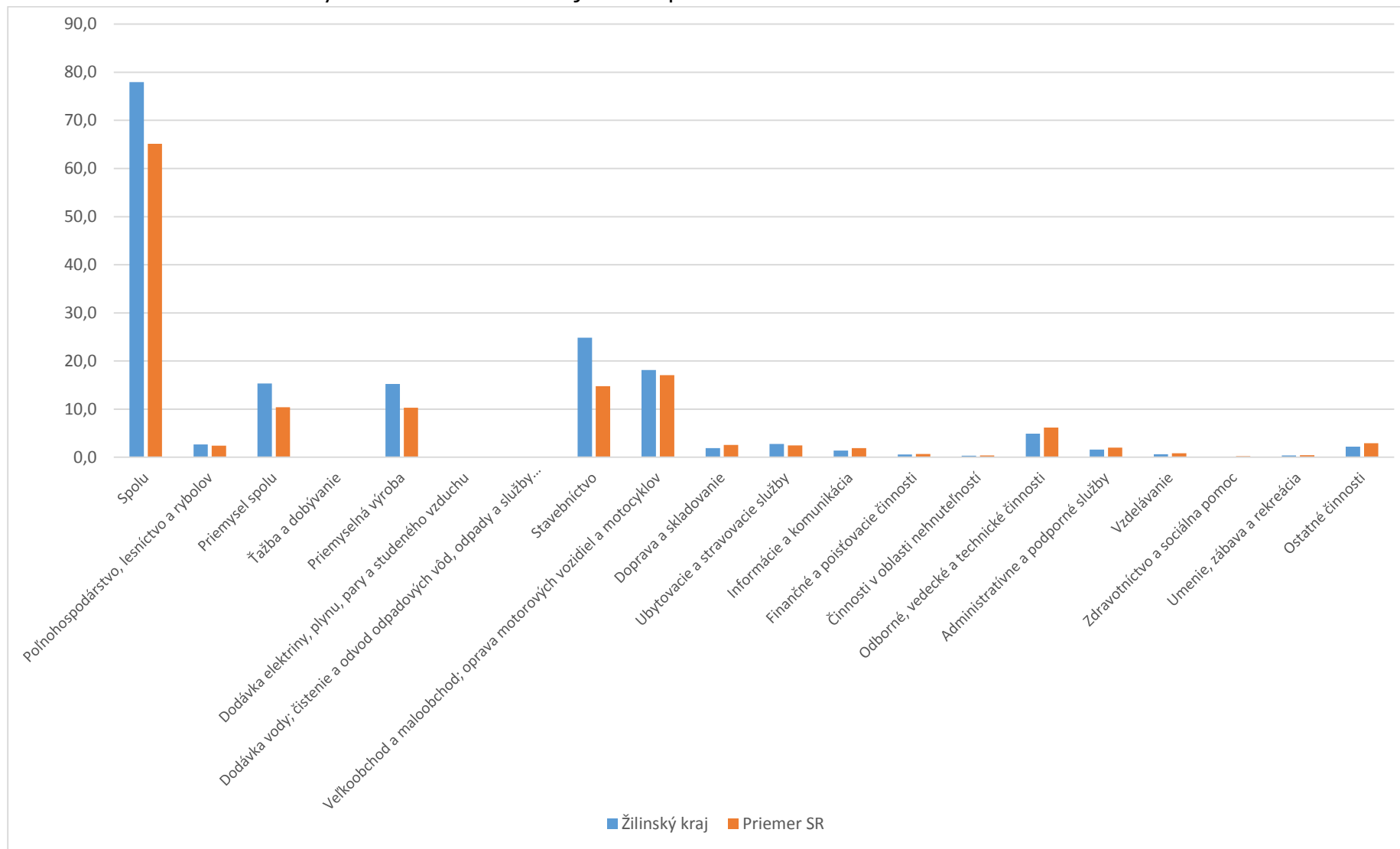
Obr. 51: Živnostníci na tisíc obyvateľov v krajoch SR v r. 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Pokiaľ ide o jednotlivé odvetvia hospodárstva v členení podľa SK NACE, prekračujú živnostníci v Žilinskom kraji z hľadiska svojej početnosti na tisíc obyvateľov kraja slovenský priemer najmä u priemyselnej výroby (ŽK:15,2/SR:10,3) a stavebníctva (ŽK:24,9/SR:14,8). Počet živnostníkov v odvetví odborných, vedeckých a technických činností na tisíc obyvateľov kraja dosiahol hodnotu 4,9, čo bolo pod celoslovenským priemerom na úrovni 6,2. Túto hodnotu prekračuje Bratislavský kraj (13,5), všetky kraje NUTS II Západné Slovensko, a tiež Banskobystrický kraj, ktorý vykázal v sledovanom období hodnotu 6,3. U ostatných odvetví sa počty živnostníkov v Žilinskom kraji nevymykajú od celoslovenského priemeru. Celkové porovnanie živnostníkov v Žilinskom kraji voči priemeru SR poskytuje obr. 50.

Obr. 52: Živnostníci na tisíc obyvateľov v Žilinskom kraji a v SR podľa SK NACE v r. 2013

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.7 Technická infraštruktúra

2.2.1.7.1 Vodné hospodárstvo

Pokiaľ ide o tvorbu zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja najvýznamnejším zdrojom je údolná niva Váhu a jeho prítokov so sedimentmi kvartéru a v malej miere neogénu. Na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou sa v súčasnosti sa v Žilinskom kraji využíva 218 zdrojov podzemnej vody. Ich využiteľná výdatnosť po znížení o ekologické limity je 2 192 l.s⁻¹. Najvýznamnejšími zdrojmi sú zdroje podzemnej vody v okresoch Martin (500 l.s⁻¹ – pramene Necpaly – Lazce 59 l.s⁻¹, pramene v Blatnickej doline) a Žilina (400 l.s⁻¹ – pramene a vrt v oblasti Fačkova 84 l.s⁻¹, vrty Lietava, Lietavská Svinná 120 l.s⁻¹, zdroje Teplička 160 l.s⁻¹). Zdroje podzemnej vody na Orave v oblasti Oravíc patria tiež medzi významnejšie.

Zásobovanosť obyvateľstva pitnou vodou

Z hľadiska podielu obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov patrí Žilinský kraj s hodnotou 89,7% medzi vyspelejšie regióny s hodnotami presahujúcimi celoslovenský priemer. Jeho pozíciu pomohlo aj tempo zvyšovania tohto podielu v sledovanej dekáde 2004 – 2013, ktoré predčilo priemer SR. Pred Žilinským krajom sa ešte nachádzajú Bratislavský kraj, Trenčiansky kraj a Trnavský kraj. Najnižšiu napojenosť obyvateľov na verejné vodovody vykazujú regióny východného Slovenska.

Tab.12: Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov v SR a krajoch v %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Index 2004 - 2013
Slovenská republika	84,7	85,4	86,3	86,6	87,3	86,3	86,6	86,9	87	87,4	103,2
Bratislavský kraj	98,6	98,7	98,9	99	99,1	95,8	95,8	96,9	96,8	97	98,4
Trnavský kraj	95,2	96,4	96,5	96,8	97	85,4	86,4	86,8	87,8	88,4	92,9
Trenčiansky kraj	72,5	73,2	73,2	73,3	73,5	88,8	89	89,5	89,8	90,1	124,3
Nitriansky kraj	89,4	89,7	89,9	90	90,2	90,4	90,3	89,1	90,2	90,6	101,3
Žilinský kraj	85,6	86,2	86,3	86,5	86,5	88,7	88,8	89	89,5	89,7	104,8
Banskobystrický kraj	90	90,3	90,3	90,4	90,6	85,6	85,8	86,7	86,2	86,4	96,0
Prešovský kraj	73,4	73,3	73,5	73,7	73,8	78	78,3	79,3	78,8	79,5	108,3
Košický kraj	76,1	76,1	76,2	76,3	76,5	80,8	81,2	81,2	80,8	81,2	106,7

Zdroj: ŠÚ SR

Najlepšie zásobované regióny Žilinského kraja sú Turiec a Liptov. Na Orave zaostáva najmä okres Námestovo. Na Hornom Považí zas zaostáva okres Bytča. Najmenej obyvateľov

zásobovaných z verejného vodovodu je v regióne Kysúc (okresy Čadca a Kysucké Nové Mesto). Mimo zdrojov pitnej vody z podzemných zásob sa v oblastiach s nedostatkom takýchto zdrojov využívajú priame odbery z tokov, ktoré sa ale z hygienických dôvodov. Na území Žilinského kraja je 21 vodárenských tokov. Treťou formou sú odbery surovej vody z vodárenských nádrží. Takáto forma zásobovania vodou sa využíva v prípade vodárenských nádrží Nová Bystrica (CA) a Turček (TR).

Na území Žilinského kraja pôsobí päť vodárenských spoločností:

- Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s., Žilina - okresy Žilina, Bytča, Kysucké Nové Mesto, Čadca
- Oravská vodárenská spoločnosť, a.s., Dolný Kubín - okresy Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín
- Liptovská vodárenská spoločnosť, a.s., Liptovský Mikuláš - okres Liptovský Mikuláš
- Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s., Ružomberok – okres Ružomberok
- Turčianska vodárenská spoločnosť, a.s., Martin – okresy Martin, Turčianske Teplice

Z 315 miest a obcí Žilinského kraja malo v r. 2011 vybudovaný verejný vodovod 309 z nich aspoň v časti svojho územia. Vo všetkých z nich sa prejavil pokles odberov pitnej vody, pričom v mnohých obciach klesli pod dolnú hranicu hygienického minima (80 l/obyv./deň). Rozostavaný vodovod bol v obciach Bobrovček (LM), Pavlova Ves (LM), Liptovské Behárovce (LM), Malé Borové (LM), Rabčice (NO), Beňadovo (NO), Krušetnica (NO), Oravská Jasenica (NO), Oravská Lesná (NO), Oravská Polhora (NO), Zákamenné (NO), Zubrohlava (NO), Sihelné (NO) a Brezovica (TS). Bez napojenia na verejný vodovod boli obce Huty (LM), Bukovina (LM), Veľké Borové (LM), Beňadovo (NO) a Paština Závada (ZA).

Z rámcovej bilancie potrieb pitnej vody v Žilinskom kraji po znížení ich výdatnosti o ekologické limity a nevyhovujúce zdroje vody vyplýva, že v Žilinskom kraji bude aj po implementácii týchto opatrení prebytok pitnej vody. Deficitné územia budú v dostatočnej miere vykryté navýšením využívania jestvujúcich vodných zdrojov, prípadne pripojením dosiaľ nevyužívaných vodných zdrojov do systému.

Tab. 13: Rámcová bilancia potrieb pitnej vody v Žilinskom kraji do roku 2017

Vodárenská spoločnosť	Potreba vody Q_{max} (l/s)	Kapacita VZ po úprave (l/s)	Bilancia (l/s)
SEVAK a.s.	1082	1738,5	656,5
OVS a.s.	371	288	-83
LVS a.s.	182	435,5	253,5
VSR a.s.	298	189,5	-108,5
TurVod a.s.	537	536,5	0,5
Spolu	2470	3188	719

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov v Žilinskom kraji

Napojenie obyvateľov na verejnú kanalizáciu

Aj v napojenosti obyvateľov na verejnú kanalizáciu je Žilinský kraj nadpriemerný v rámci SR, hoci celoslovenský priemer (63,5%) prevyšuje iba mierne s 63,9% obyvateľstva vybaveného verejnou kanalizáciou. Podiel obyvateľov kraja pripojených na verejnú kanalizáciu je nižší než ich pripojenie na verejný vodovod. V sledovanej dekáde 2004 – 2013 bolo v Žilinskom kraji tretie najrýchlejšie tempo v raste tohto percenta, čím sa Žilinský kraj posunul z piatej pozície medzi krajinami SR v r. 2004 na druhú priečku, o ktorú sa delí s Prešovským krajom. Naopak Banskobystrický kraj, ktorý ešte v r. 2004 bol druhým najrozvinutejším krajom v SR u tohto ukazovateľa, poklesol až na piatu priečku za Trnavský kraj.

Tab. 14: Podiely obyvateľov krajov SR napojených na verejnú kanalizáciu

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Index 2004 -	2013
Slovenská republika	56,3	56,3	56,4	58,2	59,4	59,4	60,4	61,6	62,4	63,5	112,8	
Bratislavský kraj	85,1	85,1	85,1	86,8	86,9	85,2	86,2	87,1	87,4	87,7	103,1	
Trnavský kraj	52,6	52,8	52,8	53,2	53,3	52,3	54,2	57,9	60,3	62,3	118,4	
Trenčiansky kraj	47,2	46,7	46,6	47	47	58,1	58,3	59	59,6	59,8	126,7	
Nitriansky kraj	45,1	45,1	45,2	45,5	45,7	47,3	47,5	48,6	50,2	50,1	111,1	
Žilinský kraj	51,7	51,7	51,7	52,2	52,3	57,4	60	60,6	62,2	63,9	123,6	
Banskobystrický kraj	59,4	59,6	59,6	60,1	60,3	60,9	60,8	61,1	60,5	61,7	103,9	
Prešovský kraj	51,4	50,9	51	51,8	51,9	56	57,2	59,2	60,8	63,9	124,3	
Košický kraj	56,6	56,4	56,4	57	57,2	60,1	60,5	61,2	60,7	<u>61,5</u>	108,7	

Zdroj: ŠÚ SR

Verejná kanalizácia bola v Žilinskom kraji v r. 2011 vybudovaná alebo čiastočne vybudovaná v 95 obciach (bez ČOV je 18 kanalizácií), z čoho v správe vodárenských spoločností sú kanalizácie v 56 obciach a v 39 obciach je kanalizácia v správe obcí. Celkovo je v Žilinskom kraji evidovaných 71 prevádzkovaných komunálnych ČOV. V roku 2004 bolo vypúšťaných cez verejnú kanalizáciu do vodných tokov 94567 tis. m³ odpadovej vody, z čoho bolo vyčistených na ČOV 94268 tis. m³. K začiatku roku 2005 bola celková dĺžka kanalizačnej siete 927 km.

Do roku 2015 je treba v Žilinskom kraji zabezpečiť požadované odvádzanie a čistenie odpadových vôd z minimálne 14 aglomerácií, čo predstavuje vyriešenie odkanalizovania v 148 obciach kraja s celkovým počtom 506 966 obyvateľov. Priemerná aglomerácia v tejto veľkostnej kategórii má cca 43662,3 obyvateľov. Je tiež potrebné vyriešiť odvádzanie a čistenie odpadových vôd v ďalších 28 aglomeráciách, ktoré zahŕňajú 65 obcí kraja s 108 536 obyvateľmi a to vo veľkostnej kategórii od 2 001 do 10 000 EO. Investičná potreba

na dosiahnutie uvedených cieľov je v Pláne rozvoja verejných kanalizácií v Žilinskom kraji identifikovaná vo výške 97 mil. EUR.

Tab. 15: Súhrnný prehľad počtu obyvateľov, obcí a aglomerácií v Žilinskom kraji zaradených podľa veľkostných kategórií

aglomerácie		< 2000 EO	2001-10000 EO	>10 001 EO	spolu
obyvatelia		102 115	119 963	473 550	695 628
rekonštrukcie SS	km	14	6	81	101
rozšírenie SS	km	139	147,43	587	873,43
náklady SS	tis. €	31 970	45 447	197 428	274 845
rekonštrukcie ČOV	tis. €	400	362	64 483	65 245
výstavba ČOV	tis. €	2 400	16 560	0	18 960
náklady spolu	tis. €	34 770	62 369	261 911	359 050

Zdroj: Plán rozvoja verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja

V r. 2013 sa v Žilinskom kraji nachádzalo 68 čistiarní odpadových vôd (ČOV). Medzi problémy, ktorým je proces čistenia odpadových vôd v súčasnosti vystavený patria aj nevyhovujúce dispozičné, stavebné riešenia a zastarané a energeticky náročné strojnotechnologické zariadenia ČOV. Veľké problémy v čistiarenskom procese spôsobuje v niektorých prípadoch vysoký podiel priemyselných odpadových vôd čistených na komunálnych ČOV.

2.2.1.7.2 Energetika

Zásobovanie elektrickou energiou

Vychádzajúc z informácií Slovenskej agentúry životného prostredia celková výroba elektriny v SR v roku 2011 dosiahla hodnotu 28 135 GWh, z toho cca 54,8 % sa na výrobe podieľali jadrové elektrárne, 20,4 % tepelné elektrárne a cca 14,2 % elektriny bolo vyrobené vo vodných elektrárňach a zvyšných cca 10,6 % predstavujú iné zdroje. Výroba elektriny v roku 2011 vzrástla oproti roku 2010 o 415 GWh, čo predstavuje 1,5 % medziročný nárast výroby. Možno konštatovať, že SR bola v roku 2011 sebestačná vo výrobe elektriny, nakoľko štatistický rozdiel medzi spotrebou a výrobou bolo možné pokryť aj zdrojmi elektriny na území SR, avšak import bol trhovo efektívnejší. Oproti roku 2001 klesla výroba elektriny v roku 2011 takmer o 20 %. Na výrobu elektriny sa v SR z palív v roku 2011 najviac využíval zemný plyn (36,6 %), nasledovaný hnedým a čiernym uhlím. Obnoviteľné palivá ako biomasa, odpad a bioplyn sa na výrobe elektriny podieľali cca 9,8 %.

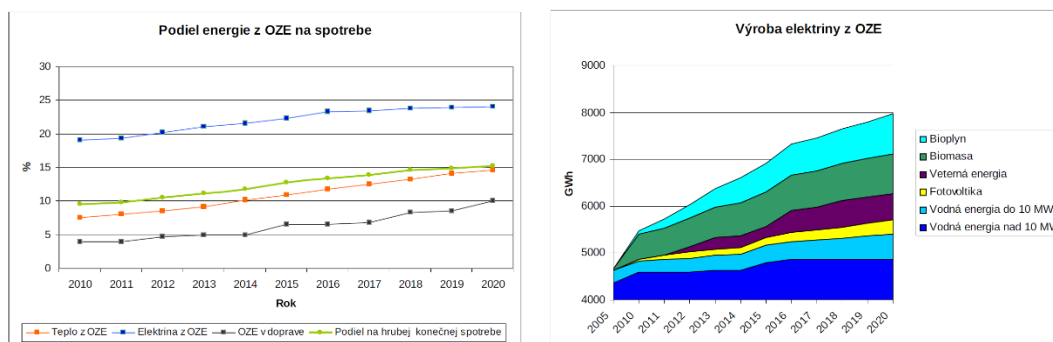
Na území Žilinského kraja výrobu elektrickej energie zabezpečujú výrobné zdroje:

Tepelné elektrárne: na území kraja sa nachádzajú dve teplárne v Martine a v Žiline s celkovou ročnou výrobou 393,5 Gwh s predpokladom možného zvýšenia základnej výroby elektrickej energie na 700,0 GWh (tzv.rozšírený variant). Výrobu elektrickej energie z tepla tiež zabezpečujú závodné elektrárne z podnikov MAYTEX Liptovský Mikuláš, Mondi SCP Ružomberok s celkovou ročnou výrobou 195,4 Gwh.

Vodné elektrárne: Voda ako obnoviteľný zdroj energie sa podieľa 90% na výrobe elektriny z obnoviteľných zdrojov energie v SR. Žilinský kraj má vhodné podmienky pre využívanie energetického potenciálu z tečúcej vody. Výrobu elektrickej energie tu zabezpečujú vodné elektrárne so špičkovou – pološpičkovou výrobou – VE Mikšová, VE Liptovská Mara, VE Krpeľany, VE Sučany, VE Lipovec, VE Orava, VE Hričov a VE Žilina s celkovou ročnou výrobou 905 Gwh. PVE Čierny Váh s ročnou výrobou 1 203 Gwh. MVE Bešeňová a MVE Tvrdošín s celkovou ročnou výrobou 27,6 Gwh.

Alternatívne zdroje elektrickej energie: Medzi výhody obnoviteľných zdrojov energie (OZE) možno podľa Národného akčného plánu pre energiu z obnoviteľných zdrojov zaradiť znižovanie závislosti nášho územia na vonkajších zdrojoch energie, a teda zvyšuje energetickú bezpečnosť SR, prispievajú tiež k posilneniu a diverzifikácii priemyslu a poľnohospodárstva. Ako riziká sú uvedené nestálosť objemu produkcie energií (hlavne u vody a vetra) a vplyv na nárast ceny energií. Mimo vodnej energie sú v Žilinskom kraji využívané aj rôzne iné alternatívne formy energie. Kogenerátorové jednotky sú inštalované v Byttermo Žilina (140 kW), v spoločnosti Technometal s.r.o. Bytča (140 kW) a kogenerátorové jednotky s využitím bioplynu sú v ČOV Hričov (3x160 kW), ČOV Dolný Kubín (45 kW) a ČOV Nižná (45 kW). Veterná energia je využívaná v okrese Námestovo. Vďaka využitiu fondov EÚ v rámci politiky súdržnosti boli podporené na území Žilinského kraja viaceré projekty na realizáciu alternatívnych foriem výroby elektrickej energie (biomasa, bioplyn, voda, slnečná energia, a pod.). Rozvoj elektrární využívajúcich slnečnú energiu bol podporený aj zvýhodnenou cenou za dodávku elektrickej energie do sústavy v zmysle napĺňania záväzkov voči EÚ.

Obr. 53 a 54: Smerovanie SR pri využívaní OZE

Zdroj: Národný akčný plán pre energiu z obnoviteľných zdrojov

Prenos elektrickej energie: sa v Žilinskom kraji uskutočňuje po prenosovom systéme 400 - 220 - 110 kV prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV, transformovni ako aj distribučných sústav ZVN/VVN. Prenosová sústava 400 kV riešeného územia s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu prechádza severnou časťou na smere Spišská Nová Ves - Liptovská Mara - Sučany - Varín - Nošovice (ČR), v smere sever - juh Sučany - Horná Ždaňa - Levice a Varín - Nové Mesto. Najvýznamnejšie energetické uzly sú Liptovská Mara, Sučany a Varín.

Zásobovanie plynom

Cez Slovenskú republiku prechádza približne 20% plynu, ktorý spotrebuje Európa. Distribučná sieť plynu v SR patrí k najvyspelejším vo svete. Vyše 98% plynu, ktorý sa v SR spotrebuje, ale musíme dovážať. Zásobovanie zemným plynom sa v Žilinskom kraji zabezpečuje prostredníctvom vysokotlakových (VTL) plynovodov, VTL prípojok a sústavy regulačných staníc (RS), ktoré jeho umožňujú využitie zemného plynu vo všetkých formách spotreby (vykurovanie, príprava TUV, varenie a technologické účely).

Dodávku a spotrebu zemného plynu v kraji zabezpečujú nasledujúce plynárenské zariadenia :

VTL plynovody,

Severné Slovensko DN 500, PN 64,

Rimavská Sobota - Liptovská Kokava DN 500, PN 64,

Kysucký plynovod DN 500, DN 300, DN 200, DN 150, DN 100, PN 40, Oravský plynovod DN 200, PN 64; DN 200, DN 150, PN 40,

Považský plynovod DN 300, PN 25,

Žilina - Martin - Prievidza DN 300, PN 25.

Hlavným zdrojom zemného plynu pre Žilinský kraj je z hľadiska nadradenej plynárenskej sústavy SR medzištátny VTL plynovod Bratstvo s prepojovacími V TL plynovodmi Malženice – Považská Bystrica, Severné Slovensko a Rimavská Sobota - Michalová – Liptovská Kokava.

Odovzdávacie stanice plynu (ďalej OS) VTL/ VTL napojené na ďalšie významné vysokotlaké plynovody slúžiace pre rozvod ZPN v celom území kraja :

- OS Strečno VTL 64 Severné Slovensko / VTL 25 Považský plynovod - Žilina - Martin - Prievidza,
- OS Varín VTL 64 Severné Slovensko / VTL 25 Kysucký plynovod,
- OS Dlhá nad Oravou VTL 64 Severné Slovensko - Oravský plynovod / VTL 40 Oravský plynovod.

Využitie skvapalneného propán - butánu je podobné ako u zemného plynu. Jeho špecifické vlastnosti ho predurčujú na široké použitie všade tam, kde je neefektívne privádzať zemný plyn a v neplynofikovaných obciach. V Žilinskom kraji plní požiadavky odberateľov plniareň propán - butánu v Martine.

Rozvoj plynofikácie je navrhnutý tak, aby percento plynofikácie obcí v jednotlivých okresoch k r. 2015 dosiahlo min. 70% a % plynofikácie okresu min. 60%. Plynofikácia sídiel je výhodná tam, kde posúdenie rozvojového programu plynofikácie dosiahne záväzný ukazovateľ ekonomickjej efektívnosti.

2.2.1.7.3 Doprava

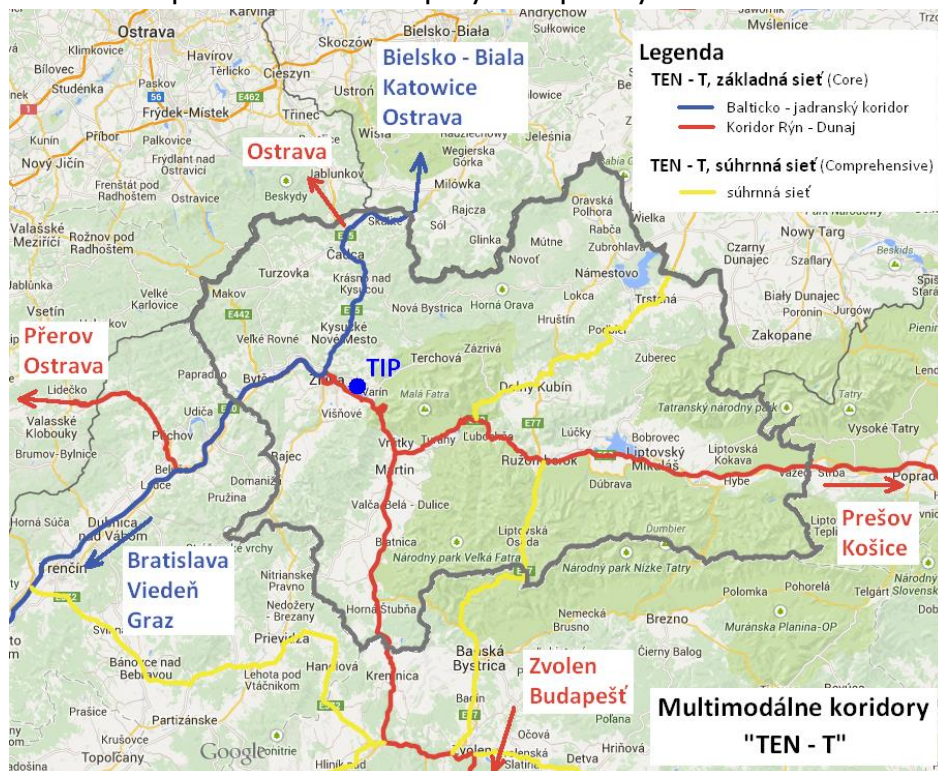
V zmysle Nariadenia EP a Rady (EÚ) 1315/2013, ktoré definuje štruktúru transeurópskej dopravnej siete ako dvojúrovňovú, prechádzajú Žilinským krajom dva multimodálne koridory **základnej dopravnej siete TEN – T** (TEN-T CORE Network) ktorá bude tvoriť základnú prioritnú kostru rozvoja udržateľnej multimodálnej európskej dopravnej siete do roku 2030, a to:

- **Balticko - jadranský koridor:** Gdynia - Gdansk - Katowice - Ostrava - Brno - Viedeň; Katowice - Bialsko Biala - Žilina - Bratislava - Viedeň - Graz - Terst - Koper a Terst - Benátky - Bologna - Ravenna, **v Žilinskom kraji tvorený:** železničným traťovými úsekmí Žilina - Bytča (číslo trate 106), Žilina- Čadca – Mosty u Jablunkova (číslo trate 106), Čadca - Zwardoň (číslo trate 114), diaľnicami D1, D3, časťou rýchlostnej cesty R3 od Martina po južnú hranicu kraja a plánovanou Vážskou vodnou cestou
- **Koridor Rýn - Dunaj:** Prerov - Ostrava - Žilina; Zlín - Žilina a Žilina - Košice - hranica s Ukrajinou, **v Žilinskom kraji tvorený:** železničným traťovým úsekom Žilina – Vrútky – Ružomberok – Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok – Važec (číslo trate 106, 105) a diaľnicou D1.

V zmysle dohody AGTC tvoria oba koridory v Žilinskom kraji aj významné dopravné trasy intermodálnej prepravy.

Súhrnnú dopravnú sieť TEN-T (TEN – T Comprehensive Network), ktorá bude celoeurópskou dopravnou sieťou zabezpečujúcou dostupnosť a prepojenie všetkých regiónov v rámci EÚ, vrátane odľahlých a vzdialených regiónov, tvoria v Žilinskom kraji plánované rýchlostné cesty: R5, R3 – od križovatky s D1 po štátnu hranicu s Poľskom a R1.

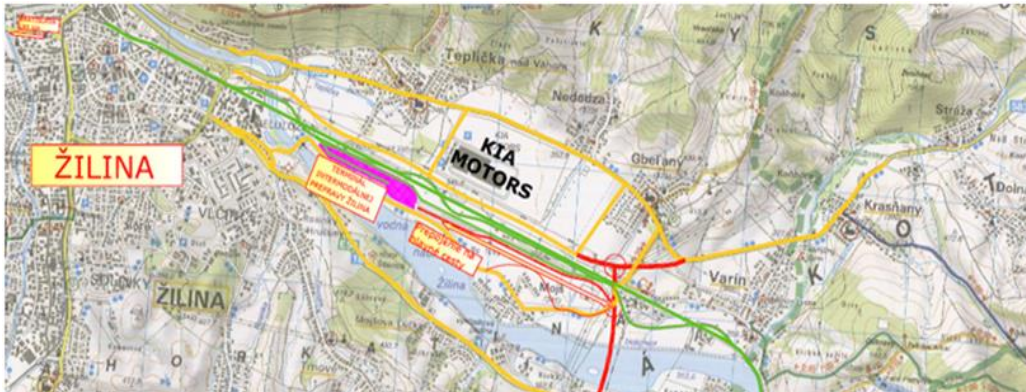
Obr. 55: Mapa trasovania európskych dopravných koridorov územím Žilinského kraja

Zdroj: ŽSK

Žilinský kraj má okrem rozvinutej nadradenej dopravnej siete, veľký potenciál aj v oblasti intermodálnej prepravy, kde prebieha výstavba Terminálu intermodálnej prepravy v Tepličke nad Váhom, ktorý bude spĺňať podmienky dohody AGTC. Terminal bude centrálnym terminálom pre oblasť severného Slovenska s napojením sa na medzinárodný obchod s krajinami EÚ, Ruskom a ázijskými krajinami. Atraktívny obvod obsluhy terminálu je 80 km, čo umožní obsluhu celého Žilinského kraja, severných okresov Trenčianskeho kraja, Ostravska v ČR a južnú časť Katovického vojvodstva v Poľsku.

Obr. 56: Umiestnenie terminálu intermodálnej prepravy v Tepličke nad Váhom

Zdroj: ŽSK

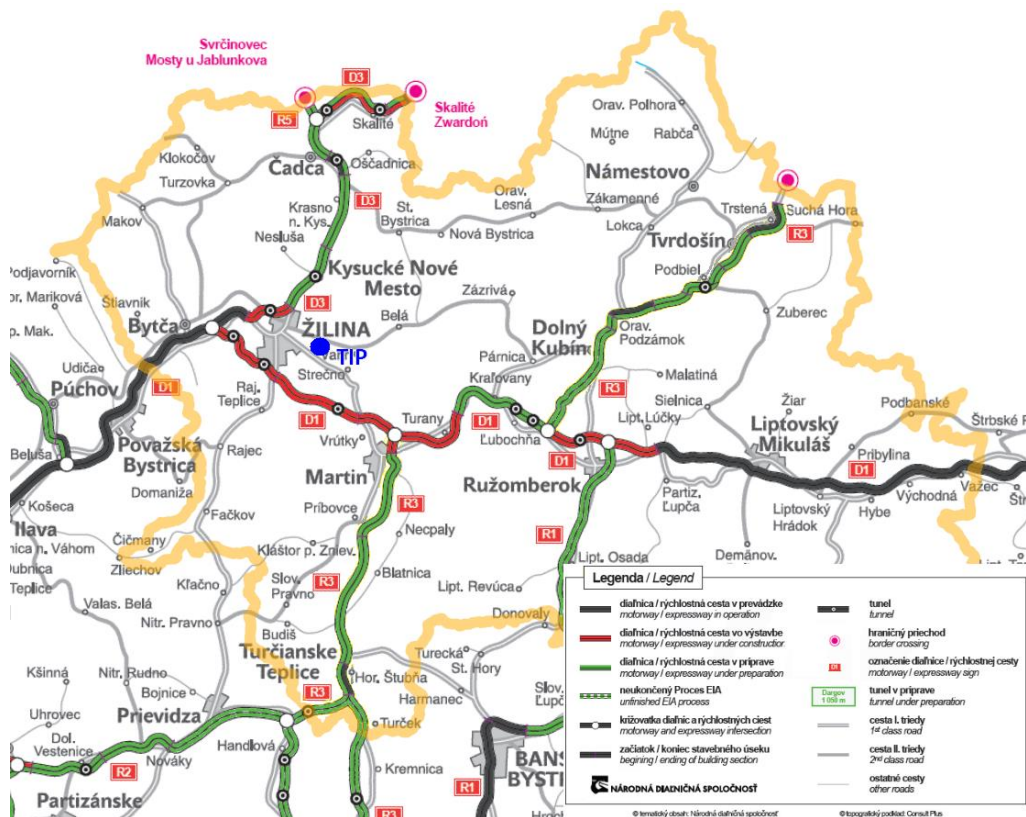
Cestná sieť

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji v prevádzke 66,95 km diaľnic a diaľničných privádzačov. Chrbticovú os cestnej siete Žilinského kraja tvorí diaľnica D1. Je najdlhším a najvýznamnejším diaľničným prepojením v západo-východnom smerovaní a v spojitosti s D3 aj v smerovaní juh - sever. V súčasnosti sú vo výstavbe úseky: Hričovské Podhradie - Lietavská Lúčka - Višňové - Dubná Skala - Turany a Hubová - Ivachnová. V príprave je úsek Turany - Hubová a diaľničný privádzač Žilina - Lietavská Lúčka. Všetky ostatné úseky D1 na území ŽSK sú už v prevádzke. V úsekoch, ktoré sú stále v príprave a vo výstavbe, je doprava vrátane tranzitnej dopravy vedená po ceste I. triedy I/18, ktorá požadované dopravné kapacity nedokáže uspokojiť, čo sa prejavuje vo zvýšenej nehodovosti, ale aj zníženej kvalite životného prostredia v intravilánoch miest a obcí (hluk, emisie PM¹⁰, atď.)

Diaľnica D3 spolu s budovanou rýchlostnou cestou R5 predstavuje dôležitú spojnicu troch susedných štátov SR, ČR a Poľska a troch významných priemyselných centier Žilina – Ostrava – Katowice. Z hľadiska dopravnej obsluhy predstavujú významné dopravné prepojenie v smere sever - juh a v spojitosti s diaľnicou D1 aj v smere západ – východ. Vo výstavbe sú úseky Svrčinovec – Skalité - št.hr s Poľskou republikou a Žilina, Strážov – Žilina, Brodno. Ostatné úseky sú v príprave. Cesta I. triedy I/11, ktorá až do dokončenia výstavby diaľnice D3 tvorí chrbtovú kosť cestnej dopravy v okresoch Čadca a Kysucké Nové Mesto, kapacitne nevyhovuje náporu, ktorému je vystavená, a to aj z dôvodu tranzitnej dopravy, ktorú vykonáva cca 40% vozidiel na tejto ceste.

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji v prevádzke 17,46 km rýchlostných ciest a privádzačov. Rýchlostná cesta R3 predstavuje významné dopravné prepojenie s Poľskou republikou cez hraničný prechod Trstená - Chyžné a jej južná trasa zabezpečí dopravné prepojenie na Maďarsko a tiež vyrieši tranzit v severo – južnom smere Oravou a Turcom. V prevádzke v polovičnom profile sú úseky Horná Lehota – Oravský Podzámok, obchvat mesta Trstená a obchvat Hornej Štubne. Ďalšie úseky na území ŽSK sú v príprave. Do ich vybudovania plnia funkciu kostry cestnej siete cesty I. triedy, cesta I/65 v Turci a cesta I/59 na Orave, ktoré na túto úlohu nestačia. Na strane Poľskej republiky nie je doriešené ani výhľadové napojenie na cestnú komunikáciu obdobnej kategórie.

Obr. 57: Sieť diaľnic a rýchlostných ciest v Žilinskom kraji

Zdroj: NDS

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji v prevádzke 502,68 km ciest I. triedy, 324,92 km ciest II. triedy a 1 114,78 km ciest III. triedy. Na sieť TEN- T sa v ŽSK priamo napájajú niektoré úseky ciest I. triedy (I/18, I/64, I/65, I/59, I/72, I/70, a I/11 v úseku Čadca – Svrčinovec – št. hranica /budúca R5/, niektoré úseky ciest II. triedy - II/520, II/487, II/584, II/583, II/537 a niektoré úseky ciest III. triedy - III/01159, III/01158, III/01179, III/01156, III/01161, III/01162, III/01178, III/01165, III/01167, III/018255, III/018145, III/018135, III/01108, III/018104, III/018105, III/018247, III/05915. Na doplnkovú sieť TEN-T – I/65 sa napájajú cesty III. triedy: III/06540, III/06553, 006551, III/06545, III/06549, III/06547, III/06548, III/01894) a cesta II. triedy II/519.

Cesta II/507 s napojením na D1 plní zároveň funkciu obchvatu mesta Bytča. Cesta II/520 je jedinou spojnicou dvoch veľkých regiónov, nachádzajúcich sa v pohraničnom území

s Českou a Poľskou republikou, a to Kysúc a Oravy a v Krásne nad Kysucou sa napája priamo na multimodálny koridor č. VI a zároveň na cestu európskeho významu E77. Oblasť Kysúc je napojená na súhrnnú sieť TEN-T prostredníctvom cesty II/487, ktorá sa na koridor č. VI - I/11 - budúca D3 napája v okresnom meste Čadca.

Okres Námestovo je napojený na súhrnnú sieť TEN-T, koridor č. VI. prostredníctvom cesty II/520, ktorá sa križuje s I/78 a mimoúrovňovo s budúcou R3. Pre Námestovo a Tvrdošín predstavuje cesta II/520 najkratšiu spojnicu s možnosťou napojenia na cesty I/78 a I/59, ktoré cez ne prechádzajú. Spojnicu cesty II/520 a I/78 v Námestove tvorí cesta III/52009. Významnú prepravnú trasu, v nadväznosti na cestu II/520, tvorí tiež cesta III/52010 z Oravskej Jasenice cez Mútne a Beňadovo. Oblasť Oravy má, okrem cesty II/520, prístup k D1 ako súčasť základnej siete TEN-T aj cestou II/584, ktorá sa na TEN-T – koridor č. Va napája v Liptovskom Mikuláši.

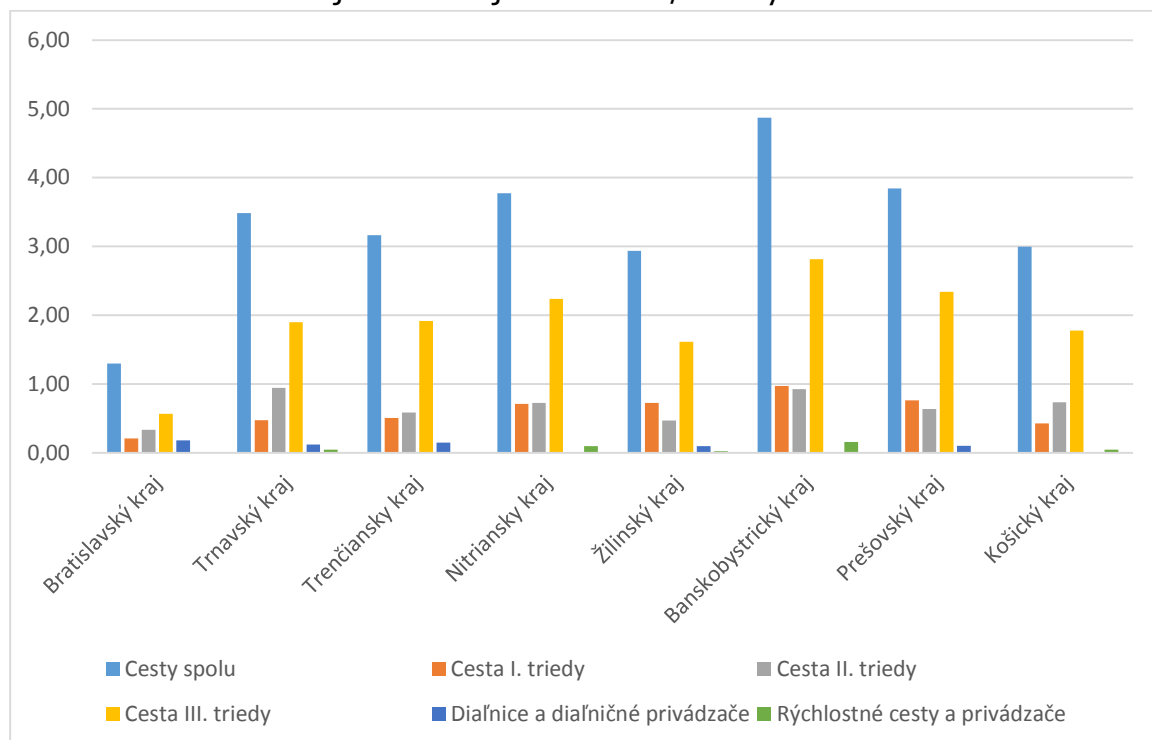
V oblasti Liptova majú rovnako význam cesty III/018104, III/018247, ktoré napájajú priamo na TEN-T - koridor č. Va - I/18 - D1 významné medzinárodné turistické centrum Bešeňová, ktoré zamestnáva viac ako 300 zamestnancov. Tieto cesty tvoria najbližšie dopravné spojenie do tohto centra z mesta Ružomberok. Významnú spojnicu s TEN-T – koridor č. Va tvorí tiež cesta II/537, ktorá napája na TEN-T Liptovský Hrádok.

Cesta II/519 zabezpečuje nielen dostupnosť západne situovaných obcí horného a stredného Turca na súhrnnú sieť TEN – T a do okresného mesta Martin, ale zabezpečuje tiež prepojenie Turca s hornou Nitrou. Významné cesty v oblasti Turca sú tiež cesty III/01894, III/01893, III/06553, ktoré zabezpečujú dostupnosť na priemyselný park v Sučanoch, sieť TEN-T – koridor Va – D1 a doplnkovú sieť TEN-T pri Martine.

ŽSK, ktorý susedí s Českou republikou a Poľskom má na svojom území pomerne hustú sieť hraničných priechodov. Najvýznamnejší hraničný priechod s Českou republikou je Svrčinovec – Mosty u Jablunkova na ceste I/11. Najvýznamnejšie hraničné priechody s Poľskou republikou sú Skalité – Zwardoń na ceste I/12 a Trstená – Chyžne na ceste I/59. SR a ČR spája aj cesta II/484 (Klokočov – Bílá), cesta I/18 (Makov – Bíla - Bumbálka) a cesta III/11079 (Čadca – Milošová – Šance). Významný hraničný prechod s Poľskou republikou je Suchá Hora – Chocholów, ktorý sa nachádza na ceste II/520. u ostatných hraničných priechodov s Poľskom platí obmedzenie pre nákladnú dopravu do 7,5t. Ide o priechody Bobrov – Winiaczkówka (III/520013), Oravská Polhora – Korbielów (I/78) a Novot' – Ujsoly (III/520006).

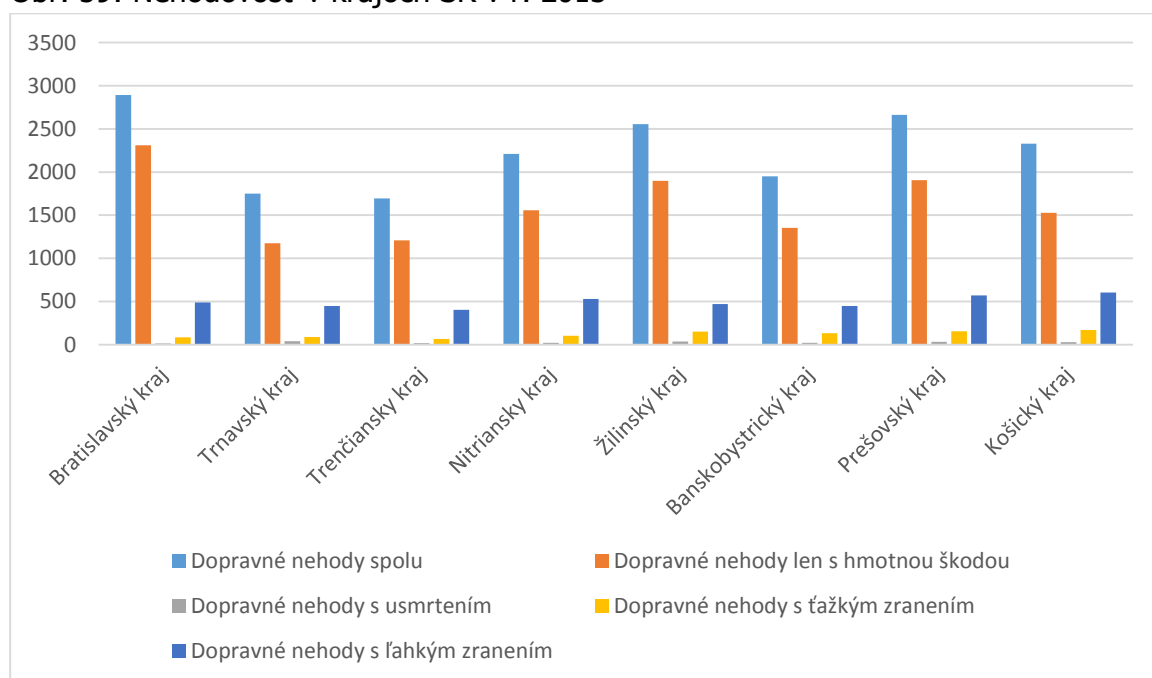
Dopravná zaťaženosť cestnej siete Žilinského kraja súvisí s nedostatočným pokrytím územia kraja cestami vo vzťahu k počtu jeho obyvateľov (graf XY) a tiež s nedobudovaním nadradenej dopravnej infraštruktúry, ktorá by uspokojila potreby tranzitnej dopravy. Tá v najkritickejších úsekoch regiónu presahuje 50% objemu všetkej dopravy. Výsledkom je, že nehodovosť v Žilinskom kraji patrí medzi najvyššie v porovnaní s ostatnými slovenskými regiónmi (obr. 59). V dekáde 2004 – 2013 bolo v Žilinskom kraji zaznamenaných 563 dopravných nehôd s následkom smrti, čo je najviac v SR. Počty smrteľných dopravných nehôd na sklonku sledovaného desaťročia nedosahujú stav z jeho začiatku, čo potvrdzuje pozitívny trend v náraste bezpečnosti na cestách SR aj Žilinského kraja.

Obr. 58: Hustota cestnej siete v krajoch SR v km/tis. obyvateľov v r. 2013

Zdroj: ŠÚ SR/SSC

Obr. 59: Nehodovosť v krajoch SR v r. 2013

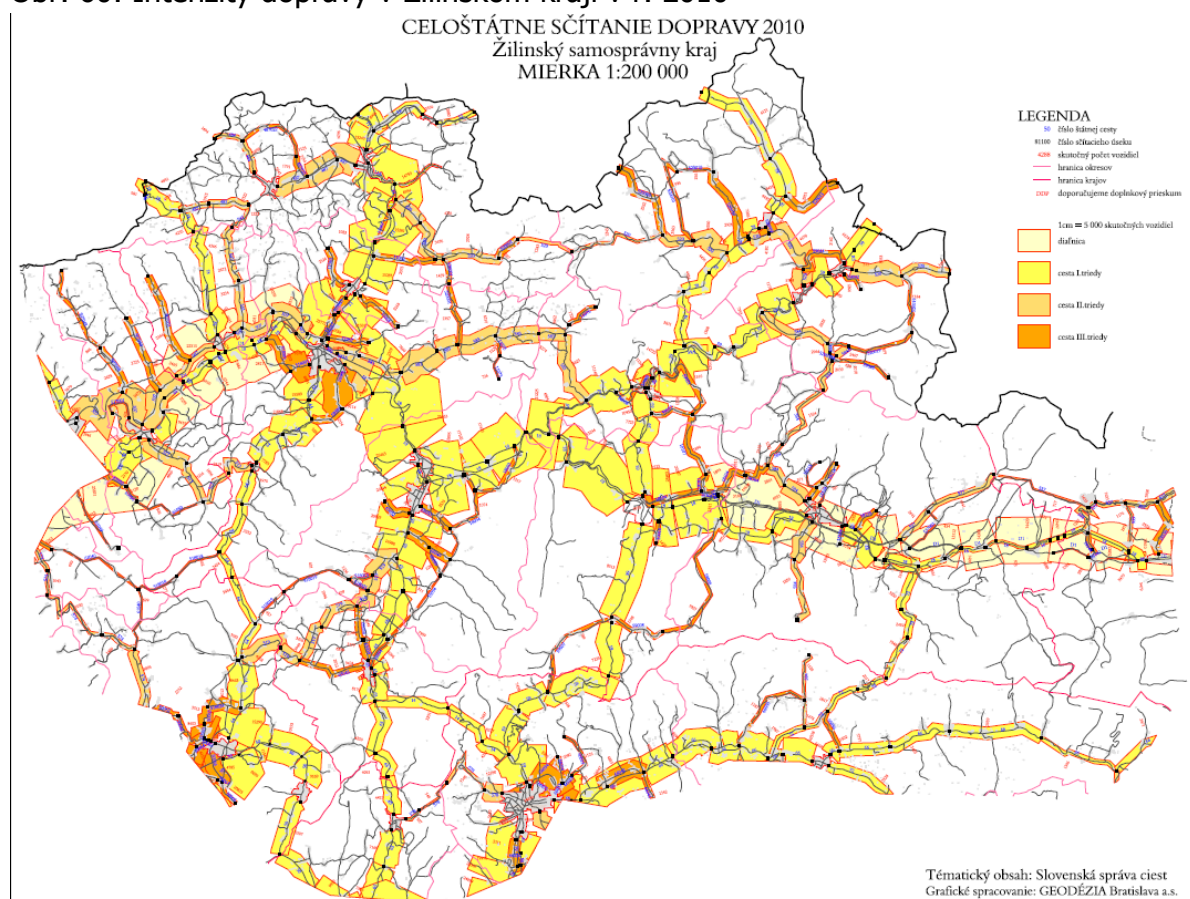
Zdroj: ŠÚ SR

Rozhodujúcim ukazovateľom pre posúdenie zaťaženia cestnej siete a plánovanie jej rozvoja je intenzita dopravy prechádzajúca profilom cestného úseku. V celoštátnych prieskumoch sa intenzita dopravy uvádza ako ročný priemer denných intenzít v skutočných

vozidlách. Vychádzajúc z ostatného sčítania intenzít dopravy v r. 2010 je zjavné, že najviac vozidiel denne prechádza v líniiach zaradených do základnej siete TEN – T. Ide najmä o:

- líniu diaľnice D1 (v nerealizovaných úsekoch meraných na ceste I/18) osobitne v úseku Žilina – Vrútky – Kral'ovany – Ružomberok s priemernými dennými intenzitami prekračujúcimi 20 tis. vozidiel,
- líniu D3 (v nerealizovaných úsekoch meraných na ceste I/11) s intenzitami prekračujúcimi 20 tis. vozidiel v úseku Žilina – Kysucké Nové Mesto a 15 tis. vozidiel v úseku Kysucké Nové Mesto – Čadca,
- líniu R3 (v nerealizovaných úsekoch meraných na ceste I/65) osobitne v úseku Martin – Príbovce – Turčianske Teplice s hodnotami intenzity blížiacimi sa v niektorých meraných bodoch k 20 tis. vozidlám za deň.

Obr. 60: Intenzity dopravy v Žilinskom kraji v r. 2010

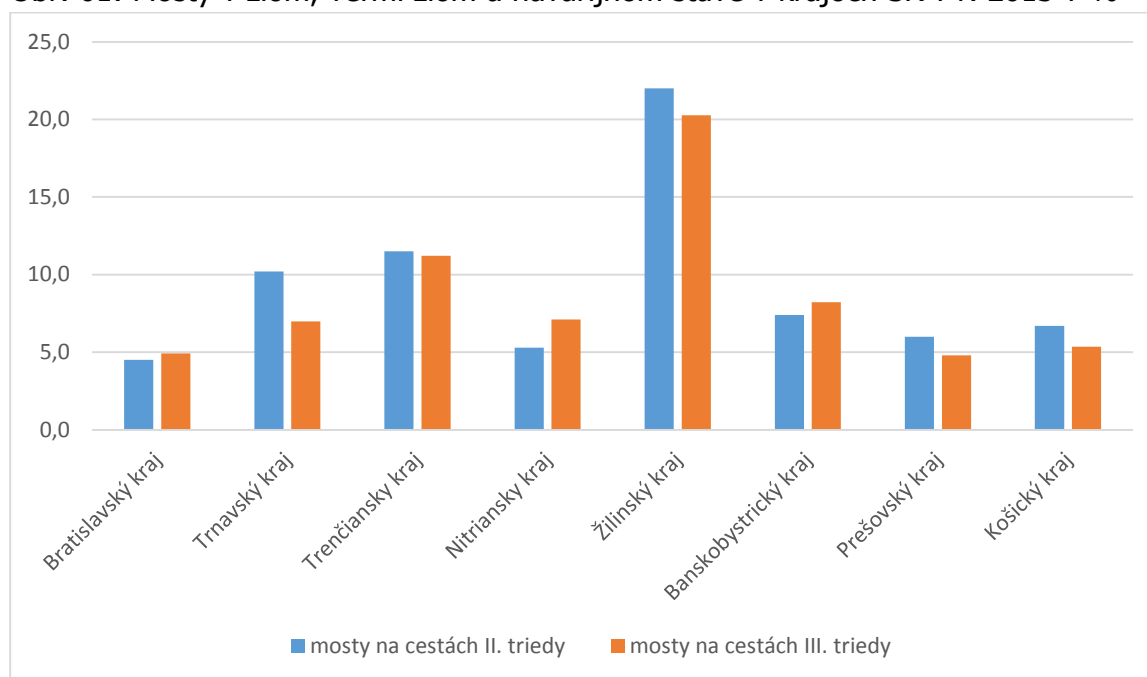

Zdroj: SSC

Špecifickosť reliéfu a rozloha Žilinského kraja sa podpísali aj na počte mostných objektov na jeho cestách. S celkovým počtom 1 207 mostov sa Žilinský kraj radí na tretie miesto za Banskobystrický a Prešovský kraj. Vyše polovica z nich (613) sa nachádza na cestách III. triedy. Viac ako 20% mostných objektov na cestách II. a III. triedy v Žilinskom kraji je v zlom, veľmi zlom alebo havarijnom stave, čo je zásadne viac než v ostatných regiónoch SR. Tento stav súvisí tak so zvýšenou intenzitou využívania cestných komunikácií

spôsobenou nízkou hustotou cestnej siete a tranzitným charakterom kraja, ako aj klimatickými podmienkami.

Obr. 61: Mosty v zlom, veľmi zlom a havarijnom stave v krajoch SR v r. 2013 v %

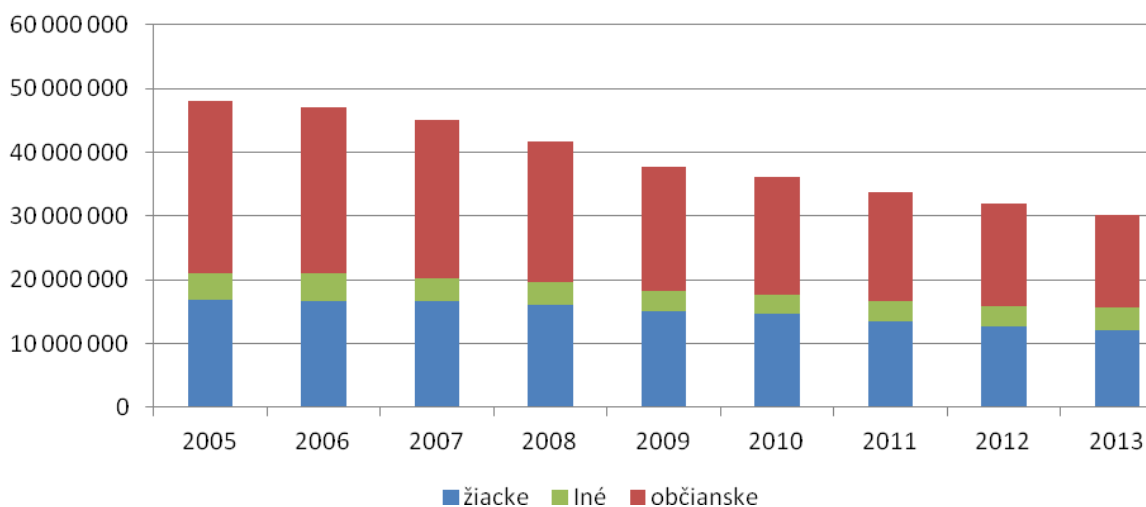
Zdroj: MDVaRR SR

Autobusová doprava

V Žilinskom samosprávnom kraji prevádzkuje pravidelnú autobusovú dopravu celkovo 32 dopravcov. Diaľkovú autobusovú dopravu prevádzkuje 17 dopravcov na 29 linkách a prímestskú autobusovú dopravu prevádzkuje 15 dopravcov. Z toho 13 dopravcov prevádzkuje prímestskú autobusovú dopravu na komerčnom základe na 14 linkách a 2 prevádzkujú prímestskú autobusovú dopravu vo verejnom záujme na 218 linkách, z čoho 15 liniek je medzikrajských. Dopravcami vo verejnom záujme sú v Žilinskom samosprávnom kraji SAD LIORBUS, a. s., a SAD ŽILINA, a. s., ktorí tiež zabezpečujú prevádzku mestskej hromadnej autobusovej dopravy v Martine a Vrútkach (SAD Žilina, a.s.), Ružomberku, Liptovskom Mikuláši a Dolnom Kubíne (SAD LIORBUS, a. s.). Mestskú hromadnú dopravu v meste Žilina zabezpečuje Dopravný podnik mesta Žilina, s.r.o., a to formou trolejbusovej (70% cestujúcich) a autobusovej dopravy (30% cestujúcich).

Tak u diaľkovej, ako aj u prímestskej a mestskej hromadnej dopravy došlo v ostatnej dekáde k významnej výmene starých autobusov za nové a tiež došlo k modernizácii ich vybavenia, vrátane systémov odbavovania cestujúcich. Napriek tomu sa nedarí zvrátiť negatívny trend každoročného poklesu počtov cestujúcich, čo sa prejavuje v náraste výšky úhrady strát vo verejnom záujme a sprievodnom poklese dopravných výkonov, čím opätovne dochádza k poklesu počtov cestujúcich.

Obr. 62: Počet prepravených osôb v prímestskej doprave v Žilinskom kraji v r. 2005 – 2013

Zdroj: ŽSK na základe výkazov k vyúčtovaniu straty zo služieb vo verejnom záujme predkladané ŽSK dopravnými spoločnosťami

Cyklistická doprava

V kraji nie je vybudovaná bezpečná infraštruktúra pre cyklistickú dopravu. Hoci má Žilinský kraj zo všetkých krajov v SR najrozvinutejšiu sieť cykloturistických trás s celkovou dĺžkou 2 896 km, čo činí 21,86% podiel na cyklotrasách v SR, pri ich vyznačovaní nebol dominantný aspekt cyklistickej dopravy, ale aspekt cykloturistiky. Zhruba 77% z nich vedie po cestách II. a III. triedy a miestnych komunikáciách, 22% vedie telesom spevnených lesných a poľných ciest a iba asi 1 % z celkovej dĺžky cyklotrás kraja predstavujú segregované cestičky, úplne oddelené od automobilovej dopravy, ktoré sú spravidla spoločné pre cyklistov aj chodcov.

Viac ako 10 km dlhé extravilánové úseky cyklistickej siete, s pomerne vysokou intenzitou cyklistov sa nachádzajú v najhustejšie osídlených koridoroch. Ide o ramená cyklistickej siete v údolí riek Váh, Kysuca, Turiec, Rajčanka a Orava. V línii týchto riek je navrhnuté vybudovanie kostrovej siete cyklotrás Žilinského kraja, ktorá by nespĺňala iba cykloturistickú rolu, ale mala by aj významný vplyv v rozvoji cyklistickej dopravy. Na základe výhľadovej prognózy „Referenčné odhadované intenzity cyklistickej dopravy v Žilinskom kraji pre rok 2020“, realizovanej v r. 2010 a počítajúcej s vybudovaním nosných kostrových cyklotrás, sa v roku 2020 počíta s 5 % podielom cyklistickej dopravy na dopravnom trhu, pri predpokladanej intenzite cca 34 tisíc ciest v rámci cyklistickej dopravy za rok, pričom za najdôležitejšie územie je považované ťažisko osídlenia celoštátneho až medzinárodného významu Žilina/Martin. Z uvedených miest sa stávajú silné zdroje cyklistickej dopravy v oblastiach Žilina – Rajecká dolina, Žilina – Kysucké Nové Mesto, Žilina – VD Žilina – Terchovská dolina – Vrátna, Vrútky – Martin – Košťany – Turčianske Teplice, Vrútky – Sučany – Turany.

Podobne i v iných mestách a ich zázemí sa očakávajú pomerne silné intenzity cyklistickej dopravy v prepojeniach Bytča – Kotešová – Veľké Rovné, Hubová – Ružomberok – Lisková – Biely Potok, Galovany/Liptovská Sielnica – Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok, Istebné – Jasenové – Dolný Kubín – Oravský Podzámok. Prirodzené demografické prírastky sa prejavujú vo zvýšení prognózovanej intenzity cyklistickej dopravy na Horných Kysuciach a Hornej Orave. Ide o prirodzené zázemie miest Námestovo, Tvrdošín, Čadca v prepojeniach Lokca – Námestovo – Klin – Vavrečka, Nižná nad Oravou – Tvrdošín – Trstená, Makov – Čadca – Krásno nad Kysucou – Stará Bystrica.

Železničná sieť

Najdôležitejšie dopravné prepojenia sever – juh a západ – východ zabezpečujú v Žilinskom kraji železničné trate 120, 180, 170 a 127, čo sú tiež najdôležitejšie dopravné prepojenia v smere sever – juh a západ – východ územím Slovenskej republiky s prepojením na ČR, Poľsko a Ukrajinu. Tieto trate patria medzi najvýznamnejšie v SR aj z hľadiska objemov verejnej osobnej dopravy. Štandardná rýchlosť je 120 km/h, v niektorých úsekoch je obmedzená na 100 km/h, naopak v zrekonštruovanom úseku Žilina – Čadca až 140 km/h. V súčasnosti prebieha ich rozsiahla rekonštrukcia s cieľom umožnenia traťovej rýchlosti 160 km/h tam, kde to je možné. Križovatkou týchto tratí je mesto Žilina, ktoré je najvýznamnejším železničným uzlom v kraji s novou zriaďovacou stanicou v Tepličke nad Váhom.

Významnou železničnou križovatkou sú tiež Vrútky, kde sa na trať 180 (Žilina - Košice) pripája trať 170, ktorá v severo – južnom smere prepája Žilinský kraj s Banskobystrickým krajom a Maďarskom. Jednokoľajová trať 145, ktorá sa od nej odpoja v Hornej Štubni, tiež zabezpečuje železničné prepojenie Žilinského kraja s Trenčianskym a Nitrianskym krajom. Vzťahy v osobnej doprave medzi Žilinským krajom a ostatnými kraji prezentuje tab. 16, z ktorej vyplýva, že najintenzívnejšie vzťahy v osobnej železničnej doprave má Žilinský kraj s Trenčianskym krajom.

Tab. 16: Využitie železničnej osobnej dopravy medzi ŽK a jednotlivými VÚC v r. 2012

Kraj nástupu	Kraj výstupu	Osoby	Kraj nástupu	Kraj výstupu	Osoby
Žilinský	Žilinský kraj	5 793 911	Žilinský kraj	Žilinský	5 793 911
Trenčiansky		432 754		Trenčiansky	431 783
Bratislavský		339 368		Bratislavský	340 171
Prešovský		212 563		Prešovský	223 899
Banskobystrický		174 820		Banskobystrický	162 546
Košický		163 639		Košický	161 564
Trnavský		101 001		Trnavský	98 576
Nitriansky		26 316		Nitriansky	23 417

Zdroj: MDVaRR SR

Letecká doprava

Letisko Žilina má štatút medzinárodného letiska, ako jediné letisko v Žilinskom kraji. Súčasná technická parametre letiskovej infraštruktúry neumožňujú naplno využiť potenciál letiska, ktoré je umiestnené na križovatke diaľnic D1 a D3 a v budúcnosti po jeho dobudovaní môže plniť strategickú úlohu v oblasti leteckej dopravy pre medzinárodnú nákladnú i osobnú dopravu, ako aj pre cestovný ruch. Štatút verejného letiska má v Žilinskom kraji letisko Martin.

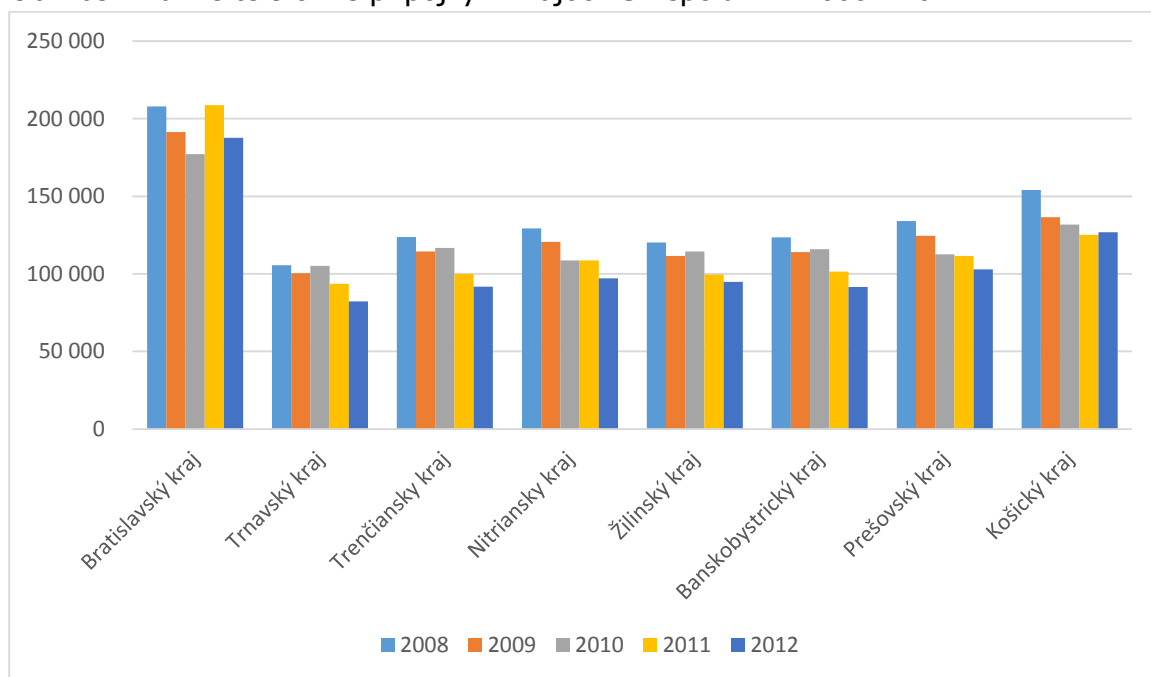
Vodná doprava

Za účelom prepojenia severu a juhu Európy vodnou cestou sa zvažovalo so splavnením Váhu po Žilinu a jeho prepojením s tokom Odry cez Kysuce a Sliezske. V súčasnosti sa preferuje alternatíva vybudovania Vážskej vodnej cesty po Žilinu, kde by sa s využitím terminálu intermodálnej prepravy v Žiline tovar preložil na železnicu a dopravil by sa k plánovanému terminálu v Bohumíne, odkiaľ by ďalej na sever mohol pokračovať po Oderskej vodnej ceste.

2.2.1.7.4 Informácie a komunikácia, informačná spoločnosť

V oblasti informačných a komunikačných technológií dochádza k transformácii smerom od pevných telefónnych liniek k mobilným telefónnym sieťam a komunikácii cez internet. Z uvedeného dôvodu dochádza v Žilinskom kraji, tak ako aj v ostatných regiónoch SR, k poklesu počtu telefónnych prípojok, ako aj verejných telefónnych automatov. Kým v r.2008 bolo v Žilinskom kraji 120 277 hlavných telefónnych prípojok (z toho 90 413 v bytoch) a 8 979 ISDN telefónnych prípojok, na konci r. 2012 bolo v kraji evidovaných už iba 94 838 hlavných telefónnych prípojok (z toho 73 536 v bytoch) a 5 946 ISDN prípojok. Počet verejných telefónnych automatov v tom istom období poklesol z 890 v r. 2008 na 345 v r. 2012.

Obr. 63: Hlavné telefónne prípojky v krajoch SR spolu v r. 2008 - 2012

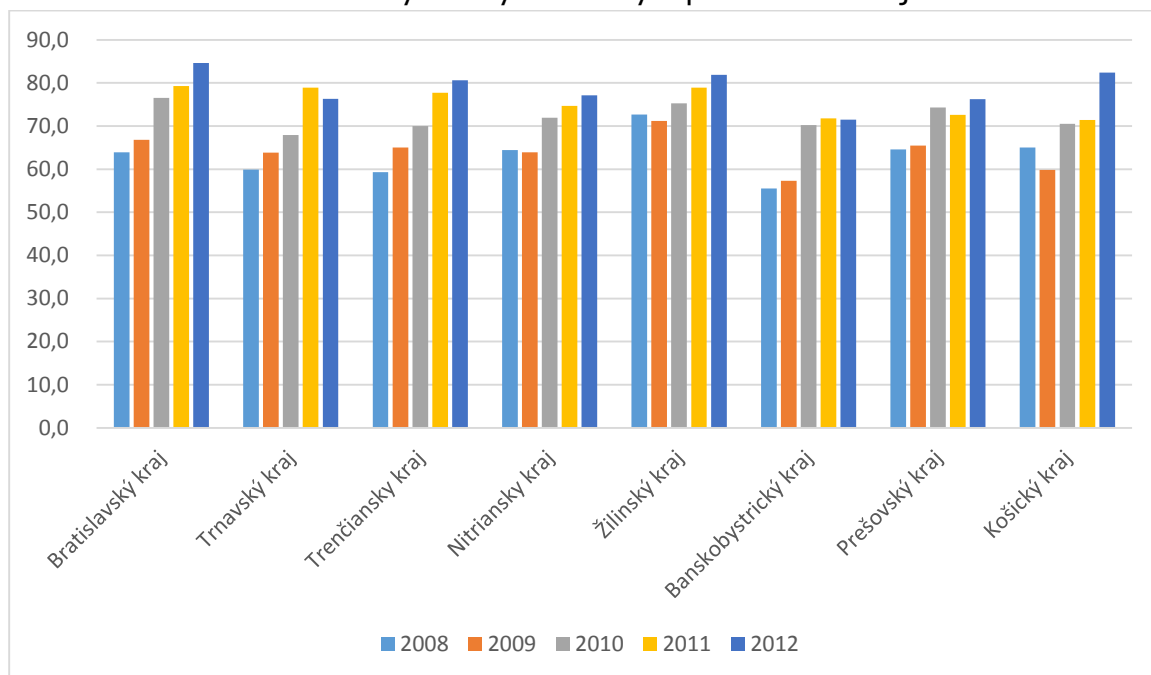

Zdroj: ŠÚ SR

V sledovanom období rástlo využívanie osobných počítačov v domácnostiach a tiež podiel domácností pripojených na internet. Kým v r. 2004 bolo osobným počítačom vybavených 72,7% domácností, na konci r. 2012 už tento podiel vystúpil na 81,9%. S týmto percentom vybavenosti domácností osobným počítačom sa Žilinský kraj radí na tretie miesto za Bratislavský kraj (84,6%) a Košický kraj (82,4%). Hoci došlo k nárastu tohto percenta, tempo nárastu v Žilinskom kraji nebolo až také rýchle ako u iných krajov, čo možno vysvetliť tým, že podiel domácností s osobným počítačom v r. 2008 bol v Žilinskom kraji najvyšší zo všetkých krajov SR a teda potreba dovybaviť domácnosti bolo o to menej intenzívna. Podobný vývoj možno sledovať aj u podielu domácností pripojených na internet. Kým v r. 2008 malo v Žilinskom kraji internet 60,1% domácností, v r. 2012 už toto percento dosiahlo hodnotu 76,8%. Tým sa Žilinský kraj radí na tretie miesto za Bratislavským krajom (84%) a Košickým krajom (79,9%), pričom v päťročnom porovnaní

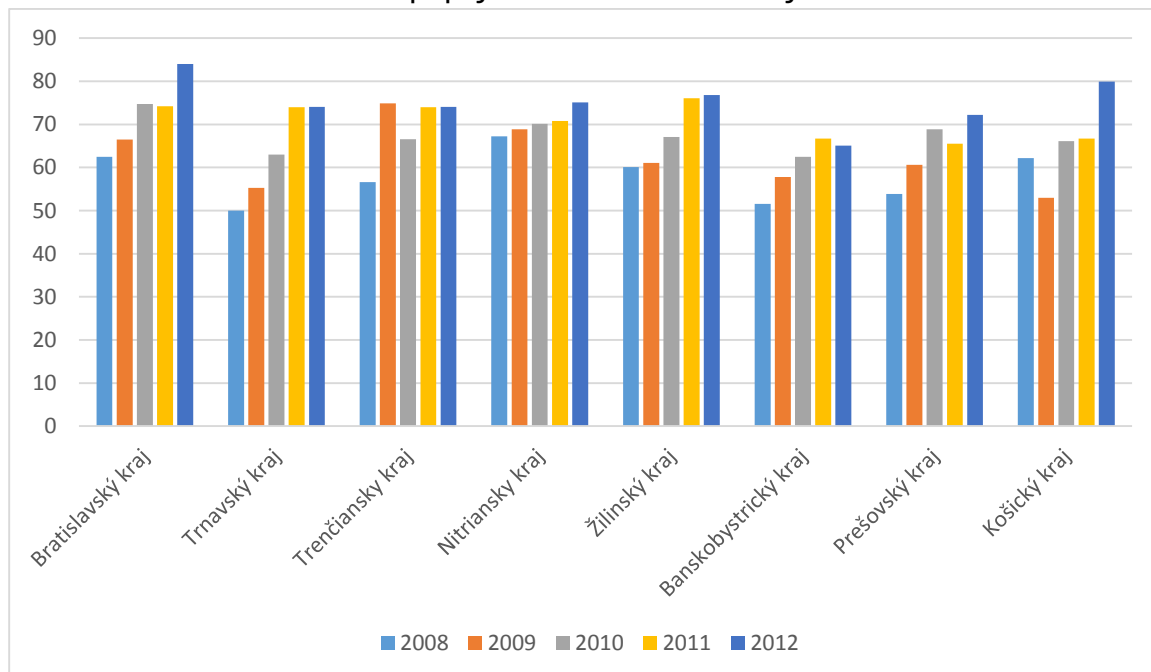
si svoju pozíciu polepšil o jedno miesto, keď predstihol Nitriansky kraj, ktorý na konci roku 2012 dosiahol percento pripojenia na úrovni 75,1%.

Obr. 64: Podiel domácností vybavených osobným počítačom v krajoch SR v %

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 65: Podiel domácností s pripojením na internet v krajoch SR v %

Zdroj: ŠÚ SR

Prístup k širokopásmovému internetu

Podľa Európskej komisie ku koncu r. 2013 pevné pripojenie na širokopásmový internet pokrývalo 85% domácností na Slovensku, kým v EÚ to bolo 97%. Vo vidieckych oblastiach to bolo 82% domácností. Vysoko rýchlostný internet s rýchlosťou min. 30 Mb/s bol dostupný pre 58% domácností. Mobilný 4G internet (LTE) bol dostupný pre 24% obyvateľstva.

Na širokopásmové internetové pripojenie bolo pripojených na konci r. 2013 70% domácností, kým priemer EÚ bol 76%. Podiel na vysoko rýchlostnom pripojení (min. 30 Mb/s) bol 26%, čo bolo o 2% viac, než bol priemer EÚ. Ultra rýchle pripojenie (min. 100 Mb/s) malo 8% prípojok. 50% pripojení zo všetkých pripojení bolo na mobilný 4G internet (62% v EÚ).

Informatizácia verejnej správy

Podľa Európskej komisie v r. 2013 využívalo internet pre služby eGovernmentu 33% obyvateľov SR, čo bol medziročný pokles zo 42% v r. 2012. Priemer EÚ bol 41%. 16% Slovákov využilo internet pre zaslanie vyplnených formulárov (17% v r. 2012).

V rámci SR sa informatizácia verejnej správy realizovala v programovom období 2007 – 2013 najmä s podporou Operačného programu Informatizácia spoločnosti. V rámci národného projektu Elektronické služby centrálného elektronického priečinka bol spustený dňa 15.12.2014 do prevádzky novovybudovaný portál, ako jednotné miesto pre agendy zahraničného obchodu.

V r. 2015 sa očakáva ukončenie viacerých národných projektov v oblasti eGovernmentu vrátane informačného systému pre platby a evidenciu správnych a súdnych poplatkov, elektronických služieb Štatistického úradu SR, elektronických služieb verejného obstarávania, elektronickej zbierky zákonov (SLOV-LEX), elektronických služieb pre osvedčenie o evidencii vozidla, či dátového centra pre eGovernment. V prvej polovici roka 2015 sa tiež očakáva ukončenie ďalších významných projektov, ako napr. Ústredný portál verejnej správy, Elektronické služby centrálnej ohlasovne a Elektronické služby národnej evidencie vozidiel.

Zámerom projektu, ktorý realizuje Žilinský samosprávny kraj pod názvom Elektronizácia služieb v Žilinskom samosprávnom kraji, je vybudovanie integrovaného informačného systému ŽSK. Je založený na princípoch a smerovaní definovanom v Národnej koncepcii informatizácie verejnej správy.

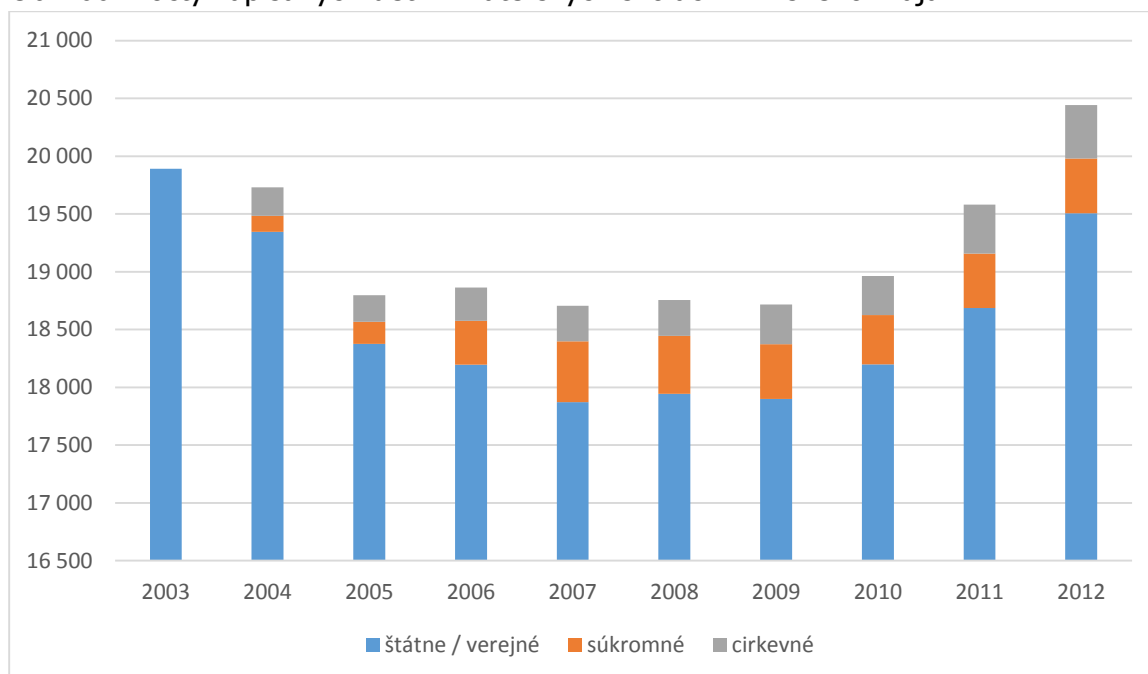
2.2.1.8 Občianska infraštruktúra a vybavenosť územia

2.2.1.8.1 Vzdelávanie

Materské školy

Pokles pôrodnosti na začiatku prvej dekády tohto storočia sa nepriaznivo prejavil na počtoch detí v predškolských zariadeniach celej SR vrátane Žilinského kraja. Najslabšie roky v SR aj v tomto kraji z hľadiska tohto indikátora boli roky 2007 – 2009. Od tohto roka počet detí opäť narastá. Kým v r. 2003 bolo v materských školách Žilinského kraja zapísaných 19 871 detí, v r. 2007 to bolo iba 18 705 detí. Do r. 2012 tento počet vystúpil na 20 444 detí.

Obr. 66: Počty zapísaných detí v materských školách Žilinského kraja

Zdroj: ŠÚ SR

V prvej polovici sledovanej dekády 2003 – 2012 dochádzalo vo všetkých krajoch SR k optimalizácii siete predškolských zariadení reflektujúcej na nepriaznivý demografický vývoj sprevádzaný poklesom pôrodnosti. Tento trend povzbudila aj decentralizácia kompetencií v oblasti školstva, pričom zriaďovanie materských škôl sa stalo originálnou kompetenciou obcí. Počty materských škôl sa stabilizovali v r. 2008 – 2009, kedy aj vďaka priaznivejšiemu demografickému vývoju aj vďaka pozitívnemu vývoju v príjmoch obcí z podielu na dani z príjmov fyzických osôb bolo možné udržať prevádzku existujúcich predškolských zariadení.

Tab. 17: Materské školy podľa krajov SR

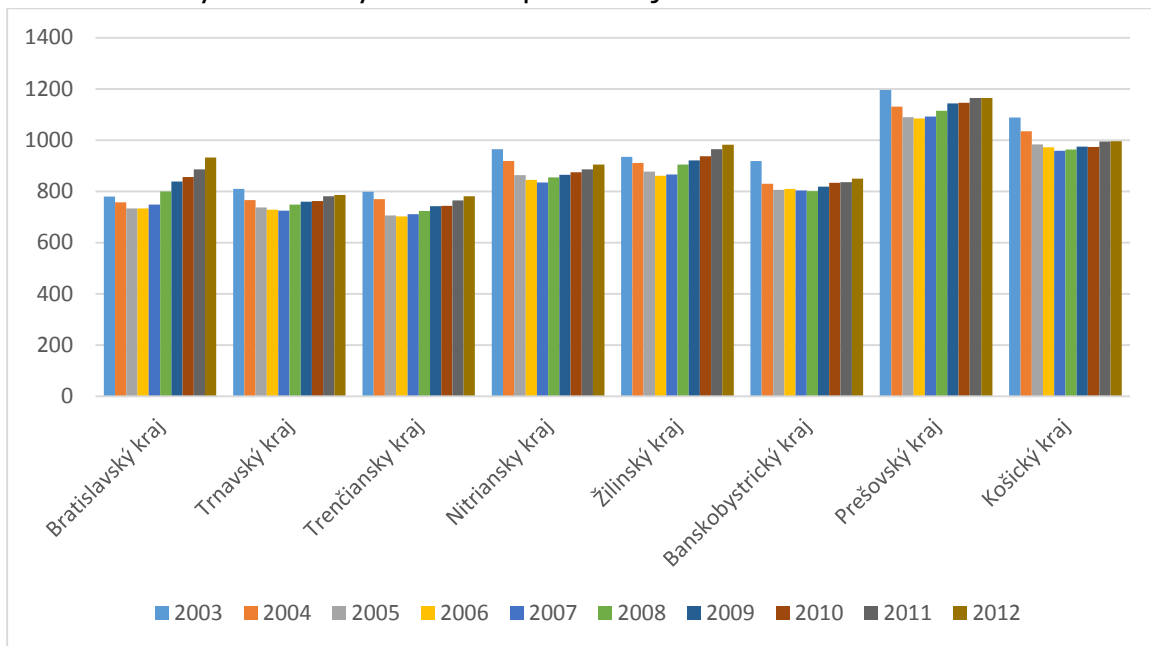
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	241	208	202	201	199	203	204	206	207	211
Trnavský kraj	348	325	306	305	298	292	295	296	297	295
Trenčiansky kraj	320	305	289	292	292	281	280	280	280	278
Nitriansky kraj	455	431	416	411	407	403	401	402	403	406
Žilinský kraj	372	355	342	340	342	338	339	339	338	339
Banskobystrický kraj	423	395	388	385	382	374	373	373	373	370
Prešovský kraj	558	550	541	540	541	538	538	533	529	529
Košický kraj	493	477	461	454	449	442	443	440	438	<u>433</u>

Zdroj: ŠÚ SR

Hoci počty materských škôl sa nevrátili v r. 2008 – 2012 na stavy zo začiatku sledovanej dekády, a to ani napriek skutočnosti, že narástol počet súkromných a cirkevných materských škôl, nárast pôrodnosti sa začal prejavovať v náraste počtu tried v týchto predškolských zariadeniach. Najviac je uvedený trend badateľný práve u Žilinského kraja a Bratislavského kraja, kde počty tried v materských školách dokonca presiahli počty, ktoré v nich boli v r. 2003. Kým v Bratislavskom kraji toto zvýšenie počtu tried bolo o 19,6%, v Žilinskom kraji sa počet tried zvýšil o 5%. V ostatných krajoch počty tried rástli tiež, nedosiahli však hodnoty z r. 2003. V sledovanom období došlo v Žilinskom kraji k zriadeniu 11 súkromných materských škôl, pričom v r. 2012 existovalo 9 z nich a k zriadeniu 6 cirkevných materských škôl. Vzhľadom k skutočnosti, že v Žilinskom kraji došlo v sledovanej dekáde k nárastu počtu žiakov a tried napriek zníženiu počtu materských škôl, možno hovoriť o zefektívnení využívania občianskej infraštruktúry na predškolskú výchovu a vzdelávanie, čo je výsledkom efektívnejšieho výkonu zriaďovateľských pôsobností miestnou samosprávou, súkromnými subjektmi a cirkvami v kraji, než to bolo v čase, keď zriaďovateľské kompetencie vykonával štát.

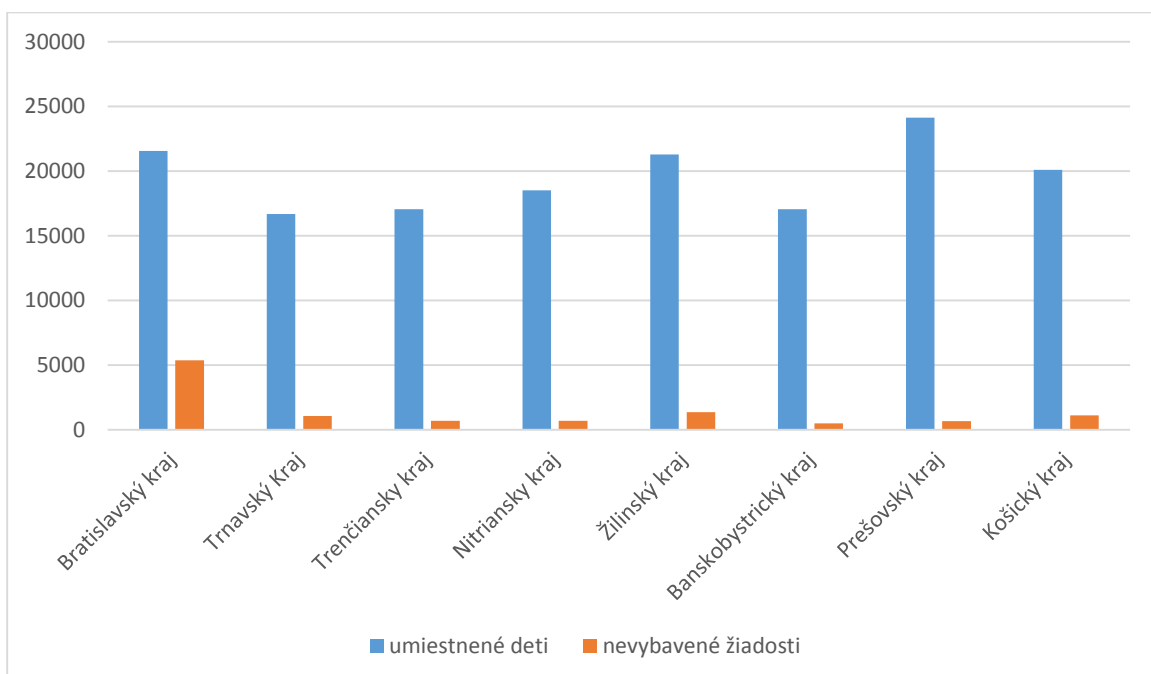
V rokoch 2013, 2014 počet detí v materských školách v Žilinskom kraji, ako aj vo všetkých krajoch SR, vďaka demografickému vývoju ďalej narastá. Zvyšuje sa tiež počet materských škôl a tried v nich. Napriek tejto skutočnosti existujúce kapacity nedokážu naplno uspokojiť dopyt zo strany rodičov, čo sa prejavuje v náraste nevybavených žiadostí o umiestnenie detí v materských školách. V školskom roku 2014/2015 bolo v Žilinskom kraji umiestnených v materských školách 21 294 detí, počet nevybavených žiadostí dosiahol hodnotu 1 354, čo je 6,36% voči počtu umiestnených detí. S týmto percentom sa Žilinský kraj radí hneď za Bratislavský kraj, ktorý s 24,95% pomerom nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí ďaleko prevyšuje dopyt v ostatných krajoch SR. Porovnanie počtov umiestnených detí voči nevybaveným žiadostiam o umiestnenie v materských školách krajov SR zobrazuje obr. 68. Tento jav bude kulminovať v rokoch 2016 – 2017, potom vďaka demografickému vývoju je možné očakávať útlm počtov detí, tried i zariadení.

Obr. 67: Triedy v materských školách podľa krajov SR

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 68: Počty umiestnených detí a nevybavených žiadostí o umiestnenie v materských školách krajov SR v školskom roku 2014/2015

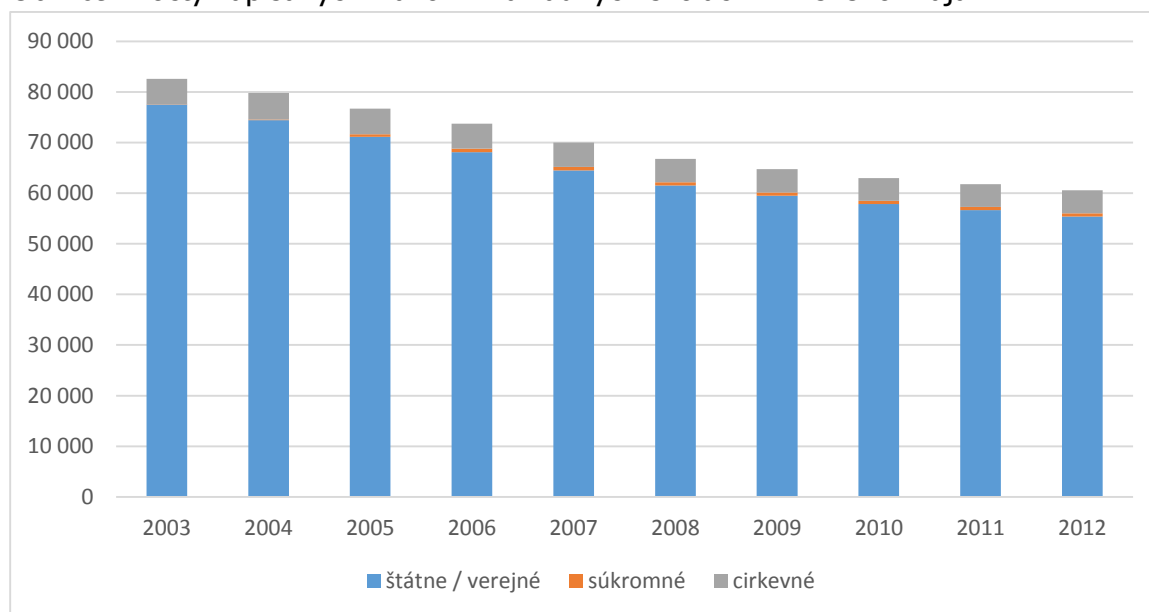

Zdroj: UIPŠ SR / MŠ SR

Základné školstvo

U všetkých krajov SR došlo v dekáde 2003 – 2012 k poklesu počtu žiakov základných škôl. Trend poklesu pokračoval počas celého desaťročia na celom Slovensku s výnimkou Bratislavského kraja, kde od r. 2009 dochádza k miernemu nárastu. V Žilinskom kraji navštevovalo základné školy v r. 2003 celkom 82 559 žiakov, kým v r. 2012 ich bolo už iba 60 587, čo je pokles o celú štvrtinu. Počty žiakov cirkevných a súkromných základných škôl sa stabilizovali už v r. 2010 a odvtedy zásadnejšie neklesajú.

Obr. 69: Počty zapísaných žiakov v základných školách Žilinského kraja

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne k počtu žiakov v základných školách klesá aj počet základných škôl v SR. Tento trend pokračuje aj v Bratislavskom kraji, kde počty zapísaných žiakov v základných školách od r. 2009 rastú. Trend poklesu počtov základných škôl nezodpovedá tempu poklesu počtov žiakov zapísaných v nich.

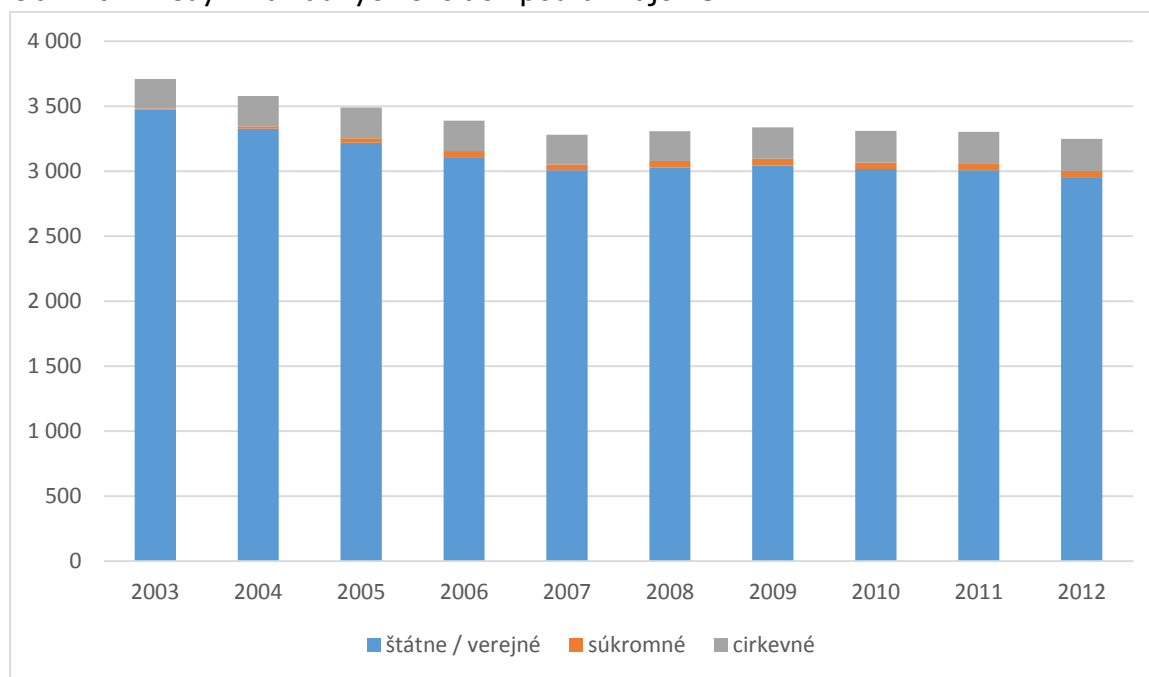
Tab. 18: Základné školy podľa krajov SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	168	159	158	159	156	155	154	155	155	154
Trnavský kraj	259	261	250	246	242	241	241	238	238	236
Trenčiansky kraj	225	216	209	203	203	201	199	199	197	195
Nitriansky kraj	350	335	328	323	317	315	312	313	310	305
Žilinský kraj	278	276	275	272	272	270	271	270	268	266
Banskobystrický kraj	308	302	298	297	295	289	285	283	283	278
Prešovský kraj	466	461	458	455	447	446	443	440	434	427
Košický kraj	333	332	328	328	322	320	319	318	317	<u>316</u>

Zdroj: ŠÚ SR

Nepriaznivý demografický vývoj sa očividnejšie prejavil pri vývoji počtov tried v základných školách. Kým v r. 2003 bolo v základných školách na území Žilinského kraja 3 709 tried, v r. 2012 ich bolo už iba 3 249. Počty tried v súkromných a cirkevných školách prekonali pokles počtov zapísaných žiakov už v r. 2007, odkedy postupne ich počet narastá. V r. 2012 bolo v Žilinskom kraji 248 tried v cirkevných základných školách a 54 tried v súkromných školách.

Obr. 70: Triedy v základných školách podľa krajov SR

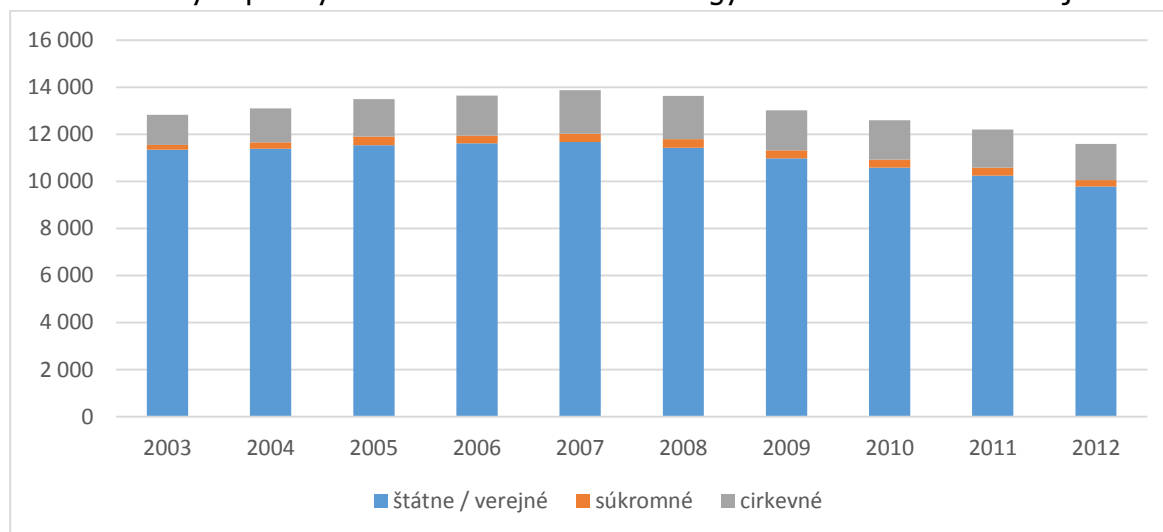

Zdroj: ŠÚ SR

Gymnázia

V dekáde 2003 – 2012 zaznamenala SR výrazný pokles žiakov gymnázií. Kým v r. 2003 na nich študovalo dennou formou celkom 100 057 žiakov, v r. 2013 ich bolo už len 80 346. Do r.2007 bol vývoj relatívne stabilný, Žilinský kraj vtedy dokonca zaznamenával nárast počtov žiakov, pričom najvyšší počet žiakov zaznamenali gymnázia Žilinského kraja v r. 2007 (13 876). Odtedy ale počet žiakov gymnázií klesá tak v rámci SR ako aj v Žilinskom kraji. V r. 2012 bolo v gymnáziách na jeho území zapísaných 11 593 žiakov denného štúdia, z toho v gymnáziách v zriaďovateľskej pôsobnosti štátu a samospráv bolo 9 779 žiakov, v cirkevných gymnáziách bolo 1 540 žiakov a v súkromných gymnáziách bolo 274 žiakov.

Obr. 71: Počty zapísaných žiakov denného štúdia v gymnáziách Žilinského kraja

Zdroj: ŠÚ SR

Počet gymnázií v SR ešte nezareagoval na klesajúce počty žiakov. V Prešovskom kraji ich počet dokonca narástol z 33 v roku 2003 na 40 v r. 2012. Aj v Žilinskom kraji sa počet gymnázií v sledovanom období zvýšil z 27 v r. 2003 na 29 v r. 2012.

Tab. 19: Gymnaziá podľa krajov SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	41	43	43	45	46	44	44	44	44	43
Trnavský kraj	20	20	20	21	21	22	22	22	22	22
Trenčiansky kraj	17	19	19	19	20	20	20	20	19	19
Nitriansky kraj	24	25	26	26	26	28	28	28	28	27
Žilinský kraj	27	28	28	28	29	28	28	29	29	29
Banskobystrický kraj	28	29	29	31	32	32	32	32	30	30
Prešovský kraj	33	36	38	39	40	40	40	40	40	40
Košický kraj	33	34	35	37	38	37	36	36	36	35

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska počtov tried v gymnáziách sídliačich v Žilinskom kraji je možné pozorovať postupný pokles najmä u gymnázií v zriaďovateľskej pôsobnosti verejného sektora. Počet otvorených tried v cirkevných a súkromných gymnáziách narástol najmä v prvej polovici sledovanej dekády.

Tab. 20: Počty tried v gymnáziách Žilinského kraja

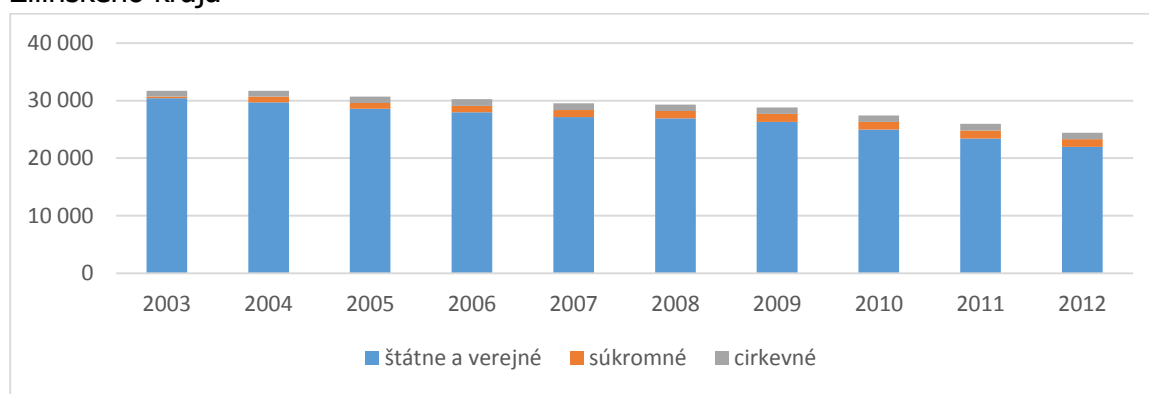
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Štátne / verejné	377	..	388	389	379	372	371	372	366
súkromné	8	..	10	16	16	16	17	15	13
cirkevné	46	..	55	62	62	60	62	63	63
SPOLU	431	..	453	467	457	448	450	450	442

Zdroj: ŠÚ SR

Stredné odborné školy

Počty žiakov stredných odborných škôl (do r. 2007 vrátane stredných odborných učilíšť a združených stredných škôl) v SR aj v Žilinskom kraji zaznamenali v dekáde 2003 – 2012 pokles, ktorý bol najhmataateľnejší u odborných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti verejného sektora. V prípade Žilinského kraja sa počet žiakov v odbornom školstve znížil z 31 677 v r. 2003 na 24 403 v r. 2012. Podiel žiakov v cirkevných a súkromných odborných školách narástol. V r. 2012 bolo v Žilinskom kraji 21 977 žiakov odborných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti verejného sektora, 1 303 žiakov v súkromných odborných školách a 1 123 žiakov v cirkevných odborných školách vrátane konzervatórií.

Obr. 72: Počty zapísaných žiakov denného štúdia v stredných odborných školách Žilinského kraja

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne k poklesu počtov zapísaných žiakov v odbornom školstve SR klesá v sledovanom období 2003 – 2012 aj počet odborných škôl, hoci z percentuálneho hľadiska možno skonštatovať, že počet žiakov klesá rýchlejším tempom než počet odborných škôl. Najviac poklesol počet stredných odborných škôl vrátane konzervatórií v Banskobystrickom kraji a Košickom kraji. V Žilinskom kraji sa ich počet znížil o 16, a to z 82 škôl v r. 2003 na 66 v r. 2012.

Tab. 21: Stredné odborné školy vrátane konzervatórií podľa krajov SR

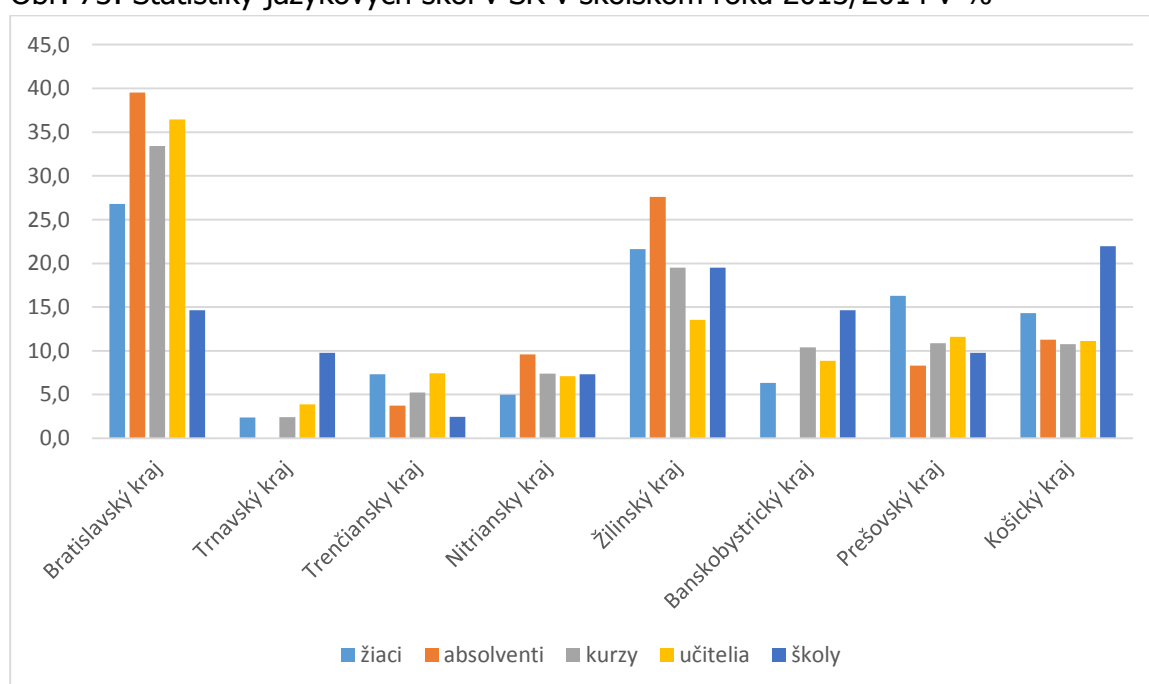
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	76	74	72	73	79	70	69	69	68	65
Trnavský kraj	59	60	59	61	56	52	48	49	49	49
Trenčiansky kraj	56	50	45	47	50	45	45	45	44	43
Nitriansky kraj	75	76	75	72	66	64	63	64	62	62
Žilinský kraj	82	77	75	78	70	65	67	66	67	66
Banskobystrický kraj	95	76	72	75	70	62	62	62	58	59
Prešovský kraj	101	101	96	97	90	83	81	79	78	77
Košický kraj	95	94	91	89	83	74	73	70	64	63
SPOLU	639	608	585	592	564	515	508	504	490	484

Zdroj: ŠÚ SR

Jazykové školy

Okrem škôl zabezpečujúcich sústavnú prípravu na povolanie zabezpečujú jazykové vzdelávanie cudzích jazykov pre žiakov základných škôl, stredných škôl, študentov vysokých škôl a dospelých tiež jazykové školy. V šk. roku 2013/2014 bolo v Žilinskom kraji registrovaných 8 jazykových škôl, čo bolo najviac zo všetkých krajov v SR. Oprávnenie vykonávať štátne jazykové skúšky mali tri z nich: Jazyková škola v Žiline, Súkromná jazyková škola Mobile College v Martine a Jazyková škola pri Gymnáziu M. M. Hodžu v Liptovskom Mikuláši. 4 869 poslucháčov jazykových škôl v Žilinskom kraji tvorilo na celkovej počte v rámci SR 21,6% podiel, čím sa Žilinský kraj radí na druhé miesto za Bratislavský kraj.

Obr. 73: Štatistiky jazykových škôl v SR v školskom roku 2013/2014 v %

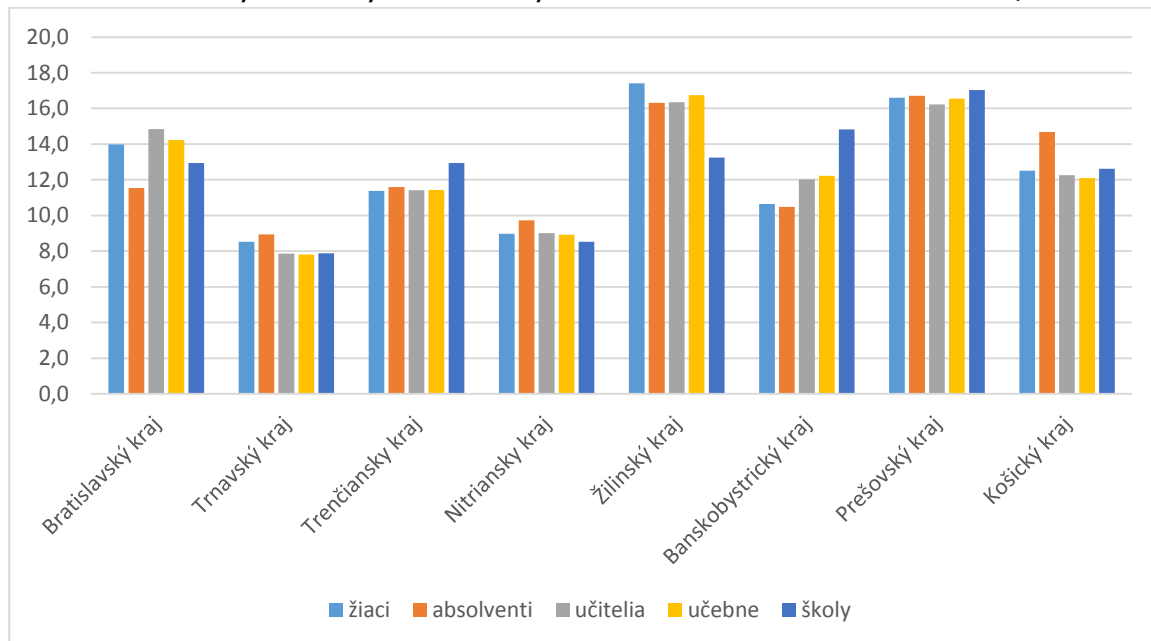

Zdroj: ÚIPŠ SR

Základné umelecké školy

Umeleckú výchovu a vzdelávanie prevažne pre žiakov základnej školy aj tiež pre deti v predškolskom veku, žiakov stredných škôl a dospelých zabezpečujú základné umelecké školy. V sledovanom desaťročí 2004 – 2013 počet žiakov základných umeleckých škôl kontinuálne narastá. V školskom roku 2013/2014 bolo do základných umeleckých škôl v Žilinskom kraji zapísaných 26 269 žiakov, čo tvorilo 17,4% podiel na počte všetkých žiakov ZUŠ v SR. Žiadny iný kraj v SR nevykázal vyšší počet, hoci s počtom ZUŠ vo výške 42 sa Žilinský kraj radí až na tretie miesto za Prešovský kraj (54) a Banskobystrický kraj (47).

Obr. 74: Štatistiky základných umeleckých škôl v SR v školskom roku 2013/2014 v %

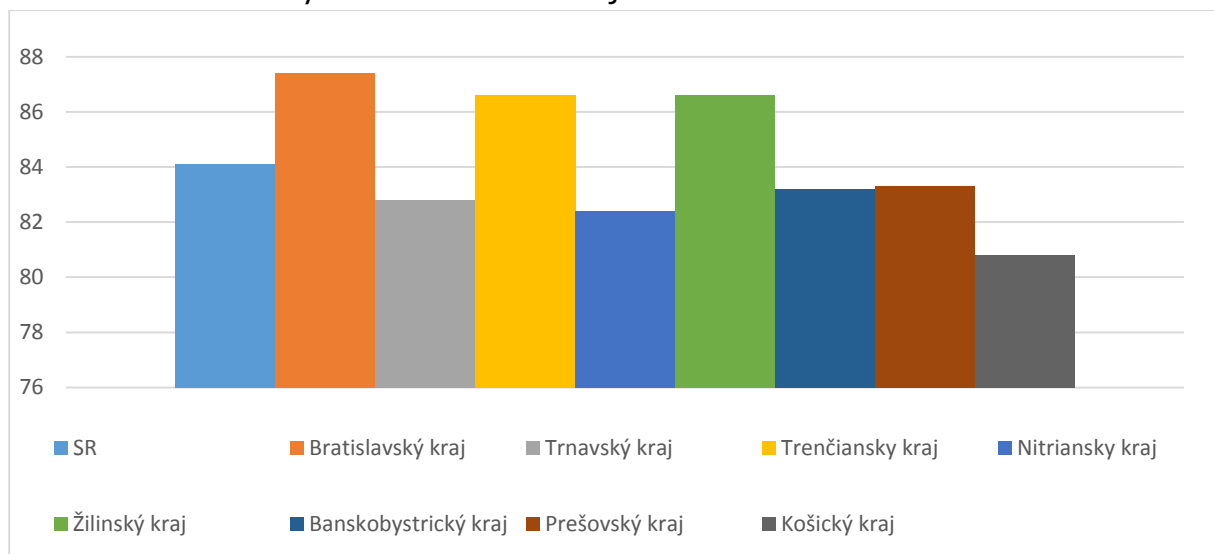

Zdroj: ÚIPŠ SR

Odbornosť a kvalita vzdelávania v regionálnych školách

Regionálne školstvo zamestnávalo k 31.1.2014 v Žilinskom kraji 12 863 pedagogických zamestnancov. 87,9% z nich tvorili učitelia, 4,7% majstri odborného výcviku, 0,2% tréneri, 5,9% vychovávateľa a 1,2% ostatní pedagogickí zamestnanci. Požadovaná odbornosť vyučovania bola dosiahnutá na 86,6%, čím sa Žilinský kraj spolu s Trenčianskym krajom delil o druhý najlepší výsledok v odbornosti vyučovania medzi kraji SR po Bratislavskom kraji (87,4%). V r. 2009 dosahovala odbornosť vyučovania v Žilinskom kraji 83,4%. To znamená, že je možné sledovať postupný trend jej nárastu.

Obr. 75: Odbornosť vyučovania v SR a v krajoch SR k 31.1.2014 v %

Zdroj: ÚIPŠ SR

Žiaci základných škôl Žilinského kraja v celoslovenskom testovaní žiakov 9. ročníka dosahovali v r. 2010 – 2014 s výnimkou roku 2011 nadpriemer tak v slovenskom jazyku a literatúre ako aj v matematike.

Tab. 22: Úspešnosť žiakov 9. ročníka v celoslovenskom testovaní - slovenský jazyk a literatúra

	2010	2011	2012	2013	2014	Priemer 2010 - 2014
Bratislavský kraj	67,5	59,1	55,8	67,5	64,7	62,9
Trnavský kraj	67,4	58,7	54,9	68,6	62,5	62,4
Trenčiansky kraj	67,7	57,8	55,9	68,8	64,1	62,9
Nitriansky kraj	67	58,3	54,2	67,2	62,7	61,9
Žilinský kraj	69,2	57,8	54,8	68,7	62,4	62,6
Banskobystrický kraj	65,7	56,3	52,8	65,3	59,4	59,9
Prešovský kraj	68,9	59,8	55,3	67,7	61,7	62,7
Košický kraj	66	57,2	52,1	66	59,5	60,2
Priemer SR	67,6	58,2	54,5	67,51	62	62,0

Zdroj: NÚCEM

Tab. 23: Úspešnosť žiakov 9. ročníka v celoslovenskom testovaní - matematika

	2010	2011	2012	2013	2014	Priemer 2010 - 2014
Bratislavský kraj	58,7	52,4	57,8	60,7	56,5	57,2
Trnavský kraj	59	54,4	58,1	61	55,2	57,5
Trenčiansky kraj	60	53	58,7	63,1	57,4	58,4
Nitriansky kraj	58	52,6	55,7	59,3	53,6	55,8
Žilinský kraj	62,6	52,7	59,5	62,6	55,9	58,7
Banskobystrický kraj	57	50,6	53,6	56,4	50,3	53,6
Prešovský kraj	62,6	54	60,6	60,1	56,2	58,7
Košický kraj	60,4	52,8	55,2	57,3	52,3	55,6
Priemer SR	60,1	52,9	57,5	60,7	54,7	57,2

Zdroj: NÚCEM

Pokiaľ ide o stredné školstvo Žilinského kraja, nadpriemerné hodnoty sú v Žilinskom kraji spravidla dosahované na maturitách zo slovenského jazyka a literatúry, naopak mierne podpriemerná úroveň je v matematike.

Tab. 24: Úspešnosť maturantov na externej časti maturitných skúšok zo slovenského jazyka a literatúry v krajoch SR v %

	2010	2011	2012	2013	2014
Bratislavský kraj	61,7	64,5	61,1	63,3	64,4
Trnavský kraj	60,1	62,2	58,9	61,8	62,1
Trenčiansky kraj	61,1	63,2	60,3	62,4	62,5
Nitriansky kraj	60	61,7	58,4	61,6	61,3
Žilinský kraj	61,3	63,5	60	62,6	63,6
Banskobystrický kraj	59,8	62	58,2	60,4	61,5
Prešovský kraj	60,9	62,2	58,5	61,9	63,3
Košický kraj	59,6	60,8	57,4	60,3	61,4
Priemer SR	60,6	62,5	59,1	61,8	62,6

Zdroj: NÚCEM

Tab. 25: Úspešnosť maturantov na externej časti maturitných skúšok z matematiky v %

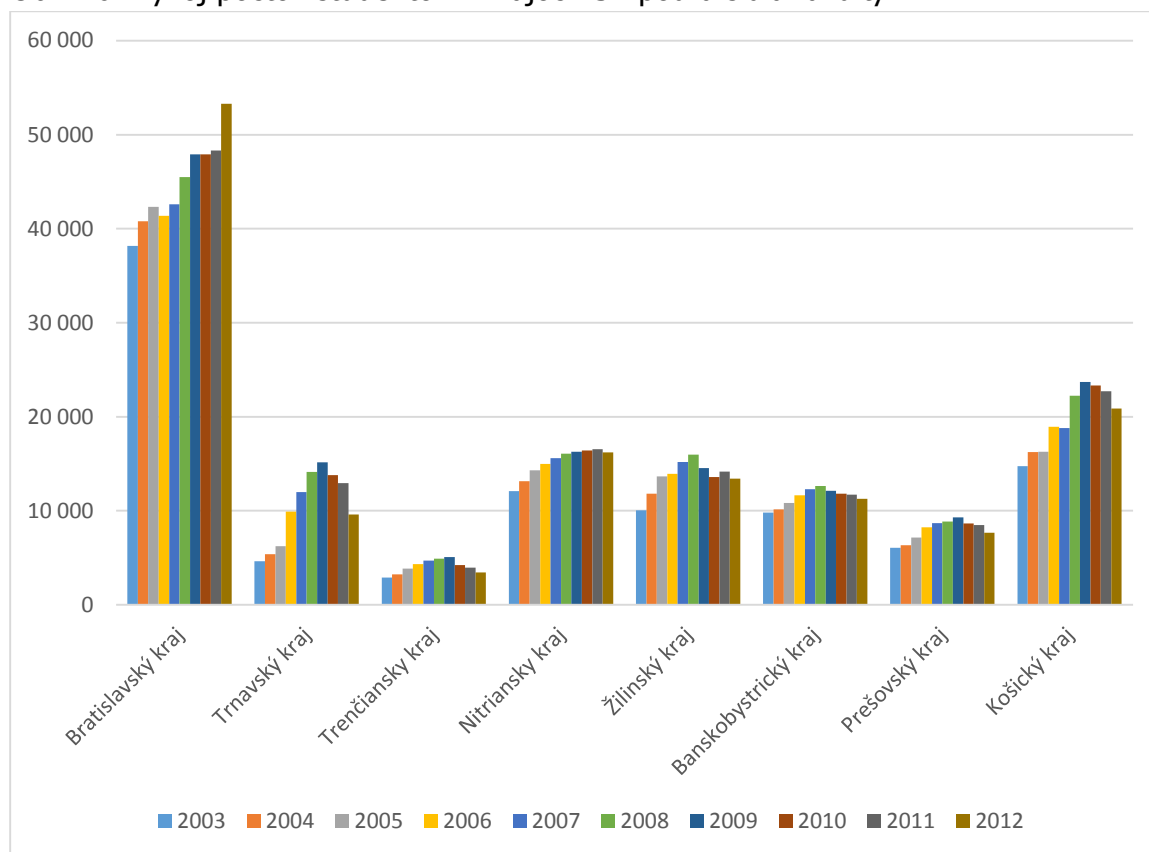
	2010	2011	2012	2013	2014
Bratislavský kraj	57,2	59,6	52,1	54,3	56,4
Trnavský kraj	63,8	61,2	51,5	53,6	53,2
Trenčiansky kraj	59,9	58,2	49,1	49,6	52,5
Nitriansky kraj	60,9	60	51,7	52,3	54,7
Žilinský kraj	55,7	54,9	48,6	48,7	53,4
Banskobystrický kraj	52,8	52,2	45,7	45,6	49
Prešovský kraj	64,3	60,7	54,3	52,5	57,8
Košický kraj	60,9	59	53,1	51,6	56
Priemer SR	59	57,9	50,8	50,9	54,4

Zdroj: NÚCEM

Vysoké školy

Vysoké školstvo v sledovanej dekáde 2003 – 2012 prechádzalo z hľadiska počtov študentov dvomi etapami. Kým do r. 2007 – 2008 vo väčšine krajov ich počet narastal, po r. 2008 dochádza k úbytku študentov študujúcich v dennej forme štúdia. Výnimkou je Bratislavský kraj, kde má sídlo tretina všetkých fakúlt sídliačich na Slovensku. Ten do r. 2012 zaznamenával kontinuálny nárast počtov študentov. Vývoj v Žilinskom kraji je možné porovnať s ostatnými regiónmi hoci celkovo si za dekádu 2003 – 2012 polepšil, a to o vyše 33%, keďže v r. 2003 na jeho fakultách študovalo 10 055 študentov v dennej forme štúdia, kým v r. 2012 ich už bolo 13 416. Ani tento kraj sa ale nevyhýba poklesu počtov študentov v ostatných rokoch, ktorý bude v budúcnosti vyvolávať napätie v rozpočtoch vysokých škôl.

Obr. 76: Vývoj počtov študentov v krajoch SR podľa sídla fakulty

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska zastúpenia fakúlt vysokých škôl v jednotlivých krajoch SR si prvenstvo udržiava Bratislavský kraj, kde má v r. 2012 sídlo 31 zo 105 fakúlt na Slovensku. V Žilinskom kraji je v tomto roku evidovaných 11 fakúlt, ktoré tu majú sídlo, čo je rovnaký počet ako na začiatku sledovaného obdobia. Možno teda skonštatovať, že na počty fakúlt v Žilinskom kraji nemal zásadný vplyv ani nárast počtu študentov v prvej polovici sledovaného obdobia a zatiaľ sa na ich počte neprejavil ani nastupujúci pokles študentov v ostatných rokoch.

Tab. 26: Počty fakúlt v krajoch SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	29	32	32	33	34	28	28	29	29	31
Trnavský kraj	8	8	9	11	11	8	8	8	8	9
Trenčiansky kraj	5	5	5	6	7	5	5	5	4	4
Nitriansky kraj	9	14	14	15	14	14	14	14	14	14
Žilinský kraj	11	11	12	11	11	11	11	11	11	11
Banskobystrický kraj	15	15	11	14	13	13	13	13	13	13
Prešovský kraj	6	8	12	10	10	9	9	9	9	8
Košický kraj	13	14	14	16	16	16	16	16	16	15
SPOLU	96	107	109	116	116	104	104	105	104	105

Zdroj: ŠÚ SR

V Žilinskom kraji ale vysokoškolské vzdelávanie zabezpečujú aj viaceré vysoké školy, ktorých fakulty nemajú sídlo na jeho území. Prehľad lokalít v Žilinskom kraji, kde mali svoje sídla, pobočky, konzultačné strediská, resp. detašované pracoviská slovenské vysoké školy, poskytuje tabuľka 27.

Tab. 27: Vysokoškolské vzdelávanie v Žilinskom kraji v r. 2014

Vysoká škola	Lokalita
Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši	Liptovský Mikuláš
Bankovní institut vysoká škola, a.s. Praha	Liptovský Mikuláš
Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom	Čadca Žilina
Ekonomická univerzita v Bratislave	Martin Trstená
Katolícka univerzita v Ružomberku	Dolný Kubín Ružomberok
Paneurópska vysoká škola	Žilina
Univerzita Komenského v Bratislave	Martin
Slovenská technická univerzita v Bratislave	Martin
Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne	Ružomberok
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Trstená Martin
Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave	Čadca
Vysoká škola Danubius	Vrútky
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave	Trstená Žilina
Žilinská univerzita v Žiline	Liptovský Mikuláš Martin Ružomberok Žilina

Zdroj: UIPS SR

Kvalita vysokých škôl

Zo slovenských univerzít, ktoré poskytujú vzdelávanie aj v Žilinskom kraji, sa vo svetovom rebríčku RUR 2014 – 2015 na 440. mieste umiestnila Univerzita Komenského v Bratislave. V hodnotení fakúlt slovenských vysokých škôl 2014 v oblasti vzdelávania, doktorandov, vedy a výskumu a grantovej úspešnosti, ktoré realizuje Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA), sa v prvej polovici fakúlt v rámci jednotlivých oblastí umiestnilo päť fakúlt zo Žilinského kraja. Celkový prehľad umiestnenia fakúlt zo Žilinského kraja poskytuje tab. 28

Tab. 28: Umiestnenie fakúlt zo Žilinského kraja v rebríčku hodnotenia fakúlt ARRA 2014

Skupina	Celkový počet fakúlt v skupine	Poradie 2014	Fakulta	Hodnotenie 2014	Poradie 2013
TECH	24	2.	Strojnícka fakulta ŽÚ	55,3	2.
		7.	Elektrotechnická fakulta ŽU	46,9	5.
		13.	Fakulta riadenia a informatiky ŽU	38,7	14.
		19.	Stavebná fakulta ŽU	32,8	19.
MED	9	1.	Jesseniova lekárska fakulta UK	69	1.
		8.	Fakulta zdravotníctva KU	28,4	7.
EKONOM	14	9.	Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	39,9	10.
OSTATNE SPOL	13	2.	Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU	53,5	3.
FILOZOF	10	3.	Fakulta humanitných vied ŽU	61	1.
PEDAGOG	9	7.	Pedagogická fakulta KU	49,2	6.
TEOLOG	7	4.	Teologická fakulta KU	54,4	5.

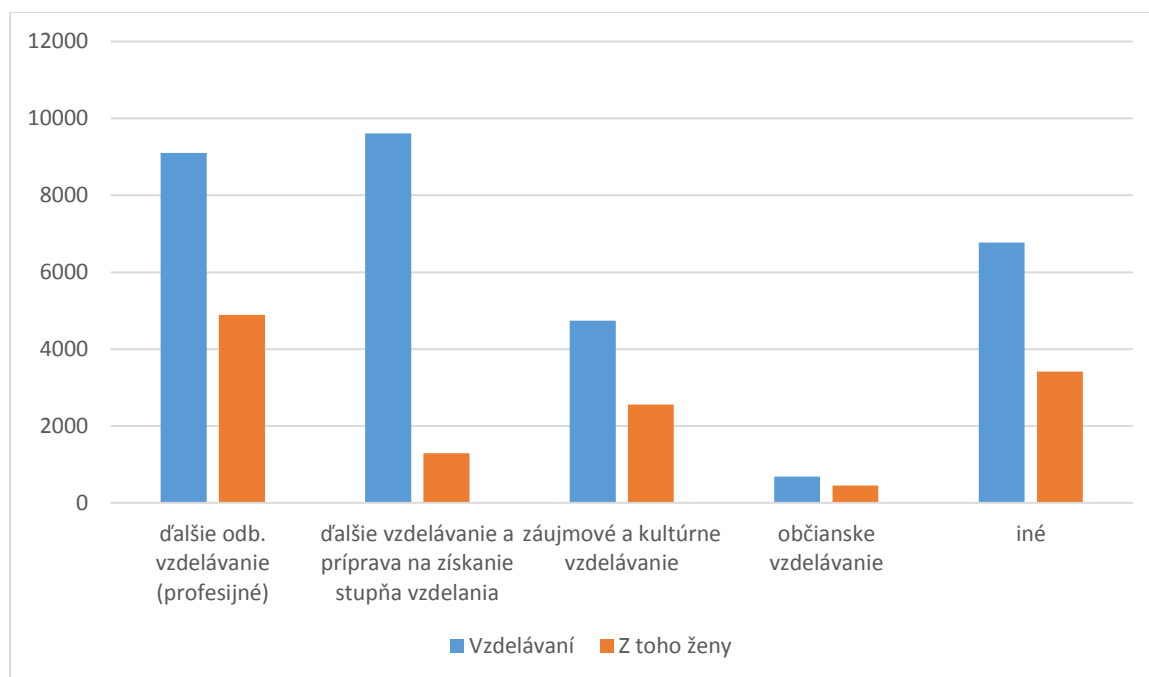
Zdroj: ARRA

Ďalšie vzdelávanie

Platná legislatíva definuje ďalšie vzdelávanie ako vzdelávanie vo vzdelávacích inštitúciách ďalšieho vzdelávania, ktoré nadväzuje na školské vzdelávanie a umožňuje získať čiastočnú kvalifikáciu alebo úplnú kvalifikáciu alebo doplniť, obnoviť, rozšíriť alebo prehĺbiť si kvalifikáciu nadobudnutú v školskom vzdelávaní alebo uspokojiť záujmy a získať spôsobilosť zapájať sa do života občianskej spoločnosti. V roku 2013 dosiahla podľa prieskumov Eurostatu úroveň zapojenia dospelých v SR vo veku od 25 do 64 rokov 2,9%, kým v rámci EU(28) táto hodnota dosiahla 10,5%. V r. 2007 mal počet dospelých v SR zapojených do ďalšieho vzdelávania dosiahnuť minimum – 3,9% a v ďalších rokoch narastať, tieto plány však neboli naplnené. Tento rozdiel v dosiahnutých hodnotách čiastočne súvisí aj s faktom, že vo viacerých európskych krajinách je do ďalšieho vzdelávania započítavané aj externé vysokoškolské štúdium, v SR tomu tak nie je. Je možné povedať, že u mladšej vekovej skupiny postupne dochádza k zníženiu počtu absolventov, kým u staršej k nárastu, čo zodpovedá demografickému vývoju spoločnosti.

V Žilinskom kraji sa v roku 2011 zúčastnilo aktivít ďalšieho vzdelávania 30 912 obyvateľov starších ako 15 rokov. Najviac z nich – 9 612 (31,09%) sa zúčastnilo ďalšieho vzdelávania vedúceho k získaniu čiastočnej kvalifikácie. Pri porovnaní s ostatnými krajinami, rovnaký stav bol ešte v Nitrianskom kraji. Vo všetkých ostatných krajinách výrazne prevyšoval záujem o ďalšie odborné (profesijné) vzdelávanie. Pri porovnaní podielu jednotlivých pohlaví zapojených do jednotlivých druhov vzdelávania, je podiel mužov a žien veľmi podobný. Výnimkou je ďalšie vzdelávanie zamerané na získanie stupňa vzdelania, kde ženy zúčastnené na tomto druhu vzdelávania tvoria len 13,46% všetkých vzdelávaných. Ide o najnižší podiel žien na vzdelávaní vo všetkých samosprávnych krajinách a všetkých sledovaných druhoch vzdelávania.

Obr. 77: Počet vzdelávaných v Žilinskom samosprávnom kraji v roku 2011

Zdroj: UIPŠ SR

V rámci aktívnej politiky trhu práce vstupuje do ďalšieho vzdelávania aj štát. Prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny poskytuje uchádzačom a záujemcom o zamestnanie teoretickú alebo praktickú prípravu, ktorá im umožňuje získať nové vedomosti a odborné zručnosti na účel ich pracovného uplatnenia vo vhodnom zamestnaní alebo na účel udržania zamestnanca v zamestnaní. Štatistiku zaradených uchádzačov o zamestnanie do rekvalifikačných kurzov v ostatných piatich rokoch poskytuje tab. 29:

Tab. 29: Uchádzači o zamestnanie (UoZ) zaradení do kurzov vzdelávania a prípravy na trh práce a sumy kurzovného v r. 2009 – 2013

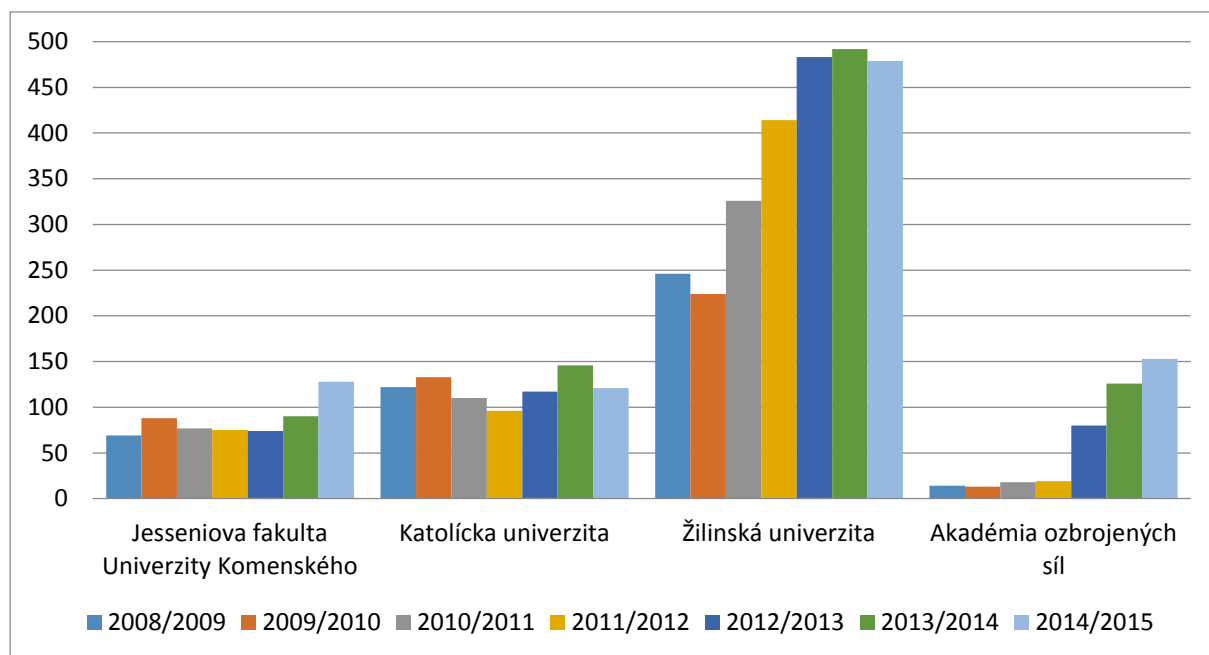
	2009		2010		2011		2012		2013	
	UoZ	Suma EUR	UoZ	Suma EUR	UoZ	Suma EUR	UoZ	Suma EUR	UoZ	Suma EUR
Bytča	82	18 708	119	28 932	3	0	0	0	0	0
Čadca	306	120 783	110	31 370	0	0	0	0	28	12 916
Dolný Kubín	256	119 221	55	13 693	0	0	10	2 127	40	18 554
Kysucké Nové Mesto	52	12 499	76	16 433	1	0	0	0	0	0
Liptovský Mikuláš	507	239 799	171	61 715	0	0	0	0	50	28 899
Martin	212	85 988	105	83 498	19	2 622	16	16 589	0	0
Námestovo	151	47 256	53	25 651	6	2 569	0	0	155	41 124
Ružomberok	180	65 306	20	6 700	0	0	0	0	0	0
Turčianske Teplice	18	7 052	15	12 487	1	138	4	4 147	0	0
Tvrdošín	126	43 235	47	23 073	6	2 569	0	0	0	0
Žilina	247	55 780	290	58 068	10	478	0	0	11	8 149
Žilinský kraj	2 137	815 626	1 061	361 620	46	8 376	30	22 863	284	109 643
Slovenská republika	17 860	5 795 313	9 068	3 012 560	1 332	182 566	1 783	685 190	1 419	393 812

Zdroj: ÚPSVaR Martin

Samostatnou kategóriou, ktorá nie je sledovaná v štatistikách ďalšieho vzdelávania, sú seniori od 45 rokov študujúci na 15 univerzitách tretieho veku. Z nich zabezpečuje tento typ vzdelávania v štyroch mestách Žilinského kraja 5 univerzít. Okrem univerzít so sídlami v Žilinskom kraji (Žilinská univerzita v Žiline, Katolícka univerzita v Ružomberku, Akadémia ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši) organizuje záujmové vzdelávanie starších učiacich sa aj martinská Jesseniova lekárska fakulta Univerzity Komenského. Prostredníctvom

detašovaného pracoviska v Martine zabezpečuje tento typ vzdelávania v Žilinskom kraji aj Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Obr. 78: Vývoj počtu študentov na univerzitách tretieho veku so sídlom v ŽSK

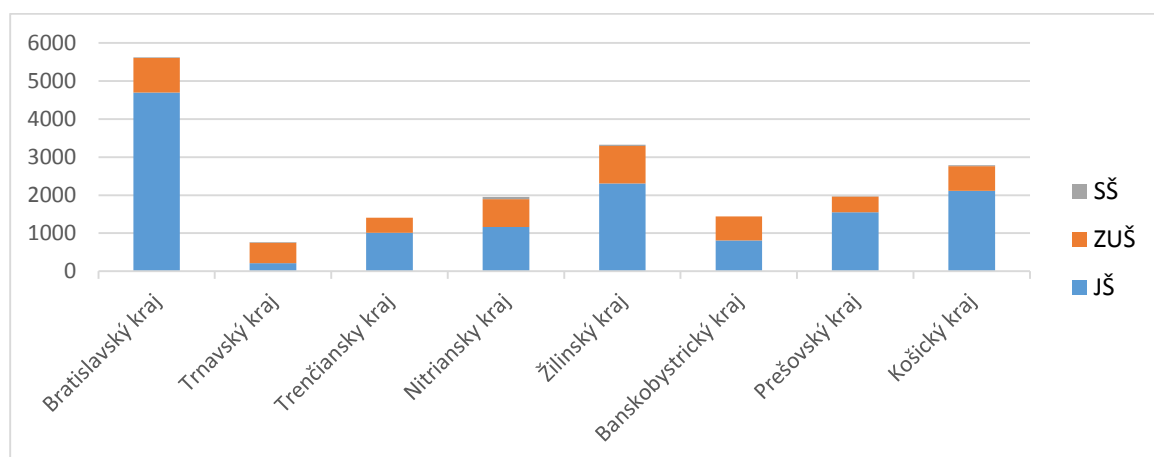

Zdroj: UIPŠ

Podľa posledných štatistických sledovaní v akademickom roku 2014/2015 je do záujmového vzdelávania zapojených 909 obyvateľov starších ako 45 rokov.

V celom sledovanom období počet obyvateľov zapojených do ďalšieho vzdelávania viditeľne rastie. Na všetkých univerzitách je podiel zapojenia žien výrazne vyšší ako podiel zapojenia mužov. Takmer všade presahuje 80%. Ďalšie vzdelávanie dospelých poskytovalo v šk. r. 2011/2012 v Žilinskom kraji aj 8 jazykových škôl, 35 základných umeleckých škôl a 2 stredné školy. Prehľad počtov dospelých účastníkov ďalšieho vzdelávania na týchto školách poskytuje obr. 79.

Obr. 79: Dospelí účastníci ďalšieho vzdelávania v JŠ, ZUŠ a SŠ Žilinského kraja v šk. r. 2011/2012

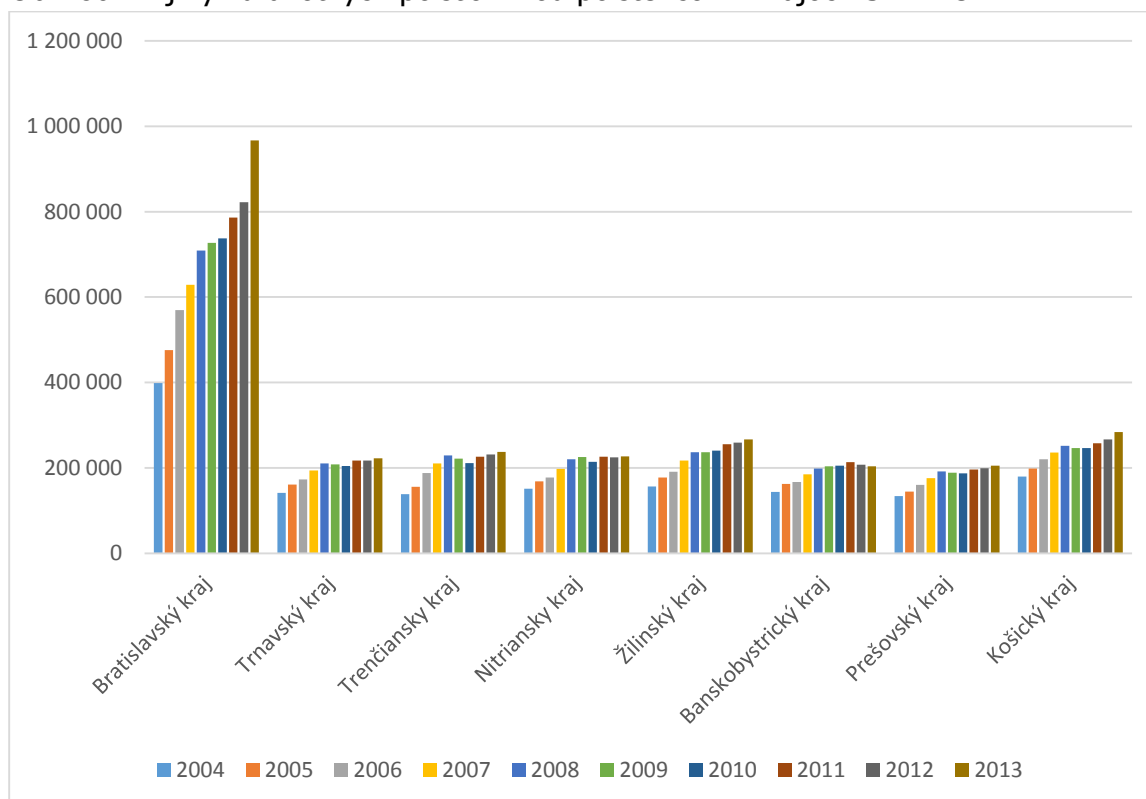

Zdroj: UIPŠ SR

2.1.8.2 Zdravotníctvo

Priemerný počet prispievateľov do systému zdravotného poistenia, narástol v dekáde 2004 – 2013 o 17,6%, a to z 2 447 778 osôb v r. 2004 na 2 878 546 osôb v r. 2013. Obdobný vývoj bol aj v Žilinskom kraji, ktorý zaznamenal nárast prispievateľov do systému v sledovanej dekáde o 25,3%, keďže z 251 731 nemocensky poistených zárobkovo činných osôb v r. 2004 toto číslo stúplo na 315 501 osôb v r. 2013. Úmerne k nárastu prispievateľov do systému zdravotného poistenia rástli v sledovanom desaťročí aj príjmy zdravotných poisťovní z poistného. Za toto obdobie narástli 1,8 - násobne. Príjmy zdravotných poisťovní rástli od poistencov vo všetkých krajoch SR vrátane Žilinského kraja, kde narástli v sledovanej dekáde 1,7 - násobne. Hoci v čase hospodárskej krízy došlo k spomaleniu ich rastu, nezastavil sa ani vtedy. V r. 2013 vybrali zdravotné poisťovne od poistencov v Žilinskom kraji 266 623 tis. EUR, čo bolo tretie najvyššie číslo medzi kraji SR po Bratislavskom kraji (966 987 tis. EUR) a Košickom kraji (284 092 tis. EUR).

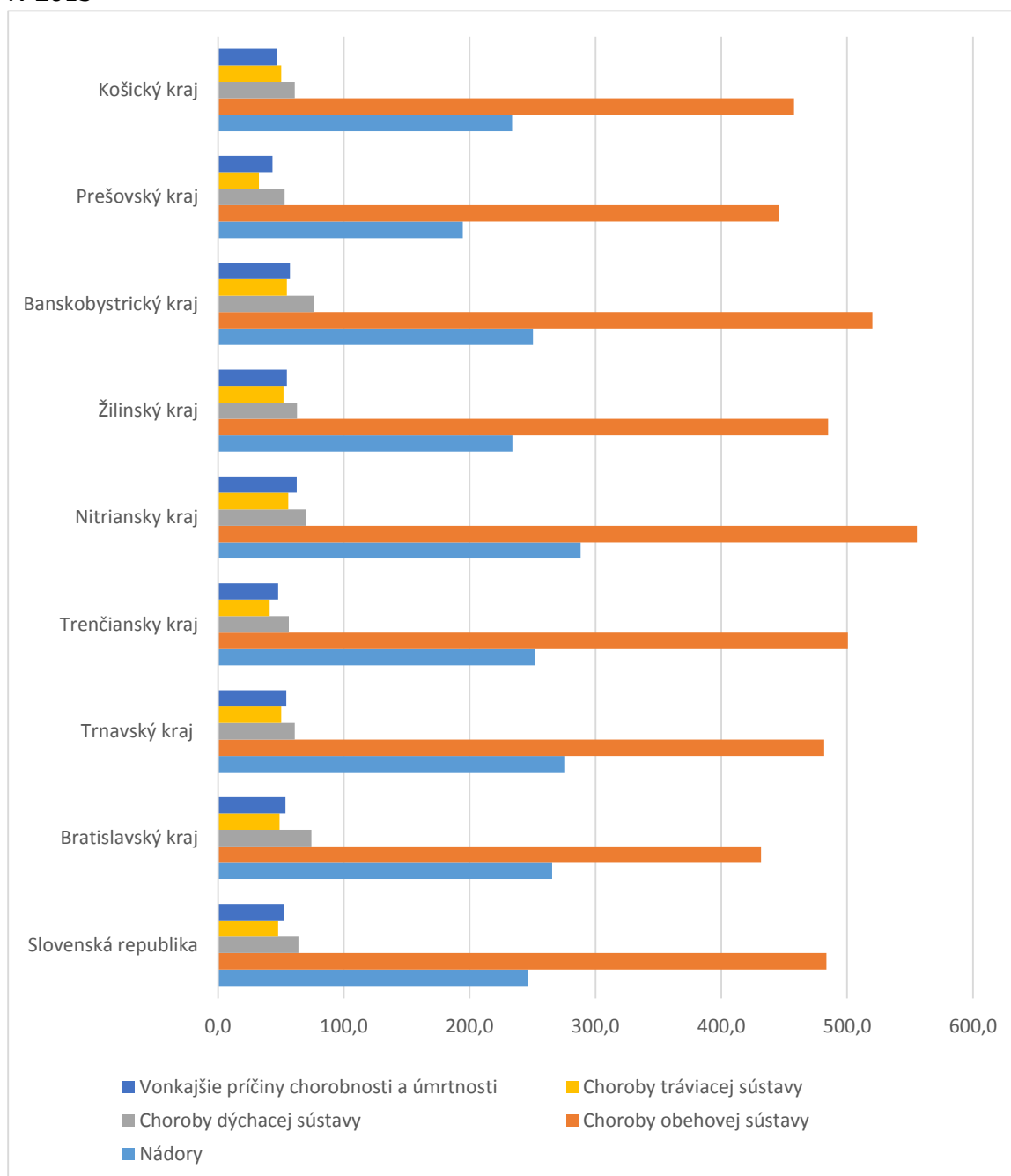
Obr. 80: Príjmy zdravotných poisťovní od poistencov v krajoch SR v EUR

Zdroj: ŠÚ SR

Najčastejšími príčinami úmrtí obyvateľov v SR, ako aj v Žilinskom kraji, sú dlhodobé choroby obehovej sústavy, nádory, vonkajšie príčiny, choroby dýchacej sústavy a choroby tráviacej sústavy. Kým počet úmrtí na choroby obehovej sústavy postupne klesá, úmrtia na nádory sa zvyšujú. U mužov boli tretou najčastejšou príčinou úmrtí vonkajšie príčiny úmrtnosti (dopravné nehody, náhodné poranenia a úmyselné sebapoškodenia), u žien sa na tretie miesto radia choroby dýchacej sústavy (u mužov štvrtá príčina).

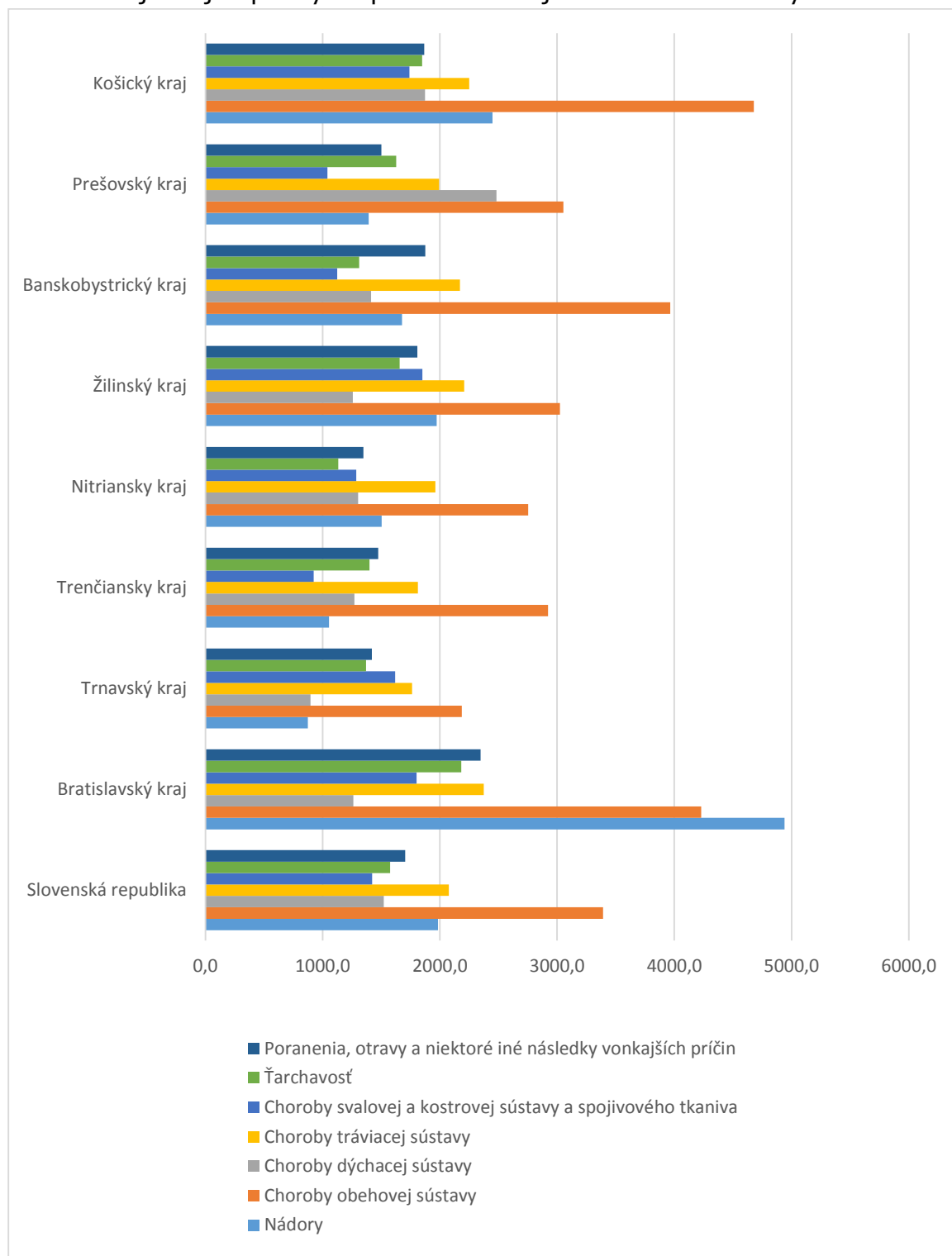
Obr. 81: Úmrtia na 100 tis. obyvateľov u piatich najčastejších príčin úmrtí v krajoch SR v r. 2013

Zdroj: NCZI

Najčastejšou príčinou hospitalizácií v SR sú choroby obehovej sústavy (15,8%) s priemerným ošetrovacím časom 6,5 dňa v r. 2013. Nasledujú choroby tráviacej sústavy (9,6%) s priemernou dĺžkou ošetrovania 5,1 dňa. Počet hospitalizácií v tejto skupine klesá, skraca sa aj priemerný ošetrovací čas. Stúpajúci trend hospitalizácií na nádorové ochorenia (9,2%) sa v posledných rokoch spomalil, ale nezastavil. Priemerný ošetrovací čas postupne klesá aj pri tejto skupine. V r. 2013 dosiahol v SR hodnotu 6,9 dňa. 7,9% podiel na všetkých hospitalizáciách v SR mali poranenia, otravy a niektoré iné následky vonkajších príčin s priemerným ošetrovacím časom 5,5 dňa.

Obr. 82: Najčastejšie príčiny hospitalizácie v krajoch SR na 100 tis. obyvateľov v r. 2013

Zdroj: NCZI

Počty zdravotníckych zariadení v SR v dekáde 2003 – 2012 rástli najmä v reakcii na demografický vývoj, keď narastá podiel obyvateľov v poproduktívnom veku a zvyšuje sa stredná dĺžka života, čo na druhej strane je aj vďaka vyššej kvalite zdravotnej starostlivosti, než tomu bolo v minulosti. V sledovanom období sa zvýšila priemerne o cca 2 roky. Aj v Žilinskom kraji došlo k nárastu počtu zdravotníckych zariadení, a to z 1 421

v r. 2003 na 1 611 zariadení v r. 2012, a to aj z dôvodu znižovania počtu lôžok v ústavnej starostlivosti a vyššieho dopytu po ambulantnej starostlivosti.

Tab. 30: Zdravotnícke zariadenia v SR a v krajoch SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenská republika	11 430	11 760	10 912	12 229	13 272	12 527	12 865	13 110	13 109	13 394
Bratislavský kraj	1 536	1 661	1 499	1 672	1 838	1 639	1 761	1 774	1 776	1 793
Trnavský kraj	1 119	1 129	1 044	1 163	1 267	1 198	1 202	1 223	1 262	1 286
Trenčiansky kraj	1 255	1 277	1 155	1 342	1 419	1 340	1 335	1 355	1 383	1 401
Nitriansky kraj	1 454	1 462	1 369	1 556	1 683	1 601	1 629	1 690	1 649	1 690
Žilinský kraj	1 421	1 440	1 333	1 454	1 571	1 490	1 536	1 565	1 565	1 611
Banskobystrický kraj	1 310	1 369	1 328	1 462	1 577	1 523	1 539	1 563	1 577	1 660
Prešovský kraj	1 596	1 627	1 522	1 675	1 903	1 794	1 767	1 837	1 856	1 866
Košický kraj	1 739	1 795	1 662	1 905	2 014	1 942	2 052	2 073	2 013	<u>2 060</u>

Zdroj: ŠÚ SR

V r. 2012 sa v Žilinskom kraji nachádzalo 13 zariadení ústavnej starostlivosti, 1 240 zariadení ambulantnej starostlivosti, 4 prírodné liečebné kúpele, 4 liečebne. Počet zdravotníckych zariadení s druhom zariadenia 0103 ambulancia záchranej zdravotnej služby je v štatistike uvádzaný len za SR, nie za jednotlivé kraje SR.

Tab. 31: Ústavné zariadenia v Žilinskom kraji

Okres	Ústavné zariadenie
Čadca	DZS, s.r.o., dom ošetrovateľskej starostlivosti
	Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca, všeobecná nemocnica
Dolný Kubín	Dolnooravská nemocnica s poliklinikou MUDr. L. Nádaši Jégého Dolný Kubín, všeobecná nemocnica
Liptovský Mikuláš	Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Liptovský Mikuláš, všeobecná nemocnica
	Detská ozdravovňa Železnô, liečebňa (Partizánska Ľupča)
Martin	Psychiatrická liečebňa Sučany, liečebňa (Hradiská)
	Univerzitná nemocnica Martin, všeobecná nemocnica
	Rieka, s.r.o., liečebňa (Na vodopád)
Ružomberok	Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok-FN, špecializovaná nemocnica, všeobecná nemocnica, liečebňa
	Národný endokrinologický a diabetologický ústav, n.o., špecializovaná nemocnica (Ľubochňa)
	Liečebňa pre dlhodobu chorých Štiavnička, liečebňa (Štiavnička)
Tvrdošín	Hornooravská nemocnica s poliklinikou Trstená, všeobecná nemocnica
Žilina	Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina, všeobecná nemocnica

Zdroj: www.e-vuc.sk

V sledovanej dekáde 2003 – 2012 prechádzalo zdravotníctvo na Slovensku racionalizáciou vedúcou k zvýšeniu efektivity poskytovania zdravotnej starostlivosti, čo sa prejavilo aj v racionalizácii počtov lôžok v jednotlivých zdravotníckych zariadeniach. Počet lôžok na Slovensku v r. 2012 sa rovnal 83% stavu z r. 2003. V Žilinskom kraji sa počet lôžok do r. 2012 znížil na 88% stavu z r. 2003, keďže v r. 2003 tu bolo 6 347 lôžok a v r. 2012 už len 5 608 lôžok. Úmerne rástlo využívanie ambulantnej zdravotnej starostlivosti. Najväčší úbytok lôžok zaznamenal Prešovský kraj, a to o takmer 24%. Napriek tomu je počet lôžok v Prešovskom kraji najvyšší zo všetkých krajov SR. Do tohto regiónu patrí aj územie Vysokých Tatier s mnohými zariadeniami s celoslovenskou pôsobnosťou a klientelou.

Tab. 32: Počty lôžok v zdravotníckych zariadeniach v krajoch SR.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Index 2003 - 2012
BA	6 028	5 768	5 608	5 776	5 491	5 406	5 294	5 209	4 890	4 928	82
TN	5 769	5 515	5 495	5 639	5 330	5 163	5 156	5 173	5 054	4 845	84
TT	5 463	5 453	5 232	5 197	5 214	5 329	5 509	5 407	5 238	5 150	94
NR	4 769	4 486	4 341	4 339	4 356	4 232	4 154	4 002	3 640	3 572	75
ZA	6 347	6 106	5 916	5 897	5 847	5 859	5 940	5 944	5 600	5 608	88
BB	7 439	7 226	6 646	6 357	6 780	6 324	6 593	6 165	6 229	6 098	82
PO	9 866	9 321	9 249	8 548	8 436	8 341	8 503	8 235	7 892	7 513	76
KE	6 682	6 183	6 135	6 122	6 070	6 088	5 729	5 754	5 530	5 315	80
SR	52 363	50 058	48 622	47 875	47 524	46 742	46 878	45 889	44 073	43 029	82

Zdroj: ŠÚ SR

90,5% hospitalizovaných pacientov zo Žilinského kraja bolo hospitalizovaných v zdravotníckych zariadeniach na území Žilinského kraja. Vyššie percento dosiahol iba Bratislavský kraj (94,2%) a Košický kraj (91,8%), čo dokladuje pokrytie Žilinského kraja dostatočne kvalitnou a pestrou sieťou zdravotníckych zariadení. Z celkového počtu 2 427 cudzincov ich v tomto regióne bolo v r. 2013 hospitalizovaných 437, čo bol najvyšší počet zo všetkých krajov SR. Podiel Žilinského kraja činil 18%, druhý Prešovský kraj vykázal 16,5% podiel a tretí Bratislavský kraj vykázal 15,8% podiel.

V SR medzi rokmi 2012 – 2013 mierne narástol počet prenosných ochorení na 61 480. Žilinský kraj sa na tomto počte podieľal 8 823 prípadmi, čo bol 14,35% podiel na celkovom počte prípadov v SR. Žilinský kraj sa zaradil na štvrté miesto za Prešovský kraj (17%), Košický kraj (14,9%) a Nitriansky kraj (14,6%). Z ochorení, pri ktorých je v SR povinné očkovanie, sa v Žilinskom kraji vyskytol čierny kašeľ a vírusová hepatitída typu B.

Tab. 33: Výskyt prenosných chorôb s povinným očkovaním na 100 tis. osôb v r. 2013

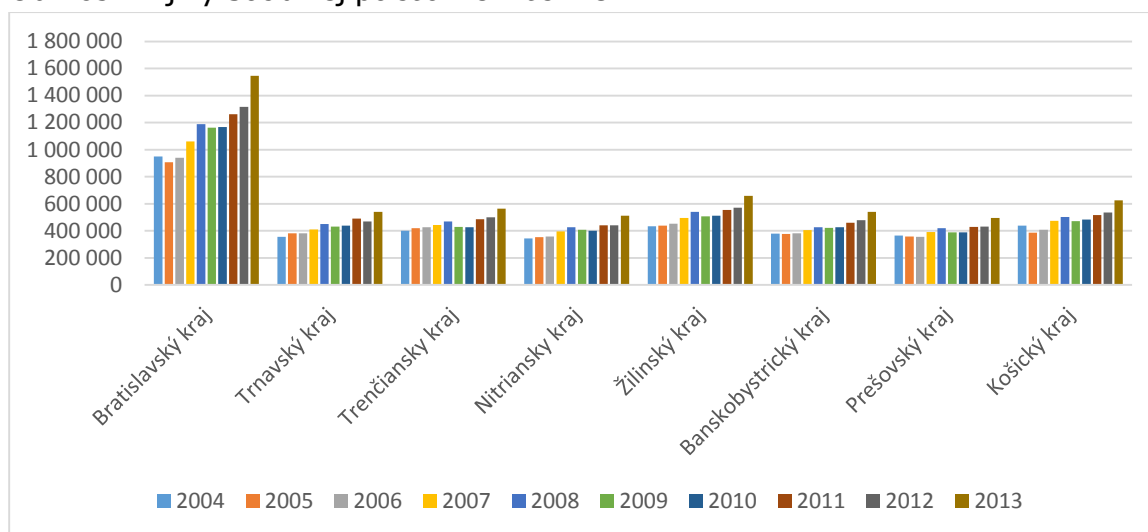
	tetanus (A35)	záškrt (A36)	čierny kašeľ (A37.0)	vírusová hepatitída typu B (B16)	osýpky (B05)	mumps (B26)	ružienka (B06)
SR	0	0	17,21	1,37	0	4,03	0
Žilinský kraj	0	0	2,32	1,16	0	0	0

Zdroj: www.epis.sk

2.2.1.8.3 Sociálna ochrana a starostlivosť

Spolu so starnutím obyvateľstva rastie aj potreba využívania sociálnej ochrany a sociálnych služieb. Sociálna ochrana sa definuje ako súbor intervencií zo strany verejných alebo súkromných inštitúcií, ktorých cieľom je uľahčiť domácnostiam a jednotlivcom záťaž vyplývajúcu z vopred určených rizík. Reprezentuje ju sociálne poistenie, sociálne dávky a sociálna pomoc. Aby bolo možné túto spoločenskú potrebu uspokojovať, je potrebné zabezpečiť zdroje na krytie výdavkov Sociálnej poisťovne s tým spojených. Tie v desaťročí 2003 – 2012 narástli v priemere 1,5 – násobne. V prípade Žilinského kraja išlo o nárast príjmov Sociálnej poisťovne z 432 915 tis. EUR v r. 2003 na 658 575 tis. EUR v r. 2012.

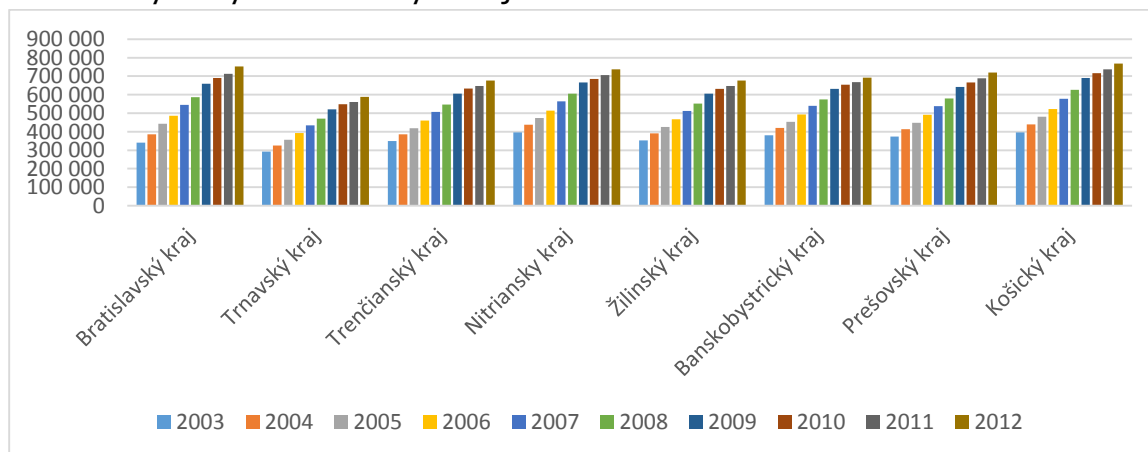
Obr. 83: Príjmy Sociálnej poisťovne v tis. EUR

Zdroj: ŠÚ SR

Ešte prudším tempom ale rastú výdavky na dôchodky. Tie medzi rokmi 2003 – 2012 narástli v SR dokonca 1,9 – násobne. V Žilinskom kraji narástli výdavky na dôchodky v sledovanom období z 352 780 tis. EUR v r. 2003 na 677 178 tis. EUR v r. 2012.

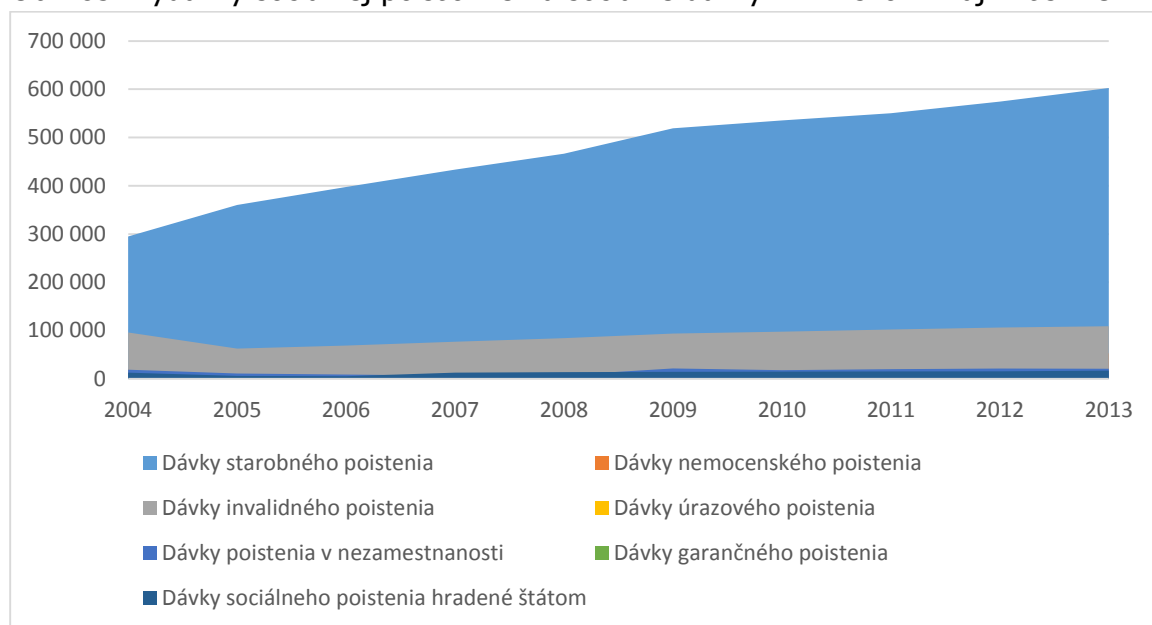
Obr. 84: Výdavky na dôchodky v krajoch SR v tis. EUR

Zdroj: ŠÚ SR

Pri pohľade na vývoj výdavkov Sociálnej poisťovne v Žilinskom kraji je zrejmé, že všetky dávky s výnimkou dávok starobného poistenia majú relatívne konštantné hodnoty počas celého sledovaného obdobia, kým výdavky na dávky starobného poistenia nepretržite narastajú.

Obr. 85: Výdavky sociálnej poisťovne na sociálne dávky v Žilinskom kraji v tis. EUR

Zdroj: ŠÚ SR

V reakcii na demografickú situáciu narastá aj počet zariadení sociálnych služieb v SR. V období 2004 – 2013 došlo v rámci SR k zvýšeniu ich počtu o 80%. V Žilinskom kraji sa dokonca ich počet zvýšil 2,5 – násobne, keďže v r. 2004 ich bolo 77 a v r. 2013 až 193.

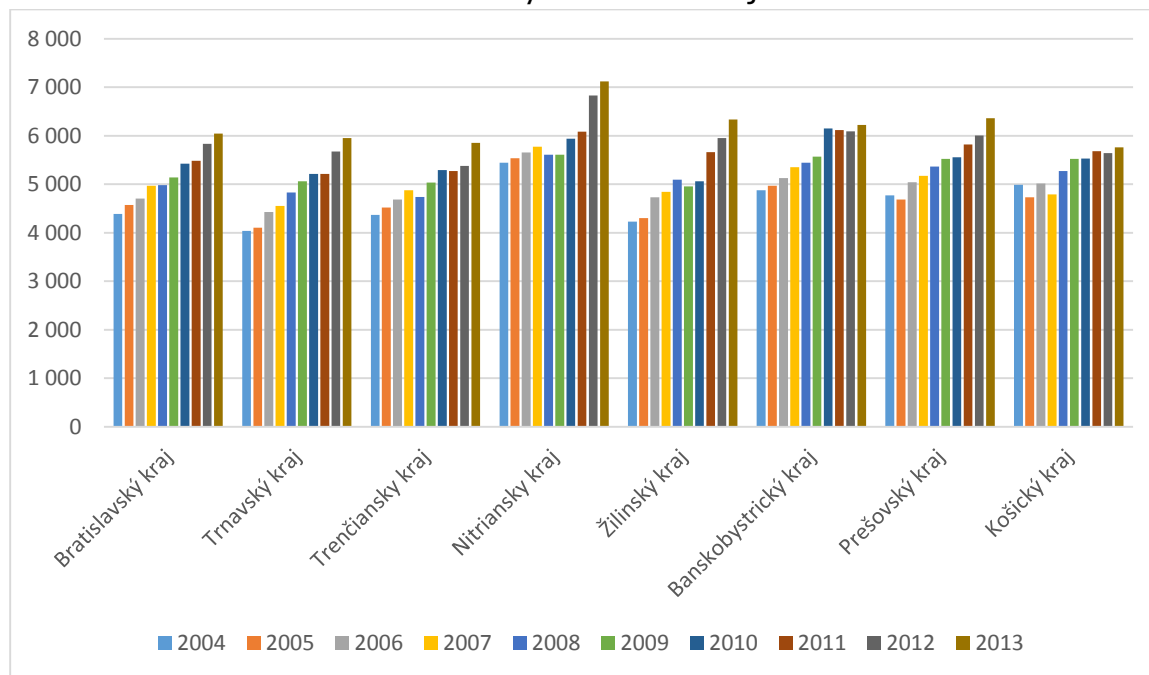
Tab. 34: Zariadenia sociálnych služieb v krajoch SR

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bratislavský kraj	79	93	92	93	92	100	123	134	161	163
Trnavský kraj	80	82	91	92	95	99	103	102	108	106
Trenčiansky kraj	84	96	97	99	98	110	120	125	132	130
Nitriansky kraj	90	86	87	93	104	110	112	122	159	183
Žilinský kraj	77	88	92	92	97	99	114	162	160	193
Banskobystrický kraj	113	115	121	135	144	171	207	192	205	226
Prešovský kraj	113	117	118	120	134	147	153	161	184	199
Košický kraj	94	98	99	100	109	119	128	137	140	137

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne k demografickému vývoju narastajú aj počty miest v sociálnych zariadeniach. Tempo ich nárastu však nie je také rýchle ako u počtov sociálnych zariadení. Kým v rámci SR došlo v rámci sledovaného obdobia k nárastu počtov miest o 34%, v Žilinskom kraji došlo k nárastu až o 50%, keďže počet miest, ktorý bol v r. 2004 na úrovni 4 231 vystúpil do r. 2013 na 6 332 miest. Tým sa Žilinský kraj zaradil na druhé miesto za Nitriansky kraj (7 123 miest) v rámci SR v počte miest v sociálnych zariadeniach.

Obr. 85: Miesta v zariadeniach sociálnych služieb v krajoch SR

Zdroj: ŠÚ SR

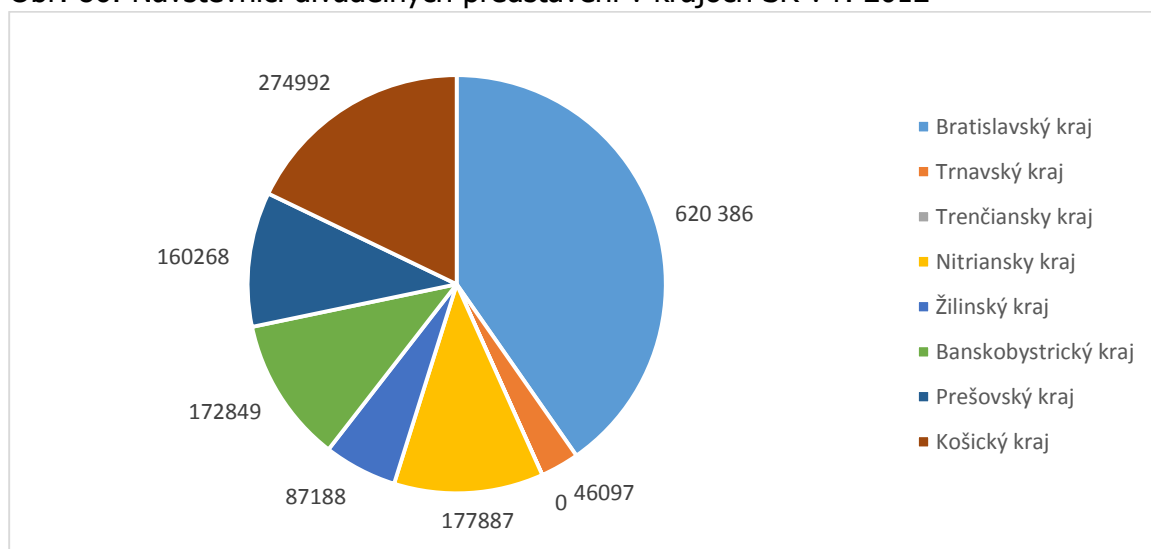
Štruktúra miest v sociálnych zariadeniach Žilinského kraja pozostáva k 31.12.2012 z 1 463 miest v zariadeniach pre seniorov, 3 185 miest z domovov sociálnych služieb pre postihnutých dospelých, 126 miest v domovoch sociálnych služieb pre postihnuté deti a 564 miest v detských domovoch.

2.2.1.8.4 Kultúrny život a vybavenie územia

Divadlá a divadelné predstavenia

V roku 2012 navštívilo divadelné predstavenia v SR 1 539 667 návštevníkov. Návštevníkov divadelných predstavení v Žilinskom kraji bolo 87 188, čo činí 5,7% podielu na celoslovenskej návštevnosti. Žilinský kraj sa tak zaradil na šieste miesto za Bratislavský kraj s vyše 40% podielom návštevníkov a tiež za Košický kraj, Nitriansky kraj, Banskobystrický kraj a Prešovský kraj.

Obr. 86: Návštevníci divadelných predstavení v krajoch SR v r. 2012

Zdroj: ŠÚ SR

Vychádzajúc z ponuky kultúrnych zariadení v Žilinskom kraji sa vyvíjala aj návštevnosť jednotlivých typov divadelných predstavení. Na predstavenia činohry prišlo celkom 62 067 návštevníkov, bábkové divadlo navštívilo 21 706 návštevníkov, operu zhládlo 250 hostí, muzikálové predstavenia 2 602 hostí a pohybové divadlo 495 návštevníkov. Iné typy predstavení (opereta, balet, ostatné) neboli v Žilinskom kraji realizované.

Tab. 35: Počty stálych scén podľa krajov SR

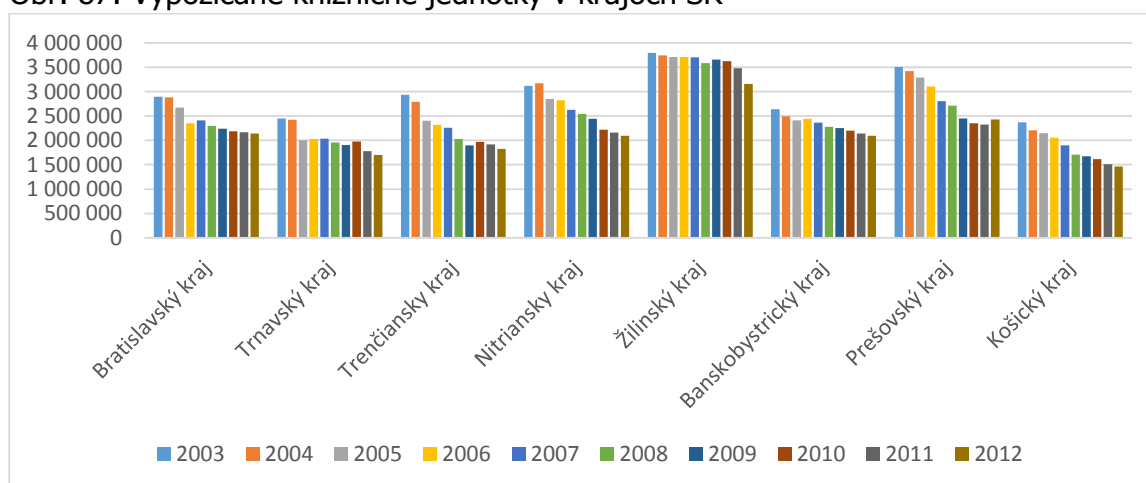
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	24	16	18	17	25	21	26	24	25	30
Trnavský kraj	2	2	2	2	2	3	4	4	3	2
Trenčiansky kraj	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Nitriansky kraj	6	7	6	8	8	10	7	8	6	6
Žilinský kraj	4	5	3	5	4	6	7	7	6	6
Banskobystrický kraj	5	5	5	5	8	8	12	11	10	11
Prešovský kraj	5	5	5	5	5	5	5	5	5	8
Košický kraj	10	9	10	11	12	<u>11</u>	13	10	13	12

Zdroj: ŠÚ SR

Knižnice

V r. 2012 sa v Žilinskom kraji zrealizovalo 3 156 819 knižničných výpožičiek, čím sa tento región zaradil na prvé miesto medzi krajinami SR u daného ukazovateľa s podielom 18,7% z celoslovenského počtu výpožičiek. Počet výpožičiek je v Žilinskom kraji najvyšší dlhodobou, a to napriek tomu, že centrom vysokoškolského vzdelávania je Bratislavský kraj. Na území Žilinského kraja (v Martine) však sídli Slovenská národná knižnica zabezpečujúca knižničné služby pre domácich aj zahraničných klientov. Na druhé miesto sa z hľadiska počtu výpožičiek radí Prešovský kraj (14,4%) a nasleduje Bratislavský kraj (12,7%). Počet vypožičaných knižničných jednotiek v SR klesol v dekade 2003 – 2012 takmer o jednu tretinu (na 71% stavu z r. 2003). Jedným z hlavných dôvodov je internetizácia SR, ktorá vytvára alternatívu voči návšteve knižníc. V Žilinskom kraji tiež došlo k poklesu výpožičiek, nebol však ale až taký významný ako na celoslovenskej úrovni. Počet knižničných výpožičiek v r. 2012 bol na úrovni 83,1% stavu z r. 2003.

Obr. 87: Vypožičané knižničné jednotky v krajinách SR

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne, hoci pomalším tempom, k poklesu počtu výpožičiek klesajú v SR aj počty knižníc. Kým na úrovni SR v sledovanej dekáde poklesol počet knižníc o 25,3%, v Žilinskom kraji bol tento pokles o 23%.

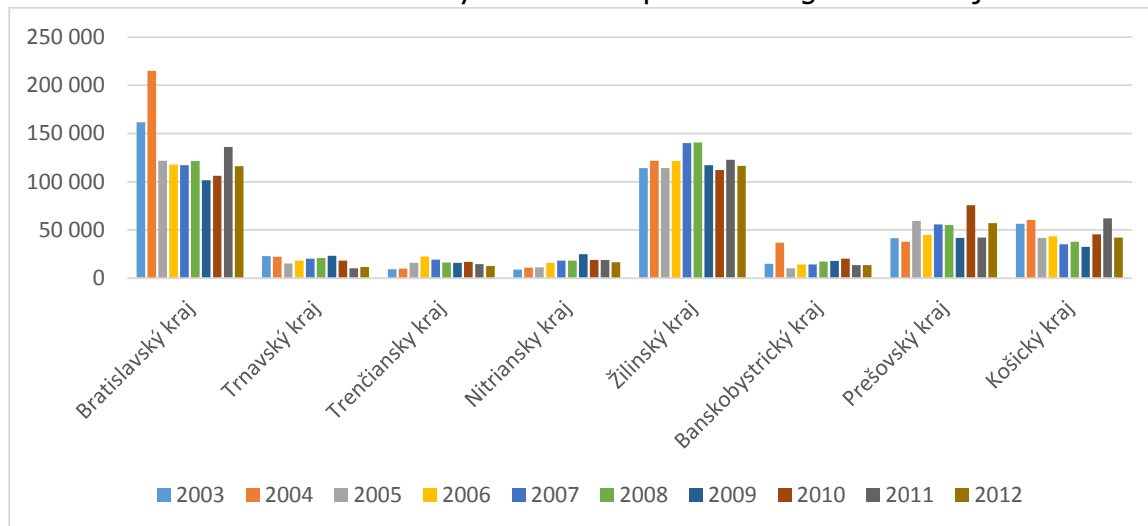
Tab. 36: Počty knižníc v krajinách SR

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	79	72	74	74	76	74	73
Trnavský kraj	226	225	220	210	209	206	202
Trenčiansky kraj	235	235	233	230	226	221	217
Nitriansky kraj	322	310	302	301	290	285	285
Žilinský kraj	291	282	276	270	260	254	253
Banskobystrický kraj	364	346	345	331	302	287	288
Prešovský kraj	424	407	402	391	377	348	338
Košický kraj	290	276	264	254	250	241	235

Galérie a múzeá

V r. 2012 navštívilo výstavy a expozície v galériách Žilinského kraja spolu 116 581 návštevníkov, čím sa Žilinský kraj zaradil na prvé miesto v návštevnosti galérií v krajoch SR tesne pred Bratislavským krajom (116 201 návštevníkov). Aj pri sledovaní vývoja počas celej dekády 2003 – 2012 je zrejmé, že Žilinský kraj si udržiava popredné pozície v návštevnosti svojich galérií a jeho jediným konkurentom je Bratislavský kraj. V Žilinskom kraji sa nachádza 6 galérií, čo činí 23% z ich celoslovenského počtu (26).

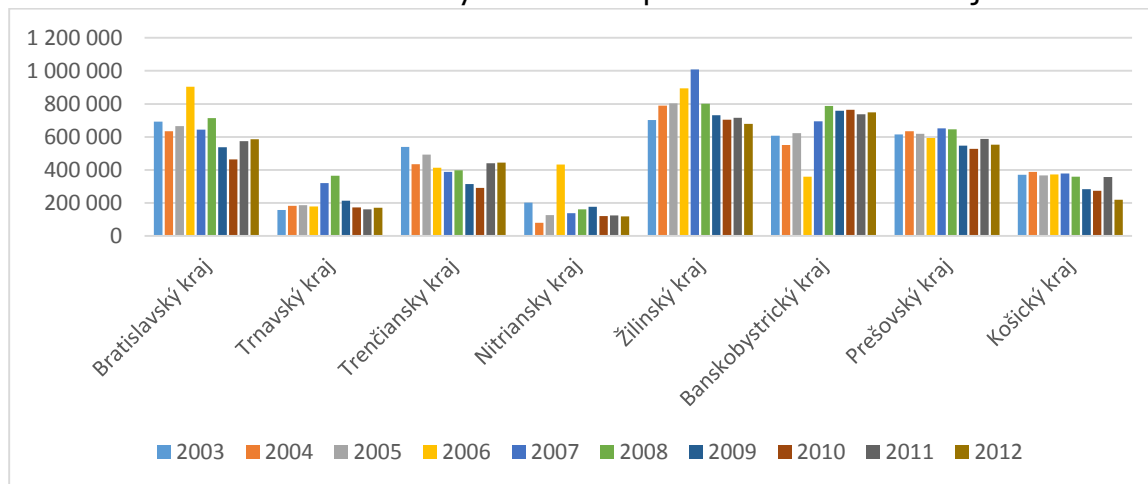
Obr. 88: Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách v galériách krajov SR

Zdroj: ŠÚ SR

Aj v návštevnosti múzeí má Žilinský kraj poprednú pozíciu medzi krajoch SR. V r. 2012 sa s počtom návštevníkov múzeí vo výške 678 706 zaradil na druhé miesto za Banskobystrický kraj (748 238), ktorý je dlhodobo jeho najväčším súperom u tohto indikátora. Podiel Žilinského kraja na celkovej návštevnosti múzeí v SR v r. 2012 tak činil 19,3%. Počet múzeí v Žilinskom kraji v sledovanej dekáde narástol z 12 na 13, čo je 16,3% podiel z celoslovenského počtu 80 múzeí.

Obr. 89: Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách v múzeách krajov SR

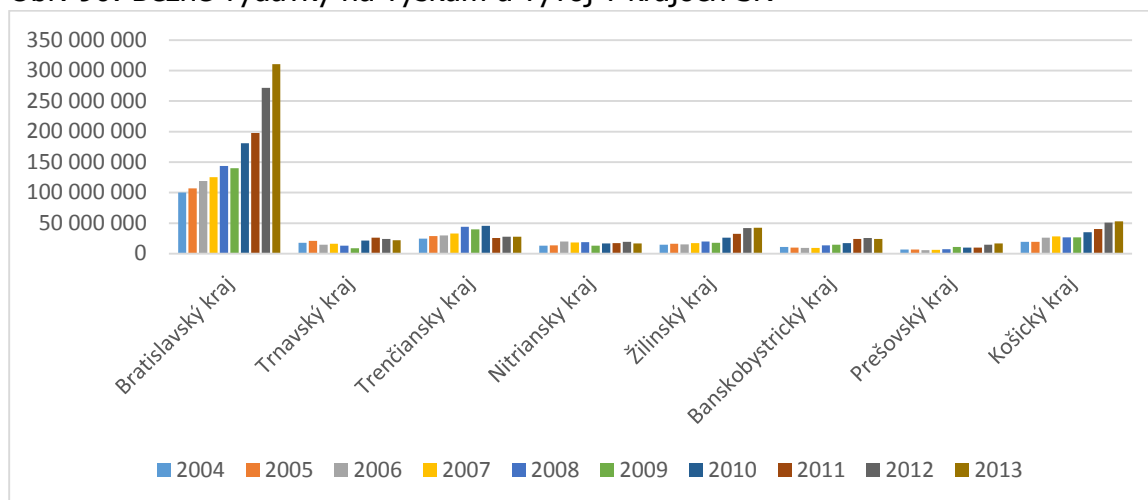

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.9 Veda, výskum a inovácie

Bežné výdavky na výskum a vývoj v Žilinskom kraji činili v r. 2013 42 599 tis. EUR. S výnimkou ich jednorazového poklesu výdavkov v r. 2009 môžeme hovoriť o ich kontinuálnom náraste v celej dekáde 2004 – 2013. Žilinský kraj sa s týmto objemom bežných výdavkov radí na tretie miesto za Bratislavský kraj a Košický kraj. Bežné výdavky na výskum a vývoj v Bratislavskom kraji v r. 2013 dosiahli 60,5% ich celoslovenskej výšky, čo dokladuje stupeň sústredenia vedy a výskumu do tohto regiónu.

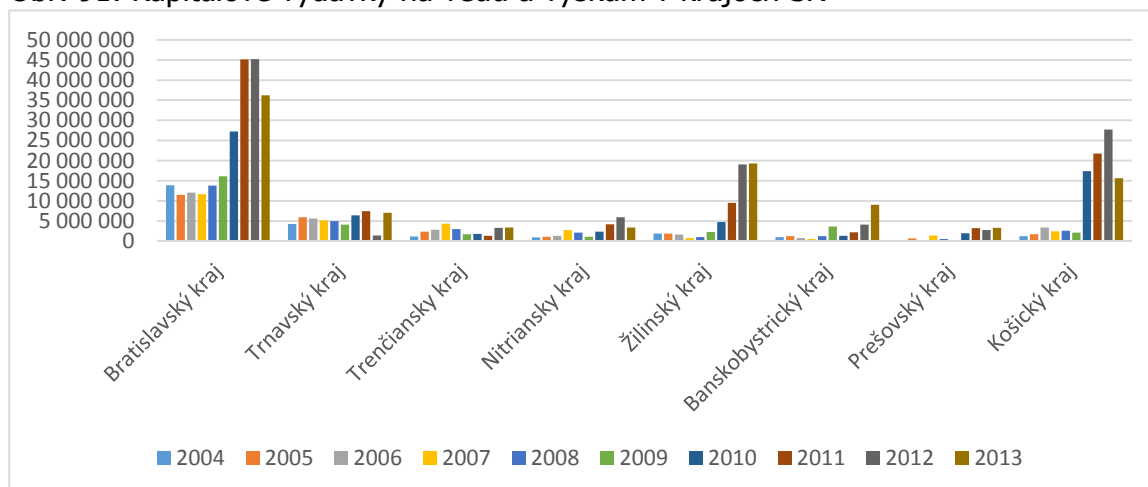
Obr. 90: Bežné výdavky na výskum a vývoj v krajoch SR

Zdroj: ŠÚ SR

Schopnosť realizovať vedu a výskum na svetovej úrovni si vyžaduje dostatočné zdroje na investície do infraštruktúry a technológií. Aj u tohto indikátora patrí Žilinský kraj medzi tri vymenované popredné regióny v SR, pričom v r. 2013 sa dokonca zaradil pred Košický kraj na druhé miesto, keď objem kapitálových výdavkov v Žilinskom kraji na vedu a výskum v sume 19 285,6 tis. EUR činil podiel 19,8% z celkových kapitálových výdavkov na túto oblasť v rámci SR.

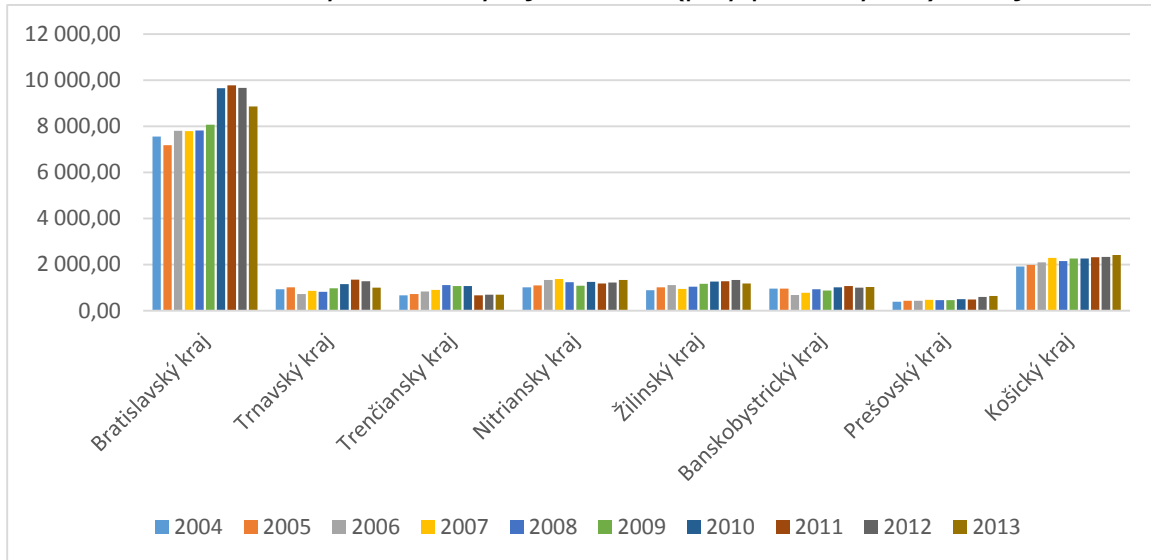
Obr. 91: Kapitálové výdavky na vedu a výskum v krajoch SR

Zdroj: ŠÚ SR

Úmerne s rastom výdavkov na výskum a vývoj rástol v r. 2004 - 2013 aj počet zamestnancov výskumu a vývoja, zďaleka ale nie až takým tempom. V prepočte na plné úväzky pracovalo v Žilinskom kraji v r. 2013 v tejto oblasti 1 184 zamestnancov, čo bol 6,9% podiel na celoslovenskom počte úväzkov. 51,7% zamestnancov výskumu a vývoja v prepočte na plné úväzky pracuje v Bratislavskom kraji.

Obr. 92: Zamestnanci výskumu a vývoja vo FTE (plný pracovný čas) v krajoch SR

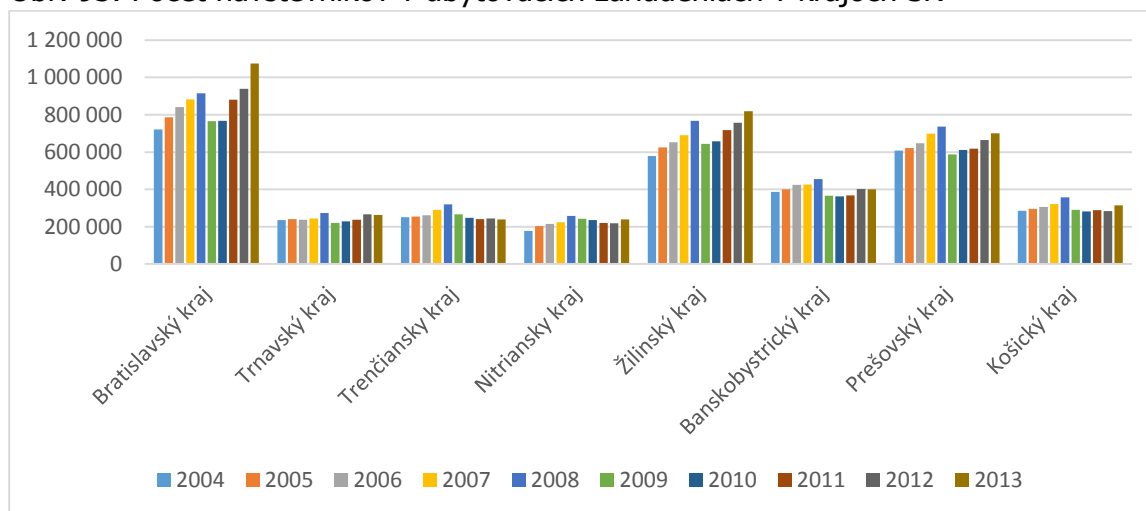

Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.10 Cestovný ruch

Vďaka svojmu prírodnému a kultúrno – historickému bohatstvu patrí Žilinský kraj dlhodobo medzi popredné regióny cestovného ruchu v SR. V r. 2013 sa v ubytovacích zariadeniach kraja ubytovalo 819 016 hostí, čím podiel ubytovaných v Žilinskom kraji z celkového počtu ubytovaných v SR dosiahol 20,2%. Najviac hostí sa ubytovalo v Bratislavskom kraji. Jeho ubytovacie zariadenia využilo v r. 2013 až 1 073 854 návštevníkov, čím podiel Bratislavského kraja na celoslovenskom počte hostí dosiahol 26,5%.

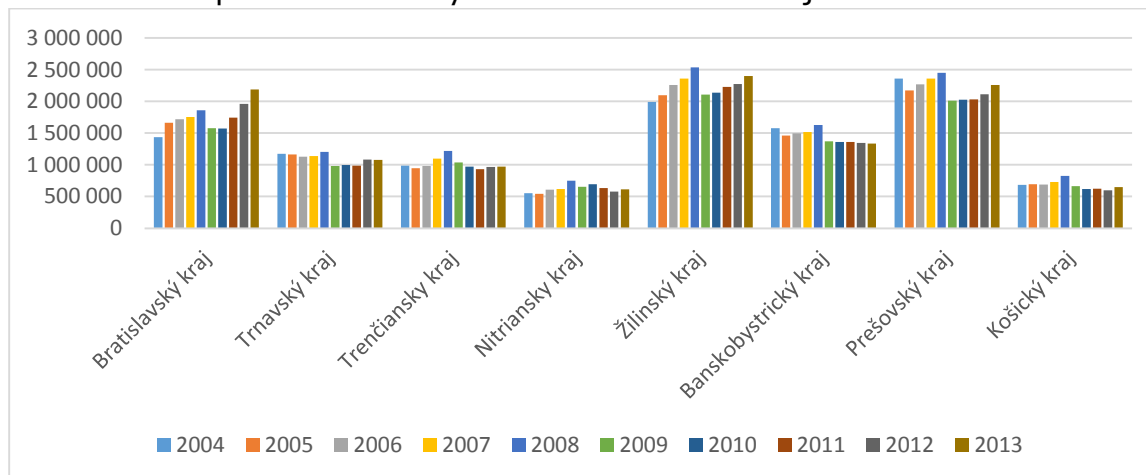
Obr. 93: Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach v krajoch SR

Zdroj: ŠÚ SR

Žilinský kraj je dlhodobým lídrom v SR v počte prenocovaní v ubytovacích zariadeniach. Hoci počet hostí celkom nedosahuje úroveň Bratislavského kraja, dĺžka ich pobytu v Žilinskom kraji je dlhšia. V r. 2013 vykázali ubytovacie zariadenia v Žilinskom kraji 2 397 984 prenocovaní, čo bol 20,9% podiel na celoslovenskom počte prenocovaní. Druhý Prešovský kraj mal 19,5% podiel s 2 256 759 prenocovaniami. Tak u počtu hostí ako aj u počtu prenocovaní je zrejmé, že príchod hospodárskej krízy negatívne zasiahol aj sektor cestovného ruchu. Najnovšie čísla ale ukazujú, že krízu tento sektor už prekonal.

Obr. 94: Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach krajov SR

Zdroj: ŠÚ SR

Vysoké čísla u ubytovaných hostí a v počte prenocovaní sa prejavujú aj na počtoch ubytovacích zariadení a lôžok v nich. S počtom 882 ubytovacích zariadení je Žilinský kraj absolútnym lídrom u tohto indikátora a jeho podiel na celkovom počte ubytovacích zariadení v SR činí 25,5%.

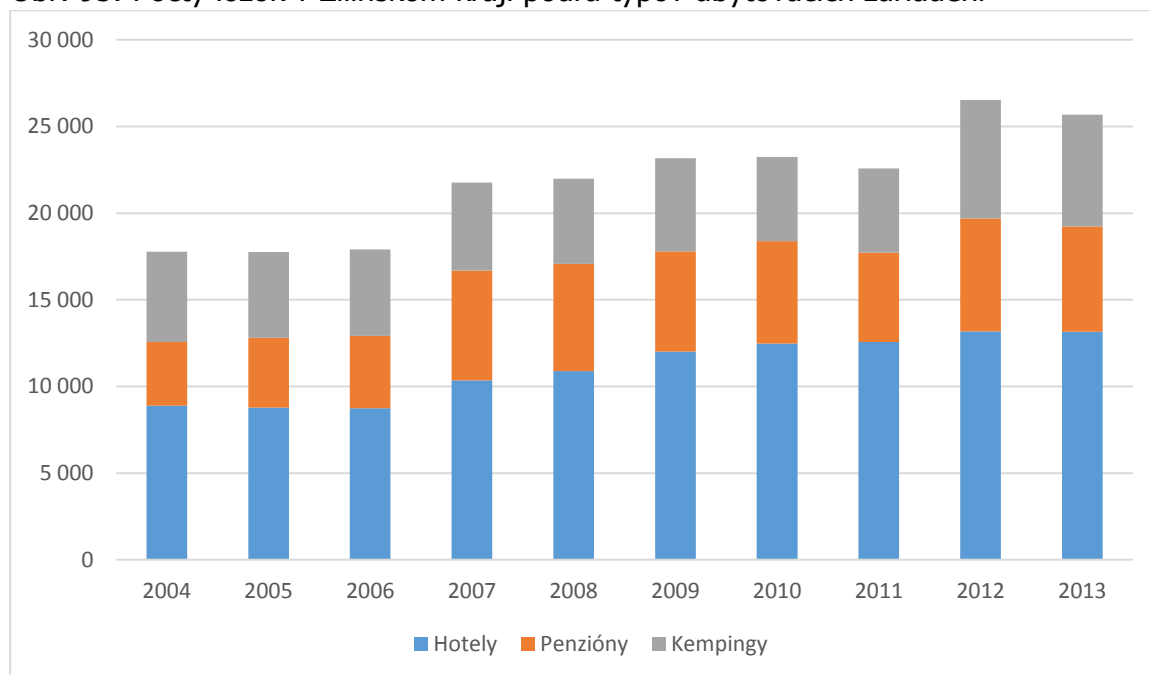
Tab. 37: Ubytovacie zariadenia v krajoch SR

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bratislavský kraj	167	158	162	188	199	198	197	203	243	233
Trnavský kraj	155	152	154	213	218	212	208	195	281	276
Trenčiansky kraj	217	209	211	274	275	271	253	249	259	246
Nitriansky kraj	167	169	179	241	267	282	270	262	322	307
Žilinský kraj	688	646	650	872	988	895	826	781	930	882
Banskobystrický kraj	375	372	389	465	483	473	436	424	527	494
Prešovský kraj	471	449	464	572	625	605	585	551	724	701
Košický kraj	279	291	281	357	379	356	351	346	357	<u>346</u>

Zdroj: ŠÚ SR

Z celkového počtu lôžok v SR (197 747 lôžok) sa v Žilinskom kraji nachádza 20,5% z nich, t.j. 40 440 lôžok. Aj u tohto ukazovateľa je Žilinský kraj absolútnym lídrom v SR, pričom najbližšie k nemu sa nachádza Prešovský kraj s počtom lôžok 34 131 a 17,3% podielom na ich počte v rámci SR.

Obr. 95: Počty lôžok v Žilinskom kraji podľa typov ubytovacích zariadení

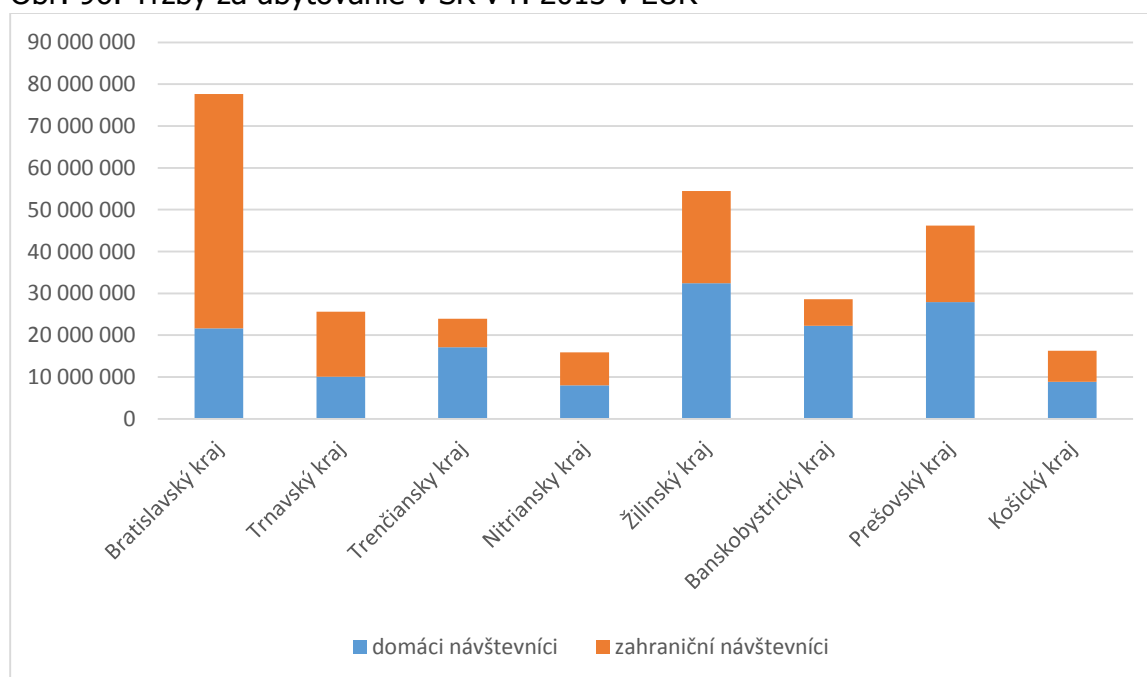

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska klientely zariadení cestovného ruchu v ŽSK tvoria dlhodobo najvyššie počty domáci návštevníci. V r. 2013 ich navštívilo Žilinský kraj 528 442, čo bol 64,5% podiel všetkých návštevníkov kraja. Vyšší podiel domácich hostí na svojej celkovej návštevnosti vykázali oba kraje NUTS 2 Východné Slovensko a tiež Banskobystrický kraj. Naopak nižší podiel domácich hostí na celkovom počte svojich návštevníkov vykazuje Bratislavský kraj a kraje NUTS 2 Západné Slovensko. Výhodou domácich hostí je stabilnejší vývoj návštevnosti zariadení cestovného ruchu v Žilinskom kraji z ich strany, než je tomu u zahraničných hostí, u ktorých vývoj návštevnosti oveľa intenzívnejšie reaguje na hospodársky vývoj v Európe.

Pokiaľ ide o zahraničnú klientelu Žilinského kraja, jej dominantnú zložku tvoria hostia z Českej republiky a Poľska. V r. 2013 navštívilo Žilinský kraj 15,5% hostí z Českej republiky a Poliaci vykázali 7,9% návštevnosť. Nasledovala Ukrajina s podielom 2,1%, Nemecko s podielom 1,4%, Rusko s podielom 1,3%, Maďarsko s podielom 0,9% a Litva s podielom 0,7%. Ostatné štáty dohromady vykázali podiel 5,7% návštevnosti. Z hľadiska medziročného porovnania vývoja zahraničnej klientely nedošlo k žiadnym zásadným zmenám v štruktúre zahraničných hostí. Ak by aj došlo k zmene poradia zastúpenia návštevníkov z jednotlivých štátov, s výnimkou prvých troch krajín by nešlo o žiadne zásadné zmeny trendu vývoja návštevnosti, keďže u všetkých ostatných štátov počet ubytovaných hostí nedosahuje ani 5 000 ročne. Pozitívom u zahraničnej klientely je vyšší počet prenocovaní na jedného návštevníka, čo sa logicky prejavuje aj na podiele tržieb ubytovacích zariadení v Žilinskom kraji. Tržby za ubytovanie zahraničných hostí v Žilinskom kraji tvorili v r. 2013 až 40,5% celkových tržieb za ubytovanie. Kým domáci hostia vykázali v r. 2013 priemernú dĺžku prenocovania 2,8 nocí, zahraniční hostia strávili v Žilinskom kraji až 3,1 nocí. Priemerný počet prenocovaní spolu bol v r. 2013 v Žilinskom kraji na úrovni 2,9 nocí.

Obr. 96: Tržby za ubytovanie v SR v r. 2013 v EUR

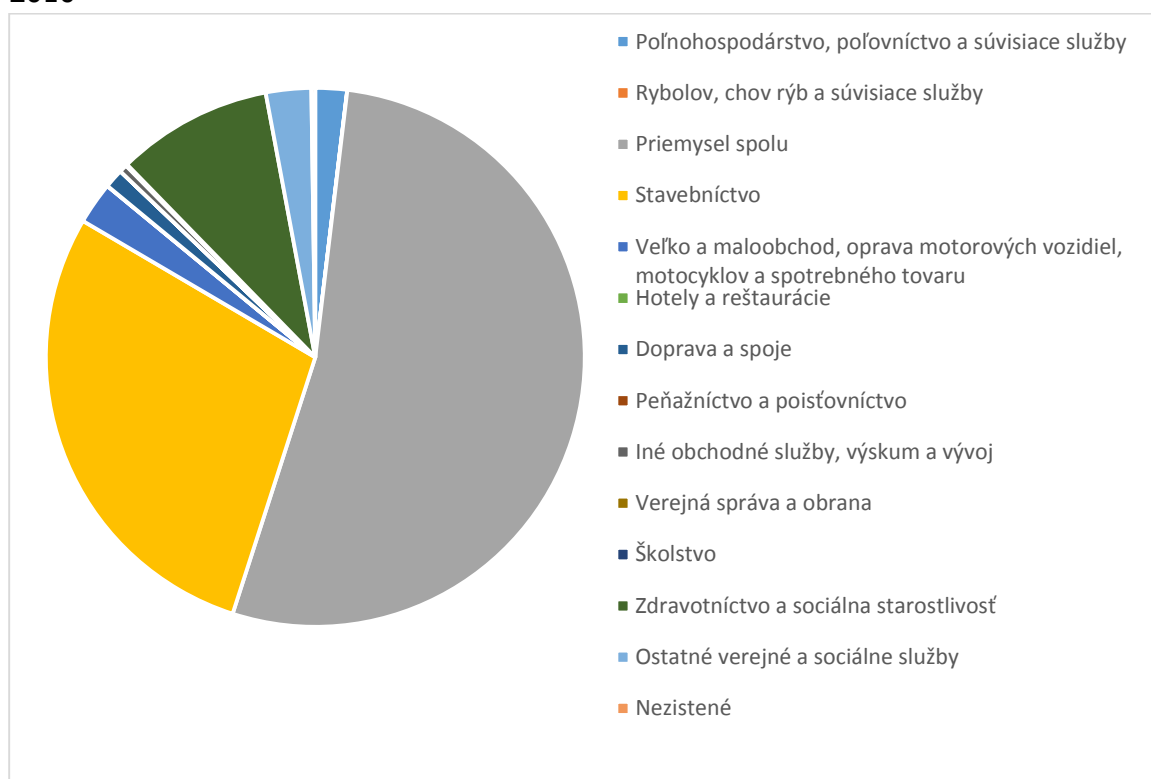
Zdroj: ŠÚ SR

2.2.1.11 Životné prostredie

Odpadové hospodárstvo

V Žilinskom kraji bolo v r. 2010 vyprodukovaných celkovo 1 359 939,23 ton odpadu. Nebezpečný odpad tvoril 3,4% z tohto objemu. Z hľadiska členenia na jednotlivé sektory najviac odpadu vyprodukoval priemysel, nasleduje stavebníctvo, zdravotníctvo a veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru. Poľnohospodárstvo, ktoré v minulosti patrilo medzi najväčších producentov odpadu v Žilinskom kraji, postupne ustupuje zo svojich pozícií.

Obr. 97: Tvorba odpadu podľa jednotlivých sektorov hospodárstva v Žilinskom kraji v r. 2010

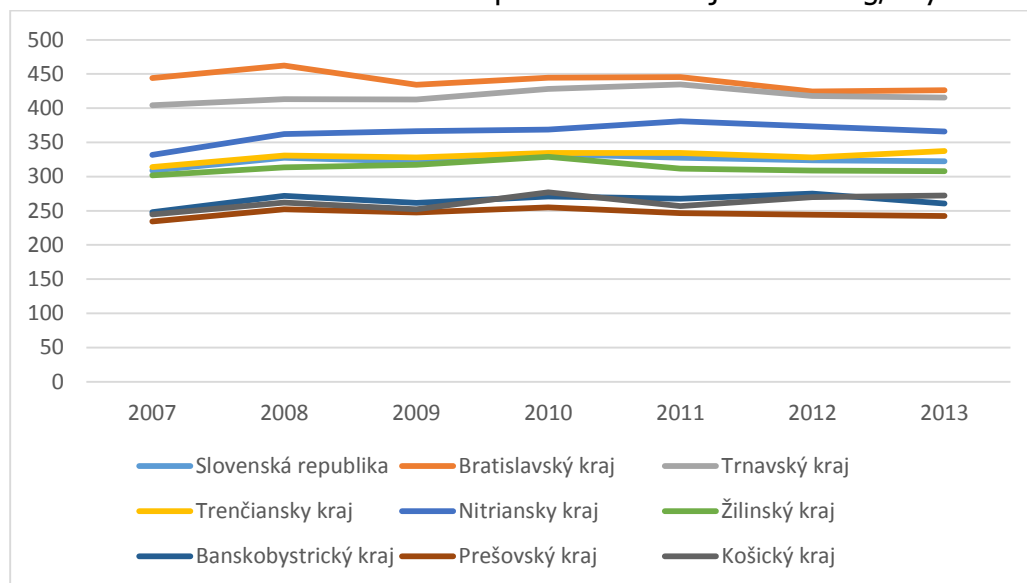

Zdroj: Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja na roky 2011 - 2015

V Žilinskom kraji bolo v r. 2013 vyprodukovaných 212 635 t komunálneho odpadu. Do r. 2010 objem vyprodukovaného komunálneho odpadu každoročne narastal, od r. 2010 dochádza k postupnému miernemu úbytku celkového objemu komunálneho odpadu. Z porovnania množstva vyprodukovaného komunálneho odpadu na obyvateľov jednotlivých krajov SR je zrejmé, že Žilinský kraj s hodnotou 308,05 kg/obyvateľa v r. 2013 sa nachádza tesne pod priemerom SR (322,24 kg/obyv.). Najväčší objem komunálneho odpadu vyprodukojú regióny NUTS 2 Bratislavský kraj a NUTS 2 Západné Slovensko. K Žilinskému kraju má najbližšie Nitriansky kraj s produkciou komunálneho odpadu vo výške 366,11 kg/obyv. Banskobystrický kraj a regióny NUTS 2 Východné Slovensko vykazujú najnižší objem komunálneho odpadu na obyvateľa, čo môže súvisieť jednak

s nižšou spotrebou populácie, ako aj s nižšou efektívnosťou systémov odpadového hospodárstva.

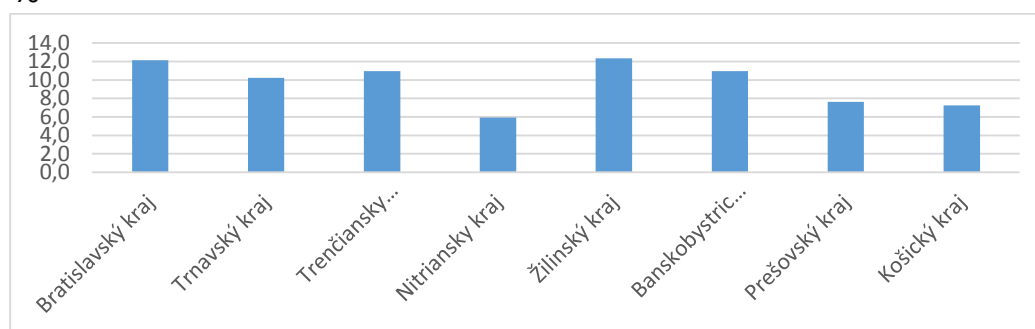
Obr. 98: Množstvo komunálneho odpadu v SR a krajoch SR v kg/obyv.

Zdroj: ŠÚ SR

Hoci skládkovanie odpadov zostáva aj naďalej najčastejším spôsobom nakladania s komunálnymi odpadmi, podiel separácie a zhodnocovania jednotlivých zložiek komunálneho odpadu postupne narastá. Z hľadiska separácie jednotlivých zložiek komunálneho odpadu je Žilinský kraj absolútnym lídrom v rámci SR. V Žilinskom kraji sa z celkového množstva komunálneho odpadu v r. 2013 podarilo vyseparovať 12,3%. Najviac sa k nemu priblížil Bratislavský kraj s hodnotou 12,1% vyseparovaného odpadu. Nadpriemernú separáciu ešte vykazuje Trenčiansky kraj (11%), Banskobystrický kraj (11%) a Trnavský kraj (10,6%).

Obr. 99: Podiel vyseparovaného odpadu z komunálneho odpadu v krajoch SR v r. 2013 v %

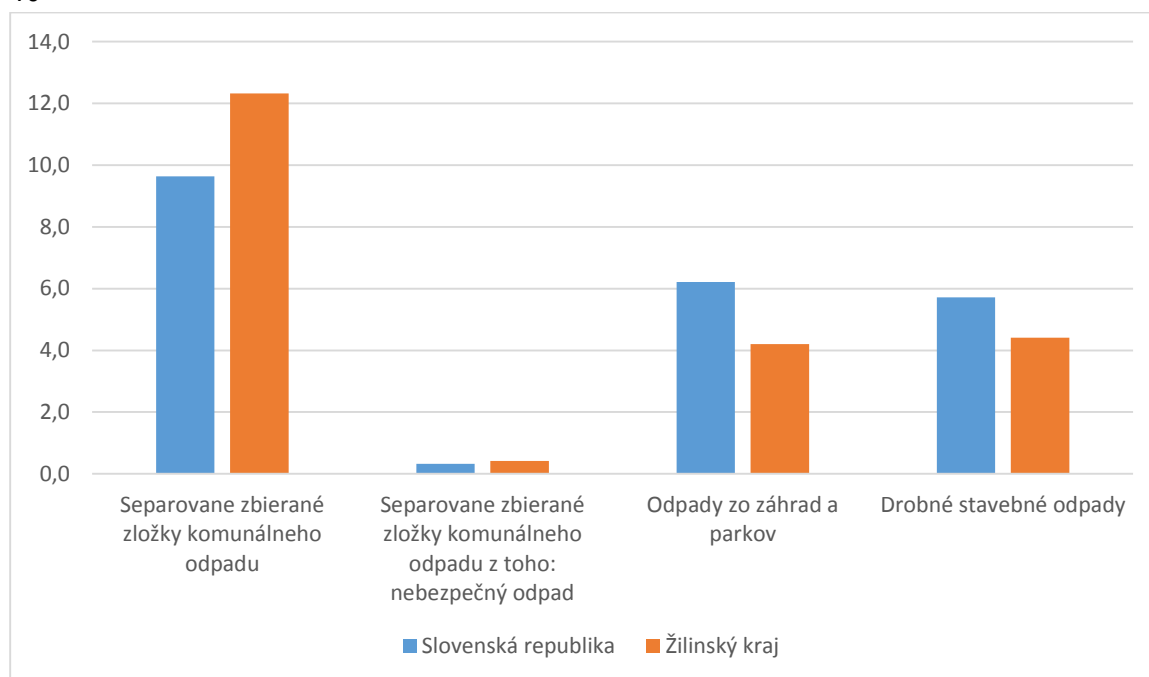

Zdroj: ŠÚ SR

Obce majú povinnosť od r. 2010 zabezpečiť separovaný zber štyroch zložiek komunálneho odpadu, a to papiera, plastov, skla a kovov. Platná legislatíva ukladá povinnosť separovane zbierať aj ďalšie zložky komunálneho odpadu. Ide o zber:

- elektroodpadov z domácností (§ 54a - § 54h zákona o odpadoch)
- použitých batérií a akumulátorov (§48a ods. 4, §48d ods. 3 a 4)
- odpadových olejov (§ 42)
- objemných odpadov (§ 39 ods. 3 písm. b) zákona o odpadoch)
- oddelene vytriedených odpadov z domácností s obsahom škodlivín (§ 39 ods. 3 písm. b) zákona o odpadoch)
- biologicky rozložiteľných odpadov zo zelene (§ 18 ods. 3 písm. m) zákona o odpadoch; tento odpad je od 1.1.2006 zakázané zneškodňovať – ukladať na skládky, spaľovať.

Obr. 100: Porovnanie separácie komunálneho odpadu v SR a v Žilinskom kraji v r. 2013 v %

Zdroj. ŠÚ SR

Na území Žilinského kraja sa nachádza celkom 16 skládok na odpad, ktorý nie je nebezpečný a dve skládky na inertný odpad. Skládka nebezpečného odpadu sa v Žilinskom kraji nenachádza. V Žilinskom kraji sa nenachádza žiadna spaľovňa komunálneho odpadu. Priemyselný odpad v Žilinskom kraji sa čiastočne spaľuje aj v spaľovniach na nebezpečný odpad. Zariadenie na spoluspaľovanie odpadov v Žilinskom kraji nie je prevádzkované.

Tab. 38: Sklárky odpadov v Žilinskom kraji

OKRES	NÁZOV SKLÁDKY	KAT. ÚZEMIE	rozloha v m ²	celková kapacita v m ³
Bytča	Skládka odpadov Bytča - Mikšová	Bytča	38 901	118 500
Čadca	Skládka odpadov Čadca - Podzávoz	Čadca	8 503	583 800
	Skládka odpadov Turzovka - Semeteš	Turzovka	7 035	198 445
Dolný Kubín	ESI, s.r.o. Istebné /bývalá OFZ, a.s. Istebné/	Kňažia	16 615	205 000
Liptovský Mikuláš	Veterná Poruba	Veterná Poruba, Smrečany	86 500	454 769
	Partizánska Ľupča - I.,II.K	Partizánska Ľupča	292 600	920 000
	Liptovský Hrádok	Podtúreň, Liptovský Peter	11 9717,3	128 632,3
Martin	Kláštor p. Znievom	Kláštor p. Znievom	3 000	15 000
	Blatnica - Závoz	Blatnica	3 086	14 458
	Martin - Kalnô	Martin	36 084	534 400
	Sučany	Sučany	44 384,70	88 769, 40
Námestovo	Skládka TKO Zubrohlava	Slanica	8 280	49 500
Ružomberok	Biela Púť	Ružomberok	12 010	190 000
Turčianske Teplice	Horná Štubňa	Horná Štubňa	6 856	87 400
Tvrdošín	Jurčov Laz	Tvrdošín	70 000	8 784
Žilina	Žilina – Považský Chlmec	Žilina	112 808	1 710 304,30
	Betliarky	Maršová -Rašov	38 901	245 000
	Koľadová	Rajec	30 219	373 420

Zdroj: Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja na roky 2011 - 2015

Tab. 39: Spaľovne odpadu v Žilinskom kraji

Okres	Prevádzkovateľ	Sídlo	Prevádzka Názov	Prevádzka Sídlo	Kapacita	MJ
Kysucké Nové Mesto	A.S..A. Slovensko spol. s r.o.	Bratislavská 18, Zohor	Pyrolýzna spaľovňa priemyselného odpadu	Kukučínova, 024 01 KNM	1300	t
Martin	FNsP Martin	Kolárova 2, Martin	Spaľovňa nemocničného odpadu	Kolárova 2, Martin	1200	kg/deň
Čadca	Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca	Palárikova 2311, Čadca	Spaľovňa nemocničného odpadu	Palárikova 2311, Čadca	2800	t
Liptovský Mikuláš	Archív SB s.r.o. Liptovský Mikuláš	Priemyselná 1947/1, L. Mikuláš	Spaľovňa nebezpečného odpadu	Priemyselná 1947/1, L. Mikuláš	900	t

Zdroj: Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja na roky 2011 - 2015

Ochrana prírody a krajiny

Žilinský kraj je región s najväčším plošným podielom území v rôznom stupni ochrany v rámci SR. Prírodné bohatstvo v Žilinskom kraji sa priamo odzrkadľuje aj v počte a plochách chránených území. Ide o lokality, na ktorých sa nachádzajú biotopy európskeho významu a biotopy národného významu, biotopy druhov európskeho významu, biotopy druhov národného významu a biotopy vtákov vrátane sťahovavých druhov, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia, významné krajinné prvky alebo územia medzinárodného významu.

Národné parky (NP) a chránené krajinné oblasti (CHKO) sa označujú ako veľkoplošné chránené územia (VCHÚ). Pokrývajú viac ako 50% celkového územia Žilinského kraja. Štyri z deviatich národných parkov v SR pokrývajú aj časť územia Žilinského kraja, vrátane prvého vyhláseného národného parku v SR – Tatranského národného parku (TANAP) a rozlohou najväčšieho Národného parku Nízke Tatry. Národný park Malá Fatra sa dokonca rozkladá iba na území tohto regiónu. Najprv bol v r. 1967 vyhlásený za druhú chránenú krajinnú oblasť v SR po CHKO Slovenský raj (1964) a od r. 1988 bol kategorizovaný za národný park. Dosiaľ najmladším národným parkom v SR je Národný park Veľká Fatra vyhlásený v r. 2002. Zo štrnástich chránených krajinných oblastí pokrývajú časť územia Žilinského kraja tri oblasti. Z nich CHKO Horná Orava a CHKO Kysuce sa celé rozkladajú iba na území Žilinského kraja.

Tab. 40: Prehľad veľkoplošných chránených území v SR a v Žilinskom kraji k 31.12.2013

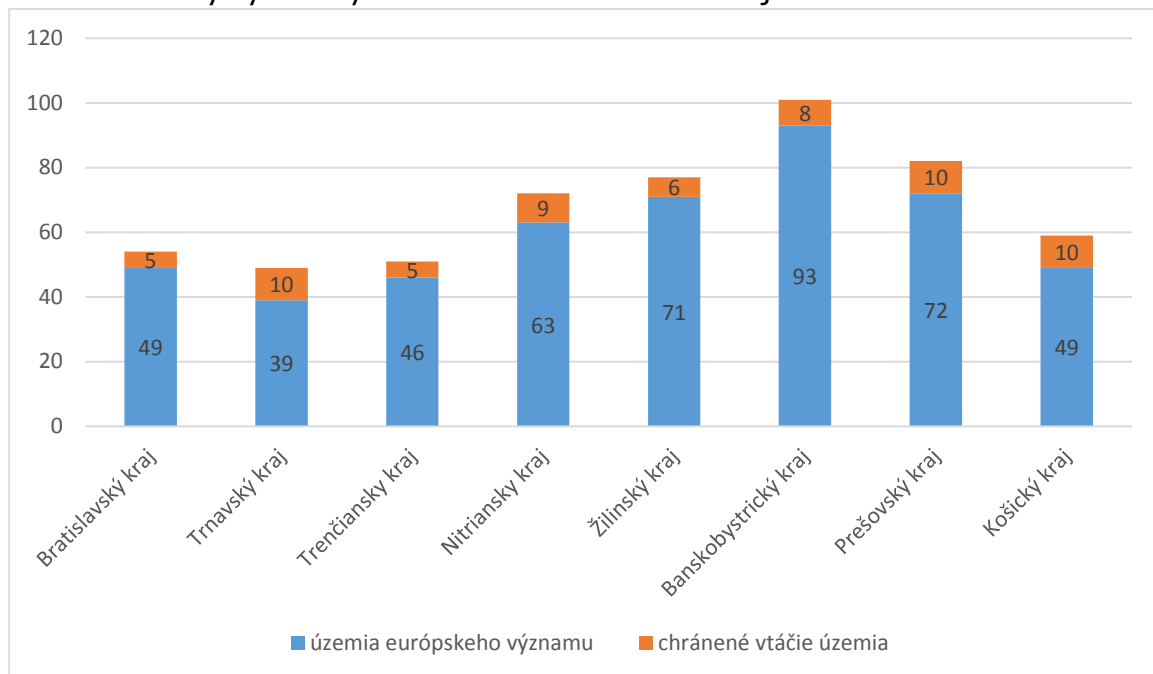
Názov chráneného územia	Kategória	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v kraji
1	2	3	4	5
NP Malá Fatra	NP	3	22630	22630
NP Malá Fatra – OP	OP	2	23262	23262
NP Nízke Tatry	NP	3	72842	48064
NP Nízke Tatry – OP	OP	2	110162	44634
TANAP	NP	3	73800	24984
TANAP – OP	OP	2	30703	16351
NP Veľká Fatra	NP	3	40371	35483
NP Veľká Fatra - OP	OP	2	26133	24505
CHKO Horná Orava	CHKO		58738	58738
	Z toho:	Zóna A/ 5 stupeň	1263	1263
		Zóna B/ 4 stupeň	3356	3356
		Zóna C/ 3 stupeň	14793	14793
		Zóna D/ 2 stupeň	39326	39326
CHKO Kysuce	CHKO	2	65462	53520
CHKO Strážovské vrchy	CHKO	2	30979	7390
Výmera spolu v kraji				359561

Zdroj: ÚPN VÚC v platnom znení

Maloplošné chránené územia v kraji predstavuje 57 národných prírodných rezervácií, 15 prírodných rezervácií, 18 národných prírodných pamiatok, 14 prírodných pamiatok a 17 chránených areálov. Zvláštna pozornosť sa v Slovenskej republike a jej environmentálnom práve venuje ochrane jaskýň a prírodných vodopádov, ktoré sú podľa zákona o ochrane prírody a krajiny prírodnými pamiatkami. Viaceré jaskyne a vodopády majú aj svoje ochranné pásma. V Žilinskom kraji boli vyhlásené ochranné pásma Liskovskej jaskyne (RK), Demänovských jaskýň (LM), Brestovskej jaskyne (TS) a Važeckej jaskyne (LM).

Osobitný význam pre Žilinský kraj má tiež sústava chránených území členských krajín Európskej únie Natura 2000. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Túto sústavu tvoria dva typy území: chránené vtáčie územia a územia európskeho významu. Prvým chráneným vtáčím územím v SR bolo CHVÚ Horná Orava (2006). Porovnanie počtov týchto území NATURA 2000 podľa krajov SR poskytuje obr. 101.

Obr. 101: Počty vyhlásených území NATURA 2000 v krajoch SR v r. 2014

Zdroj: ŠOP SR

V rámci medzinárodných dohovorov platí na území Slovenska niekoľko dôležitých zmlúv a dohovorov, ktoré majú za cieľ výraznejšie zachovanie svetového dedičstva na Zemi. V zmysle Medzinárodnej dohody UNESCO o ochrane významných prírodných krás v rámci programu „Človek a biosféra“ bola v roku 1993 spoločne s Poľskou časťou Tatranského národného parku vyhlásená Biosférická rezervácia Tatry.

V zmysle Dohovoru o mokradiach, majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva (Ramsarský dohovor) boli v Žilinskom kraji zapísané do zoznamu ramsarských lokalít nasledujúce územia: Mokrade Turca, Mokrade Oravskej kotliny, Rieka Orava a jej prítoky, Jaskyne Demänovskej doliny.

Osobitnou odbornou organizáciou s celoslovenskou pôsobnosťou, zameranou najmä na zabezpečovanie úloh na úseku ochrany prírody a krajiny vrátane správy jaskýň je Štátna ochrana prírody SR, ktorá sa člení na riaditeľstvá, regionálne centrá ochrany prírody, správy CHKO a správy NP. Územie Žilinského kraja patrí pod správy regionálnych centier ochrany prírody vo Varíne, Námestove, Banskej Bystrici a Tatranskej Štrbe.

2.2.2 Charakteristika stavu vybavenosti a obsluhy Žilinského kraja

2.2.2.1 Región Horné Považie – stručná charakteristika regiónu

Región Horné Považie sa rozkladá na ploche 1 097 km² v Žilinskej kotline odvodňovanej riekami Rajčianka, Varínka, Kysuca a Váh a obkolesenej na východe Malou Fatrou, na severe Javorníkmi a Kysuckou vrchovinou a na juhozápade Strážovskými vrchmi a Súľovskými vrchmi. Región bol v stredoveku súčasťou Trenčianskej župy. Dnes región tvoria dva okresy – Žilina a Bytča.

V regióne žilo v r. 2013 viac ako 186 tis. obyvateľov v 4 mestách a 61 obciach. Demografický vývoj za dekádu 2004 – 2013 poukazuje na postupný prírastok obyvateľstva regiónu najmä vďaka kladnému migračnému saldu. Dôvodom je aj viac pracovných príležitostí a lepšie mzdové podmienky než v ostatných častiach Žilinského kraja. Centrom regiónu je jedno prirodzené regionálne centrum, okresné mesto Žilina, centrum prvej skupiny, ktoré spolu s desiatimi okolitými obcami vytvára funkčnú mestskú oblasť. Podľa platnej koncepcie územného rozvoja SR je Žilina súčasťou žilinsko – martinského ťažiska osídlenia prvej úrovne. Obe mestá ležia na žilinsko – podtatranskej rozvojovej osi 1. stupňa. Do Žiliny tiež siaha rozvojová povážská os 1. stupňa z Bratislavy a žilinsko – kysucká rozvojová os vedúca od hranice s ČR cez Čadcu. Charakter rozvojových osí tretieho stupňa majú ešte žilinská rozvojová os v línii Žilina – Varín – Terchová a rajecká rozvojová os v línii Žilina – Rajec.

Ekonomika regiónu je sústredená najmä v meste Žilina a jeho okolí. Okresu patrila v r. 2011 v meraní regionálneho indexu podnikateľského prostredia 8. priečka v SR, čo bol vysoko nadpriemerný výsledok voči ostatným okresom Žilinského kraja. Sú tu sústredené podniky zo všetkých odvetví, pričom ich počet presahuje tretinu všetkých podnikov Žilinského kraja. Aj v prepočte na tisíc obyvateľov okresu presahuje počet podnikov vysoko priemer kraja. Nachádzajú sa tu až piati zamestnávateľia s počtom zamestnancov nad 1 000, jeden z nich (KIA Motors Slovakia, s.r.o.) dokonca až nad 3 000, čo dokladuje, že Žilina má rolu centra zamestnanosti nielen v okresnom ale celoregionálnom meradle. Miera evidovanej nezamestnanosti je v okrese Žilina dlhodobo pod celokrajským priemerom, kým v okrese Bytča, ktorý nedisponuje veľkým počtom významnejších zamestnávateľov, sa miera evidovanej nezamestnanosti pohybuje nad celokrajským priemerom. Vďaka svojej polohe je región tiež významným dopravným a logistickým centrom.

Výskum a inovácie sú sústredené najmä v Žiline, ktorá je tiež sídlom Žilinskej univerzity a jej siedmich fakúlt. Zameranie výskumu a vývoja na oblasť dopravy, logistiky a informačných a komunikačných technológií vychádza aj z dobrej vedeckej bázy, ktorú produkuje táto inštitúcia. Prejavuje sa aj v zvýšenom počte podnikov v odvetví informácií a komunikácie a odvetví vedeckých, odborných a technických činností v okrese Žilina voči ostatným odvetviam Žilinského kraja. Budovaná infraštruktúra pre výskum a inovácie v rámci univerzity ešte viac zvýši potenciál regiónu v tejto oblasti a podporí jeho

etablovanie ako jedného z troch centier výskumu a inovácií v SR, spolu s Bratislavou a Košicami.

Región je pripojený na diaľnicu D1, ostáva ale výzvou dobudovanie diaľničného prepojenia na východ (D1) a sever (D3), ktoré po plánovanom dokončení v programovom období 2014 – 2020 posilní potenciál Žiliny stať sa významným priemyselným, obchodným a logistickým centrom nielen v rámci kraja, ale aj na národnej a medzinárodnej úrovni (najmä v rámci územia EZÚS TRITIA). Dobudovanie zriaďovacej stanice v Tepličke nad Váhom a výstavba terminálu intermodálnej prepravy prirodzene súvisia s touto funkčnou úlohou tohto územia. Tomu zodpovedá aj modernizácia železničnej trate č. 106, ktorej niektoré úseky už boli zrekonštruované na zvýšenú traťovú rýchlosť, iné budú zrekonštruované v rámci nastávajúceho programového obdobia. Ako regionálne centrum zamestnanosti musí Žilina tiež plniť úlohu funkčného centra mobility pracovnej sily, čomu zodpovedá potreba ďalších investícií do zvyšovania atraktivity verejnej osobnej dopravy a tiež nemotorovej dopravy. V neposlednom rade je tento región jediným regiónom v Žilinskom kraji s letiskom vhodným pre medzinárodnú dopravu cestujúcich, ktorého rozvoj v prípade konjunktúry hospodárstva môže podporiť aj ekonomický rozvoj a medzinárodné linky ostatného územia kraja.

Plnohodnotné spektrum zariadení sociálnej infraštruktúry (najmä v okrese Žilina) reflektuje dopyt po sociálnych službách v tomto území, ktorý bude vďaka demografickému vývoju a starnutiu populácie v budúcnosti ešte narastať. Počet hospitalizácií na počet obyvateľov v regióne nedosahuje priemer kraja a priemerná dĺžka hospitalizácie je iba o málo vyššia od priemeru kraja. Napriek tejto skutočnosti je potrebné ďalej rozvíjať služby zdravotnej starostlivosti, a to aj z dôvodu skutočnosti, že územie mesta Žilina a jeho najbližšieho okolia často čelí zníženej kvalite ovzdušia.

V regióne pôsobia tri centrá odborného vzdelávania a prípravy. Prvým z nich je Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre elektrotechniku pri Strednej odbornej škole elektrotechnickej v Žiline. Škola je centrom pre elektrotechniku so zameraním na oblasť silnoprúdovej elektrotechniky. Druhým je Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre automobilový priemysel pri Dopravnej akadémii Žilina. Ako tretie pôsobí v regióne Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre stavebníctvo pri Strednej odbornej škole stavebnej v Žiline. Škola má dlhoročnú tradíciu v príprave stavebných odborníkov od klasických stavbárskych remesiel až po špeciálne technické odbory.

Významné zdroje podzemných aj povrchových vôd sa nachádzajú najmä v okrese Žilina. Okres Žilina má nadpriemernú pripojenosť domácností na verejný vodovod aj verejnú kanalizáciu, rezervy v pripojení na vodovod a verejnú kanalizáciu má najmä okres Bytča, ktorý sa u týchto ukazovateľov v r. 2013 nachádzal na chvoste v rámci Žilinského kraja. V regióne je viacero lokalít vhodných pre rozvoj cestovného ruchu spojeného prevažne s horským terénom. V prípade Rajeckej doliny tiež s potenciálom využitia termálnych vôd. Viacero pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón dokladuje kultúrno – historický potenciál cestovného ruchu, ku ktorému tiež prispieva spektrum pamäťových a fondových inštitúcií v území. Vidiecke územie má potenciál pre kreatívnu ekonomiku aj vďaka dobre

udržiavaným tradíciám a zvykom, osobitne vnímaným v Terchovskej doline, ale nielen v nej. Podpore vidieka a cestovného ruchu sa venujú dve oblastné organizácie cestovného ruchu, ktoré sú tiež členmi Krajskej organizácie cestovného ruchu Žilinský turistický kraj, a jedna miestna akčná skupina.

2.2.2.1.1 Okres Bytča

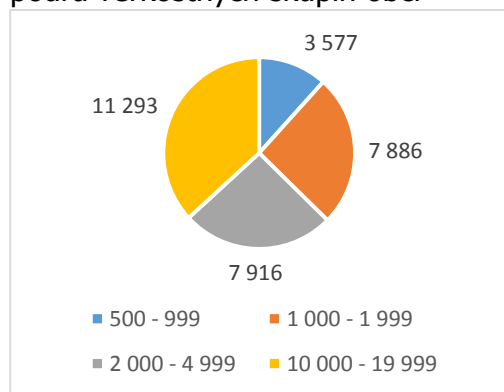
S rozlohou 281,57 km² je okres Bytča druhým najmenším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 4,1% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Bytča 30 672 obyvateľov. To ho radí na predposledné miesto medzi okresmi Žilinského kraja s podielom 4,4% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota zaľudnenia činila 120 obyvateľov/km².

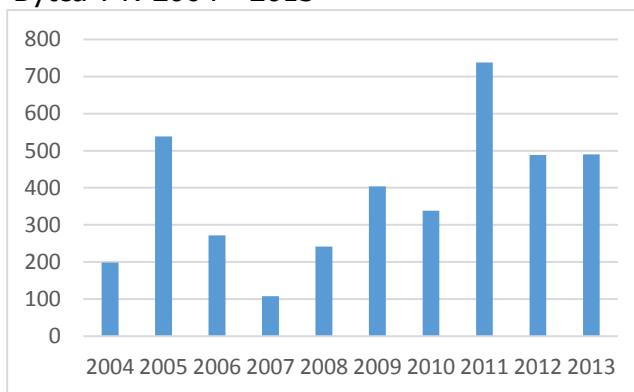
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a jedenástich obciach. Vyše 50% z nich žije v siedmich obciach s veľkosťou od 1 000 do 4 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 36,8% obyvateľov. V dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres pravidelný celkový prírastok obyvateľstva. Hoci úmrtnosť obyvateľstva bola v niektorých rokoch vyššia než pôrodnosť, deficit bol vždy vykompenzovaný prírastkom spôsobeným migráciou obyvateľstva.

Obr. 102: Obyvateľstvo okresu Bytča podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 103: Celkový prírastok obyvateľov okresu Bytča v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese bolo v r. 2013 evidovaných 410 podnikov, čo bol iba 2,3% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. Aj v prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese iba 13,4 podnikov, čo je podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 385 z nich (93,9%) má 1 - 19 zamestnancov, jeden podnik je evidovaný v kategórii 500 – 999 zamestnancov.

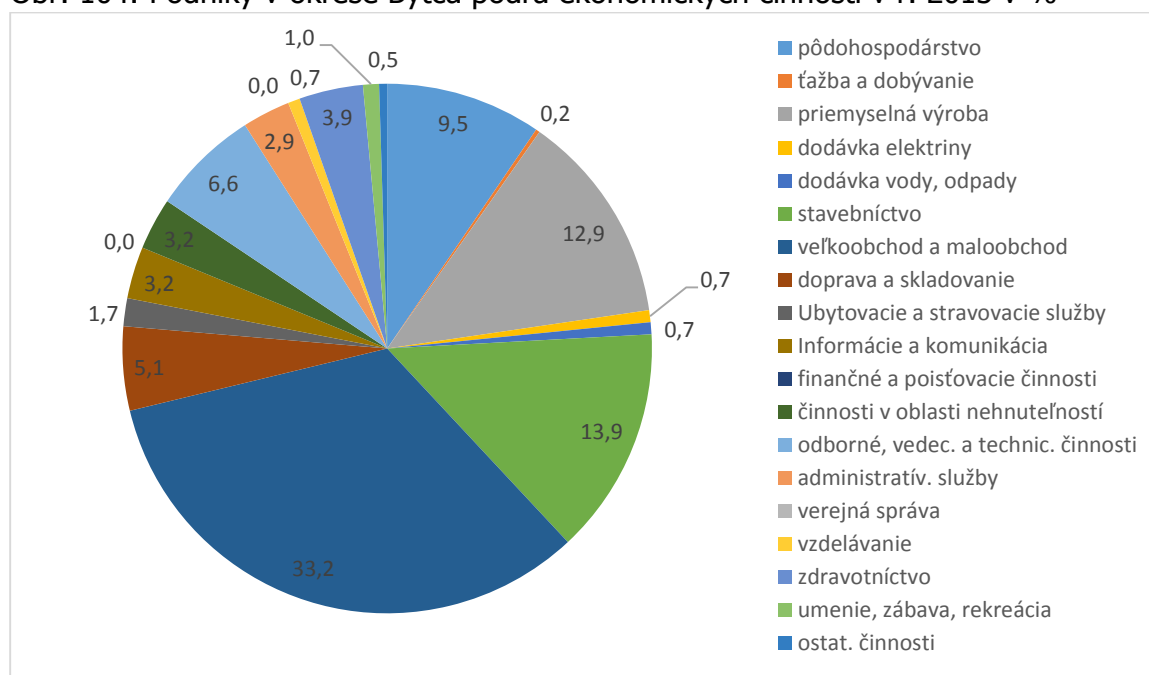
Tab. 41 Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
KINEX, a.s. OK	500-999	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
PRODCEN, s.r.o.	250-499	Výroba dvíhacích a manipulačných zariadení
TRW Automotive (Slovakia), s.r.o. – závod Bytča	150 - 249	výroba dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá a iné dopravné prostriedky
Leader Gasket of Slovakia s.r.o.	100-149	Výroba ostatných kovových výrobkov i. n.
LS Intertank Slovakia, s.r.o.	50-99	Nákladná cestná doprava
KINEX BEARINGS, a.s.	50-99	Veľkoobchod s ostatnými strojmi a zariadeniami
TECHNOMETAL, spol. s r.o.	50-99	Výroba kancelárskeho nábytku a nábytku do obchodov
Pivovar Popper, s.r.o.	50-99	Veľkoobchod s nápojmi
PREMAT, s.r.o.	50-99	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
Poľnohospodárske družstvo PREDMIER, družstvo	50-99	Chov dojníc

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk/ vlastné zistenia

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Mesto Bytča (150 - 199), Detský domov Bytča (50 - 99) a Základná škola Bytča (50 - 99). Spoločnosť LEMONT - SLOVAKIA ŽILINA, spol. s r.o., ktorá má sídlo v okrese Bytča, má svoju prevádzku v meste Žilina, preto v tab. 41 nie je uvedená.

Obr. 104: Podniky v okrese Bytča podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Bytča PRODCEN, s.r.o. (1 758 831 Eur), DHOLLANDIA CENTRAL EUROPE s.r.o. (702 185 EUR), Fagus SK, s.r.o. (233 412 Eur), Premat, s.r.o. (203 045 Eur) a KINEX BEARINGS, a.s. (105 963 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má okres Bytča percentuálne viac podnikov v odvetví pôdohospodárstva, priemyselnej výroby, stavebníctva a dopravy a skladovania. Naopak podpriemernú úroveň voči kraju vykazuje podiel veľkoobchodu a maloobchodu, ubytovacích a stravovacích služieb, činností v oblasti nehnuteľností a vedeckých, odborných a technických činností na celkovom počte podnikov v okrese.

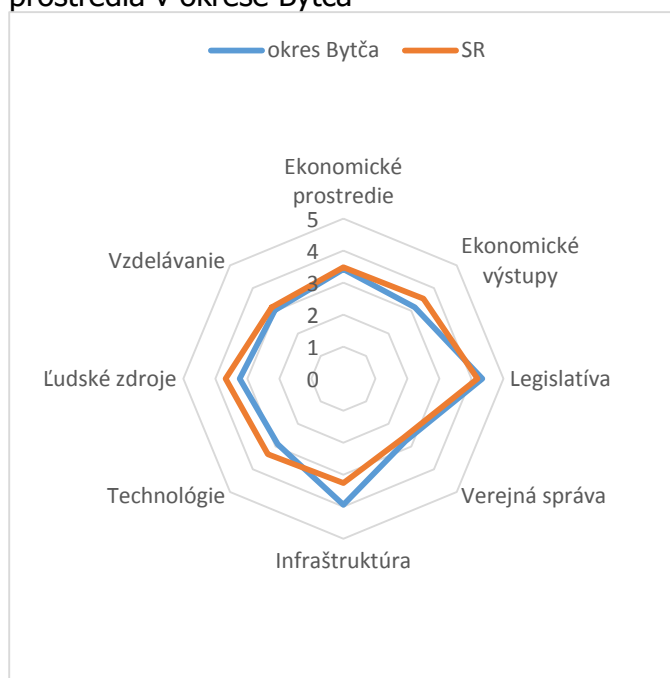
V desaťročí 2004 – 2013 došlo k nárastu miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Bytča o 1,3 percentuálneho bodu. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Bytča bola v sledovanej dekáde neustále nad priemerom Žilinského kraja, pričom rozdiel medzi týmito dvomi hodnotami bol v priemere 3,2% v neprospech miery nezamestnanosti v Bytči.

Tab. 42: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Bytča v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Bytča	14,4	12,8	8,7	7,4	8,8	15,8	14,9	15,2	16,6	15,7

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 105: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Bytča

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Bytča 43. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 7. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Troma uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, úroveň konkurencie v priemysle a byrokracia a prietahy v konaní na úradoch. Troma najväčšími nevýhodami boli vnímanie nezamestnanosti, spravodlivosť výberu zamestnancov vo firmách a dostupnosť finančných a kapitálových zdrojov.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Bytča a jeho okolí sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd, čo dokladujú dve chránené vodohospodárske oblasti. Na hranici okresu Bytča a okresu Považská Bystrica sa nachádza CHVO Strážovské vrchy a severná časť okresu Bytča spadá do územia CHVO Beskydy a Javorníky.

V r. 2011 bolo z verejného vodovodu zásobovaných 16 631 obyvateľov v 7 obciach okresu, čo činilo 53,36% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Tento stav zďaleka nedosahoval priemer Žilinského kraja, ktorý vykázal v rovnakom období 82,22%. V medziokresnom porovnaní v rámci kraja patrila okresu Bytča posledná priečka. Výhládová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Bytča je 76 l/s. Podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja táto kapacita nemusí pre okres v budúcnosti postačovať. Deficit bude v prípade potreby riešený povrchovým odberom vody z vodárenskej nádrže Nová Bystrica.

Tab. 43: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Bytča v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
37,4	52	51	77	58	87

Zdroj: OÚ Žilina

Kým v Žilinskom kraji bolo v r. 2011 pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov, v okrese Bytča to bolo iba 30,3% zo všetkých obyvateľov okresu. Tento stav by mala zlepšiť aj realizácia projektu „Zásobovanie vodou, odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd v okrese Bytča“, ktorého realizácia sa začala v júli 2014.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Bytča prechádzajú oba dopravné koridory základnej siete TEN – T, Balticko – jadranský koridor a Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 3,436 km/tis. obyvateľov, čo je nadpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 44: Cestná infraštruktúra v okrese Bytča v r. 2013

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	26,996	km
Trasy "TEM"	9,162	km
Diaľnice	9,162	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	25,533	km
Cesty II. triedy	29,782	km
Cesty III. triedy	41,442	km
Hustota cestnej siete	0,38	km/km ²
	3,436	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese uvádza tabuľka 45. V roku 2014 bolo v okrese 24 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 2,74% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 82,6% v r. 2009 na 83,5% v r. 2011, čo je ale stále pod priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 45: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Bytča

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	15
Špeciálne MŠ	1
ZŠ	12
Špeciálne ZŠ	1
ZUŠ	1
Gymnázia	1
SOŠ	1
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	0

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov vykázal okres Bytča nadpriemernú úroveň v SR v r. 2012, a to u matematiky aj slovenského jazyka a literatúry.

Ďalšie vzdelávanie poskytovalo k 31.12.2013 v tomto okrese 21 poskytovateľov.

Sociálna infraštruktúra

Medzi najvýznamnejších poskytovateľov sociálnych služieb v okrese patrí Domov sociálnych služieb, zariadenie podporovaného bývania a zariadenie núdzového bývania Lúč Žilina s organizačnou zložkou v Bytči – Hrabovom, ktorá zabezpečuje služby domova sociálnych služieb a špecializovaného zariadenia. Zo zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti miest a obcí sú významnejšie zariadenia v Bytči, Štiavniku a Petroviciach zabezpečujúce sociálne služby na úseku domova sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov, či denného stacionáru. Neverejní poskytovatelia nezabezpečujú v okrese žiadnu sociálnu službu s výnimkou jedného poskytovateľa opatrovateľskej služby.

Tab. 46: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Bytča

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	2	2	9
Domov sociálnych služieb TPF	1	1	20
Domov sociálnych služieb AF			
Špecializované zariadenie CPF			
Špecializované zariadenie AF			
Zariadenie pre seniorov CPF	3	3	92
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň			
Denný stacionár	1	1	10
Zariadenie opatrovateľskej služby	1	1	14
SPOLU		8	145

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Bytča sa nenachádza žiadne zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 4 923 obyvateľov okresu, čo je 160,7 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o nižšiu hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 6,8 dňa, čo je mierny nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dňa.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 52 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 31 ambulancií prvého kontaktu), 1 lekárska

služba prvej pomoci a 6 lekární a výdajní zdravotných pomôcok. Služby agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti v tomto okrese zabezpečuje ADOS LH, s.r.o. so sídlom v Žiline.

Tab. 47: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Bytča k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Bytča	13	6	3	9	31

Zdroj: ŽSK

Tab. 48: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Bytča k 31.12.2012

okres Bytča	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	10		1	4	1	1	3
všeobecný lekár pre deti a dorast	7			2	3	2	
gynekológ	3			1	2		
stomatológ	9	1		2	3	3	
SPOLU	29	1	1	9	9	6	3

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Bytča sa v r. 2013 ubytovalo iba 785 hostí, čo z neho robí najmenej navštevovaný okres v Žilinskom kraji s podielom 0,1% zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Bytča došlo k poklesu návštevnosti na 78,5% stavu z predchádzajúceho roka, čo bol najväčší prepád návštevnosti v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu to znamenalo 25,6 hostí, kým počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Bytča činil až 45,9%, čo bolo najviac zo všetkých okresov Žilinského kraja. Index počtu domácich návštevníkov okresu Bytča v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 72, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Bytča v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 87,8, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Bytča toto číslo dosiahlo hodnotu iba 1,9 noci, čím sa okres spolu s okresom Kysucké Nové Mesto zaradil na posledné miesto medzi okresmi Žilinského kraja.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Bytča sa nenachádza žiadna pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza pamiatková zóna Bytča, vyhlásená v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 49. Patrí medzi ne aj unikátny renesančný sobášny palác v Bytči, nachádzajúci sa v areáli Bytčianskeho zámku, dnes sídla Štátneho archívu v Bytči s územnou pôsobnosťou pre celý Žilinský kraj.

Tab. 49: Národné kultúrne pamiatky v okrese Bytča

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	2
Obec, mesto (samospráva)	11
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	21
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s.	11
Štát. hosp. organizácia	12
Poľnoh. družstvo	1
Nevysporiadané vlast. vzťahy	1
Rozpočtová organizácia	3

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

V okrese Bytča sa nenachádza žiadny národný park. Jeho územie zasahujú dve veľkoplošné chránené územia. Južnú časť územia pokrýva CHKO Strážovské vrchy, severnú časť pokrýva CHKO Kysuce. Na území okresu sa nachádzajú 3 maloplošné chránené územia a 4 územia európskeho významu. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Strážovské vrchy, ktoré je súčasťou CHKO Strážovské vrchy.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je 131,10 km², čo je cca 46,5% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Bytča patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Tab. 50: Veľkoplošné chránené územia v okrese Bytča – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
CHKO	Kysuce	2	65462	10252
CHKO	Strážovské vrchy	2	30979	2858
Spolu v okrese				13110

Tab. 51: Maloplošné chránené územia v okrese Bytča – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Súľovské skaly	5	543,23	281,77	-
PP	Súľovský Hrádok, Šarkania diera	4	16,2800	-	-
Spolu v okrese			559,51	281,77	-

Tab. 52: Chránené vtáčie územia v okrese Bytča – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 028	Strážovské Vrchy	Hlboké nad Váhom, Hrabové, Jablonové, Maršová, Predmier, Súľov-Hradná	58673,08	2742,50
Spolu v okrese				2742,50

Tab. 53: Územia európskeho významu v okrese Bytča – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0256	Strážovské vrchy	CHKO Strážovské vrchy	31346,91
SKUEV0642, SKUEV0643, SKUEV0644,	Javornický hrebeň, Ráztocké penovcové pramenisko, Petrovička,	CHKO Kysuce	

2.2.2.1.2 Okres Žilina

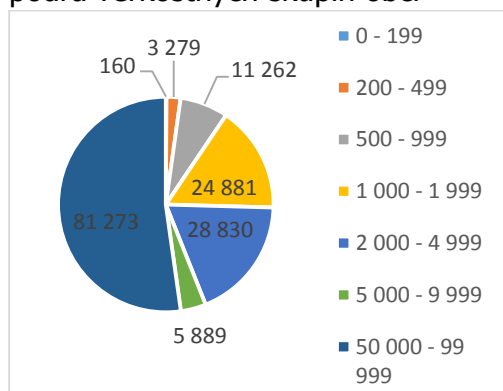
S rozlohou 815,08 km² je okres Žilina druhým najrozsiahljším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 12% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Žilina 155 574 obyvateľov, čo ho radí na prvé miesto medzi okresmi Žilinského kraja s podielom 22,5% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota obyvateľstva činila 190,9 obyvateľov/km², čo je druhá najvyššia hustota v rámci kraja.

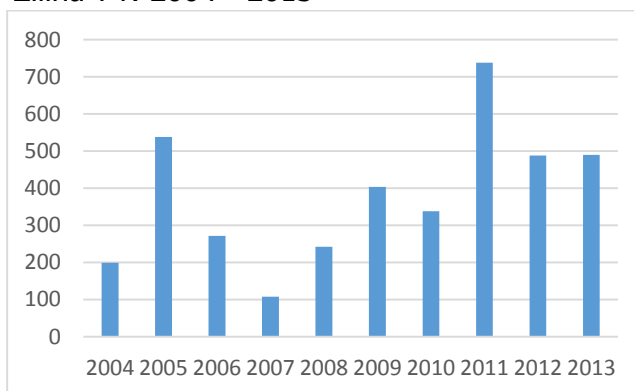
Obyvatelia okresu žijú v 3 mestách a 50 obciach. 57,9% obyvateľov okresu tvorí mestské obyvateľstvo. V dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres pravidelný celkový prírastok obyvateľstva. Hoci úmrtnosť obyvateľstva bola v dvoch rokoch vyššia než pôrodnosť, deficit bol vždy vykompenzovaný prírastkom spôsobeným migráciou obyvateľstva.

Obr. 106: Obyvateľstvo okresu Žilina podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 107: Celkový prírastok obyvateľov okresu Žilina v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese bolo v r. 2013 evidovaných 6 336 podnikov, čo bol 36,2% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 40,7 podnikov, čo je vysoko nadpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 6 038 z nich (95,3%) má 1 - 19 zamestnancov, 5 podnikov je evidovaných v kategórii 500 – 999 zamestnancov a ďalších 5 podnikov spadá do veľkostnej kategórie 1 000+ zamestnancov.

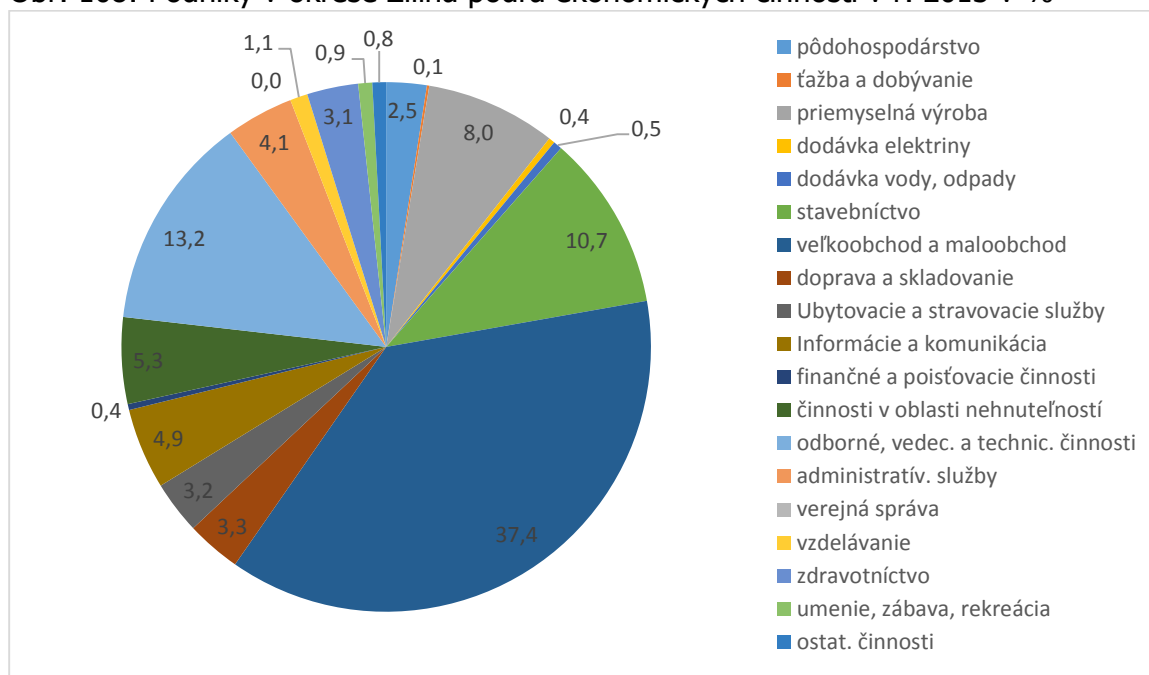
Tab. 54 Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamestnan. - interval	Činnosť
KIA Motors Slovakia s.r.o.	3000-3999	Výroba motorových vozidiel
Mobis Slovakia s.r.o.	1000-1999	Výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá
Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina	1000-1999	Činnosti nemocníc
VÁHOSTAV - SK, a.s.	1000-1999	Výstavba ciest a diaľnic
Stredoslovenská energetika, a.s.	1000-1999	Predaj elektriny
COOP Jednota Žilina, spotrebné družstvo	500-999	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
SUNGWOO HITECH Slovakia s.r.o.	500-999	Výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá
Prima banka Slovensko, a.s.	500-999	Ostatné peňažné sprostredkovanie
Slovenská autobusová doprava Žilina, a.s.	500-999	Mestská alebo prímestská osobná pozemná doprava
Zberné suroviny a.s.	500-999	Veľkoobchod s odpadom a šrotom

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Žilinská univerzita v Žiline (1000 - 1999), či Mesto Žilina (250 - 499).

Obr. 108: Podniky v okrese Žilina podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Žilina Kia Motors Slovakia s.r.o. (83 452 000 Eur), Stredoslovenská energetika – Distribúcia, a.s. (18 227 000 Eur), Stredoslovenská energetika, a.s. (6 278 000 Eur), Mobis Slovakia s.r.o. (2 026 000 Eur) a DONGHEE Slovakia s.r.o. (1 512 893 Eur). Ďalšie štyri podniky (HYSCO SLOVAKIA, s.r.o., KLINICKÁ BIOCHÉMIA s.r.o., Kofola a.s. CARMEL Auto, s.r.o.) mali priznanú daň za r. 2013 vyššiu ako 1 mil. Eur.

Voči priemeru Žilinského kraja má okres Žilina percentuálne viac podnikov v odvetví informácie a komunikácia a tiež v odvetví vedeckých, odborných a technických činností. Podiel podnikov v odvetví pôdohospodárstva a priemyselnej výroby je v okrese naopak nižší, než je krajský priemer.

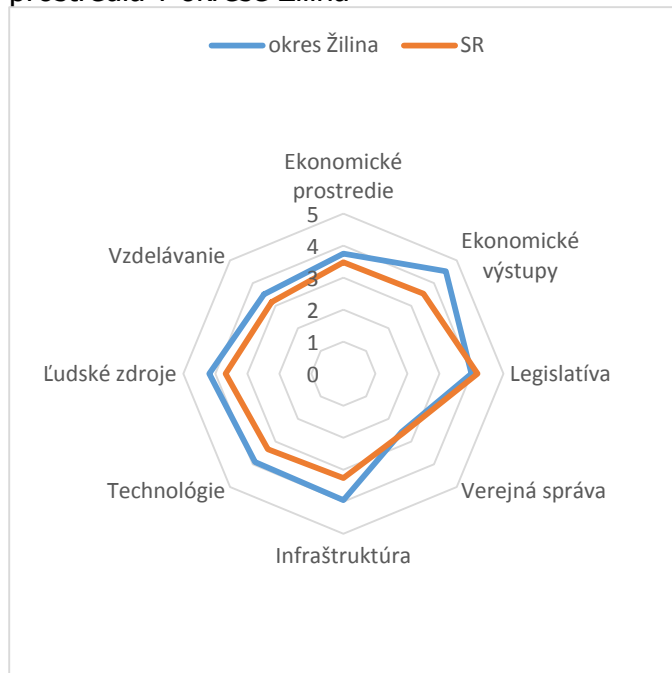
V desaťročí 2004 – 2013 došlo k nárastu miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Žilina o 1,5 percentuálneho bodu. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Žilina bola v sledovanej dekáde neustále pod priemerom Žilinského kraja, pričom rozdiel medzi týmito dvomi hodnotami bol v priemere 2,7% v prospech miery nezamestnanosti v Žiline.

Tab. 55: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Žilina v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Žilina	8,0	6,3	4,6	3,4	3,9	7,4	8,4	9,4	9,9	9,5

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 109: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Žilina

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Žilina 8. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 1. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli vplyv polohy okresu na podnikanie, rozvojový potenciál okresu a vnímanie nezamestnanosti. Tromi najväčšími nevýhodami boli vplyv korupcie na rozhodnutia úradov, vymožitelnosť práva na okresnom súde a byrokracia a prieťahy v konaní na úradoch.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Žilina a jeho okolí sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd, čo dokladujú dve chránené vodohospodárske oblasti. Do južnej časti okresu Žilina zasahuje CHVO Strážovské vrchy a časť územia na severe okresu zaspadá do územia CHVO Beskydy a Javorníky. Výdatné sú najmä pramene a vrt v oblasti Fačkova (84 l/s), vrty Lietava, Lietavská Svinná (120 l/s) a zdroje Teplička (160 l/s).

V r. 2011 bolo z verejného vodovodu zásobovaných 143 235 obyvateľov v 44 obciach okresu, čo činilo 88,12% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Tento stav presahoval priemer Žilinského kraja, ktorý vykázal v rovnakom období 82,22%. Výhládová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Žilina je 486 l/s. Podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja táto kapacita nemusí pre okres v budúcnosti postačovať. Deficit bude v prípade potreby riešený povrchovým odberom vody z vodárenskej nádrže Nová Bystrica.

Tab. 56: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Žilina v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
413	537	456	592	485	680

Zdroj: OÚ Žilina

72,1% obyvateľov okresu Žilina pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 mierne presahovalo priemer Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. V r. 2010 – 2012 bol v tomto okrese zrealizovaný projekt „Verejná kanalizácia Rajec – rekonštrukcia stokovej siete a ČOV“. Ďalšie zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd sa dosiahne úspešným ukončením projektov „S ČOV Žilina - intenzifikácia“ a „Žilina -Trnové – kanalizácia“.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Žilina prechádzajú oba dopravné koridory základnej siete TEN – T, Balticko – jadranský koridor a Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 2,082 km/tis. obyvateľov, čo je podpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 57: Cestná infraštruktúra v okrese Žilina v r. 2013

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	37,257	km
Trasy "TEM"	37,257	km
"TEN-T" koridory		km
Diaľnice	9,736	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	77,739	km
Cesty II. triedy	53,781	km
Cesty III. triedy	184,727	km
Hustota cestnej siete:	0,406	km/km ²
	2,082	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

V roku 2014 bolo v okrese 457 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to až 9,10% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 85,1% v r. 2009 na 87,9% v r. 2011, čo je viac než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 58: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Žilina

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	76
Špeciálne MŠ	3
ZŠ	53
Špeciálne ZŠ	5
ZUŠ	6
Gymnázia	9
SOŠ	17
Konzervatóriá	1
Špeciálne SŠ	3

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal okres Žilina vždy nadpriemernú úroveň voči priemeru SR u matematiky aj u slovenského jazyka a literatúry.

V Žiline má sídlo Žilinská univerzita so siedmimi fakultami. V r. 2013 – 2014 prechádza komplexnou akreditáciou za účelom jej zaradenia medzi univerzitné vysoké školy. Svoje detašované pracovisko tu má tiež Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a svoje konzultačné stredisko tu má Paneurópska vysoká škola. Ďalšie vzdelávanie poskytovalo k 31.12.2013 v tomto okrese 21 poskytovateľov.

Sociálna infraštruktúra

Medzi najvýznamnejšie zariadenia sociálnych služieb v okrese patrí sedem zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja zabezpečujúcich služby na úsekoch zariadenia pre seniorov, špecializovaného zariadenia, domova sociálnych služieb, zariadenia núdzového bývania, zariadenia podporovaného bývania a domova na polceste. Mimo viacerých lokalít v Žiline sa ich objekty nachádzajú aj v Tepličke nad Váhom a Turí. Mestá a obce poskytujú sociálne služby na úseku domova sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov, denného stacionára, strediska osobnej hygieny, denného centra, prepravnej služby, spoločného stravovania. Široké spektrum sociálnych služieb tiež zabezpečujú neverejní poskytovatelia vrátane prevádzky domovov sociálnych služieb a zariadení pre seniorov v Žiline, Rudine a Varíne, či útulku a zariadenia núdzového bývania v Rajeckých Tepličiach. Nechýba ani denný stacionár a nocľaháreň v Žiline.

Tab. 59: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Žilina

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	10	12	389
Domov sociálnych služieb TPF	2	3	11
Domov sociálnych služieb AF	4	5	69
Špecializované zariadenie CPF	6	7	211
Špecializované zariadenie AF	1	2	55
Zariadenie pre seniorov CPF	11	11	305
Zariadenie podporovaného bývania	4	4	22
Zariadenie núdzového bývania	2	2	19
Domov na pol ceste	1	1	8
Útulok	2	2	52
Krízové stredisko	2	3	46
Resocializačné stredisko	0	0	0
Nocľaháreň	1	1	25
Denný stacionár	4	4	117
Zariadenie opatrovateľskej služby	0	0	0
SPOLU	50	57	1329

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

Ústavnú zdravotnú starostlivosť v okrese Žilina zabezpečuje Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina. Celkový počet lôžok v nemocnici je 715, z toho 603 akútnych a 112 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 29 067 obyvateľov okresu, čo je 187,1 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o nižšiu hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 7,0 dní, čo je nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dňa.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 570 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 203 ambulancií prvého kontaktu), 4 lekárske služby prvej pomoci, 61 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 8 agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 60: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Žilina k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Žilina	61	35	20	87	203

Zdroj: ŽSK

Tab. 61: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Žilina k 31.12.2012

okres Žilina	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	59		10	15	21	7	6
všeobecný lekár pre deti a dorast	37		5	9	14	6	3
gynekológ	19		2	6	6	2	3
stomatológ	85	8	14	11	30	11	11
SPOLU	200	8	31	41	71	26	23

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Žilina sa v r. 2013 ubytovalo 170 758 hostí, čo z neho robí druhý najnavštevovanejší okres v Žilinskom kraji s podielom 20,8% zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Žilina došlo k nárastu návštevnosti o 3,4% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu to znamenalo 1 097,6 hostí, kým počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Žilina činil 33,2%. Index počtu domácich návštevníkov okresu Žilina v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 102,9, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Žilina v porovnaní s rokom 2012 dosiahol

hodnotu 104,4, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Žilina toto číslo dosiahlo hodnotu iba 2,5 nocí, čím sa okres zaradil do priemeru medzi okresmi Žilinského kraja. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0, pričom väčšina okresov vykazuje hodnoty medzi 2 až 3 nocami na jedného návštevníka.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Žilina sa nachádza pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany vyhlásená v r. 1977 a mestská pamiatková rezervácia Žilina vyhlásená v r. 1987. V okrese sa tiež nachádza pamiatková zóna Rajec, vyhlásená v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 62. Do zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO bola zapísaná Terchovská muzika.

Tab. 62: Národné kultúrne pamiatky v okrese Žilina

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	32
Obec, mesto (samospráva)	26
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	50
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	127
Štát. hosp. organizácia	5
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	7
Nevysporiadané vlast. vzťahy	7
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	4
Vlastníctvo zahraničných subjektov	2

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Územie okresu Žilina zasahuje 1 národný park a 2 chránené krajinné oblasti. Taktiež sa tu nachádza 22 maloplošných chránených území a 9 území európskeho významu. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Malá Fatra, ktoré je súčasťou NP Malá Fatra a Chránené vtáčie územie Strážovské vrchy, ktoré je súčasťou CHKO Strážovské vrchy.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 249,28 km², čo je cca 30,6% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Žilina patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Tab. 63: Veľkoplošné chránené územia v okrese Žilina – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Malá Fatra	3	22630	8422
Ochranné pásmo NP	NP Malá Fatra – OP	2	23262	10355
CHKO	CHKO Kysuce	2	68997	1619
CHKO	CHKO Strážovské vrchy	2	30979	4532
Spolu v okrese				24928

Tab. 64: Maloplošné chránené územia v okrese Žilina – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Kozol, Krivé, Prípor, Starý hrad, Suchý, Tiesňavy, Veľká Bránica, Suchý, Kľak, Rozsutec, Chleb	5	3233,84	-	2968,42
PR	Čierna Lutiša, Slnéčné skaly, Šujské rašelinisko, Brodnianka, Rochovica	5,4	185,21	87,32	170,57
PP	Domašínsky meander, Hričovská skalná ihla, Hričovské rify, Krasniansky luh, Poluvsianska skalná ihla, Turská skala	5,4	102,74	-	102,74
CHA	Hate	4	0,58	-	0,58
Spolu v okrese			3521,53	87,32	3242,31

Tab. 65: Chránené vtáčie územia v okrese Žilina – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Horná Tižina, Terchová, Belá, Varín, Krasňany, Dolná Tižina, Strečno, Stráňavy, Nezbudská Lúčka, Višňové, Turie, Poluvsie nad Rajčankou, Stránske, Kunerad, Kamenná Poruba, Ďurčiná, Dolná Tižina, Fačkov, Rajec, Rajecká Lesná	66228,06	28947,36
SKCHVU 028	Strážovské Vrchy	Babkov, Čičmany, Fačkov, Hričovské Podhradie, Lietava, Paština Závada, Peklina, Podhorie, Veľká Čierna	58673,08	4962,96
Spolu v okrese				33910,32

Tab. 66: Územia európskeho významu v okrese Žilina – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0288	Kysucké Beskydy	CHKO Kysuce	13756,91
SKUEV0256	Strážovské vrchy	CHKO Strážovské vrchy	
SKUEV0221, SKUEV0239, SKUEV0240, SKUEV0252, SKUEV0255, SKUEV0665, SKUEV0667	Varínka, Kozol, Kľak, Malá Fatra, Šujské rašelinisko, Strečnianske meandre Váhu, Slnčné skaly	NP Malá Fatra	

2.2.2.2 Región Kysuce – stručná charakteristika regiónu

Región Kysuce s rozlohou 934 km² je zo všetkých historických regiónov Žilinského kraja najmenším. Zo severu je ohraničený Kysuckými Beskydami a Turzovskou vrchovinou, ktoré zhruba určujú štátnu hranicu s Poľskom a Českou republikou. V stredoveku bol spolu s Horným Považím súčasťou Trenčianskej stolice, dnes ho tvoria dva okresy – Čadca a Kysucké Nové Mesto.

Najmenším regiónom ale Kysuce nie sú z hľadiska počtu obyvateľov, ktorý v r. 2013 činil viac než 124 tis., najmä vďaka obyvateľom okresu Čadca, tretieho najľudnatejšieho okresu v Žilinskom kraji. Spolu mali Kysuce viac obyvateľov, než vykázal región Turiec. Ani Kysuce sa však nedokázali vyhnúť postupnému úbytku obyvateľstva spôsobeného najmä negatívnym migračným saldom príznačným osobitne pre okres Čadca.

Obyvatelia regiónu žijú v 4 mestách a 33 obciach. Z nich iba mesto Čadca je podľa platnej koncepcie územného rozvoja Slovenska centrom druhej skupiny a Kysucké Nové Mesto je centrom tretej skupiny. Obývané časti Kysúc prevažne patria do okrajového pásma žilinsko – martinského ťažiska osídlenia prvej úrovne. Regiónom vedie rozvojová žilinsko – kysucká rozvojová os prvej úrovne spájajúca Žilinu cez Čadcu s hranicou s Českou republikou. Skaliťanská rozvojová os druhého stupňa vedie v línii Svrčinovec – Čierne – Skalité – hranica s Poľskou republikou. Kysucká rozvojová os tretieho stupňa vedie v línii Čadca – Turzovka – Makov. S prepojením na Oravu vedie z Kysúc aj kysucko – oravská rozvojová os tretieho stupňa spájajúca Krásno nad Kysucou s Námestovom, Tvrdošínom, Trstenou a hranicou s Poľskou republikou.

Ekonomika regiónu je sústredená najmä v mestách a ich okolí v línii rozvojových osí. Z hľadiska počtu podnikov na tisíc obyvateľov nedosahuje región Kysúc priemer Žilinského kraja, viac sa k nemu približuje okres Čadca. Nadpriemerný počet podnikov na tisíc obyvateľov voči Žilinskému kraju je v stavebníctve. Situovanie regiónu na rozvojovej osi prvej úrovne tiež dáva dobré predpoklady rozvoju obchodu, dopravy a skladovania. Dobrú tradíciu má tiež strojársky priemysel. Najväčší zamestnávateľia majú naviazanú svoju výrobu najmä na subdodávky pre automobilový priemysel. Počty podnikov v odvetví odborné, vedecké a technické činnosti nedosahujú priemer kraja. V regióne nemá sídlo žiadna vysoká škola, čo limituje potenciál pre rozvoj výskumu a inovácií. Veľkostne ide najmä o malé a stredné firmy, pričom v celom regióne je iba jeden zamestnávateľ s viac než 1 000 zamestnancami (INA Kysuce, a.s.), ktorého možno považovať za kľúčového zamestnávateľa v regióne. Miera evidovanej nezamestnanosti je v regióne dlhodobo nadpriemerná, čo má dopad aj na výšku negatívneho migračného salda.

Región Kysuce nie je pripojený na diaľnicu. Vo výstavbe je rýchlostná komunikácia R5, spúšťa sa výstavba diaľnice D3, ktorá bude vybudovaná v línii Baltsko – jadranského koridoru základnej siete TEN – T v priebehu programového obdobia 2014 – 2020. V tejto línii tiež prebieha modernizácia železničnej trate, pričom úsek Žilina – Čadca už bol zrekonštruovaný na dosiahnutie traťovej rýchlosti 140 km/h. Problémy s nedobudovanou nadradenoucestnou infraštruktúrou sa prejavujú v nadmerných intenzitách dopravy na

cestách prvej a druhej triedy, čo má negatívny vplyv na ich stav, bezpečnosť dopravy a kvalitu životného prostredia (ovzdušie, hluk). Sú potrebné opatrenia na zvýšenie kvality a bezpečnosti dopravy a tiež na ďalšie zatriktívnenie verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy.

Širšie spektrum poskytovaných sociálnych služieb je najmä v okrese Čadca, čo reflektuje aj na relatívne dobrú dostupnosť obyvateľov okresu Kysucké Nové Mesto k sociálnym službám poskytovaným v okrese Žilina. Aj v tomto regióne je možné vnímať starnutie populácie, čo bude v budúcnosti zvyšovať dopyt po rôznych sociálnych službách, ako aj po zvýšenej kvalite zdravotnej starostlivosti. Centrom ústavnej zdravotnej starostlivosti v okrese je Kysuckánemocnica s poliklinikou Čadca. V počte hospitalizácií na 1 000 obyvateľov región Kysuce blíži k priemeru Žilinského kraja, mierne nadpriemerná je dĺžka samotných hospitalizácií.

V regióne pôsobí Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciú výrobu pri Strednej odbornej škole technickej v Čadci. Škola je vzhľadom na intenzívnu spoluprácu so strojárskymi podnikmi v regióne Kysuce a jeho okolí a požiadavkou trhu práce na absolventov so strojárskym zameraním centrom pre strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciú výrobu.

V prístupe k pitnej vode a kanalizácii vykazuje deficit v porovnaní s priemerom kraja najmä okres Kysucké Nové Mesto, ale ani okres Čadca, ktorý má dostatočne veľké zdroje pitnej vody vrátane jednej z dvoch vodárenských nádrží na území Žilinského kraja v Novej Bystrici, nedosahoval priemerné krajské hodnoty. Kým okres Čadca patrí medzi okresy s nadpriemerným podielom chránených území na svojej celkovej rozlohe v Žilinskom kraji, okres Kysucké Nové Mesto je naopak okresom s najmenším podielom chránených území na svojej rozlohe, pokrývajúcim iba 1,6% jeho plochy. Potenciál regiónu pre rozvoj cestovného ruchu je limitovaný. Kým okres Kysucké Nové Mesto sa z hľadiska návštevnosti radí na chvost medzi okresmi Žilinského kraja, a to aj v prípade prepočítania hostí na 1 000 obyvateľov okresu, v okrese Čadca sú lokality s medzinárodným významom, celkovo ale podiel hostí okresu nebol v porovnaní s ostatným územím Žilinského kraja nijako zásadný. Podpore cestovného ruchu sa venuje jedna oblastná organizácia cestovného ruchu, ktorá je tiež členom Krajskej organizácie cestovného ruchu Žilinský turistický kraj.

2.2.2.2.1 Okres Čadca

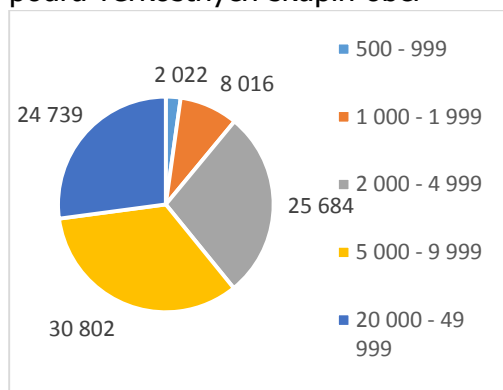
S rozlohou 760,62 km² je okres Čadca tretím najrozsiahljším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 11,2% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Čadca 91 263 obyvateľov. To ho radí na tretie miesto medzi okresmi Žilinského kraja s podielom 13,2% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota obyvateľstva činila 120 obyvateľov/km².

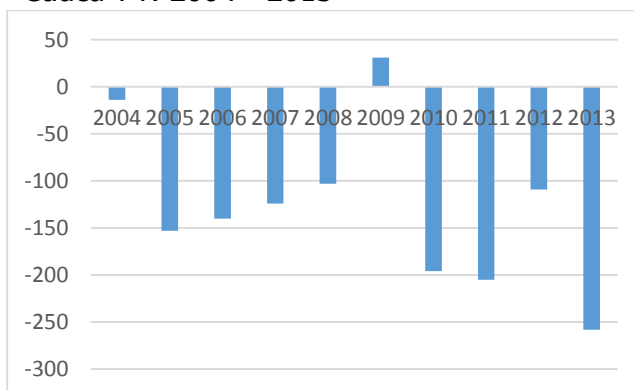
Obyvatelia okresu žijú v troch mestách a dvadsiatich obciach. Vyše 60% z nich žije v sídlach s veľkosťou od 2 000 do 9 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 43% obyvateľov. V dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres pravidelný celkový úbytok obyvateľstva s výnimkou r. 2009. Tento stav je zavinený tak negatívnym každoročným saldom sťahovania, ako aj prirodzeným úbytkom obyvateľstva.

Obr. 110: Obyvateľstvo okresu Čadca podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 111: Celkový prírastok obyvateľov okresu Čadca v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Čadca bolo v r. 2013 evidovaných 1 843 podnikov, čo bol 10,5% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 20,2 podnikov, čo je podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 1 762 z nich (95,6%) má 1 - 19 zamestnancov, 3 podniky patria do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov.

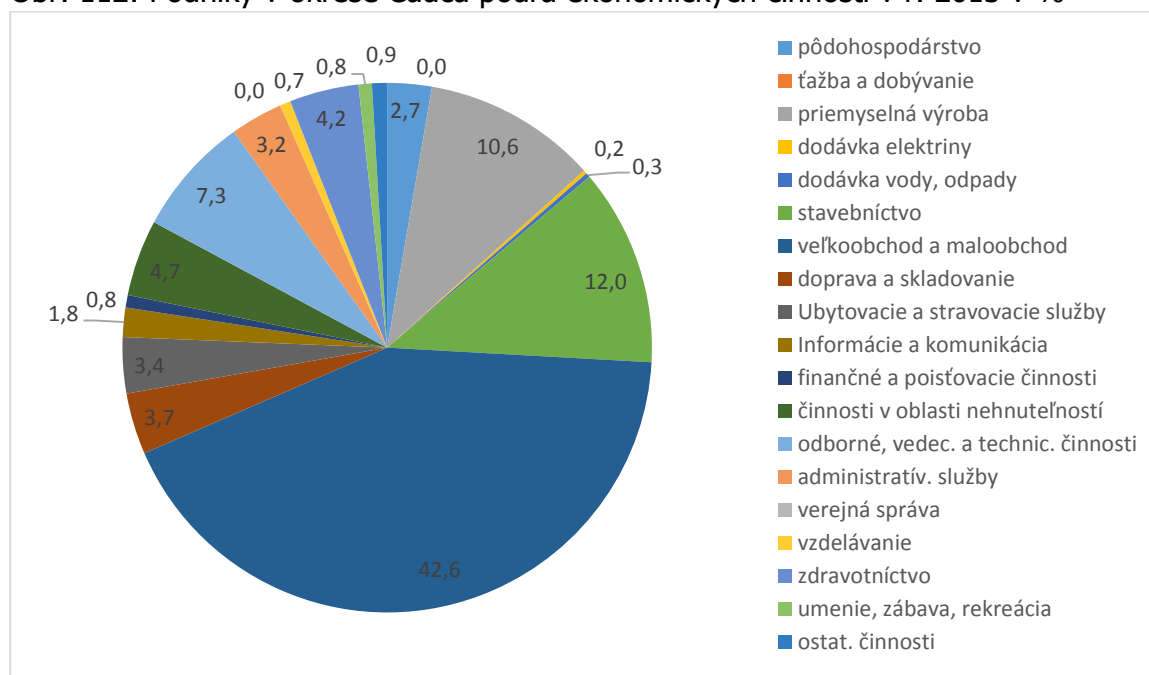
Tab. 67: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamestnan. - interval	Činnosť
COOP Jednota Čadca, spotrebné družstvo	500-999	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca	500-999	Činnosti nemocníc
Belfein Slovakia, a.s.	500-999	Výroba pletených a háčkových pančúch
TI-Hanil Slovakia, s.r.o.	250-499	Výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá
A&T SK, s. r. o.	250-499	Činnosti agentúr sprostredkujúcich zamestnania
Kysucké pekárne, a.s.	200-249	Výroba chleba; výroba čerstvého pečiva a koláčov
M & H Slovensko, s.r.o.	200-249	Výroba ostatných textilných výrobkov okrem odevov
JJ ELECTRONIC, spol. s r.o.	150-199	Výroba montovaných elektronických dosiek
WEBUNG, s.r.o.	150-199	Prenájom a prevádzkovanie vlastných alebo prenajatých nehnuteľností

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Silver care, n.o. (250 - 499), či Mesto Čadca (150 - 199).

Obr. 112: Podniky v okrese Čadca podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Čadca TI – Hanil Slovakia, s.r.o. (1 040 525 Eur), JJ ELECTRONIC spol. s.r.o. (1 034 159 Eur), ENZA, s.r.o. (443 239 Eur), EKOMT, s.r.o. (282 320 Eur) a KOMAD, spol. s.r.o. (210 633 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má okres Čadca percentuálne viac podnikov najmä v odvetviach stavebníctvo a veľkoobchod a maloobchod a mierne vyšší podiel tiež v priemyselnej výrobe, kým podiel odvetví pôdohospodárstva a odborných, vedeckých a technických činností je v okrese naopak percentuálne nižší, než je krajský priemer.

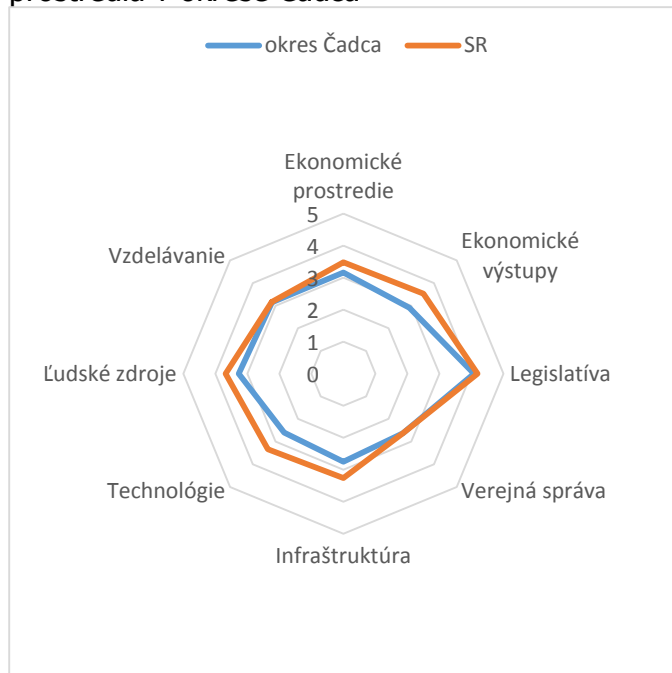
V desaťročí 2004 – 2013 došlo k nárastu miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Čadca o 3 percentuálne body, čo je dvojnásobok priemerného nárastu nezamestnanosti v Žilinskom kraji vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Čadca sa v sledovanej dekáde pohybovala okolo priemeru Žilinského kraja, hoci od r. 2010 nezamestnanosť v okrese Čadca narastá rapídnejšie. Rozdiel medzi týmito dvomi hodnotami bol v priemere 0,3% v neprospech miery nezamestnanosti v Čadci.

Tab. 68: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Čadca v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Čadca	10,8	9,6	7,2	5,4	6,1	11,1	11,0	12,4	13,6	13,7

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 113: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Čadca

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliance Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Čadca 61. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na posledné miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, dostupnosť voľnej pracovnej sily a dostupnosť finančných a kapitálových zdrojov. Tromi najväčšími nevýhodami boli kvalita cestnej infraštruktúry, migrácia kvalifikovanej pracovnej sily a dopad šedej ekonomiky na podnikanie.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Čadca a jeho okolí sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd, čo dokladuje vyhlásená CHVO Beskydy a Javorníky, ktorá sa sčasti rozkladá aj na území okresu Čadca. Na území okresu sa tiež nachádza vodárenská nádrž Nová Bystrica s kapacitou 1030 l/s.

V r. 2011 bolo z verejného vodovodu zásobovaných 61,4 tis. obyvateľov v 19 obciach okresu, čo činilo 64,99% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Tento stav nedosahoval priemer Žilinského kraja, ktorý vykázal v rovnakom období 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Čadca je 1111 l/s, čo bude podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja v budúcnosti pre tento okres postačovať.

Tab. 69: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Čadca v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
113,3	159	136	204	153	230

Zdroj: OÚ Žilina

30,4% obyvateľov okresu Čadca pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 zďaleka nedosahovalo priemer Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, ale aj v pripojení na verejný vodovod by mohla umožniť realizácia projektu **„Zásobovanie vodou, odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd regiónu Stredné Kysuce“**.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Čadca prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Balticko – jadranský koridor.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 2,529 km/tis. obyvateľov, čo je podpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 70: Cestná infraštruktúra v okrese Čadca

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	32,132	km
Trasy "TEM"	31,871	km
Diaľnice	0,238	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	53,454	km
Cesty II. triedy	65,903	km
Cesty III. triedy	112,751	km
Hustota cestnej siete:	0,307	km/km ²
	2,529	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Čadca uvádza tabuľka 71. V roku 2014 bolo v okrese 62 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 2,42% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 83,6% v r. 2009 na 84,1% v r. 2011, čo je menej než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 71: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Čadca

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	34
Špeciálne MŠ	0
ZŠ	33
Špeciálne ZŠ	4
ZUŠ	4
Gymnázia	2
SOŠ	6
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	2

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal okres Čadca v r. 2012 - 2013 nadpriemernú úroveň voči priemeru SR u matematiky aj u slovenského jazyka a literatúry. V r. 2014 bola úspešnosť deviatakov pod priemerom SR u oboch sledovaných predmetov.

V okrese Čadca poskytuje vysokoškolské vzdelávanie Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom a tiež Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. Ďalšie vzdelávanie tu poskytovali k 31.12.2013 dvaja poskytovatelia.

Sociálna infraštruktúra

Kostru sociálnych služieb zabezpečovaných pobytovou formou tvoria štyri zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, z toho tri domovy sociálnych služieb a zariadenia pre dospelých, jeden domov sociálnych služieb a špecializované zariadenie, ktorých objekty sa nachádzajú v Čadci, Čadci – Horelici, Čiernom, Vysokej nad Kysucou a Oščadnici. Z významnejších zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti miestnej samosprávy sú spomenuté hodné zariadenia v Čadci, Vysokej nad Kysucou, Turzovke a Makove, ktoré poskytujú spektrum sociálnych služieb od denného centra, cez nízkoprahovú službu pre deti a rodinu, stravovanie seniorov, prepravnú službu, útulok, až po zariadenie pre seniorov. Neverejní poskytovatelia zabezpečujú služby pracovne, strediska osobnej hygieny, pomoci pri starostlivosti o dieťa a zosúladení rodinného a pracovného života, základného a špecializovaného sociálneho poradenstva, nocľahárne, denného stacionáru, útulku a zariadenia pre dospelých.

Tab. 72: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Čadca

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	4	7	353
Domov sociálnych služieb TPF	1	1	4
Domov sociálnych služieb AF	2	2	15
Špecializované zariadenie CPF	4	5	80
Špecializované zariadenie AF			
Zariadenie pre seniorov CPF	7	9	277
Zariadenie pre seniorov TPF			
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok	2	2	15
Krízové stredisko	1	1	30
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň	1	1	10
Denný stacionár	1	1	10
Zariadenie opatrovateľskej služby	2	2	18
SPOLU	25	31	812

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

Ústavnú zdravotnú starostlivosť v okrese Čadca zabezpečujú Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca a DZS, s.r.o., dom ošetrovateľskej starostlivosti. Celkový počet lôžok v Kysuckej nemocnici s poliklinikou Čadca je 436, z toho 326 akútnych a 110 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 18 705 obyvateľov okresu, čo je 204,7 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o mierne nižšiu hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 6,8 dní, čo je mierny nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dňa.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 194 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 94 ambulancií prvého kontaktu), 3 lekárske služby prvej pomoci, 33 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 3 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 73: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Čadca k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Čadca	30	22	12	30	94

Zdroj: ŽSK

Tab. 74: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Čadca k 31.12.2012

okres Čadca	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	31	1	4	2	16	6	2
všeobecný lekár pre deti a dorast	24			4	13	5	2
gynekológ	12		1	3	6	1	1
stomatológ	31	2	3	5	11	8	2
SPOLU	98	3	8	14	46	20	7

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Čadca sa v r. 2013 ubytovalo 30 315 hostí, čo bol 3,7% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Čadca došlo k nárastu návštevnosti o 11,9% stavu z predchádzajúceho roka, čo bol tretí najlepší výsledok medzi okresmi Žilinského kraja. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu to znamenalo 332,2 hostí, kým počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Čadca činil 24,2%, čo bol tretí najnižší podiel medzi okresmi Žilinského kraja. Index počtu domácich návštevníkov okresu Čadca v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 112,5, kým v prípade Žilinského

kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Čadca v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 110,1, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Čadca toto číslo dosiahlo hodnotu iba 2,2 nocí, čím sa okres zaradil medzi štyri okresy s najnižšou hodnotou tohto ukazovateľa v rámci Žilinského kraja. Priemerný počet prenocovaní v kraji však dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0, pričom väčšina okresov vykazuje hodnoty medzi 2 až 3 nocami na jedného návštevníka.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Čadca sa nenachádza pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza vidiecka pamiatková zóna Klokočov – Do Kršle, vyhlásená v r. 1995. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 75. Zo všetkých okresov Žilinského kraja je v okrese Čadca najväčšie vlastníctvo kultúrnych pamiatok zahraničnými vlastníkmi.

Tab. 75: Národné kultúrne pamiatky v okrese Žilina

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	5
Obec, mesto (samospráva)	12
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	29
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s.	44
Štát. hosp. organizácia	2
Družstevná organizácia	2
Nevysporiadané vlast. Vzťahy	0
Rozpočtová organizácia	0
Vlastníctvo zahraničných subjektov	7

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Na území okresu Čadca sa nenachádza žiadny národný park. Územie zasahuje chránená krajinná oblasť Kysuce, ktorá v okrese Čadca pozostáva z 2 samostatných častí – západnej javorníckej a východnej beskydskej. Do beskydskej časti malou mierou zasahuje Chránené vtáčie územie Malá Fatra, ktoré pokrýva väčšinu územia Krivánskej a Lúčanskej Malej Fatry. Na území okresu sa taktiež nachádza 16 maloplošných chránených území a 12 území európskeho významu.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je 552,10 km², čo je cca 72,6% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Čadca patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s nadpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Tab. 76: Veľkoplošné chránené územia v okrese Čadca – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
CHKO	Kysuce	2	65462	55210
Spolu v okrese				55210

Tab. 77: Maloplošné chránené územia v okrese Čadca – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Malý Polom, Veľká Rača, Veľký Javorník	5	413,05	281,77	197
PR	Hričovce, Klokočovské skálie, Klubinský potok, Polková, Veľký Polom, Zajačkova lúka	5,4	84,71	-	-
PP	Bukovský prameň, Korniansky ropný prameň, Megonky, Vojtovský prameň, Vychylovské prahy, Vychylovské skálie	5,4	27,46	-	0,03
CHA	Chmúra	4	0,41	-	-
Spolu v okrese			525,63	281,77	197,03

Tab. 78: Chránené vtáčie územia v okrese Čadca – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Riečnica	66228,06	22,87
Spolu v okrese				22,87

Tab. 79: Územia európskeho významu v okrese Čadca – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0101, SKUEV0288, SKUEV0289, SKUEV0642, SKUEV0647, SKUEV0648, SKUEV0655, SKUEV0657, SKUEV0671, SKUEV0777, SKUEV066, SKUEV0251	Klokočovské rašeliniská, Kysucké Beskydy, Chmúra, Javornický hrebeň, Bystrické síhly, Príslop, Predmieranka, Malý Polom, Olešnianske rašeliniská, Starobystrické prenovcové pramenisko, Macangov Beskyd, Zázrivské Lazy	CHKO Kysuce	7138,98

2.2.2.2 Okres Kysucké Nové Mesto

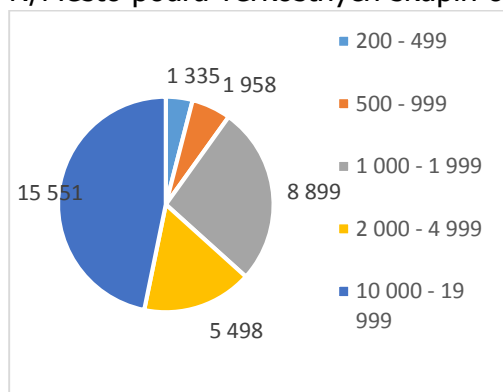
S rozlohou 173,68 km² je okres Kysucké Nové Mesto najmenším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 2,6% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Kysucké Nové Mesto 33 241 obyvateľov. To ho radí napriek malej rozlohe medzi ľudnatejšie okresy Žilinského kraja s podielom 10,5% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota zaľudnenia činila 191,4 obyvateľov/km², čo robí z okresu Kysucké Nové Mesto okres s najvyššou hustotou zaľudnenia v Žilinskom kraji.

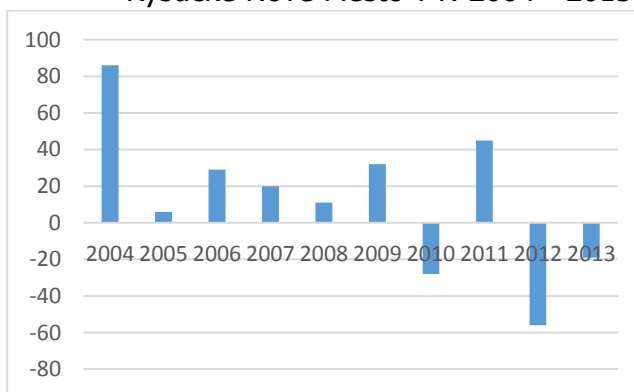
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a 13 obciach. Vyše 90% z nich žije v sídlach s veľkosťou od 1 000 do 19 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 46,8% obyvateľov. V dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres nepravidelný vývoj obyvateľstva z dôvodu kolísania prirodzeného prírastku ako aj migračného salda.

Obr. 114: Obyvateľstvo okresu Kysucké N/Mesto podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 115: Celkový prírastok obyvateľov okresu Kysucké Nové Mesto v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Kysucké Nové Mesto bolo v r. 2013 evidovaných 659 podnikov, čo bol iba 3,8% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 9,1 podnikov, čo je značne podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 631 z nich (95,8%) má 1 - 19 zamestnancov, 1 podnik patrí do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov a 1 podnik do kategórie 1 000+ zamestnancov.

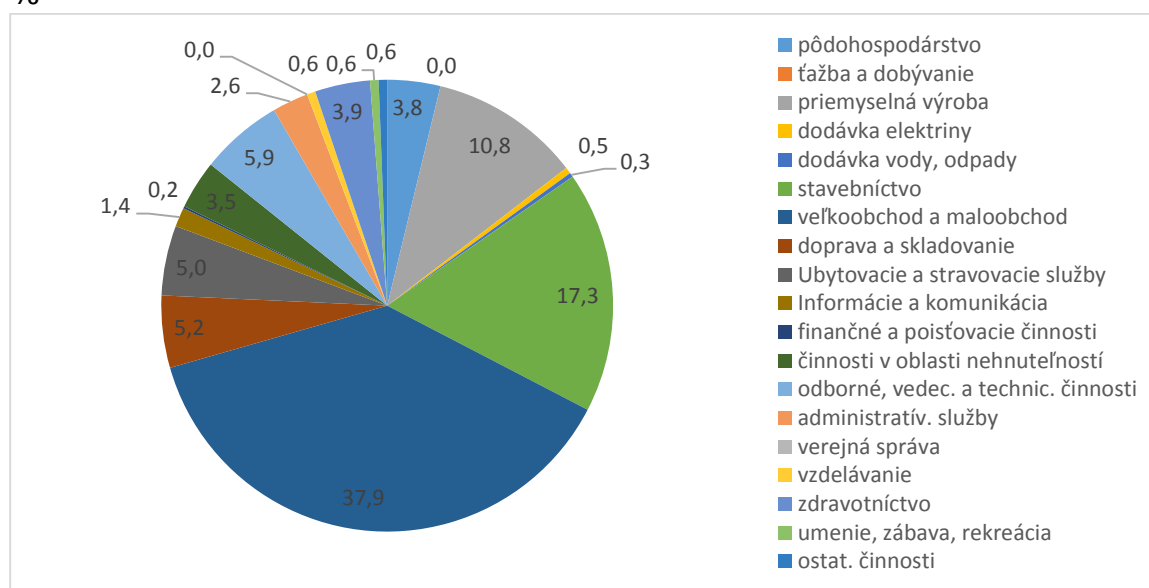
Tab. 80: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamestnan. - interval	Činnosť
INA Kysuce, a.s.	3000-3999	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
KINEX - KLF, a. s.	500-999	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
OMNIA KLF, a. s.	250-499	Kovanie, lisovanie, razenie a valcovanie kovov; prášková metalurgia
PHA Slovakia s.r.o.	150-199	Výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá
HMSK, s.r.o.	50-99	Poradenské služby v oblasti podnikania a riadenia
NN Slovakia, s.r.o.	50-99	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
DESTAV, spol. s r.o.	50-99	Ostatné špecializované stavebné práce i. n.
KLF - ENERGETIKA, a.s.	50-99	Predaj elektriny
SK - METAL, s.r.o.	50-99	Výroba ostatných nádrží, zásobníkov a kontajnerov z kovu
KYSUCA s.r.o.	25-49	Dodávka pary a rozvod studeného vzduchu

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Mesto Kysucké Nové Mesto (100 - 149), či Spojená škola Kysucké Nové Mesto (100 - 149).

Obr. 116: Podniky v okrese Kysucké Nové Mesto podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Kysucké Nové Mesto spoločnosti INA Kysuce, spol. s r.o. (2 403 000 Eur), NN Slovakia s.r.o. (341 301 Eur), PHA Slovakia s.r.o. (219 298 Eur), SHT, s.r.o. (169 352 Eur) a MD – Bavaria Žilina, s.r.o. (159 726 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má medzi podnikmi v okrese Kysucké Nové Mesto z hľadiska ich počtov oveľa významnejšie percentuálne zastúpenie stavebníctvo, vyšší podiel bol tiež vykázaný v odvetviach priemyselná výroba, ubytovacie a stravovacie služby a doprava a skladovanie. Naopak podiel odborných, vedeckých a technických činností je v okrese Kysucké Nové Mesto takmer o polovicu nižší, než je priemer Žilinského kraja.

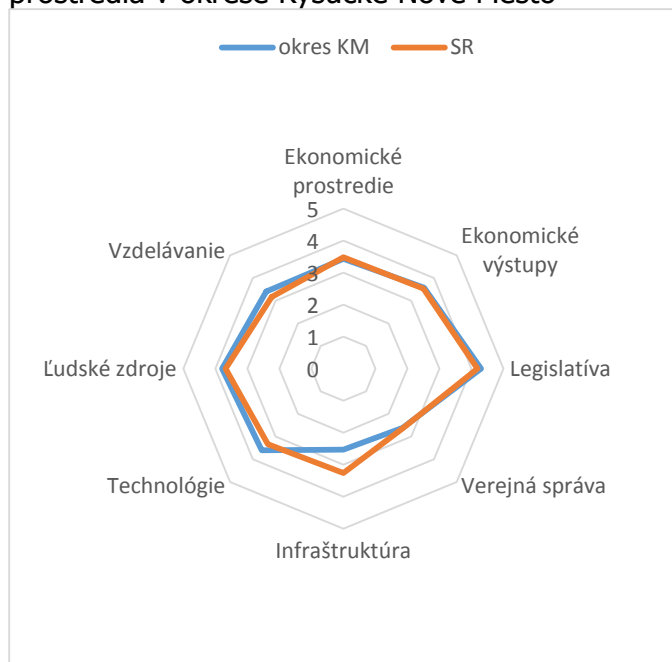
V desaťročí 2004 – 2013 došlo k nárastu miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Kysucké Nové Mesto 1,1 percentuálneho bodu, čo je menej ako priemer nárastu nezamestnanosti v Žilinskom kraji vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Kysucké Nové Mesto sa v sledovanej dekáde pohybovala na úrovni 2% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 81: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Kysucké Nové Mesto v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres KNM	13,1	12,1	9,1	7,3	8,1	13,4	12,2	13,1	15,1	14,2

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 117: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Kysucké Nové Mesto

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Kysucké Nové Mesto 34. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 3. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli disciplína a pracovitosť zamestnancov, vnímanie nezamestnanosti a dostupnosť finančných a kapitálových zdrojov. Tromi najväčšími nevýhodami boli vymožitelnosť práva na okresnom súde, elektronická komunikácia s úradmi a potenciál pre rozvoj cestovného ruchu.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Kysucké Nové Mesto a jeho okolí sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd, čo dokladuje vyhlásená CHVO Beskydy a Javorníky, ktorá sa sčasti rozkladá aj na území okresu Kysucké Nové Mesto.

V r. 2011 bolo z verejného vodovodu zásobovaných 23 952 obyvateľov v 8 obciach okresu, čo činilo 59,51% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Po okrese Bytča išlo o druhý najhorší podiel pripojených obyvateľov v Žilinskom kraji, ktorý vykázal v rovnakom období 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Kysucké Nové Mesto je 65,5 l/s, čo nemusí podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja v budúcnosti pre tento okres postačovať. Deficit bude riešený povrchovým odberom z vodárenskej nádrže Nová Bystrica.

Tab. 82: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Kysucké Nové Mesto v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
44,2	70	48	77	53	85

Zdroj: OÚ Žilina

44,2% podiel obyvateľov okresu Kysucké Nové Mesto pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 zďaleka nedosahoval priemer Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, ale aj v pripojení na verejný vodovod umožní projekt „Zásobovanie vodou, odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd regiónu Dolné Kysuce“ realizovanému v r. 2011 – 2014.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Kysucké Nové Mesto prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Balticko – jadranský koridor.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 1,979 km/tis. obyvateľov, čo je druhá najnižšia hodnota v Žilinskom kraji, ktorého priemer je na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 83: Cestná infraštruktúra v okrese Kysucké Nové Mesto

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	11,22	km
Trasy "TEM"	11,22	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	11,22	km
Cesty II. triedy	0	km
Cesty III. triedy	55,994	km
Hustota cestnej siete:	0,388	km/km ²
	1,979	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Kysucké Nové Mesto uvádza tabuľka 84. V roku 2014 bolo v okrese 61 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 5,63% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 85,3% v r. 2009 na 87,2% v r. 2011, čo je lepší výsledok, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 84: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Kysucké Nové Mesto

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	16
Špeciálne MŠ	0
ZŠ	13
Špeciálne ZŠ	2
ZUŠ	2
Gymnázia	1
SOŠ	2
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	2

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal okres Kysucké Nové Mesto v r. 2012 - 2014 vždy nadpriemernú úroveň voči priemeru SR u matematiky aj u slovenského jazyka a literatúry. V r. 2013 bola úspešnosť deviatakov z tohto okresu z predmetu slovenský jazyk a literatúra na úrovni 70,4%, čo bol najlepší výsledok v SR.

Ďalšie vzdelávanie poskytoval k 31.12.2013 v tomto okrese jeden poskytovateľ.

Sociálna infraštruktúra

Zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja reprezentuje jeden domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov a jedno centrum sociálnych služieb s objektmi v Kysuckom Novom Meste a Hornom Vadičove. Z významnejších zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti miestnej samosprávy možno spomenúť denné centrum v Kysuckom Novom Meste, či domy opatrovateľskej služby v Krásne nad Kysucou a v Nesluši.

Tab. 85: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Kysucké Nové Mesto

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	2	3	100
Domov sociálnych služieb TPF	1	1	16
Domov sociálnych služieb AF	1	1	12
Špecializované zariadenie CPF	2	3	54
Špecializované zariadenie AF	1	1	2
Špecializované zariadenie TPF	1	1	5
Zariadenie pre seniorov CPF	2	2	64
Zariadenie pre seniorov TPF			
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň			
Denný stacionár			
Zariadenie opatrovateľskej služby	1	1	10
SPOLU	11	13	263

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Kysucké Nové Mesto sa nenachádza žiadne zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 7 058 obyvateľov okresu, čo je 212,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o priemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 7,0 dní, čo je mierny nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dňa.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 66 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 38 ambulancií prvého kontaktu), 1 lekárska služba prvej pomoci a 8 lekární a výdajní zdravotných pomôcok. V okrese sa nachádza jedna agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 86: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Kysucké Nové Mesto k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Kysucké Nové Mesto	14	6	6	12	38

Zdroj: ŽSK

Tab. 87: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese KM k 31.12.2012

okres Kysucké Nové Mesto	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	12		2	2	1	2	5
všeobecný lekár pre deti a dorast	7		1	1	3	2	
gynekológ	6		1		3	2	
stomatológ	11		3	1	5	1	1
SPOLU	36	0	7	4	12	7	6

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Kysucké Nové Mesto sa v r. 2013 ubytovalo 1 982 hostí, čo bol iba 0,2% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Kysucké Nové Mesto došlo k nárastu návštevnosti iba o 1,7% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 59,6 hostí, čo bola druhá najnižšia hodnota medzi okresmi Žilinského kraja po okrese Bytča. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Kysucké Nové Mesto činil 41,1%, čo bol tretí najvyšší podiel medzi okresmi Žilinského kraja. Index počtu domácich návštevníkov okresu Kysucké Nové Mesto v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 100,3, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Kysucké Nové Mesto v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 103,8, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Kysucké Nové Mesto toto číslo dosiahlo hodnotu iba 1,9 nocí, čím sa okres zaradil spolu s okresom Bytča medzi okresy s najnižšou hodnotou tohto ukazovateľa v rámci Žilinského kraja. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0).

Kultúrne dedičstvo

V okrese Kysucké Nové Mesto sa nenachádza pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Kysucké Nové Mesto vyhlásená v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 88. Ide o okres s najmenším počtom kultúrnych pamiatok z okresov v Žilinskom kraji.

Tab. 88: Národné kultúrne pamiatky v okrese Kysucké Nové Mesto

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	0
Obec, mesto (samospráva)	4
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	2
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	10
Štát. hosp. organizácia	0
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	1
Nevysporiadané vlast. vzťahy	0
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	0
Vlastníctvo zahraničných subjektov	0

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Okres Kysucké Nové Mesto je v rámci Žilinského samosprávneho kraja okresom s najnižším podielom chránených území – len 1,6%. Nachádzajú sa tu len 4 maloplošné chránené územia o rozlohe necelých 2,9 km². V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Kysucké Nové Mesto je okresom s najnižším podielom chránených území na svojej rozlohe v Žilinskom kraji.

Na území okresu Kysucké Nové Mesto sa nenachádzajú a ani doň nezasahujú žiadne veľkoplošné chránené územia, chránené vtáčie územia, ani územia európskeho významu.

Tab. 89: Maloplošné chránené územia v okrese Kysucké Nové Mesto – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
PR	Ľadonhora	5	285,74		285,74
PP	Kysucká brána, Ochodnický prameň, Veľké Ostré	5,4	0,68	0,19	0,68
Spolu v okrese			286,42	0,19	286,42

2.2.2.3 Región Orava – stručná charakteristika regiónu

Región Orava sa rozkladá na ploche 1 661 km², čo z neho robí najrozsiahlejší historický región Žilinského kraja. Zo severu je ohraničená štátnou hranicou s Poľskom vedúcou približne v línii Oravských Beskýd, z juhovýchodu Západnými Tatrami (tiež nazývanými Roháče), z juhu Chočskými vrchmi a zo západu Malou Fatrou. Región, odvodňovaný rovnomennou riekou Orava, ktorá sa v Kral'ovanoch vlieva do Váhu, bol v stredoveku najprv súčasťou Zvolenskej župy, potom v 70. rokoch 14. stor. vznikla samostatná Oravská stolica. Dnes región tvoria tri okresy – Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo.

V regióne žilo v r. 2013 viac ako 136 tis. obyvateľov v 4 mestách a 59 obciach. Orava ako celok je regiónom s nižšou hustotou zaľudnenia, než je priemer Žilinského kraja, potenciál demografického rastu je postavený najmä na prirodzenom prírastku obyvateľstva, ktorý dokázal vykompenzovať vo všetkých troch okresoch negatívne migračné saldo. To sa prejavuje v ostatných rokoch aj v neschopnosti uspokojiť žiadosti o umiestnenie detí do materských škôl, čo je osobitne vidieť v prípade okresu Námestovo. Región možno považovať za polycentrický, pričom žiadne z miest nemá výsadu prirodzeného centra celého regiónu. Najvýznamnejším mestom regiónu je Dolný Kubín, ktorý je podľa platnej koncepcie územného rozvoja SR jediným centrom druhej skupiny v regióne. Spolu s Ružomberkom a Liptovským Mikulášom v regióne Liptov je Dolný Kubín zaradený do liptovskomikuláško – ružomersko – dolnokubínskeho ťažiska osídlenia druhej úrovne. V regióne je ešte tvrdošínsko – námestovské ťažisko osídlenia tretej úrovne. Regiónom vedie liptovsko – oravská rozvojová os druhého stupňa vedúca z Ružomberka cez Dolný Kubín a Trstenú až k slovensko – poľskej hranici. Kysucko – oravská rozvojová os tretieho stupňa vedie na Oravu z Krásna nad Kysucou a vedie cez Trstenú až po poľskú hranicu, pričom v úseku Krásno nad Kysucou – Oravská lesná má charakter sídelno – komunikačnej osi. Kral'ovianska rozvojová os vedie z Kral'ovian do Dolného Kubína a polhoranská rozvojová os vedie z Námestova cez Oravskú Polhoru k hranici s PR.

Ekonomika regiónu je sústredená najmä v mestách a ich okolí v línii rozvojových osí. Z hľadiska počtu podnikov na tisíc obyvateľov nedosahuje región Oravy priemer Žilinského kraja, najviac sa k nemu približuje okres Dolný Kubín. Nadpriemerný počet podnikov na tisíc obyvateľov voči Žilinskému kraju je v pôdohospodárstve a stavebníctve. Dobrú tradíciu má tiež strojársky priemysel. Počty podnikov v odvetví odborné, vedecké a technické činnosti nedosahujú priemer kraja. S tým súvisí aj skutočnosť, že v regióne nemá sídlo žiadna vysoká škola. Veľkostne ide najmä o malé a stredné firmy, pričom v celom regióne je iba jeden zamestnávateľ s viac než 1 000 zamestnancami (Panasonic Electronic Devices Slovakia, s.r.o.). Miera evidovanej nezamestnanosti je v regióne dlhodobo nadpriemerná, čo má dopad aj na výšku negatívneho migračného salda.

Región Orava nie je pripojený na diaľnicu, čiastočne dokončené, resp. vo výstavbe sú niektoré úseky rýchlostnej komunikácie R3, ktorej oravská časť je zaradená do základnej siete TEN – T (koridor Rýn - Dunaj), v línii ktorej tiež vedie železničná trať č. 113 z Kral'ovian do Trstenej. Jediná oravská obec, ktorou povedie diaľnica D1, sú Kral'ovany, realizácia tohto úseku diaľnice bude pravdepodobne až poslednou v rámci budovania

diaľnice D1 v línii Bratislava – Košice. Nedobudovaná nadradená infraštruktúra má dopady na kvalitu stavu ciest prvej a druhej triedy v regióne, bezpečnosť dopravy a kvalitu životného prostredia (ovzdušie, hluk). Sú potrebné opatrenia na zvýšenie kvality a bezpečnosti dopravy a tiež na ďalšie zatriktívnenie verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy.

Širšie spektrum poskytovaných sociálnych služieb je najmä v juhozápadnej časti regiónu (okres Dolný Kubín), čo zodpovedá dopytu po nich, keďže severovýchodná časť Oravy má pevnejšie rodinné väzky než zvyšok územia Žilinského kraja, čo zvyšuje sociálnu rolu rodiny v tejto komunite. Centrom ústavnej zdravotnej starostlivosti v okrese je Dolnooravská nemocnica s poliklinikou MUDr. L. Nádaši Jégého Dolný Kubín. V počte hospitalizácií na 1 000 obyvateľov prekračuje región Orava ako celok priemer Žilinského kraja, priemerná dĺžka hospitalizácie je tu ale kratšia.

Plnohodnotné spektrum zariadení sociálnej infraštruktúry (najmä v okrese Žilina) reflektuje dopyt po sociálnych službách v tomto území, ktorý bude vďaka demografickému vývoju a starnutiu populácie v budúcnosti ešte narastať. Vzhľadom k pevným rodinným väzkom je možné aj v budúcnosti očakávať, že veľká časť sociálnej starostlivosti sa bude realizovať v rodinnom prostredí. Počet hospitalizácií na počet obyvateľov v regióne nedosahuje priemer kraja a priemerná dĺžka hospitalizácie je iba o málo vyššia od priemeru kraja. Napriek tejto skutočnosti je potrebné ďalej rozvíjať služby zdravotnej starostlivosti, vrátane zvyšovania kvality zdravotníckej infraštruktúry.

V pripojenosti na verejný vodovod dosahoval v r. 2011 nadpriemerné hodnoty okres Dolný Kubín a Tvrdošín, podpriemerné hodnoty okres Námestovo. Podpriemerné hodnoty voči priemeru Žilinského kraja vykazuje celý región Orava v počte pripojených obyvateľov na verejnú kanalizáciu, čo osobitne platí o okrese Námestovo. V prepočte rozlohy chránených území na celkovej rozlohe okresu drží prim okres Námestovo, kým okresy Tvrdošín a Dolný Kubín nedosahujú priemer Žilinského kraja. Najmä v okrese Tvrdošín sú etablované lokality z hľadiska rozvoja cestovného ruchu, dobrú pozíciu má aj mesto Dolný Kubín, ktoré ponuku zimného turizmu dopĺňa aj ponukou kultúrneho turizmu. Oravský hrad v tomto okrese je najnavštevovanejším hradom v SR. Potenciál pre kreatívnu ekonomiku je aj na oravskom vidieku, a to aj vďaka dobre udržiavaným tradíciám a zvykom. Podpore cestovného ruchu sa venuje jedna oblastná organizácia cestovného ruchu, ktorá je tiež členom Krajskej organizácie cestovného ruchu Žilinský turistický kraj.

2.2.2.3.1 Okres Dolný Kubín

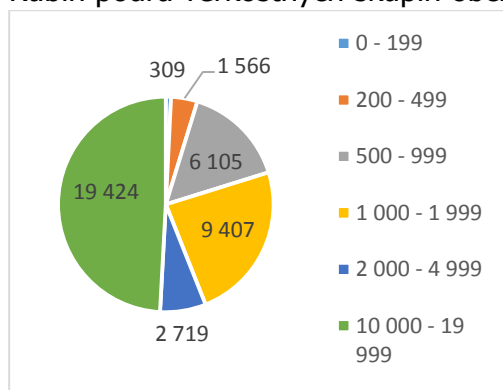
S rozlohou 491,84 km² patrí okres Dolný Kubín k menej rozsiahlym okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 7,2% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Dolný Kubín 39 530 obyvateľov. To ho radí medzi menej ľudnaté okresy Žilinského kraja s podielom 5,7% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota obyvateľstva činila 80,4 obyvateľov/km².

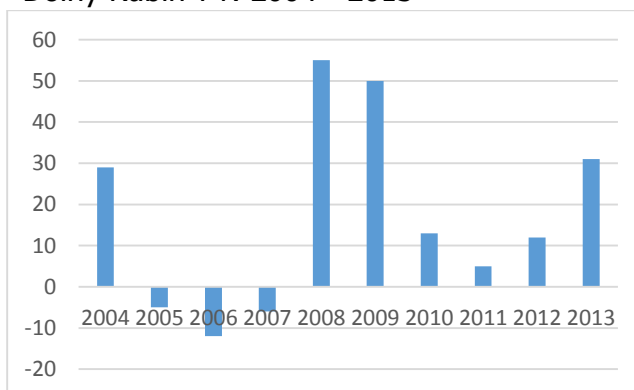
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a dvadsiatich troch obciach. Takmer 40% z nich žije v sídlach s veľkosťou od 500 do 1 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 49,1% obyvateľov. V dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres každoročne relatívne vysoký prirodzený prírastok obyvateľstva. Jeho dopad na stabilný rast celkového prírastku obyvateľstva oslabovalo migračné saldo, ktoré bolo po celé sledované obdobie negatívne a v r. 2005 – 2007 dokonca viedlo k celkovému úbytku obyvateľov okresu.

Obr. 118: Obyvateľstvo okresu Dolný Kubín podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 119: Celkový prírastok obyvateľov okresu Dolný Kubín v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Dolný Kubín bolo v r. 2013 evidovaných 965 podnikov, čo bol iba 5,5% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 24,4 podnikov, čo je takmer priemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 908 z nich (94,1%) má 1 - 19 zamestnancov, 3 podniky patria do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov.

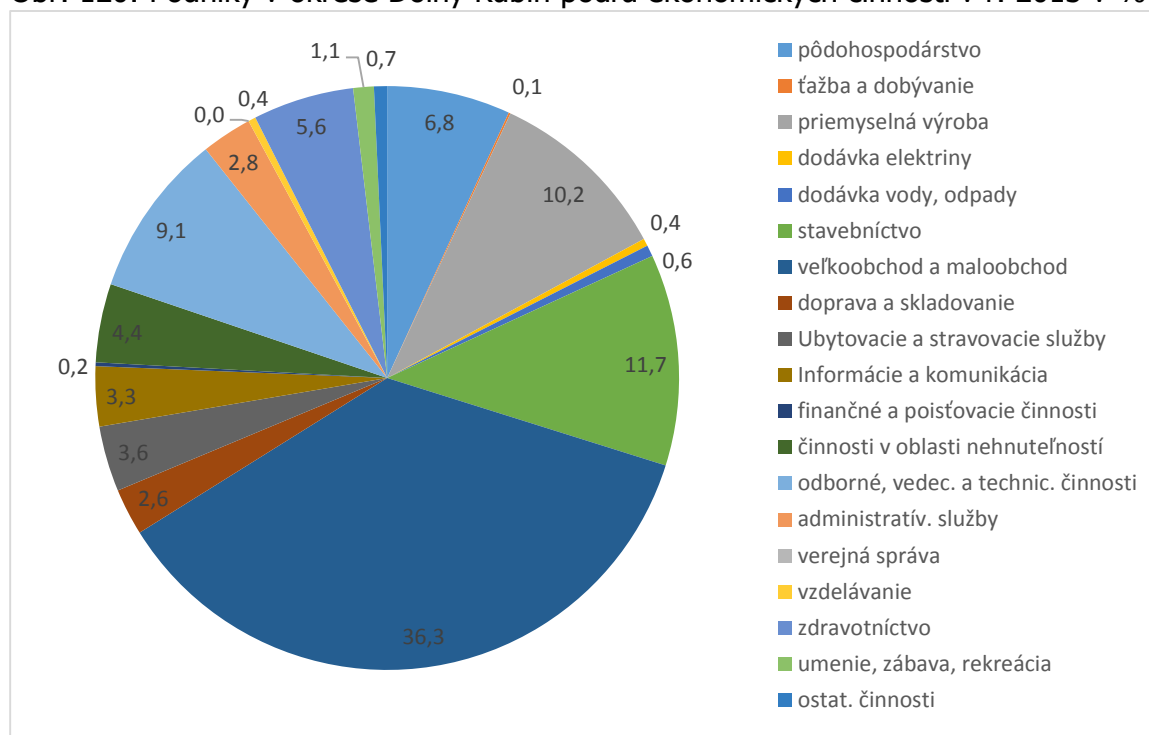
Tab. 90 Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
Miba Sinter Slovakia, s.r.o.	500-999	Kovanie, lisovanie, razenie a valcovanie kovov; prášková metalurgia
Dolnooravská nemocnica s poliklinikou Dolný Kubín	500-999	Činnosti nemocníc
OFZ, a.s.	500-999	Výroba surového železa a ocele a ferozliatin
Bourbon AP Dolný Kubín, s.r.o.	250-499	Výroba ostatných plastových výrobkov
Nobel Automotive Slovakia s.r.o.	250-499	Výroba plastových dosiek, fólií, hadíc a profilov
Klauke Slovakia s.r.o.	250-499	Výroba ostatných elektrických zariadení
E L K O P, spol. s r.o.	200-249	Výroba ostatných kovových výrobkov i. n.
SEZ DK a. s.	200-249	Výroba ostatných elektronických a elektrických drôtov a káblov
MAHLE Engine Components Slovakia s.r.o.	150-199	Výroba ložísk, ozubených kolies, prevodových a ovládacích prvkov
Pekárne a cukrárne RUSINA, spol. s r.o.	150-199	Výroba chleba; výroba čerstvého pečiva a koláčov

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Štátny veterinárny a potravinový ústav (250 - 499), či Mesto Dolný Kubín (150 - 199).

Obr. 120: Podniky v okrese Dolný Kubín podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Dolný Kubín OFZ, a.s. (425 833 Eur), MTS, spol. s r.o. (335 051 Eur), Klauke Slovakia s.r.o. (307 560 Eur), MAHLE Engine Components Slovakia s.r.o. (209 066 Eur) a NIKRO s.r.o. (142 175 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má medzi podnikmi v okrese Dolný Kubín z hľadiska ich počtov vyšší percentuálny podiel pôdohospodárstvo a stavebníctvo. Naopak podiel odborných, vedeckých a technických činností je v okrese Dolný Kubín nižší, než je priemer Žilinského kraja.

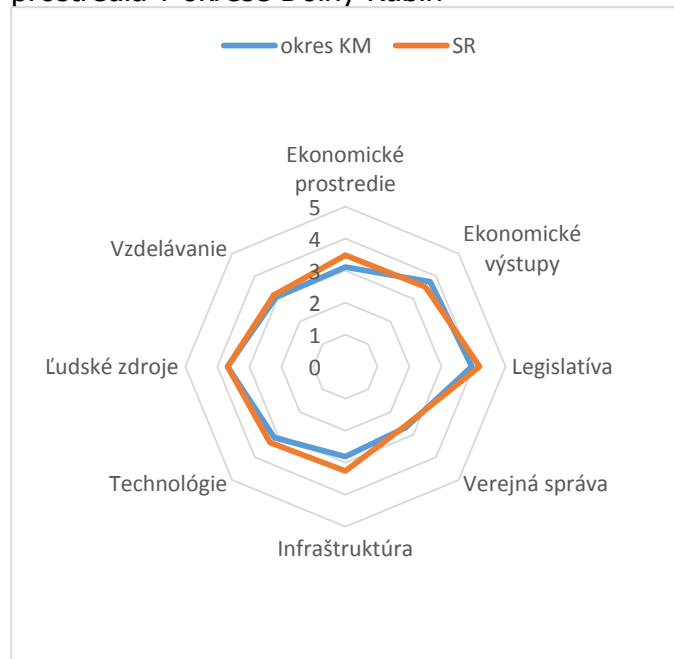
V desaťročí 2004 – 2013 došlo k nárastu miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Dolný Kubín o 0,5 percentuálneho bodu, čo je menej ako priemer nárastu nezamestnanosti v Žilinskom kraji vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde pohybovala na úrovni 2,5% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 91: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Dolný Kubín v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Dolný Kubín	13,7	12,0	8,9	7,1	8,7	14,6	13,9	14,7	15,5	14,2

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 121: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Dolný Kubín

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Dolný Kubín 42. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 6. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli dostupnosť pracovnej sily, disciplína a pracovitnosť zamestnancov a byrokracia a prietahy v konaní na úradoch. Tromi najväčšími nevýhodami boli úroveň konkurencie v priemysle, migrácia kvalifikovanej pracovnej sily a kvalifikácia uchádzačov o zamestnanie.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

Okres Dolný Kubín ani žiadna jeho časť nepatrí do chránenej vodohospodárskej oblasti, v jeho bezprostrednej blízkosti sa ale nachádzajú CHVO Beskydy a Javorníky a CHVO Veľká Fatra.

V r. 2011 bolo na verejný vodovod pripojených všetkých 24 obcí okresu. Počet obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu činil 35,2 tis., čo bol 89,9% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola teda v krajskom porovnaní nadpriemerná, keďže v sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Dolný Kubín je 56 l/s, čo podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres nepostačuje. Deficit bude riešený dodávkou vody z iných systémov v rámci spoločnosti OVS a.s., Dolný Kubín, budovaním prívodov vody, prípadne využitím nových zdrojov.

Tab. 92: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Dolný Kubín v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
66,4	93	65	108	68	116

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Dolný Kubín pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 53,3%, čo nedosahovalo priemer Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, umožní aj projekt „Zásobovanie vodou a kanalizácia oravského regiónu, etapa 2, realizovaný v r. 2013 – 2015.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Dolný Kubín prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 4,247 km/tis. obyvateľov, čo je nadpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 93: Cestná infraštruktúra v okrese Dolný Kubín

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	34,21	km
Trasy "TEM"	5,432	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	5,733	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	58,653	km
Cesty II. triedy	13,899	km
Cesty III. triedy	88,684	km
Hustota cestnej siete:	0,341	km/km ²
	4,247	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Dolný Kubín uvádza tabuľka 94. V roku 2014 bolo v okrese 41 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 3,17% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 84,5% v r. 2009 na 87,8% v r. 2011, čo je lepší výsledok, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 95: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Dolný Kubín

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	27
Špeciálne MŠ	1
ZŠ	16
Špeciálne ZŠ	3
ZUŠ	3
Gymnázia	3
SOŠ	6
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	0

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal okres Dolný Kubín v r. 2012 nižšiu úroveň, než bol priemer SR, u matematiky aj u slovenského jazyka a literatúry, v r. 2013 – 2014 už vykazoval nadpriemernú úroveň voči priemeru SR u oboch predmetov.

Vysokoškolské vzdelávanie v okrese zabezpečuje Katolícka univerzita v Ružomberku. Ďalšie vzdelávanie poskytovali k 31.12.2013 v tomto okrese dvaja poskytovatelia.

Sociálna infraštruktúra

Zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja reprezentuje jeden domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov a jeden domov sociálnych služieb a zariadenie núdzového bývania v Dolnom Kubíne. Tiež Zariadenie pre seniorov a Domov sociálnych služieb v Terchovej poskytuje sociálne služby aj v Zázrivej. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť opatrovateľskú službu, prepravnú službu, stravovanie seniorov, ale aj nocľaháreň či terénnu sociálnu službu krízovej intervencie, komunitné centrum, nízkoprahovú službu pre deti a rodinu, alebo denné centrum. Mimo Dolného Kubína sa sociálne služby poskytujú v Pribiši. Ostatnými samosprávami sa vykonávajú iba v rozsahu opatrovateľskej služby. Neverejní poskytovatelia v tomto okrese zabezpečujú tľmočnícku službu (Dolný Kubín), denný stacionár (Zázrivá, Žaškov), opatrovateľskú službu, zariadenie pre seniorov, domov sociálnych služieb a špecializované zariadenie (Zázrivá).

Tab. 96: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Dolný Kubín

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	3	3	47
Domov sociálnych služieb TPF	1	1	26
Domov sociálnych služieb AF	1	1	16
Špecializované zariadenie CPF	3	3	135
Špecializované zariadenie AF			
Zariadenie pre seniorov CPF	4	4	121
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania	1	1	32
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň	1	1	12
Denný stacionár	1	2	28
Zariadenie opatrovateľskej služby	2	2	44
SPOLU	17	18	461

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

Ústavnú zdravotnú starostlivosť v okrese zabezpečuje Dolnooravská nemocnica s poliklinikou MUDr. L. Nádaši Jégého Dolný Kubín. Celkový počet lôžok v nemocnici je 300, z toho 250 akútnych a 50 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 10 308 obyvateľov okresu, čo je 260,9 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide

o vysoko nadpriemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 5,9 dní, čo je podpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 140 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 52 ambulancií prvého kontaktu), 2 lekárske služby prvej pomoci, 16 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 2 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 97: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Dolný Kubín k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Dolný Kubín	18	10	6	18	52

Zdroj: ŽSK

Tab. 98: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Dolný Kubín k 31.12.2012

okres Dolný Kubín	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	16	1	2	4	4	3	2
všeobecný lekár pre deti a dorast	10		1		8	1	
gynekológ	5				3	2	
stomatológ	17		1	2	4	6	4
SPOLU	48	1	4	6	19	12	6

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Dolný Kubín sa v r. 2013 ubytovalo 26 052 hostí, čo bol 3,2% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Dolný Kubín došlo k poklesu návštevnosti na 88,5% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 659 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Dolný Kubín činil 38,4%. Index počtu domácich návštevníkov okresu Dolný Kubín v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 88,4, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Dolný Kubín v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 88,7, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Kysucké Nové Mesto toto číslo dosiahlo mierne nižšiu hodnotu iba 2,4 nocí, čím sa okres zaradil medzi priemerné okresy u tohto ukazovateľa v rámci Žilinského kraja. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0, pričom väčšina okresov vykazuje hodnoty medzi 2 až 3 nocami na jedného návštevníka.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Dolný Kubín sa nenachádza pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Oravský Podzámok vyhlásená v r. 1995. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese, vrátane Oravského hradu – najnavštevovanejšieho hradu v SR, poskytuje tab. 99. Artikulárny chrám v Leštínách patrí do súboru Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka zapísaného do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Tab. 99: Národné kultúrne pamiatky v okrese Dolný Kubín

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	31
Obec, mesto (samospráva)	33
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	26
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	42
Štát. hosp. organizácia	4
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	3
Nevysporiadané vlast. vzťahy	3
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	2
Vlastníctvo zahraničných subjektov	0

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Územie okresu zasahuje Národný park Malá Fatra a Chránená krajinná oblasť Horná Orava. Na ich území sa nachádza 14 maloplošných chránených území a 12 území európskeho významu. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Malá Fatra, ktoré je súčasťou NP Malá Fatra a Chránené vtáčie územia Horná Orava, ktoré je súčasťou CHKO Horná Orava. Územie okresu zasahuje i Chránené vtáčie územie Chočské vrchy.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je 158,94 km², čo je cca 32,3% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Dolný Kubín patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe. Na území okresu Dolný Kubín sa nachádza Ramsarská lokalita Rieka Orava a jej prítoky, ktorá je príkladom podhorského riečného ekosystému na severnom Slovensku. Do Zoznamu mokradí v zmysle Ramsarského dohovoru bola zapísaná 17.2. 1998.

Tab. 100: Veľkoplošné chránené územia v okrese Dolný Kubín – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Malá Fatra	3	22630	7334
Ochranné pásmo NP	NP Malá Fatra	2	23262	7523
Ochranné pásmo NP	NP Veľká Fatra	2	26133	479
CHKO	CHKO Horná Orava z toho	2,3,4,5	58738	558
Spolu v okrese				15894

Tab. 101: Maloplošné chránené územia v okrese Dolný Kubín – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Sokolec, Šrámková, Choč, Minčol	5	1964,04	-	897,00
NPP	Oravské hradné bralo	4	3,62	-	3,62
PR	Dubovské Lúky, Javorinka, Veľká Lučivná, Kunovo	5,4	129,85	-	117,93
PP	Bôrická mláka, Kraľoviansky meander, Pucovské zlepence	4	23,68	-	23,68
CHA	Ostrá skala a Tupá skala, Rieka Orava	4	464,05	12,98	390,42
Spolu v okrese			2585,24	12,98	1432,65

Tab. 102: Chránené vtáčie územia v okrese Dolný Kubín – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Zázrivá, Kubínska Hoľa, Veličná, Revišné, Párnica, Istebné, Kraľovany, Žaškov,	66228,06	1624,00
SKCHVU 008	Horná Orava	Zázrivá, Kubínska Hoľa	58738,00	534,00
SKCHVU 050	Chočské vrchy	Jasenová, Leštiny, Malatiná, Osádka, Vyšný Kubín, Žaškov	16817,50	3570,16
Spolu v okrese				5728,16

Tab. 103: Územia európskeho významu v okrese Dolný Kubín – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0185, SKUEV0661, SKUEV 0662, SKUEV0243	Pramene Hruštinky, Orava, Hruštícka hoľa, Vasiľovská hoľa	CHKO Horná Orava	12752,60
SKUEV0288	Kysucké Beskydy	CHKO Kysuce	
SKUEV0251, SKUEV0252, SKUEV0663	Zázrivské lazy, Malá Fatra, Šíp	NP Malá Fatra	
SKUEV0238	Veľká Fatra	NP Veľká Fatra	
SKUEV0192, SKUEV0253, SKUEV0305	Prosečné, Váh, Choč	TANAP	

2.2.2.3.2 Okres Námestovo

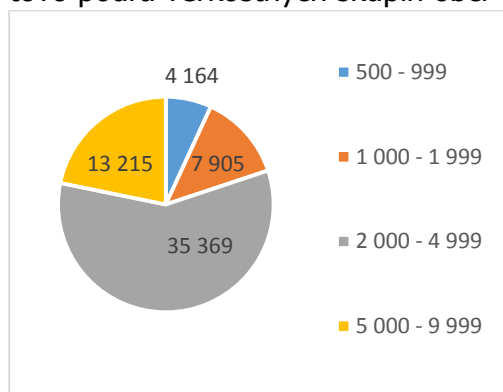
S rozlohou 690,46 km² patrí okres Námestovo k rozsiahlejším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 10,1% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Námestovo 60 653 obyvateľov. To ho radí medzi stredne ľudnaté okresy Žilinského kraja s podielom 8,8% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota obyvateľstva činila 87,8 obyvateľov/km².

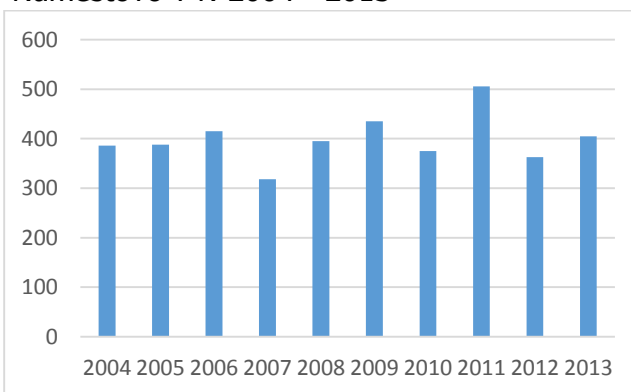
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a dvadsiatich troch obciach. Takmer 60% z nich žije v sídlach s veľkosťou od 2 000 do 4 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 13% obyvateľov. Napriek konštantne zápornému migračnému saldu v dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres každoročne relatívne vysoký celkový prírastok obyvateľstva vďaka silnému prirodzenému prírastku obyvateľstva.

Obr. 122: Obyvateľstvo okresu Námestovo podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 123: Celkový prírastok obyvateľov okresu Námestovo v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Námestovo bolo v r. 2013 evidovaných 744 podnikov, čo bol iba 4,3% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 12,3 podnikov, čo je polovičná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 685 z nich (92,1%) má 1 - 19 zamestnancov, 1 podnik patrí do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov.

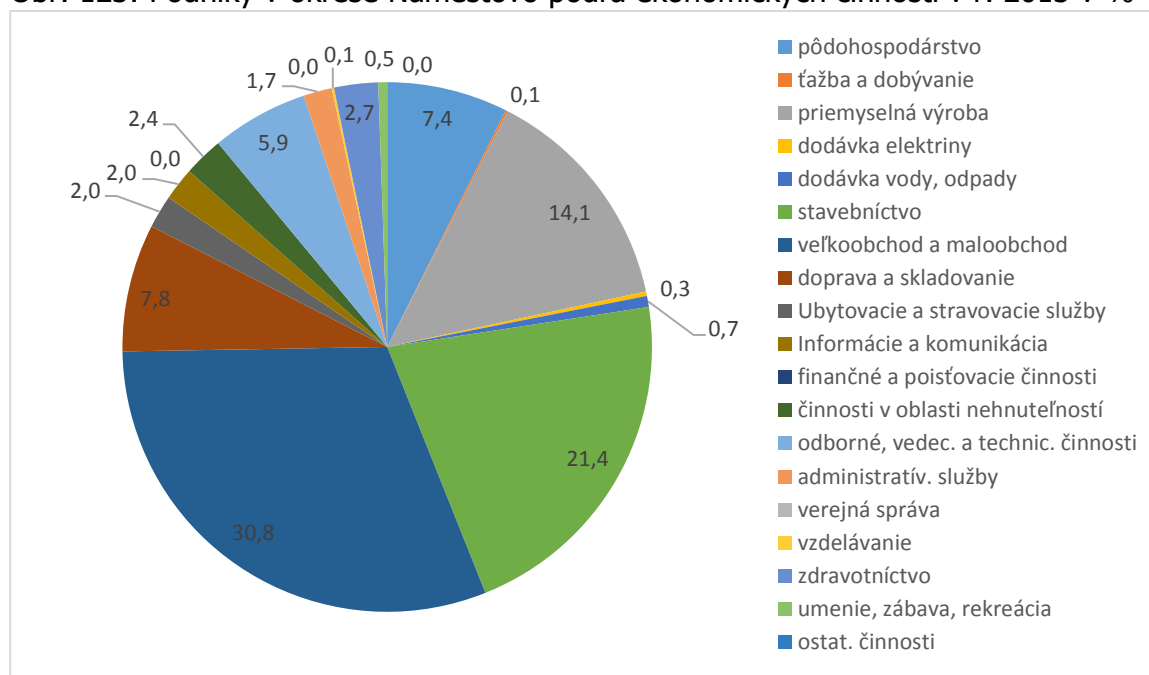
Tab. 104: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
ZTS Strojárne, s.r.o.	500-999	Výroba strojov pre poľnohospodárstvo a lesníctvo
Johnson Controls Lučenec, s.r.o. – závod Námestovo	250 - 499	Výroba nástrojov a zariadení na meranie, testovanie a navigovanie
COOP Jednota Námestovo, spotrebné družstvo	250-499	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
MBM-STAV, s.r.o.	200-249	Výstavba obytných budov
STREŠNÉ CENTRUM s.r.o.	150-199	Pokrývačské práce
AVEX electronics, s.r.o.	100-149	Výroba elektrických svietidiel
Strojárne, s.r.o.	100-149	Výroba ručného náradia na mechanický pohon
CRT - ELECTRONIC, spol. s r.o. Or.Lesná	100-149	Výroba elektronických komponentov
A P I A G R A, klimatizácia a vetranie, spol. s r.o.	50-99	Výroba chladiacich a ventilačných zariadení iných ako pre domácnosti
COLORSPOL, spol. s r.o.	50-99	Maľovanie a zasklievanie

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk /vlastné zistenia

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Gymnázium A. Bernoláka (50 - 99), Spojená škola internátna (50 - 99), či Stredná odborná škola technická (50 - 99).

Obr. 123: Podniky v okrese Námestovo podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Námestovo ZTS Strojárne, s.r.o. (497 940 Eur), MATERASSO Slovakia, s.r.o. (316 798 Eur), COOP jednota Námestovo, spotrebné družstvo (106 174 Eur), COLORSPOL, spol. s r.o. (74 792 Eur) a VLČÁK, s.r.o. (54 347 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má medzi podnikmi v okrese Námestovo z hľadiska ich počtov značne vyšší percentuálny podiel stavebníctvo a doprava a skladovanie. Vyšší podiel vykázalo tiež pôdohospodárstvo a priemyselná výroba. Naopak podiel odborných, vedeckých a technických činností, veľkoobchodu a maloobchodu, a tiež ubytovacích a stravovacích služieb a odvetvia informácií a komunikácie je v okrese Námestovo nižší.

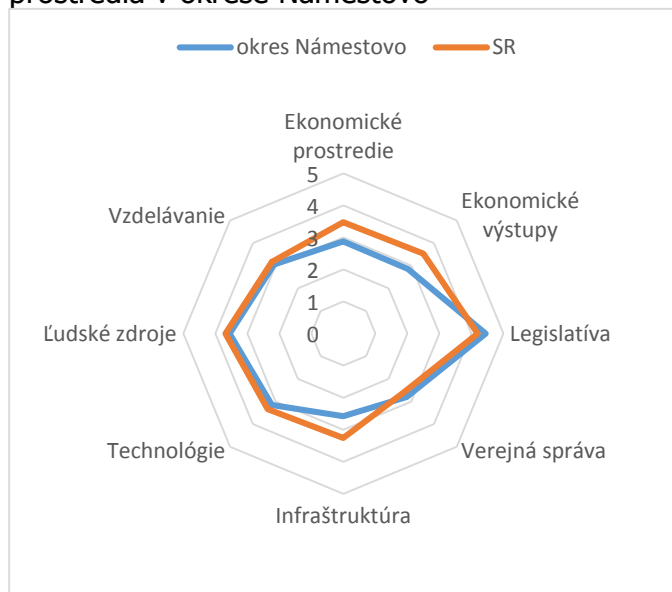
Hoci na začiatku desaťročia 2004 – 2013 bola evidovaná nezamestnanosť v Námestove nižšia než priemer Žilinského kraja, v sledovanej dekáde došlo k jej nárastu až o 4,3 percentuálneho bodu, čo je viac než dvojnásobná hodnota voči nárastu nezamestnanosti v Žilinskom kraji vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 1,8% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 105: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Námestovo v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Námestovo	10,4	9,8	7,7	6,9	7,4	13,4	13,6	15,4	16,8	14,7

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 124: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Námestovo

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Námestovo 55. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 10. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, motivácia zamestnancov k produktívnejšej práci a ochrana súkromného majetku. Tromi najväčšími nevýhodami boli vplyv polohy okresu na podnikanie, vplyv prírodných podmienok na podnikanie a migrácia kvalifikovanej pracovnej sily.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

Okres Námestovo ani žiadna jeho časť nepatrí do chránenej vodohospodárskej oblasti.

V r. 2011 bolo na verejný vodovod pripojených 19 obcí okresu. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 46 177 obyvateľov, čo bol 61,99% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola teda v krajskom porovnaní podpriemerná, keďže v sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Námestovo je 26 l/s, čo podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres nepostačuje. Deficit bude riešený dodávkou vody z iných systémov v rámci spoločnosti OVS a.s., Dolný Kubín, budovaním prívodov vody, prípadne využitím nových zdrojov.

Tab. 106: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Námestovo v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
63,5	102	65	125	68	134

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Námestovo pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 30,1%, čo bolo najmenej zo všetkých okresov Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, umožní aj projekt „Zásobovanie vodou a kanalizácia oravského regiónu, etapa 2, realizovaný v r. 2013 – 2015.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Námestovo neprechádza dopravný koridor siete TEN – T.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 2,789 km/tis. obyvateľov, čo je mierne podpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 107: Cestná infraštruktúra v okrese Námestovo

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	0	km
Trasy "TEM"	0	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	38,961	km
Cesty II. triedy	33,947	km
Cesty III. triedy	93,33	km
Hustota cestnej siete:	0,241	km/km ²
	2,789	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Námestovo uvádza tabuľka 108. V roku 2014 bolo v okrese 248 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 12,36% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí, čím sa okres Námestovo zaradil na prvé miesto medzi okresmi Žilinského kraja z hľadiska nedostatočných kapacít predškolských zariadení. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 80,0% v r. 2009 na 84,9% v r. 2011, čo je ale stále nižšia hodnota, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 108: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Námestovo

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	29
Špeciálne MŠ	0
ZŠ	27
Špeciálne ZŠ	2
ZUŠ	3
Gymnázia	1
SOŠ	5
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	2

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal okres Námestovo v r. 2012 – 2014 vyššiu úroveň, než bol priemer SR, u matematiky a nižšiu úroveň voči priemeru SR u slovenského jazyka a literatúry.

Ďalšie vzdelávanie poskytoval k 31.12.2013 v tomto okrese jeden poskytovateľ.

Sociálna infraštruktúra

Zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja reprezentujú dva domovy sociálnych služieb a zariadenia pre seniorov v Zákamennom (s organizačnými zložkami v Zubrohlave a Oravskej Lesnej) a Novoti. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť zariadenie pre seniorov, nocľaháreň a denné centrum. Mimo Námestova sa sociálne služby poskytujú miestnou samosprávou v Hruštíne. Inde robia samosprávy iba opatrovateľskú službu. Neverejní poskytovatelia v tomto okrese zabezpečujú mimo opatrovateľskej služby zariadenie núdzového bývania (Rabča), denný stacionár a nocľaháreň (Rabča), resocializačné stredisko (Bobrov).

Tab. 109: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Námestovo

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	2	4	115
Domov sociálnych služieb TPF	2	3	109
Domov sociálnych služieb AF			
Špecializované zariadenie CPF			
Špecializované zariadenie AF			
Zariadenie pre seniorov CPF	2	2	27
Zariadenie pre seniorov TPF	1	1	62
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania	1	1	10
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko	1	1	14
Nocľaháreň	2	2	22
Denný stacionár	1	1	12
Zariadenie opatrovateľskej služby			
SPOLU	12	15	371

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Námestovo sa nenachádza zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 12 698 obyvateľov okresu, čo je 210,1 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o priemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 5,7 dní, čo je podpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní a zároveň spolu s Tvrdošínom najnižší čas zo všetkých okresov.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 114 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 62 ambulancií prvého kontaktu), 3 lekárske služby prvej pomoci, 17 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 2 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 110: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Námestovo k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Námestovo	18	14	9	21	62

Zdroj: ŽSK

Tab. 111: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Námestovo k 31.12.2012

okres Námestovo	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	14		6	3	3		2
všeobecný lekár pre deti a dorast	14		2	4	5		3
gynekológ	6		1	2	3		
stomatológ	17	1	3	3	4	2	4
SPOLU	51	1	12	12	15	2	9

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Námestovo sa v r. 2013 ubytovalo 7 205 hostí, čo bol iba 0,9% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Námestovo došlo k poklesu návštevnosti na 79,7% stavu z predchádzajúceho roka, čo bol druhý najhorší výsledok v kraji po okrese Bytča. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 118,8 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Námestovo činil iba 18,2%, čo bolo druhé najnižšie číslo po okrese Turčianske Teplice. Index počtu domácich návštevníkov okresu Námestovo v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 78,9, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Námestovo v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 83,6, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Priemerný počet prenocovaní v okrese Námestovo bol 2,9 nocí, čím sa okres vyrovnal priemeru Žilinského kraja. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0), takže okres Námestovo patrí pri tomto ukazovateli medzi lepšiu polovicu okresov v Žilinskom kraji.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Námestovo sa nenachádza pamiatková rezervácia ani pamiatková zóna. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 112.

Tab. 112: Národné kultúrne pamiatky v okrese Námestovo

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	5
Obec, mesto (samospráva)	21
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	99
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s., nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	8
Štát. hosp. organizácia	3
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	0
Nevysporiadané vlast. vzťahy	0
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	0
Vlastníctvo zahraničných subjektov	0

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

V okrese Námestovo sa nenachádza žiadny národný park. Do jeho územia však zasahuje chránená krajinná oblasť Horná Orava. Na území okresu sa mimo územia CHKO nachádza 1 maloplošné chránené územie. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Horná Orava, ktoré je súčasťou CHKO Horná Orava. Územie okresu zasahuje i Chránené vtáčie územie Malá Fatra. Nachádza sa tu 13 území európskeho významu.

Celková plocha národnej sústavy chránených území je cca 518,6 km², čo je cca 75,1% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Námestovo patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s nadpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Tab. 113: Veľkoplošné chránené územia v okrese Námestovo – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
CHKO	CHKO Horná Orava z toho		58738	51848
Spolu v okrese				51848

Tab. 114: Maloplošné chránené územia v okrese Námestovo – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
PR	Paráč	5	45,27	-	8,41
Spolu v okrese			45,27	-	8,41

Tab. 115: Chránené vtáče územia v okrese Námestovo – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 008	Horná Orava	Oravská Polhora, Mútne, Námestovské Pilsko, Sihelné, Rabčice, Oravské Veselé, Rabča, Novoť, Zubrohlava, Bobrov, Klin, Námestovo, Oravská Jasenica, Beňadovo, Zákamenné, Krušetnica, Slanica, Breza, Lokca, Oravská Lesná, Vavrečka, Lomná, Vaňovka, Vasiľov, Hruštín,	58738,00	52108,80
SKCHVU 013	Malá Fatra	Oravská Lesná, Lomná, Hruštín,	66228,06	41,54
Spolu v okrese				52150,34

Tab. 116: Územia európskeho významu v okrese Námestovo – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0185, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0659, SKUEV0660, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0288	Pramene Hruštinky, Rašeliniská Oravských Beskyd, Pilsko, Babia hora, Slaná voda, Rašeliniská Bielej Oravy, Oravská vodná nádrž, Ústie Bielej Oravy, Koleňová, Macangov Beskyd, Hruštínska hoľa, Vasiľovská hoľa, Kysucké Beskydy	CHKO Horná Orava	2214,98

2.2.2.3.2 Okres Tvrdošín

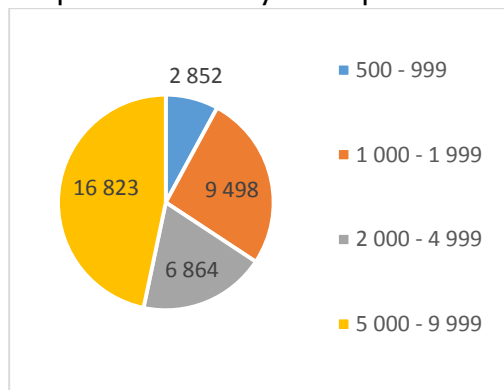
S rozlohou 478,92 km² patrí okres Tvrdošín k menej rozsiahlym okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 7% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Tvrdošín 36 037 obyvateľov. To ho radí medzi málo ľudnaté okresy Žilinského kraja s podielom 5,2% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota zaľudnenia činila 75,2 obyvateľov/km².

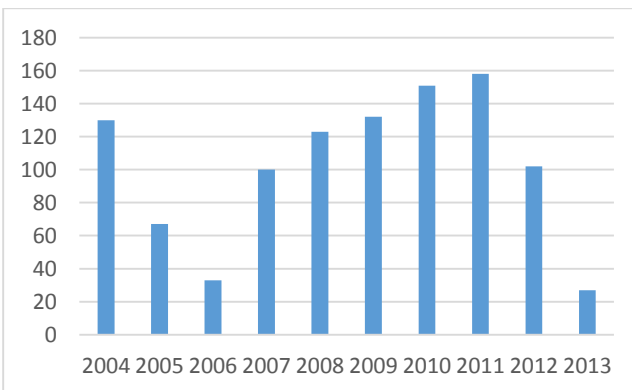
Obyvatelia okresu žijú v dvoch mestách a trinástich obciach. 45% z nich žije v sídlach s veľkosťou od 1 000 do 4 999 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 46,7% obyvateľov. Napriek konštantne zápornému migračnému saldu v dekáde 2004 – 2013 vykazoval okres každoročne kladný celkový prírastok obyvateľstva vďaka silnému prirodzenému prírastku obyvateľstva.

Obr. 125: Obyvateľstvo okresu Tvrdošín podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 126: Celkový prírastok obyvateľov okresu Tvrdošín v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Tvrdošín bolo v r. 2013 evidovaných 555 podnikov, čo bol iba 3,2% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 15,4 podnikov, čo je podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 519 z nich (93,5%) má 1 - 19 zamestnancov, 1 podnik patrí do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov a jeden podnik do kategórie 1 000+ zamestnancov.

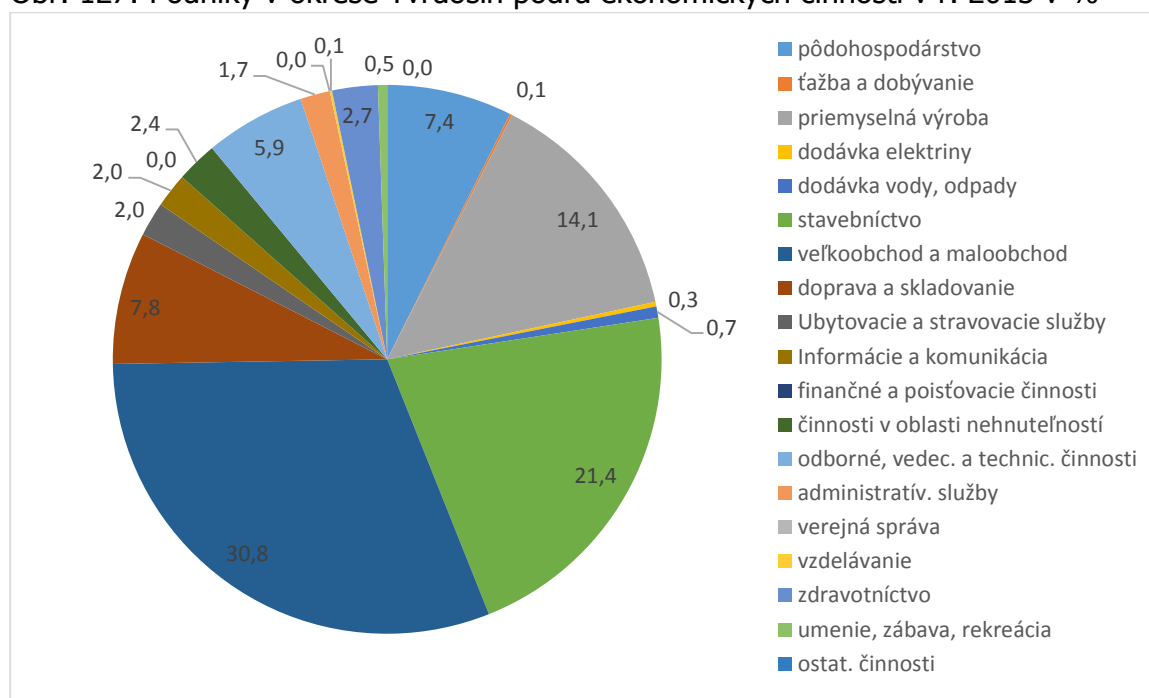
Tab. 117: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
Panasonic Electronic Devices Slovakia, s.r.o.	1000-1999	Výroba spotrebnej elektroniky
Hornooravská nemocnica s poliklinikou Trstená	500-999	Činnosti nemocníc
COOP Jednota Trstená, spotrebne družstvo	250-499	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
TEMPO KONDELA, s.r.o.	200-249	Maloobchod s nábytkom, svietidlami a inými domácimi potrebami v špecializovaných predajniach
HYDAC Electronic, s.r.o.	150-199	Výroba ostatných elektrických zariadení
XPS Slovakia s.r.o.	100-149	Výroba kancelárskych strojov a zariadení (okrem počítačov a periférnych zariadení)
Poľnohospodárske družstvo Trsteník	100-149	Chov dojníc
OMOSS spol. s r.o.	100-149	Ostatná stavebná inštalácia
HS electronic, spol. s r.o.	100-149	Výroba ostatných elektrických zariadení
Eurotron component, a.s.	100-149	Výroba ostatných elektrických zariadení

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov Tvrdošín (100 - 149), Mesto Tvrdošín (100 - 149), či Spojená škola (100 - 149).

Obr. 127: Podniky v okrese Tvrdošín podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Tvrdošín Panasonic Industrial Devices Slovakia s.r.o. (2 120 566 Eur), HYDAC Electronic, s.r.o. (467 799 Eur), F.T. – SK, s.r.o. (41 779 Eur), DOMOTHERM s.r.o. (41 779 Eur) a TATRAWEST s.r.o. (41 049 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má medzi podnikmi v okrese Tvrdošín z hľadiska ich počtov značne vyšší percentuálny podiel pôdohospodárstvo, priemyselná výroba a tiež ubytovacie a stravovacie služby. Nižší podiel vykázalo stavebníctvo, informácie a komunikácia, a tiež odborné, vedecké a technické činnosti.

V desaťročí 2004 – 2013 narástla evidovaná nezamestnanosť v okrese Tvrdošín o 1,9%, čo bol vyšší rast než priemer Žilinského kraja vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 1,6% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 118: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Tvrdošín v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Tvrdošín	11,7	10,7	8,0	7,1	8,6	13,2	13,0	13,7	14,0	13,6

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 128: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Tvrdošín

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliance Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Tvrdošín 41. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 5. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli spravodlivosť výberu zamestnancov vo firmách, potenciál pre rozvoj cestovného ruchu a dostupnosť voľnej pracovnej sily. Tromi najväčšími nevýhodami boli vplyv polohy okresu na podnikanie, kvalita cestnej infraštruktúry a vnímanie nezamestnanosti.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

Okres Tvrdošín ani žiadna jeho časť nepatrí do chránenej vodohospodárskej oblasti.

V r. 2011 bolo na verejný vodovod pripojených všetkých 15 obcí okresu. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 34,4 tis. obyvateľov, čo bol 96,2% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola teda v krajskom porovnaní jedna z najlepších, keďže v sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu 82,22%. Výhládová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Tvrdošín je 207 l/s, čo bude podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres postačujúca kapacita.

Tab. 119: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Tvrdošín v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
78,4	110	82	123	84	121

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Tvrdošín pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 62,2%, čo bolo menej ako priemer v okresoch Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Zlepšenie situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, umožní aj projekt „Zásobovanie vodou a kanalizácia oravského regiónu, etapa 2, realizovaný v r. 2013 – 2015.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Tvrdošín prechádza vetva súhrnnej siete TEN – T.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 2,789 km/tis. obyvateľov, čo je mierne podpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 120: Cestná infraštruktúra v okrese Tvrdošín

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	22,483	km
Trasy "TEM"	0	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	7,519	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	21,652	km
Cesty II. triedy	42,569	km
Cesty III. triedy	56,735	km
Hustota cestnej siete:	0,27	km/km ²
	3,572	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Tvrdošín uvádza tabuľka 121. V roku 2014 bolo v okrese 74 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 6,00% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, čím sa okres približoval priemeru Žilinského kraja s podielom 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 81,1% v r. 2009 na 85,2% v r. 2011, čo je ale stále nižšia hodnota, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 121: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Tvrdošín

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	18
Špeciálne MŠ	1
ZŠ	15
Špeciálne ZŠ	1
ZUŠ	4
Gymnázia	2
SOŠ	3
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	0

Zdroj: UIPŠ SR

Kvalitu vzdelávania na základných školách v tomto okrese potvrdzuje aj skutočnosť, že v celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykázal vždy vyššiu úroveň, než bol priemer SR, tak u matematiky ako aj u slovenského jazyka a literatúry. Vysokoškolské vzdelávanie v okrese zabezpečujú Ekonomická univerzita v Bratislave, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Ďalšie vzdelávanie poskytovali k 31.12.2013 v tomto okrese dvaja poskytovatelia.

Sociálna infraštruktúra

Žilinský samosprávny kraj poskytuje v tomto okrese sociálne služby prostredníctvom Zariadenia sociálnych služieb v Tvrdošíne. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť denný stacionár, či služby stravovania seniorov. Mimo Tvrdošína sa sociálne služby poskytujú miestnou samosprávou v Trstenej. Inde robia samosprávy iba opatrovateľskú službu. Neverejní poskytovatelia v tomto okrese zabezpečujú mimo opatrovateľskej služby aj služby domova sociálnych služieb a zariadenia pre seniorov a denný stacionár (Trstená) a základné sociálne poradenstvo (Trstená, Tvrdošín), ktoré je poskytované aj terénnou formou pre ostatné územie Žilinského kraja.

Tab. 122: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Tvrdošín

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	2	3	52
Domov sociálnych služieb TPF			
Domov sociálnych služieb AF	1	1	12
Špecializované zariadenie CPF	1	2	121
Špecializované zariadenie AF			
Zariadenie pre seniorov CPF	2	2	15
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň			
Denný stacionár	2	2	9
Zariadenie opatrovateľskej služby			
SPOLU	8	10	209

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Tvrdošín sa nachádza jedno zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti - Hornooravská nemocnica s poliklinikou Trstená. Celkový počet lôžok v nemocnici je 272, z toho 198 akútnych a 74 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 8 721 obyvateľov okresu, čo je 242,1 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o nadpriemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 5,7 dní, čo je podpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní a zároveň spolu s okresom Námestovo najnižší čas zo všetkých okresov kraja.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 112 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 43 ambulancií prvého kontaktu), 3 lekárske služby prvej pomoci, 10 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 2 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 123: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Tvrdošín k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Tvrdošín	14	10	4	15	43

Zdroj: ŽSK

Tab. 124: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Tvrdošín k 31.12.2012

okres Tvrdošín	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	14			2	7	2	3
všeobecný lekár pre deti a dorast	8			1	1	3	3
gynekológ	3		1		2		
stomatológ	14		1	3	4	4	2
SPOLU	39	0	2	6	14	9	8

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Tvrdošín sa v r. 2013 ubytovalo 39 237 hostí, čo bol 4,8% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Tvrdošín došlo k minimálnemu poklesu návštevnosti na 99,8% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 1088,8 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Tvrdošín činil 32,8%. Index počtu domácich návštevníkov okresu Tvrdošín v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 101,7, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Tvrdošín v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 96,2, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Tvrdošín toto číslo dosiahlo mierne nižšiu hodnotu iba 2,8 nocí. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0), pričom väčšina okresov vykazuje hodnoty medzi 2 až 3 nocami na jedného návštevníka, takže okres Tvrdošín patrí medzi okresy s vyššou hodnotou dosiahnutia sledovaného ukazovateľa.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Tvrdošín sa nachádza pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Podbiel vyhlásená v r. 1977. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Trstená a mestská pamiatková zóna Tvrdošín, obe vyhlásené v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. XY. Kostol Všetkých svätých v Tvrdošíne patrí v rámci súboru stavieb Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Tab. 125: Národné kultúrne pamiatky v okrese Tvrdošín

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	2
Obec, mesto (samospráva)	16
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	39
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	51
Štát. hosp. organizácia	3
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	1
Nevysporiadané vlast. vzťahy	2
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	0
Vlastníctvo zahraničných subjektov	3

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Územie okresu zasahuje 1 národný park a 1 chránená krajinná oblasť. Taktiež sa tu nachádza 11 maloplošných chránených území a 6 území európskeho významu. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Horná Orava, ktoré je súčasťou CHKO Horná Orava a Chránené vtáčie územie Tatry, ktoré je súčasťou Tatranského národného parku.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 170,67 km², čo je cca 35,6% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Tvrdošín patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Tab. 126: Veľkoplošné chránené územia v okrese Tvrdošín – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	TANAP	3	73800	9600
Ochranné pásmo NP	TANAP – OP	2	30703	1135
CHKO	CHKO Horná Orava	2,3,4,5	58738	6332
Spolu v okrese				17067

Tab. 127: Maloplošné chránené územia v okrese Tvrdošín – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Juráňova dolina, Kotlový žľab, Osobitá, Roháčske plesá, Sivý vrch, Bielska skala,	5	1542,45	-	1542,45
NPP	Brestovská jaskyňa	-	-	59,30	59,30
PR	Mačie diery, Medzi bormi, Úplazíky	5,4	83,37	-	83,37
CHA	Bratkovčik	4	20,39	-	20,39
Spolu v okrese			1646,21	-	1646,21

Tab. 128: Chránené vtáčie územia v okrese Tvrdošín – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 008	Horná Orava	Trstená, Oravské Hámre, Ústie nad Priehradou, Osada, Hladovka, Suchá Hora, Liesek, Dolný Štefanov	58738,00	6336,45
SKCHVU 030	Tatry	Tichá Dolina, Habovka, Zuberec,	54611,29	7552,65
Spolu v okrese				13889,1

Tab. 129: Územia európskeho významu v okrese Tvrdošín – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0057, SKUEV0193, SKUEV0222, SKUEV0243	Rašeliniská Oravskej kotliny, Zimník, Jelešňa, Orava	CHKO Horná Orava	9556,57
SKUEV0145, SKUEV0307	Medzi bormi, Tatry	TANAP	

2.2.2.4 Región Liptov – stručná charakteristika regiónu

Región Liptov sa rozkladá na ploche 1987 km² v Liptovskej kotline, ktorá tvorí západnú časť Podtatranskej kotliny. Liptovská kotlina je odvodňovaná riekou Váh a obkolesená je na severe Vysokými Tatrami, Západnými Tatrami, Chočskými vrchmi a na severozápade Malou Fatrou, na juhu Nízkymi Tatrami a Veľkou Fatrou na juhozápade. Región bol v stredoveku spolu s Oravou a Turcom súčasťou Zvolenskej župy a od 30. rokov 14. stor. tu bola vytvorená samostatná Liptovská stolica, ktorá existovala až do 20. stor. Dnes je región rozdelený na dva okresy.

V regióne žilo v r. 2013 viac ako 130 tis. obyvateľov v 3 mestách a 78 obciach. Demografický vývoj v dekáde 2004 – 2013 poukazuje na postupný úbytok obyvateľstva regiónu najmä v jeho západnej časti, čo môže byť zapríčinené aj nezamestnanosťou dlhodobo prevyšujúcou priemer kraja. V regióne sú dve prirodzené regionálne centrá, okresné mestá Liptovský Mikuláš a Ružomberok. Obe mestá sú z hľadiska platnej koncepcie územného rozvoja SR klasifikované ako centrá osídlenia druhej úrovne ležiace na žilinsko – podtatranskej rozvojovej osi 1. stupňa. Spolu s mestom Dolný Kubín na Orave tvoria liptovskomikulášsko – ružomersko – dolnokubínske ťažisko osídlenia druhej úrovne.

Región Liptov je špecifický najmä svojou atraktivitou z hľadiska rozvoja cestovného ruchu postaveného najmä na možnostiach zimnej turistiky s najvýznamnejším slovenským lyžiarskym areálom v Jasnej, v kombinácii s kúpeľným turizmom, ktorého rekreačnú stránku zabezpečujú dva aquaparky v Bešeňovej a Liptovskom Mikuláši s medzinárodnou klientelou a liečebnú stránku dopĺňajú tiež Liptovské liečebné kúpele Lúčky a v menšej miere aj Železnô a Ľubochňa. Centrom letnej turistiky sú masívy hôr obkolesujúce Liptovskú kotlinu, ako aj vodná nádrž Liptovská Mara, ktorá poskytuje výborné podmienky na vodné športy a rybolov. Prírodná atraktivita pre turistov sa prirodzene odzrkadľuje aj v bohatstve a vzácnosti prírodných prvkov, flóry a fauny, ktorú treba chrániť. Vyše 70% územia regiónu patrí pod veľkoplošné chránené územia, z ktorých do regiónu zasahujú až štyri národné parky. Súčasťou prírodného bohatstva sú aj bohaté vodné zdroje, ktoré vytvárajú predpoklad dostatočného zásobovania územia pitnou vodou, pričom potreba doriešiť najmä odkanalizovanie územia Liptova a modernizáciu systémov čistenia odpadových vôd je stále aktuálna. Obdobne aktuálne sú tiež výzvy v oblasti ďalšieho rozvoja systému zberu, separovania a likvidácie odpadov. Napriek rozľahlým plochám chránených prírodných oblastí sa na Liptove nachádzajú lokality so zníženou kvalitou ovzdušia. Ide najmä o mesto Ružomberok a jeho okolie, kde je potrebné v budúcnosti realizovať opatrenia na zníženie škodlivých látok v ovzduší, vrátane tuhých emisií (PM₁₀ a PM_{2,5}).

Ekonomický rozvoj územia Liptova je mimo veľkej rozlohy chránených území determinovaný najmä potrebou dobudovania diaľnice D1, ako hlavnej dopravnej tepny prepájajúcej región východo – západným smerom s jeho okolím. Vo výstavbe je úsek Hubová – Ivachnová, úsek Turany – Hubová je v príprave, pričom až jeho dobudovanie

bude znamenať skutočné diaľničné prepojenie Bratislavy a Košíc. Neexistencia nadradenej cestnej infraštruktúry presúva dopravné výkony na cesty I. triedy (najmä I/18), ako aj na cesty II. a III. triedy, najmä tie, ktoré zabezpečujú pripojenie územia na sieť TEN – T, čo vedie k rapídному poklesu ich kvality. V línii základnej dopravnej siete TEN – T vedie Liptovom tiež železničná trať č. 105, pričom jej rekonštrukcia a modernizácia s cieľom zvýšenia traťovej rýchlosti ako aj s cieľom zvýšenia podielu železničnej dopravy na verejnej osobnej doprave je žiaduca. Pre tento účel je potrebné, osobitne v hlavných centrách regiónu, vyriešiť tiež moderné napojenie na verejnú osobnú dopravu a vytvoriť podmienky pre kombináciu využitia individuálnej automobilovej dopravy a nemotorovej dopravy pri zabezpečovaní podmienok každodennej migrácie obyvateľstva. Prepojenia sú dôležité aj v zmysle zvyšovania atraktivity územia pre jeho návštevníkov (prepojenie na cyklotrasy a turistické chodníky).

Zdravé roky života obyvateľstva SR pri narodení (muži-52,4, ženy-52,1), výrazne zaostávajú za hodnotami priemeru krajín OECD (muži-61,9, ženy-62,7). Obyvatelia Liptova vykazujú vyššie percento hospitalizácie než ostatné regióny Žilinského kraja, čo znamená, že aj v tomto regióne je potrebné venovať zvýšenú pozornosť ďalším opatreniam na zlepšovanie zdravotného stavu obyvateľstva vrátane opatrení na prevenciu chorôb, resp. ich včasnú diagnostiku. Oblasť zdravotníctva je významná najmä pre okres Ružomberok aj z hľadiska tvorby a udržania pracovných miest, keďže medzi najväčšími zamestnávateľmi figurujú aj viacerí zamestnávatelia z tohto sektora. Prirodzené starnutie populácie sa nevyhýba ani tomuto územiu, čo bude vytvárať dopyt nielen po náraste výkonov a kvality poskytovanej zdravotnej starostlivosti, ale aj po sociálnych službách, ktoré v regióne poskytuje regionálna samospráva, miestne samosprávy aj neverejní poskytovatelia. Prítomnosť marginalizovaných rómskych komunít je vyššia na východe regiónu a v okresných mestách.

V regióne pôsobí Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre služby a gastronómiu pri Hotelovej akadémii v Liptovskom Mikuláši. Škola sa stala centrom pre služby a gastronómiu najmä vďaka skutočnosti, že je lokalizovaná v regióne so silne rozvinutým cestovným ruchom. V roku 2015 budú v regióne otvorené 2 nové centrá – Centrum odborného vzdelávania pre drevárstvo pri Strednej odbornej škole drevárskej v Liptovskom Hrádku a Centrum odborného vzdelávania pre lesníctvo pri Strednej odbornej škole lesníckej J. D. Matejovie v Liptovskom Hrádku.

Kým v západnej časti regiónu Liptov má medzi výrobnými podnikmi výraznú dominanciu výroba celulózy a papiera reprezentovaná jedným silným zamestnávateľom, v okrese Liptovský Mikuláš sa medzi poprednými zamestnávateľmi držia viacerí aktéri z oblasti elektrotechnického priemyslu a jemu príbuzných odvetví, ktoré si vyžadujú vysokú schopnosť reagovať na inovácie vo svete. V porovnaní s ostatným územím Žilinského kraja do popredia tiež viac vystupujú zamestnávatelia, ktorých tovary a služby sú viac či menej naviazané na cestovný ruch. Jeho rozvoj v regióne prioritne podporuje atraktivita pohorí obkolesujúcich tento región so širokými možnosťami na lyžiarske vyžitie, bohatstvo termálnych vôd využívaných na podnikateľskú činnosť v cestovnom ruchu, ale aj kultúrny

potenciál prejavujúci sa v množstve kultúrnych pamiatok, vysokom počte pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón a širokej ponuke kultúrno – spoločenského vyžitia. Takmer 50% obyvateľov Liptova žije na vidieku, ktorého ekonomika v spojitosti s nadpriemerným rozvojom cestovného ruchu pri ďalšom zaktivizovaní miestnych komunít môže viesť k tvorbe nových resp. udržaniu existujúcich pracovných miest. Aktivizovaniu vidieka a spolupráci v oblasti podpory cestovného ruchu sa na Liptove venuje aj jedna miestna akčná skupina a dve oblastné organizácie cestovného ruchu, z ktorých jedna je členom Krajskej organizácie cestovného ruchu Žilinský turistický kraj.

2.2.2.4.1 Okres Liptovský Mikuláš

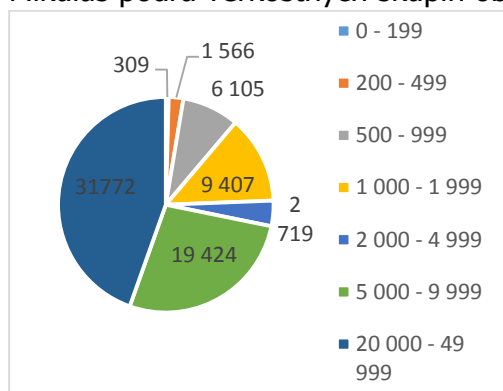
S rozlohou 1 341,03 km² je okres Liptovský Mikuláš najrozsiahlejším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 19,7% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Liptovský Mikuláš 72 592 obyvateľov. To ho radí medzi ľudnatejšie okresy Žilinského kraja s podielom 10,5% na celkovej populácii tohto regiónu. Avšak v pomere k rozlohe okresu je toto číslo nízke, čo sa odzrkadľuje v druhej najnižšej hustote zaľudnenia v kraji na úrovni iba 54,1 obyvateľov/km².

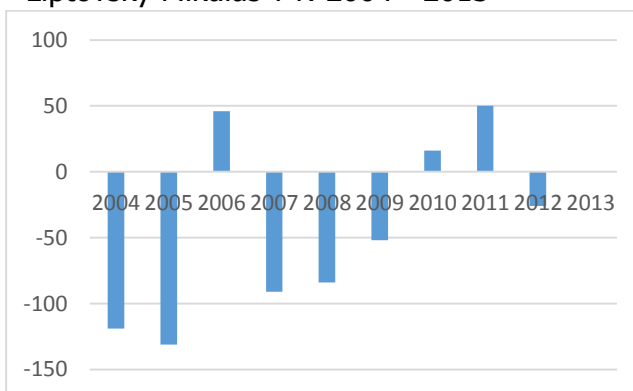
Obyvatelia okresu žijú v dvoch mestách a päťdesiatich štyroch obciach. Z hľadiska veľkostných kategórií obcí nemá ani jedna výraznejšiu prevahu nad ostatnými. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 54,2% obyvateľov. V prvej polovici dekády 2004 – 2013 sa počet obyvateľov okresu znižoval, v druhej polovici jeho stav stagnuje, čo je spôsobené prirodzeným úbytkom obyvateľstva a nestabilným migračným saldom.

Obr. 129: Obyvateľstvo okresu Liptovský Mikuláš podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 130: Celkový prírastok obyvateľov okresu Liptovský Mikuláš v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Liptovský Mikuláš bolo v r. 2013 evidovaných 1 984 podnikov, čo bol 11,3% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 27,3 podnikov, čo je nadpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 1 876 z nich (93,6%) má 1 - 19 zamestnancov, 2 podniky patria do veľkostnej kategórie 500 - 999 zamestnancov.

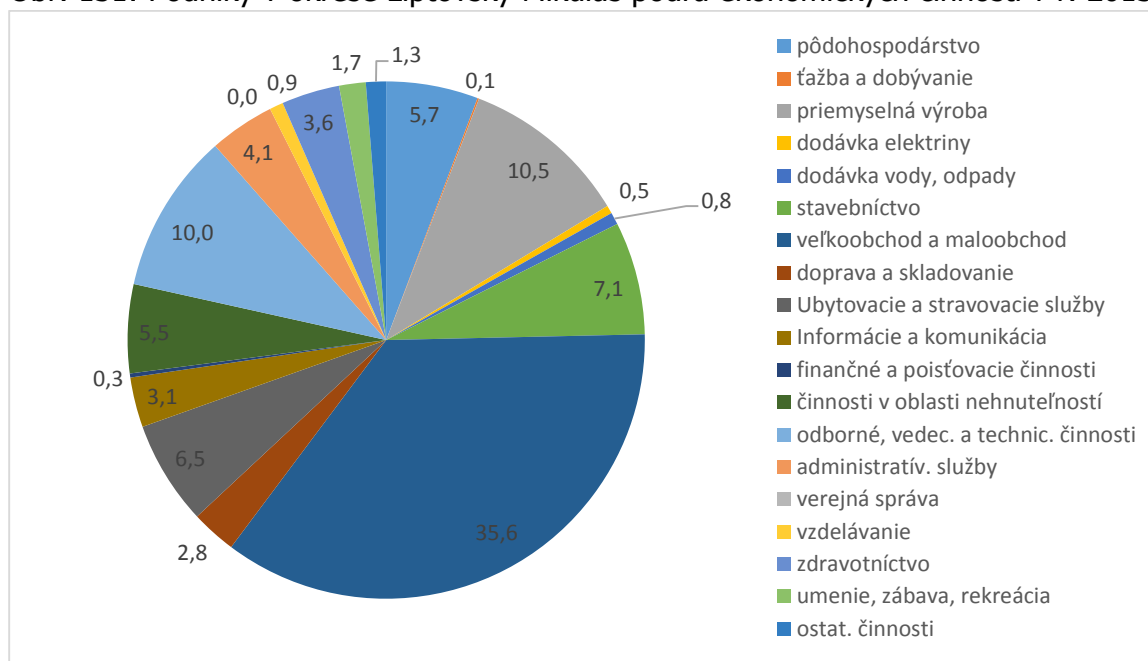
Tab. 130 Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
COOP Jednota Liptovský Mikuláš, spotrebné družstvo	500-999	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
Liptovská nemocnica s poliklinikou Liptovský Mikuláš	500-999	Činnosti nemocníc
Tatry mountain resorts, a.s.	250-499	Prevádzka športových zariadení
Eltek s.r.o.	250-499	Výroba vysielacích zariadení a vysieláčov
T E S L A Liptovský Hrádok a.s.	250-499	Výroba zámkov a pántov
CBA VEREX, a.s.	250-499	Nešpecializovaný veľkoobchod s potravinami, nápojmi a tabakom
SlovTan Contract Tannery spol. s r.o.	250-499	Činenie a apretovanie kože; úprava a farbenie kožušín
Cestné stavby Liptovský Mikuláš, spol. s r.o.	200-249	Výstavba ciest a diaľnic
Liptovské pekárne a cukrárne VČELA - Lippek k.s.	200-249	Výroba chleba; výroba čerstvého pečiva a koláčov
Seidel Slovakia, s.r.o.	200-249	Výroba ostatných elektronických a elektrických drôtov a káblov

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Akadémia ozbrojených síl M. R. Štefánika (250 - 499), či Mesto Liptovský Mikuláš (200 - 249).

Obr. 131: Podniky v okrese Liptovský Mikuláš podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Liptovský Mikuláš firmy SlovTan Contract Tannery spol. s r.o. (1 064 439 Eur), Creamer Slovakia, s.r.o. (297 637 Eur), ST.NICOLAUS, a.s. (286 887 Eur), JUREKO, a.s. (270 912 Eur) a Kedros Slovakia, a.s. (248 193 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja majú medzi podnikmi v okrese Liptovský Mikuláš z hľadiska ich počtov značne vyšší, takmer dvojnásobný, percentuálny podiel ubytovacie a stravovacie služby. Mierne nadpriemerné je tiež pôdohospodárstvo a priemyselná výroba. Nižší podiel než krajský priemer vykázalo hlavne stavebníctvo a veľkoobchod a maloobchod.

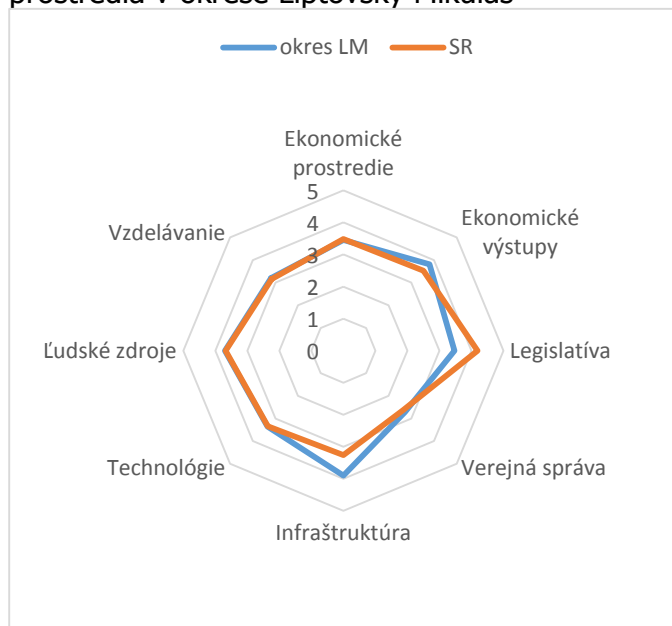
V prvej polovici desaťročia 2004 – 2013 sa miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Liptovský Mikuláš pohybovala okolo priemeru Žilinského kraja, od r. 2011 ale rastie oveľa rýchlejšie a za sledovanú dekádu vykázala nárast o 1,9%, čo bol vyšší rast než priemer Žilinského kraja vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 0,5% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 131: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Liptovský Mikuláš v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Liptovský Mikuláš	12,0	9,4	7,5	5,5	6,5	11,1	11,2	12,7	13,9	13,8

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 132: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Liptovský Mikuláš

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliance Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Liptovský Mikuláš 28. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 2. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli vplyv polohy okresu na podnikanie, potenciál pre rozvoj cestovného ruchu a vnímanie nezamestnanosti. Tromi najväčšími nevýhodami boli prepojenie odborných škôl s trhom práce, byrokracia a prietahy na úradoch a dopad šedej ekonomiky na podnikanie.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

Región Liptov je spolu s regiónom Turiec územím s najvýdatnejšími zdrojmi pitnej vody v Žilinskom kraji. Južná časť okresu Liptovský Mikuláš zasahuje do CHVO Nízke Tatry. Najvýznamnejšie pramene s vysokou výdatnosťou vystupujú v širšom okolí Liptovskej Porúbky a Liptovského Hrádku.

V r. 2011 bolo na verejný vodovod pripojených všetkých 53 obcí okresu. Bez vodovodu boli obce Huty, Veľký Borovec a Bukovina. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 68,83 tis. obyvateľov, čo bol 92,43% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola teda v krajskom porovnaní nadpriemerná, keďže v sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Liptovský Mikuláš je 435,5 l/s, čo bude podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres postačujúca kapacita.

Tab. 132: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Liptovský Mikuláš v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
135,1	176	138	180	140	182

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Liptovský Mikuláš pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 69,4%, čo bolo mierne viac, ako priemer v okresoch Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Päť projektov realizovaných podporených z OP Životné prostredie v tomto okrese prispeje k zlepšeniu situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Liptovský Mikuláš prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 4,847 km/tis. obyvateľov, čo je nadpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 133: Cestná infraštruktúra v okrese Liptovský Mikuláš

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	44,822	km
Trasy "TEM"	44,822	km
Diaľnice	44,822	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	72,255	km
Cesty II. triedy	61,626	km
Cesty III. triedy	174,053	km
Hustota cestnej siete:	0,265	km/km ²
	4,847	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

V roku 2014 bolo v okrese 36 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 1,69% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36%, čo z tohto okresu robí okres s najvyšším podielom umiestnenia detí v predškolských zariadeniach z okresov Žilinského kraja. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 83,1% v r. 2009 na 85,6% v r. 2011, čo je mierne nižšia hodnota, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 134: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Liptovský Mikuláš

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	39
Špeciálne MŠ	2
ZŠ	23
Špeciálne ZŠ	7
ZUŠ	3
Gymnázia	3
SOŠ	9
Konzervatóriá	1
Špeciálne SŠ	2

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykazoval okres Liptovský Mikuláš vždy nižšiu úroveň, než bol priemer SR, tak u matematiky ako aj u slovenského jazyka a literatúry.

Z vysokých škôl majú svoje sídlo, resp. svoje organizačné jednotky v okrese Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši, Bankovní inštitút vysoká škola, a.s. Praha a Žilinská univerzita v Žiline. Ďalšie vzdelávanie poskytovalo k 31.12.2013 v tomto okrese 11 poskytovateľov.

Sociálna infraštruktúra

Žilinský samosprávny kraj poskytuje v tomto okrese sociálne služby prostredníctvom dvoch centier sociálnych služieb a jedného domova sociálnych služieb a špecializovaného zariadenia v Liptovskom Mikuláši, Smrečanoch a Liptovskom Hrádku. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť komunitné centrum s nocľahárňou, strediskom osobnej hygieny a práčovňou (Liptovský Mikuláš), denné centrum zabezpečované Mestom Liptovský Mikuláš v šiestich lokalitách, Domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov v Závažnej Porube, či Zariadenie pre seniorov a domov opatrovateľskej služby s požičovňu pomôcok v Liptovskom Mikuláši. Terénna sociálna služba krízovej intervencie sa poskytuje v rámci obvodu mesta Liptovský Mikuláš, základné sociálne poradenstvo v Liptovskom Petri. Inde robia samosprávy iba opatrovateľskú službu. Neverejní poskytovatelia v tomto okrese zabezpečujú mimo opatrovateľskej služby aj služby domova sociálnych služieb a zariadenia pre seniorov (Liptovský Mikuláš, Liptovský Mikuláš - Ondrašová a Liptovský Hrádok), krízové stredisko s nocľahárňou (Liptovský Mikuláš), vypožičiavanie pomôcok či prepravnú službu (Liptovský Mikuláš). Základné sociálne poradenstvo sa poskytuje ambulantne v Liptovskom Mikuláši a terénnou formou aj vo Východnej.

Tab. 135: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Liptovský Mikuláš

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	6	7	185
Domov sociálnych služieb TPF	3	4	94
Domov sociálnych služieb AF			
Špecializované zariadenie CPF			
Špecializované zariadenie AF			
Špecializované zariadenie TPF			
Zariadenie pre seniorov CPF	6	6	260
Zariadenie pre seniorov TPF			
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania	1	1	6
Domov na pol ceste			
Útulok	1	1	12
Krízové stredisko	2	2	20
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň	2	2	16
Denný stacionár			
Zariadenie opatrovateľskej služby	1	1	11
SPOLU	22	24	604

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Liptovský Mikuláš sa nachádzajú dve zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti - Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Liptovský Mikuláš a Detská ozdravovňa Železnô. Celkový počet lôžok v Liptovskej nemocnici s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Liptovský Mikuláš je 280, z toho 214 akútnych 66 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 17 296 obyvateľov okresu, čo je 238,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o nadpriemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 6,2 dní, čo je mierny podpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 201 zariadení ambulancie zdravotnej starostlivosti (z toho 88 ambulancií prvého kontaktu), 3 lekárske služby prvej pomoci, 22 lekárni a výdajní zdravotných pomôcok a 3 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 136: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Liptovský Mikuláš k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dospelých	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Liptovský Mikuláš	29	19	5	35	88

Zdroj: ŽSK

Tab. 137: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Liptovský Mikuláš k 31.12.2012

okres Liptovský Mikuláš	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	23		1	3	11	6	2
všeobecný lekár pre deti a dospelých	19			2	11	5	1
gynekológ	7			2	2	1	2
stomatológ	31	1	2	4	14	6	4
SPOLU	80	1	3	11	38	18	9

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Liptovský Mikuláš sa v r. 2013 ubytovalo 364 822 hostí, čo bol až 45,8% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. Počet prenocovaní dosiahol až 1 085 tis., čo bol nielen najlepší výsledok v Žilinskom kraji, ale aj druhý najvyšší podiel v SR. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Liptovský Mikuláš došlo k nárastu návštevnosti až o 14,2% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 5 025,7 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Liptovský Mikuláš činil až 38,8%. Index počtu domácich návštevníkov okresu Liptovský Mikuláš v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 111,1, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Liptovský Mikuláš v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 119,8, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8. V Žilinskom kraji, ako aj v okrese Liptovský Mikuláš, bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0), pričom väčšina okresov vykazuje hodnoty medzi 2 až 3 nocami na jedného návštevníka, takže okres Liptovský Mikuláš patrí medzi okresy s vyššou hodnotou dosiahnutia sledovaného ukazovateľa.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Liptovský Mikuláš sa nenachádza pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Liptovský Ján, mestská pamiatková zóna Partizánska Ľupča, mestská pamiatková zóna Liptovský Mikuláš vyhlásené v r. 1991 a mestská pamiatková zóna Liptovský Hrádok vyhlásená v r. 1994. Nachádza sa tu tiež vidiecka pamiatková zóna Hybe, vidiecka pamiatková zóna Nižná Boca a vidiecka pamiatková zóna Východná, všetky vyhlásené v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 138.

Tab. 138: Národné kultúrne pamiatky v okrese Liptovský Mikuláš

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	15
Obec, mesto (samospráva)	48
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	43
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	88
Štát. hosp. organizácia	7
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	1
Nevysporiadané vlast. vzťahy	1
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	10
Vlastníctvo zahraničných subjektov	1

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Územie okresu Liptovský Mikuláš je bohaté na chránené územia. Zasahujú doň 2 národné parky a taktiež sa tu nachádza 34 maloplošných chránených území a 21 území európskeho významu. Územie okresu zasahujú Chránené vtáčie územia Nízke Tatry a Tatry, ktoré sú súčasťou NAPANTu a TANAPu. Územie okresu zasahuje i Chránené vtáčie územie Chočské vrchy.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 1011,9 km², čo je cca 75,4% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Liptovský Mikuláš je druhým okresom s najvyšším podielom chránených území na svojej rozlohe v Žilinskom kraji.

Tab. 139: Veľkoplošné chránené územia v okrese Liptovský Mikuláš – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Nízke Tatry	3	72842	41996
Ochranné pásmo NP	NP Nízke Tatry	2	110162	28596
NP	TANAP	3	73800	15384
Ochranné pásmo NP	TANAP	2	30703	15215
Spolu v okrese				101191

Tab. 140: Maloplošné chránené územia v okrese Liptovský Mikuláš – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Demänovská dolina, Ďumbier, Jánska dolina, Kvačianska dolina, Mních, Ohnište, Prosiecka dolina, Salatín, Suchá dolina, Turková	5	9193,23	30,95	8312,74
NPP	Demänovské jaskyne, Jaskyňa zlomísk, Okno, Stanišovská jaskyňa, Starý hrad, Štefanová, Važecká jaskyňa, Veľká ľadová priepasť, Vrbické pleso, Zápoľná, Záskočská jaskyňa	5	0,73	112,08	43,51
PR	Jelšie, Machy, Švihrová	5,4	57,36	-	57,36
PP	Háje, Hybická tiesňava, Kamenné mlieko, Malá Stanišovská jaskyňa, Mašiansky balvan	5,4	11,27	1,28	1,28
CHA	Demänovská slatina, Hrádocké arboretum, Ratkovo, Sielnický borovicový háj, Bodický rybník	4	130,57	5,44	5,44
Spolu v okrese			9393,16	742,07	8420,33

Tab. 141: Chránené vtáčie územia v okrese Liptovský Mikuláš – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 018	Nízke Tatry	Partizánska Ľupča, Ploštín, Závažná Poruba, Liptovský Ján, Dúbrava, Iľanovo, Liptovské Kľačany, Pavčina Lehota, Lazisko, Demänovská Dolina, Vislavce, Liptovská Porúbka, Kráľova Lehota, Malužiná, Nižná Boca, Vyšná Boca, Východná	98168,52	43845,06
SKCHVU 030	Tatry	Bobrovec, Liptovský Trnovec, Jalovec, Jamník, Pribylina, Žiar, Babky, Liptovské Matiašovce, Smrečany, Korská, Jakubovany, Liptovská Kokava, Hybe, Východná, Važec, Svätý Štefan, Vavrišovo,	54611,29	21907,21
SKCHVU 050	Chočské vrchy	Dlhá Lúka, Hutý, Ižipovce, Kvačany, Liptovská Anna, Mal Borové, Prosiek, Liptovská Sielnica, Sestrč, Veľké Borové	16817,50	6382,23
Spolu v okrese				32674,5

Tab. 142: Územia európskeho významu v okrese Liptovský Mikuláš – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0060, SKUEV0061, SKUEV0150, SKUEV0197, SKUEV0296, SKUEV0300, SKUEV0302, SKUEV0310, SKUEV1059, SKUEV1310	Tlstá, Jelšie, Chraste, Demänovská slatina, Červený Grúň, Salatín, Turková, Skribňovo, Ďumbierske Tatry, Kráľovohofské Tatry	NAPANT	54653,67
SKUEV0141, SKUEV0142, SKUEV0143, SKUEV0192, SKUEV0194, SKUEV0228, SKUEV0306, SKUEV0307, SKUEV0308	Belá, Hybica, Biely Váh, Prosečné, Hybická tiesňava, Švihrová, Pod Suchým hrádkom, Tatry, Machy, Tlstá	TANAP	

Do územia okresu Liptovský Mikuláš čiastočne zasahuje Biosférická rezervácia Tatry, ktorá tvorí bilaterálnu biosférickú rezerváciu spolu s poľským národným parkom Tatrzański Park Narodowy. Biosférická rezervácia Tatry bola zapísaná do svetovej siete BR dňa 15.2.1993.

Na území okresu Liptovský Mikuláš sa nachádza Ramsarská lokalita Jaskyne Demänovskej Doliny, ktorá predstavuje najreprezentatívnejšiu časť podzemného krasového a hydrologického systému Demänovskej Doliny, ktorý je v súčasnosti najdlhším jaskynným systémom na Slovensku s dĺžkou presahujúcou 35 km. Do Zoznamu mokradí v zmysle Ramsarského dohovoru bola zapísaná 17.11.2006.

2.2.2.4.2 Okres Ružomberok

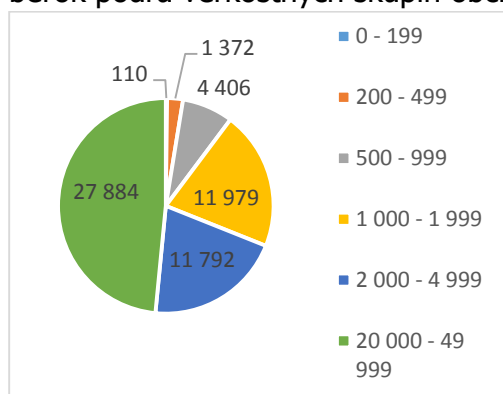
S rozlohou 646,81 km² patrí okres Ružomberok k stredne veľkým okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 9,5% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Ružomberok 57 543 obyvateľov. To ho radí medzi stredne ľudnaté okresy Žilinského kraja s podielom 8,3% na celkovej populácii tohto regiónu. Hustota zaľudnenia okresu je 89 obyvateľov/km².

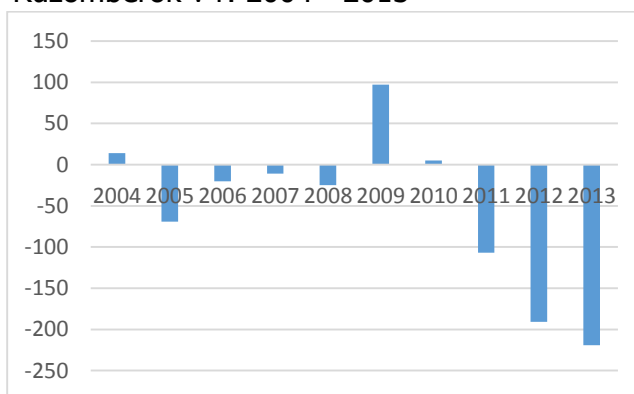
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a dvadsiatich štyroch rôzne veľkých obciach. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 48,5% obyvateľov. V prvej polovici dekády 2004 – 2013 počet obyvateľov okresu stagnoval, v druhej polovici dochádza k jeho celkovému úbytku, čo je spôsobené prirodzeným úbytkom obyvateľstva a tiež záporným migračným saldom.

Obr. 133: Obyvateľstvo okresu Ružomberok podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 134: Celkový prírastok obyvateľov okresu Ružomberok v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Ružomberok bolo v r. 2013 evidovaných 1 182 podnikov, čo bol 6,8% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 20,5 podnikov, čo je mierne podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 1 132 z nich (95,8%) má 1 - 19 zamestnancov, 2 podniky patria do veľkostnej kategórie 1 000+ zamestnancov.

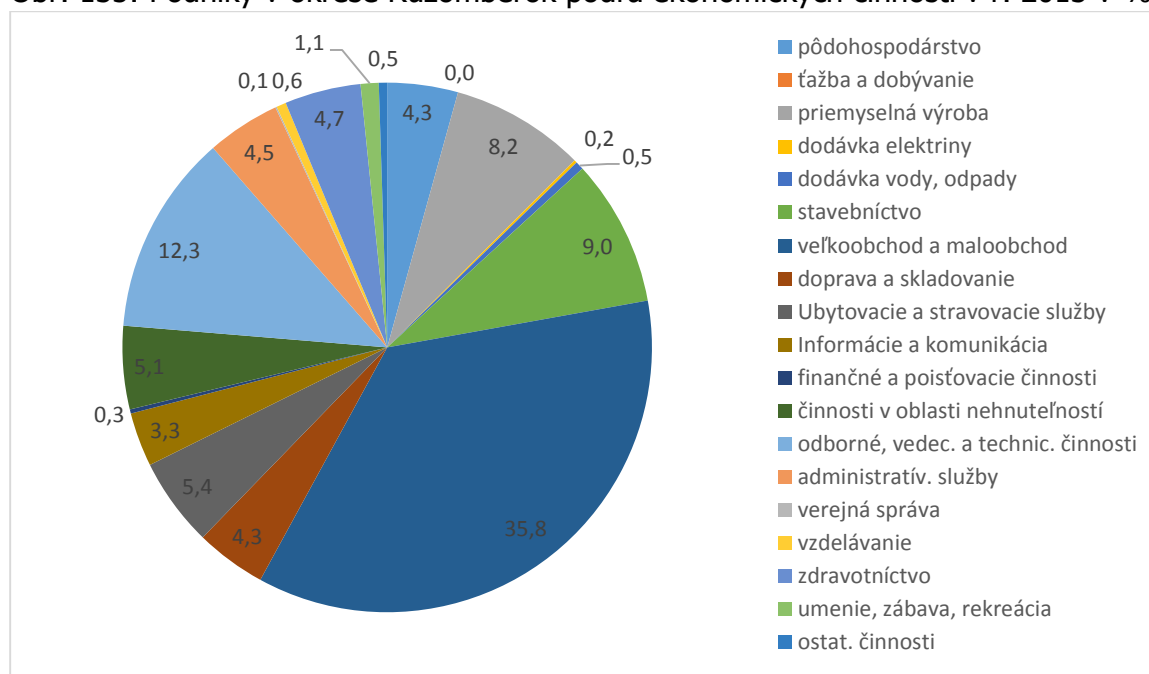
Tab. 143 Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok	1000-1999	Činnosti nemocníc
Mondi SCP, a.s.	1000-1999	Výroba papiera a lepenky
SAD LIORBUS, a. s.	250-499	Mestská alebo prímestská osobná pozemná doprava
ENRICO PRODUKTIONS s.r.o.	150-199	Výroba ostatného vrchného ošatenia
Národný endokrinologický a diabetologický ústav n.o.	100-149	Činnosti nemocníc
KÚPELE LÚČKY a.s.	100-149	Ostatná zdravotná starostlivosť i. n.
TOPAS D.A., s.r.o.	100-149	Veľkoobchod s tabakovými výrobkami
EUROCOM Investment, s.r.o.	100-149	Prevádzka športových zariadení
Poľnohospodárske družstvo	100-149	Chov dojníc
Technické služby Ružomberok, a.s.	50-99	Zber iného ako nebezpečného odpadu

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Katolícka univerzita v Ružomberku (500 - 999), či Mesto Ružomberok (250 - 499).

Obr. 135: Podniky v okrese Ružomberok podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese spoločnosti Mondi SCP, a.s. (12 471 000 Eur), SPECIALTY MINERALS SLOVAKIA,

spol. s r.o. (862 082 Eur), Obaly S O L O, s r.o. (417 985 Eur), EUROCOM Investment, s.r.o. (202 553 Eur) a RUDOS RUŽOMBEROK, s.r.o. (154 270 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja majú medzi podnikmi v okrese Ružomberok z hľadiska ich počtov vyšší percentuálny podiel odborné, vedecké a technické činnosti a ubytovacie a stravovacie služby. Mierne nižší podiel než krajský priemer vykázalo aj stavebníctvo a priemyselná výroba. Ešte väčší rozdiel v neprospech okresu Ružomberok voči krajskému priemeru vykázalo pôdohospodárstvo.

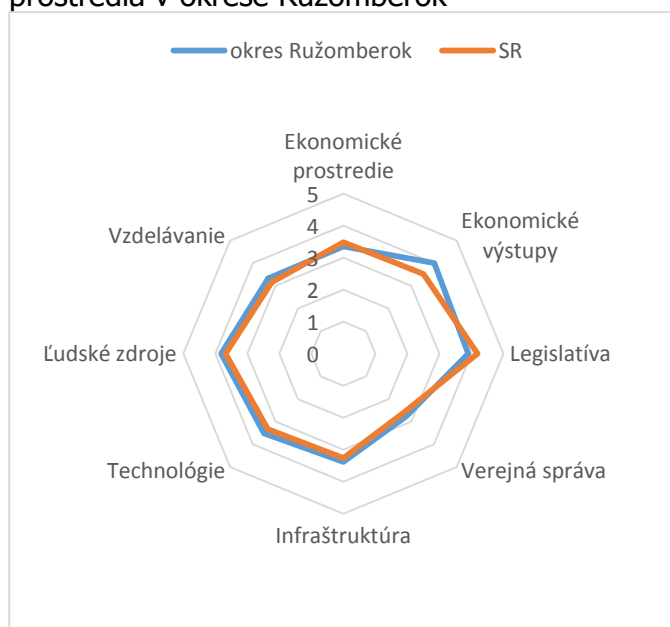
V desaťročí 2004 – 2013 sa miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Ružomberok zvýšila o 1,1%, čo bol nižší rast než priemer Žilinského kraja vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 0,9% nad priemerom Žilinského kraja.

Tab. 144: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Ružomberok v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Ružomberok	12,8	10,6	8,5	6,7	7,3	11,1	11,2	12,3	13,4	13,9

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 136: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Ružomberok

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Ružomberok 45. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 8. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli vplyv polohy okresu na podnikanie, vnímanie nezamestnanosti a potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Tromi najväčšími nevýhodami boli elektronická komunikácia s úradmi, spoľahlivosť obchodných partnerov a úroveň vzdelania.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Ružomberok sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd. Južnú časť okresu pokrývajú CHVO Nízke Tatry a CHVO Veľká Fatra.

V r. 2011 bolo na verejný vodovod pripojených 24 obcí okresu, teda s výnimkou jednej všetky. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 57,4 tis. obyvateľov, čo bol 94,69% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola teda v krajskom porovnaní nadpriemerná, keďže v sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Ružomberok je 189,5 l/s, čo podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres nebude postačujúca kapacita. Deficit bude vykrytý z iných zdrojov v pôsobnosti VSR a.s. Ružomberok.

Tab. 145: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Ružomberok v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
189,4	256	200	280	213	298

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Ružomberok pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 63,6%, čo bolo menej ako priemer v okresoch Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. V r. 2013 boli v okrese ukončené dva projekty podporené z OP Životné prostredie v tomto okrese, ktoré prispievajú k zlepšeniu situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd, v r. 2014 bol zahájený ďalší projekt s názvom „SKK Ružomberok a ČOV Liptovská Teplá, Liptovské Sliache“.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Ružomberok prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Koridor Rýn – Dunaj, a tiež vetva súhrnnej siete TEN – T.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 2,633 km/tis. obyvateľov, čo je podpriemerná hodnota voči celokrajskému priemeru na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 146: Cestná infraštruktúra v okrese Ružomberok

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	59,943	km
Trasy "TEM"	51,829	km
Diaľnice	2,992	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	59,975	km
Cesty II. triedy	0	km
Cesty III. triedy	92,161	km
Hustota cestnej siete:	0,241	km/km ²
	2,633	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Ružomberok uvádza tabuľka 147. V roku 2014 bolo v okrese 46 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 2,71% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 85,0% v r. 2009 na 87,5% v r. 2011, čo je vyššia hodnota, než je priemer Žilinského kraja, ktorý v sledovanom roku vykázal hodnotu 86,6%.

Tab. 148: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Ružomberok

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	33
Špeciálne MŠ	1
ZŠ	24
Špeciálne ZŠ	7
ZUŠ	6
Gymnázia	2
SOŠ	5
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	1

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykazoval okres Ružomberok vždy vyššiu úroveň, než bol priemer SR, tak u matematiky ako aj u slovenského jazyka a literatúry.

Z vysokých škôl majú svoje sídlo, resp. svoje organizačné jednotky v okrese Katolícka univerzita v Ružomberku so štyrmi fakultami, Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne a Žilinská univerzita v Žiline. Ďalšie vzdelávanie poskytovali k 31.12.2013 v tomto okrese traja poskytovatelia.

Sociálna infraštruktúra

Žilinský samosprávny kraj poskytuje v tomto okrese sociálne služby prostredníctvom dvoch centier sociálnych služieb v Ružomberku a Likavke. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb v Liptovských Sliachoch, útulok a nízkoprahovú sociálnu službu pre deti a rodinu v Ružomberku, či dom opatrovateľskej služby v Liptovskej Osade. Mesto Ružomberok tiež zabezpečuje službu monitorovania a signalizácie pomoci. Zariadenie pre seniorov v Liptovských Sliachoch zabezpečuje aj služby požičovne pomôcok a stravovania seniorov. Kapacity neverejných poskytovateľov v tomto okrese v oblasti prevádzky domovov sociálnych služieb resp. zariadení pre seniorov sú sústredené v Likavke, Ružomberku a Ľubochni, denné stacionáre sú prevádzkované v Ružomberku, Ľubochni a Liskovej.

Tab. 149: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Ružomberok

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	4	5	183
Domov sociálnych služieb TPF	1	2	17
Domov sociálnych služieb AF	1	1	23
Špecializované zariadenie CPF	2	2	133
Špecializované zariadenie AF			
Špecializované zariadenie TPF			
Zariadenie pre seniorov CPF	7	7	155
Zariadenie pre seniorov TPF			
Rehabilitačné stredisko	1	1	2
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok	1	1	25
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň			
Denný stacionár	2	2	36
Zariadenie opatrovateľskej služby	1	1	15
SPOLU	20	22	589

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Ružomberok popri Ústrednej vojenskej nemocnici SNP Ružomberok – fakultná nemocnica zabezpečujú ústavnú zdravotnú starostlivosť aj ďalšie dve zariadenia - Národný endokrinologický a diabetologický ústav, n.o. a Liečebňa pre dlhodobu chorých Štiavnička. Celkový počet lôžok v Ústrednej vojenskej nemocnici SNP Ružomberok – fakultná nemocnica je 523, z toho 437 akútnych a 86 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 17 696 obyvateľov okresu, čo je 306,9 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o vysoko nadpriemernú hodnotu a zároveň najvyššiu hodnotu medzi okresmi Žilinského kraja. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 6,1 dní, čo je podpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 237 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 83 ambulancií prvého kontaktu), 4 lekárske služby prvej pomoci, 26 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 2 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 150: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Ružomberok k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Ružomberok	26	16	10	31	83

Zdroj: ŽSK

Tab. 151: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Ružomberok k 31.12.2012

okres Ružomberok	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	24		3	5	7	6	3
všeobecný lekár pre deti a dorast	13		1	4	5	3	
gynekológ	7		2	3		2	
stomatológ	25	2		6	10	2	5
SPOLU	69	2	6	18	22	13	8

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Ružomberok sa v r. 2013 ubytovalo 96 961 hostí, čo bol až 11,8% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Ružomberok došlo k nárastu návštevnosti až o 16,1% stavu z predchádzajúceho roka, čo bol najlepší výsledok zo všetkých okresov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 1 685 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Ružomberok činil 43,9%. Index počtu domácich návštevníkov okresu Ružomberok v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 117,8, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Ružomberok v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 114,1, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Priemerný počet prenocovaní v okrese Ružomberok bol 3,1 noci, čo je druhý najlepší výsledok po okrese Turčianske Teplice (8,0). Priemer Žilinského kraja bol u prenocovaní na úrovni 2,9 noci.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Ružomberok sa nachádza pamiatková rezervácia Vlkolínec vyhlásená v r. 1977. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Ružomberok a vidiecka pamiatková zóna Stankovany - Podšíp, obe vyhlásené v r. 1991. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. 152. Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec je zapísaná v zozname svetového dedičstva UNESCO.

Tab. 152: Národné kultúrne pamiatky v okrese Ružomberok

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	28
Obec, mesto (samospráva)	28
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	25
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s., nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	114
Štát. hosp. organizácia	13
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	2
Nevysporiadané vlast. vzťahy	0
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	7
Vlastníctvo zahraničných subjektov	1

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Do územia okresu Ružomberok zasahujú 3 národné parky. Taktiež sa tu nachádza 35 maloplošných chránených území a 12 území Európskeho významu. Územie okresu zasahujú Chránené vtáčie územia Malá Fatra, Nízke Tatry a Veľká Fatra, ktoré sú súčasťou NP Malá Fatra, NAPANTu a NP Veľká Fatra. Územie okresu zasahuje i Chránené vtáčie územie Chočské vrchy.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 516,34 km², čo je cca 79,82% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Ružomberok je okresom s najvyšším podielom chránených území na svojej v Žilinskom kraji.

Tab. 153: Veľkoplošné chránené územia v okrese Ružomberok – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Malá Fatra	3	22630	310
Ochranné pásmo NP	NP Malá Fatra - OP	2	23262	1519
NP	NP Nízke Tatry	3	72842	6068
Ochranné pásmo NP	NP Nízke Tatry - OP	2	110162	16038
NP	NP Veľká Fatra	3	40371	17396
Ochranné pásmo NP	NP Veľká Fatra - OP	2	26133	10303
Spolu v okrese				51634

Tab. 154: Maloplošné chránené územia v okrese Ružomberok – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Čierny kameň, Jánošíkova kolkáreň, Kornietová, Kundračka, Rumbáre, Skalná Alpa, Suchý vrch, Šíp	5	1426,27	28,42	1291,61
NPP	Brankovský vodopád, Liskovská jaskyňa, Lúčanský vodopád	5	-	15,85	-
PR	Ivachnovský luh, Korbeľka, Koží chrbát, Močiar, Mohylky, Rojkovské rašelinisko, Sliačske travertíny, Smrekovica, Turické dubiny	5,4	406,20	59,64	406,20
PP	Bešeňovské travertíny, Blatné, Bukovinka, Dogerské skaly, Krková skala, Lúčanské travertíny, Matejkovský kamenný prúd, Meandre Lúžňanky, Prielom Teplého potoka, Rojkovská travertínová kopa, Skalná päšť, Vlčia skala	5,4	45,19	139,38	45,19
CHA	Háj pred Teplou dolinou, Revúca	4	39,42	-	39,42
Spolu v okrese			1917,08	243,29	1782,42

Tab. 155: Chránené vtáče územia v okrese Ružomberok – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Stankovany,	66228,06	701,16
SKCHVU 018	Nízke Tatry	Ružomberok, , Liptovská Štiavnica, Liptovská Osada, Liptovská Lúžna	98168,52	6372,89
SKCHVU 033	Veľká Fatra	Liptovská Osada, Liptovské Revúce, Ľubochňa, Ružomberok	47445,01	21138,26
SKCHVU 050	Chočské vrchy	Bešeňová, Kalameny, Komjatná, Liptovská Teplá, Lisková, Lúčky, Madočany, Turík, Valašská Dubová	16817,50	6862,46
Spolu v okrese				35074,77

Tab. 156: Územia európskeho významu v okrese Ružomberok – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0243	Orava	CHKO Horná Orava	27563,91
SKUEV0058, SKUEV0197, SKUEV0198, SKUEV0302, SKUEV1197	Tlstá, Salatín, Zvolen, Ďumbierske Tatry, Sliačske travertíny	NAPANT	
SKUEV0254, SKUEV0663	Močiar, Šíp	NP Malá Fatra	
SKUEV0164, SKUEV0238	Revúca, Veľká Fatra	NP Veľká Fatra	
SKUEV0253, SKUEV0305	Váh, Choč	TANAP	

2.2.2.5 Región Turiec – stručná charakteristika regiónu

Región Turiec sa rozkladá na ploche 1129 km² v Turčianskej kotline odvodňovanej riekami Turiec a Váh a obkolesenej na severe a západe Malou Fatrou, na východe Veľkou Fatrou a na juhu pohorím Žiar a Kremnickými vrchmi. Región bol v stredoveku spolu s Oravou a Liptovom súčasťou Zvolenskej župy a od 30. rokov 14. stor. tu bola vytvorená samostatná Turčianska stolica, ktorá existovala až do 20. stor. Dnes región tvoria dva okresy – Martin a Turčianske Teplice.

V regióne žilo v r. 2013 viac ako 113 tis. obyvateľov v 3 mestách a 66 obciach. Demografický vývoj v dekáde 2004 – 2013 poukazuje na postupný úbytok obyvateľstva regiónu najmä v jeho južnej časti (okres TR), čo môže byť zapríčinené aj nezamestnanosťou dlhodobo prevyšujúcou priemer kraja. Región má jedno prirodzené regionálne centrum, okresné mesto Martin, ktoré je urbanisticky prepojené s mestom Vrútky v severnej časti kotliny. Kúpeľné mesto Turčianske Teplice sa nachádza v južnej časti kotliny. Centrum osídlenia 1. skupiny Martin spolu s Vrútkami (centrum osídlenia 4. skup.) je podľa platnej koncepcie územného rozvoja SR súčasťou žilinsko – martinského ťažiska osídlenia prvej úrovne. Obe mestá ležia na žilinsko – podtatranskej rozvojovej osi 1. stupňa. Cez centrum osídlenia 2. skup. Turčianske Teplice do tohto centra osídlenia vedie zvolensko – turčianska rozvojová os prvého stupňa, ktorá má v úseku Turčianske Teplice – Banská Bystrica charakter komunikačno – sídelnej osi. Z Prievidze do Turčianskych Teplíc vedie tiež nitriansko – turčianska rozvojová os tretieho stupňa, ktorá je v úseku Nitrianske Pravno – Turčianske Teplice vnímaná ako komunikačno – sídelná os. Kremnicko – turčianska rozvojová os tretieho stupňa vedie v línii Žiar nad Hronom – Kremnica – Turčianske Teplice.

Región Turiec je regiónom dvoch rozmerov. Jeho severná časť je relatívne husto osídlená s prevahou mestského obyvateľstva, pričom okres Martin má zo všetkých okresov Žilinského kraja najvyšší podiel mestského obyvateľstva (66,1%). Ide o územie s priemyselnou minulosťou aj súčasnosťou reprezentovanou viacerými novými strojárskymi spoločnosťami so zahraničnou majetkovou účasťou, spravidla naviazanými na automobilový priemysel. Tomu zodpovedá aj skutočnosť, že miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Martin je dlhodobo pod priemerom Žilinského kraja. Výskumno – vývojový potenciál územia je spätý s tradíciou strojárstva a zbrojného priemyslu, ako aj so stále narastajúcim významom Martina, ako moderného zdravotníckeho centra sústreďeného okolo špičkovej medzinárodne etablovanej lekárskej fakulty s nemocnicou, okolo ktorých sa postupne vytvára špecifický reťazec spoločností pôsobiacich v oblasti zdravotníctva, farmácie a príbuzných odvetví. Budovanie infraštruktúry pre výskum v oblasti biomedicíny ešte viac posilní výskumné smerovanie regiónu. Napriek neexistencii vysokoškolskej inštitúcie humanitného zamerania je špecifikom mesta Martin aj vyvinutá komunita inklinujúca ku kultúre a humanitným vedám, ktorá nachádza svoje profesionálne uplatnenie v Slovenskej národnej knižnici, Slovenskom komornom divadle, siedmich múzeách Slovenského národného múzea a ďalších kultúrnych inštitúciách etablovaných v meste Martin, ktoré má zákonný štatút národného kultúrneho centra Slovákov. Existuje tu tak stabilný potenciál pre rozvoj kreatívneho priemyslu. Južná časť regiónu so svojim

centrom v Turčianskych Tepliciach, je naopak priemyselne málo rozvinutá s absenciou väčších centier osídlenia. Miera evidovanej nezamestnanosti je tu dlhodobo nad priemerom kraja. Modernizácia kúpeľov a ich doplnenie o areál pre turistickú verejnosť postupne vytvára predpoklady pre rozvoj Turčianskych Teplíc, ako centra cestovného ruchu, čo potvrdzuje rýchly nárast zahraničnej klientely. Tento okres vďaka svojmu turnusovému charakteru vysoko prekračuje priemer kraja v priemernej dĺžke pobytu ubytovaných hostí.

Hoci severná časť regiónu je súčasťou ťažiska osídlenia prvej úrovne, limitujúcim faktorom toho, aby sa stala rovnako výkonným motorom ekonomiky, ako západná časť tohto ťažiska (mesto Žilina a jeho funkčná mestská oblasť) je neexistencia nadradenej dopravnej infraštruktúry, prejavujúca sa v nadmernom dopravnom zaťažení ciest prvej a druhej triedy, zvýšenej nehodovosti, opotrebovanosti vozoviek a v neposlednom rade aj zníženej kvalite životného prostredia (hluk, ovzdušie). Rozostavané úseky diaľnice Turany – Dubná skala a diaľničného tunela Višňové - Dubná skala umožnia po dokončení previesť tranzitnú dopravu týmto centrom osídlenia s minimalizáciou vymenovaných negatívnych dopadov a tiež vytvoria predpoklad pre príchod ďalších zahraničných investícií. Plný dopad pripojenia sa na diaľnice toto územie pocíti až po jej prepojení s Liptovskou časťou. Železničné spojenie vedúce v tejto línii tiež vyžaduje investície na zvýšenie traťovej rýchlosti, bezpečnosti a komfortu cestovania. Výzvou ostáva nevybudovaná rýchlostná komunikácia R3 (s výnimkou úseku pri Hornej Štubni v polovičnom profile), ktorej turčianska časť je zaradená do základnej siete TEN – T, jej dobudovanie ale nie je časovo zaradené do programového obdobia 2014 – 2020. Neexistencia R3 limituje rozvoj ekonomiky regiónu v línii zvolensko – turčianskej rozvojovej osi a tiež rozvoj Martina ,ako križovatky dvoch rozvojových osí prvého stupňa. Keďže hlavná železničná trať č. 106 vedie cez Vrútky, ktoré sú každodennou prestupnou zástavkou pre mnohých obyvateľov ostatných turčianskych sídiel vrátane Martina, je nevyhnutné vytvoriť podmienky pre nárast atraktivity verejnej osobnej dopravy a ďalší rozvoj nemotorovej dopravy.

Aj v tomto regióne dochádza k postupnému nárastu strednej dĺžky života pri narodení, čo vytvára tlak na posilňovanie kapacít sociálnych služieb a ďalší rozvoj zdravotnej starostlivosti o seniorov. V okrese Martin vzniklo v r. 2007 – 2013 niekoľko nových pobytových zariadení sociálnych služieb, to najvýznamnejšie z hľadiska svojich kapacít (jedno z najväčších v SR) sa však nachádza v okrese Turčianske Teplice. Obyvatelia Turca nepatria k najčastejšie hospitalizovaným pacientom v Žilinskom kraji, ale dĺžka hospitalizácií mierne prekračuje priemer Žilinského kraja. V území (najmä v jeho severnej časti) sa nachádzajú aj lokality zaradené do Atlasu rómskych komunít na Slovensku, čo znamená, že tejto problematike sa miestna komunita musí tiež venovať.

V regióne pôsobí Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciú výrobu pri Spojenej škole, Červenej armády 25, Martin. Centrum vzniklo ako prvé pri školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja a vzhľadom na koncentráciu strojárskych a automobilových podnikateľských subjektov v meste Martin je zamerané na strojárstvo.

Potenciál pre rozvoj cestovného ruchu je spojený s možnosťami využitia prírodného potenciálu reprezentovaného najmä pohoriami Malá Fatra a Veľká Fatra, ktoré zároveň plnia významnú environmentálnu funkciu. Vďaka nim Turiec patrí medzi najbohatšie regióny z hľadiska zásob pitnej vody, čo je vidieť aj v podiele pripojenia domácností oboch okresov na verejný vodovod, ktorý je v porovnaní s ostatnými regiónmi Žilinského kraja vysoko nadpriemerný. Rezervy v odkanalizovaní územia sú zrejmé najmä v okrese Turčianske Teplice. Najvyšší potenciál pre cestovný ruch má najmä juho – západná časť Malej Fatry, tzv. Lúčanská Malá Fatra s nižším stupňom ochrany než ostatné časti týchto pohorí. Potenciál cestovného ruchu má aj kultúrno – historický aspekt vďaka bohatstvu pamäťových a fondových inštitúcií najmä v meste Martin a hustej sieti kultúrnych pamiatok po celom okrese. Vidiecky turizmus má svoj potenciál najmä na juhu regiónu. Spolupráci v oblasti podpory cestovného ruchu sa v Turci venuje jedna oblastná organizácia cestovného ruchu.

2.2.2.5.1 Okres Martin

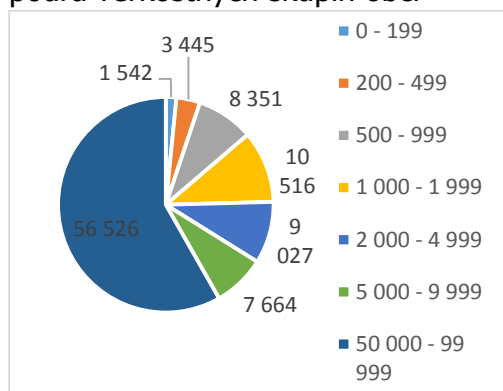
S rozlohou 735,64 km² patrí okres Martin k rozsiahlejším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 10,8% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Martin 97 071 obyvateľov. To z neho robí druhý najľudnatejší okres Žilinského kraja s podielom 14,1% na celkovej populácii tohto regiónu. Okres má hustotu zaľudnenia 132 obyvateľov/km², čo je tretia najvyššia hodnota v kraji.

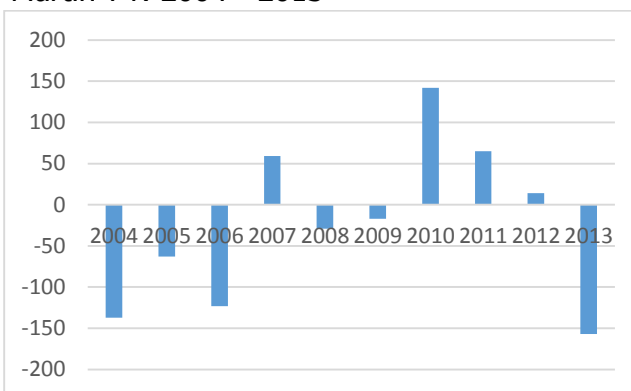
Obyvatelia okresu žijú v dvoch mestách a štyridsať jeden obciach. Z hľadiska veľkostných kategórií obcí nemá ani jedna výraznejšiu prevahu nad ostatnými. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí až 66,1% obyvateľov, čo je najvyššie percento v kraji. Negatívny vývoj populácie na začiatku dekády 2004 – 2013 sa postupne zastavil. V r. 2010 – 2012 celkový počet obyvateľov okresu narastal, tempo rastu ale každoročne klesalo, až v r. 2013 okres opäť zaznamenal celkový úbytok obyvateľov, čo je spôsobené prirodzeným úbytkom obyvateľstva a nestabilným migračným saldom.

Obr. 137: Obyvateľstvo okresu Martin podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 138: Celkový prírastok obyvateľov okresu Martin v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Martin bolo v r. 2013 evidovaných 2 551 podnikov, čo bol 14,6% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 26,3 podnikov, čo je mierne nadpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 2 416 z nich (94,7%) má 1 - 19 zamestnancov, 1 podnik má 500 – 999 zamestnancov a 4 podniky patria do veľkostnej kategórie 1 000+ zamestnancov.

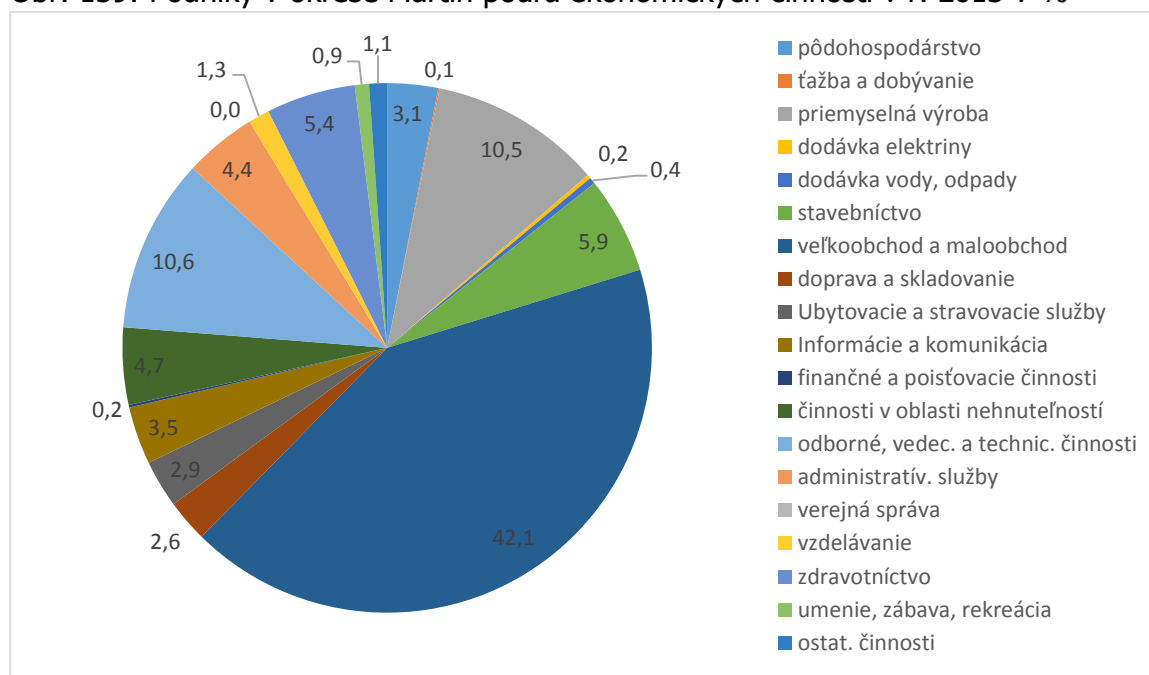
Tab. 157: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
Univerzitná nemocnica Martin	1000-1999	Činnosti nemocníc
ECCO Slovakia, a.s.	1000-1999	Výroba obuvi
ŽOS Vrútky a.s.	1000-1999	Výroba železničných lokomotív a vozového parku
TRIM LEADER, a.s.	1000-1999	Výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá
Volkswagen Slovakia, a.s. – závod Martin	500-999	Výroba automobilov a ostatných motorových dopravných prostriedkov
NEOGRAFIA, a.s.	500-999	Iná tlač
Alpha medical a.s.	250-499	Ostatná zdravotná starostlivosť i. n.
TEAM INDUSTRIES, s.r.o.	250-499	Výroba iných čerpadiel a kompresorov
HBM Pharma s.r.o.	250-499	Výroba farmaceutických prípravkov
Martinská teplárenská, a.s.	200-249	Dodávka pary a rozvod studeného vzduchu

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk/vlastné zistenia

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Slovenská národná knižnica (250 - 499), či Mesto Martin (250 - 499).

Obr. 139: Podniky v okrese Martin podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese firmy TURČAN DELTA, s.r.o. (618 248 Eur), GGB Slovakia s.r.o. (550 636 Eur), HBM Pharma s.r.o. (507 335 Eur), Alpha medical patológia, s.r.o. (432 320 Eur) a Martinské bioptické centrum, s.r.o. (354 762 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja majú medzi podnikmi v okrese Martin z hľadiska ich počtov vyšší percentuálny podiel veľkoobchod a maloobchod a mierne priemer kraja prekračuje aj priemyselná výroba. Nižší podiel než krajský priemer vykázalo najmä stavebníctvo.

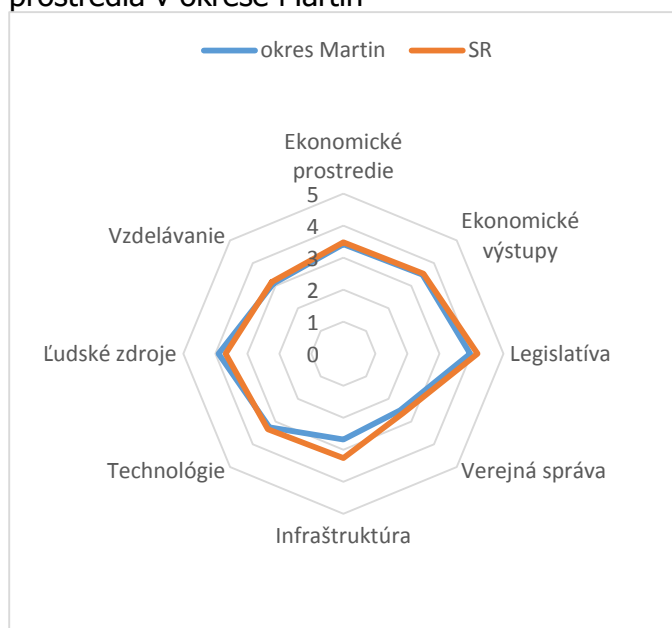
V desaťročí 2004 – 2013 miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Martin klesla o 1,4%, kým priemer Žilinského kraja vykázal rast vo výške 1,4%. Okres Martin sa tak pri tomto ukazovateli dostal na podpriemernú úroveň v rámci kraja s hodnotou iba 10,1%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 1,2% pod priemerom Žilinského kraja.

Tab. 158: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Martin v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres Martin	11,5	8,9	6,3	5,1	5,2	10,1	9,2	9,6	9,7	10,1

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 140: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Martin

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliancie Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Martin 38. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 4. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli spravodlivosť výberu zamestnancov vo firmách, potenciál pre rozvoj cestovného ruchu a miera korupcie medzi súkromnými firmami. Tromi najväčšími nevýhodami boli kvalita cestnej infraštruktúry, ochrana súkromného majetku a vymožitelnosť práva na okresnom súde.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Martin sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd. Do východnej časti okresu zasahuje územie CHVO Veľká Fatra.

V r. 2011 boli na verejný vodovod pripojených všetky obce okresu. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 97,51 tis. obyvateľov, čo bol 99,86% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola v krajskom porovnaní najvyššia zo všetkých okresov. V sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu pripojenia 82,22%. Výhľadová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Martin je 466 l/s, čo je podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres vysoko prebytková kapacita.

Tab. 159: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Martin v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
124,3	269,9	118,4	182,5	202,7	357

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Martin pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 84,1%, čo bolo taktiež najviac zo všetkých okresov Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Do r. 2013 boli v okrese ukončené štyri projekty podporené z OP Životné prostredie, ktoré prispievajú k zlepšeniu situácie v dĺžke stokových sietí a kvalite čistenia odpadových vôd. Pred realizáciou je už schválený projekt „Odkanalizovanie obcí Valča, Príbovce, Benice a Rakovo“.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Martin prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 1,959 km/tis. obyvateľov, čo je najnižšia hodnota v rámci Žilinského kraja, ktorého priemer je na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 160: Cestná infraštruktúra v okrese Martin

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	22,38	km
Trasy "TEM"	22,38	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	0	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	47,408	km
Cesty II. triedy	8,444	km
Cesty III. triedy	134,415	km
Hustota cestnej siete:	0,26	km/km ²
	1,959	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

V roku 2014 bolo v okrese 292 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to až 9,85% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol 6,36%. Odbornosť vzdelávania vzrástla z 89,7% v r. 2009 na 90,6% v r. 2011, čo je najvyššia hodnota v Žilinskom kraji, ktorého priemer sa v sledovanom roku pohyboval na úrovni 86,6%.

Tab. 161: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Martin

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	45
Špeciálne MŠ	1
ZŠ	31
Špeciálne ZŠ	5
ZUŠ	7
Gymnázia	5
SOŠ	7
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	2

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykazoval u matematiky ako aj u slovenského jazyka a literatúry okres Martin spravidla podpriemerné hodnoty voči priemeru SR s výnimkou r. 2012, kedy z matematiky dosiahli žiaci v tomto okrese nadpriemerné výsledky.

Z vysokých škôl majú svoje sídlo, resp. svoje organizačné jednotky v okrese Univerzita Komenského v Bratislave (Jesseniova lekárska fakulta), Ekonomická univerzita v Bratislave, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Vysoká škola Danubius a Žilinská univerzita v Žiline. K 31.12.2013 tu ďalšie vzdelávanie poskytovalo 18 poskytovateľov.

Sociálna infraštruktúra

Žilinský samosprávny kraj poskytuje v tomto okrese sociálne služby prostredníctvom jedného domova sociálnych služieb a jedného domova sociálnych služieb a zariadenia pre seniorov. Ich objekty sa mimo Martina nachádzajú aj v Martine – Priekope, na Lipovci a v Sučanoch. Zo sociálnych služieb poskytovaných obcami možno uviesť zariadenie pre seniorov vo Vrútkach, ktorý poskytuje tiež služby špecializovaného zariadenia. Vo Vrútkach je tiež zabezpečené stravovanie pre seniorov. Mesto Martin poskytuje sociálne služby na úseku prepravnej služby, stravovania, zariadenia núdzového bývania, útulku, nízkoprahového denného centra, nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu, monitorovania a signalizácie pomoci a denného centra. To sa nachádza aj v Žabokrekochoch. V okrese je viacero neverejných prevádzkovateľov domovov sociálnych služieb a zariadení pre seniorov, ktoré sa nachádzajú v Martine, Martine – Priekope, Kláštore pod Znievom a Sučanoch. Neverejné útulky sa prevádzkujú v Kláštore pod Znievom a na Vrútku, nechýba denný stacionár, resocializačné stredisko, či domov na pol ceste. Nízkoprahové denné centrum je v Martine. Neverejní poskytovatelia tiež poskytujú prepravnú službu a základné aj špecializované sociálne poradenstvo.

Tab. 162: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Martin

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	5	5	142
Domov sociálnych služieb TPF	1	1	18
Domov sociálnych služieb AF	1	3	44
Špecializované zariadenie CPF	5	5	58
Špecializované zariadenie AF			
Špecializované zariadenie TPF			
Zariadenie pre seniorov CPF	9	9	388
Zariadenie pre seniorov TPF			
Zariadenie pre seniorov AF	1	1	40
Rehabilitačné stredisko			
Zariadenie podporovaného bývania	1	1	8
Zariadenie núdzového bývania	2	2	30
Domov na pol ceste	1	1	20
Útulok	3	3	77
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko	1	1	12
Nocľaháreň	1	1	32
Denný stacionár	1	1	30
Zariadenie opatrovateľskej služby	2	2	12
SPOLU	34	36	911

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Martin popri Univerzitnej nemocnici Martin zabezpečujú ústavnú zdravotnú starostlivosť aj ďalšie dve zariadenia - Psychiatrická liečebňa Sučany a Rieka, s.r.o., liečebňa. Celkový počet lôžok v Univerzitnej nemocnici Martin je 838, z toho 791 akútnych a 47 chronických. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 19 607 obyvateľov okresu, čo je 201,8 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o mierne podpriemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 7,2 dní, čo je nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 501 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 126 ambulancií prvého kontaktu), 3 lekárske služby prvej pomoci, 47 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 4 agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tab. 163: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Martin k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Martin	45	16	15	50	126

Zdroj: ŽSK

Tab. 164: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Martin k 31.12.2012

okres Martin	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	35		2	4	22	4	3
všeobecný lekár pre deti a dorast	18		1	5	6	4	2
gynekológ	18		1	6	7	4	
stomatológ	44		6	8	21	4	5
SPOLU	115	0	10	23	56	16	10

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Martin sa v r. 2013 ubytovalo 42 438 hostí, čo bol 5,2% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Martin došlo k miernemu poklesu návštevnosti na 96,9% stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 437,2 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Martin činil 28,3%, čo bol tretí najvyšší podiel medzi okresmi Žilinského kraja. Index počtu domácich návštevníkov okresu Martin v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 96,4, kým v prípade Žilinského

kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Martin v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 98,3, kým v prípade Žilinského kraja sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8.

Kým v Žilinskom kraji bol priemerný počet prenocovaní 2,9 nocí, v okrese Martin toto číslo dosiahlo hodnotu 2,2 nocí. Priemerný počet prenocovaní v kraji dvíha najmä výsledok okresu Turčianske Teplice (8,0), väčšina okresov vykázala hodnotu medzi 2 – 3 nocami.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Martin sa nenachádza pamiatková rezervácia. V okrese sa nachádza mestská pamiatková zóna Martin vyhlásená v r. 1994 a mestská pamiatková zóna Kláštor pod Znievom vyhlásená v r. 1996. Okres Martin má najvyšší počet registrovaných národných kultúrnych pamiatok z okresov v Žilinskom kraji. Ich prehľad poskytuje tab. XY. Špecifikom okresu je tiež kategória vlastníka „Spoloč. organizácia, politická strana, OH“, ktorá sa v inom okrese Žilinského kraja nenachádza. Sedem múzeí spadajúcich pod Slovenské národné múzeum významne obohacuje ponuku kultúrneho vyžitia v tomto okrese.

Tab. 165: Národné kultúrne pamiatky v okrese Martin

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	5
Obec, mesto (samospráva)	130
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	64
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	108
Štát. hosp. organizácia	28
Poľnoh. družstvo, urbárni spolumajitelia, družstevná organizácia	8
Nevysporiadané vlast. vzťahy	0
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	15
Spoloč. organizácia, politická strana, OH	14

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Územie okresu zasahujú 2 národné parky. Nachádza sa tu 21 maloplošných chránených území a 8 území európskeho významu. Do okresu zasahujú Chránené vtáčie územia Malá Fatra a Veľká Fatra, ktoré sú súčasťou Národných parkov Malá Fatra a Veľká Fatra.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 356,25 km², čo je cca 48,4% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Martin patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Do územia okresu Martin čiastočne zasahuje Ramsarská lokalita Mokrade Turca, ktorá je charakteristická meandrujúcim, skoro prírodným korytom rieky Turiec s takmer nezmeneným vodným režimom a zachovalou vegetáciou. Do Zoznamu mokradí v zmysle Ramsarského dohovoru bola zapísaná 17.2.1998.

Tab. 166: Veľkoplošné chránené územia v okrese Martin – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Malá Fatra	3	22630	6564
Ochranné pásmo NP	NP Malá Fatra – OP	2	23262	3865
NP	NP Veľká Fatra	3	40371	14541
Ochranné pásmo NP	NP Veľká Fatra -OP	2	26133	10655
Spolu v okrese				35625

Tab. 167: Maloplošné chránené územia v okrese Martin – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Lysec, Madačov, Padva, Šútovská dolina, Tlstá, Turiec, Veľká Skalná, Borišov, Kľačianska Magura, Kláštorské lúky	5,4	5793,55	543,31	5291,26
NPP	Perlová jaskyňa, Kľacký vodopád	-	-	-	-
PR	Pod Ríglom, Biela skala, Goľove mláky, Hajasová, Hrabinka, Hrádok, Katova skala,	4	267,14	-	267,14
PP	Mažarná, Šútovská epigenéza	4	52,19	-	52,19
Spolu v okrese			6112,88	543,31	5610,60

Tab. 168: Chránené vtáčie územia v okrese Martin – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Šútovo, Turany, Sučany, Lipovec, Turčianske Kľačany, Vrútky, Priekopa, Záturčie, Martin, Bystrička, Trebostovo, Trnovo, Valča, Turčiansky Peter, Lazany, Slovany, Kláštor pod Znievom, Vrúcko	66228,06	20792,14
SKCHVU 033	Veľká Fatra	Nolčovo, Podhradie nad Váhom, , Turčianske Jaseno, Belá, Dulice, Necpaly, Folkušová, Blatnica	47445,01	15628,30
Spolu v okrese				36420,44

Tab. 169: Územia európskeho významu v okrese Martin – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0665, SKUEV0664, SKUEV0252, SKUEV0240	Strečnianske meandre Váhu, Uholníky, Malá Fatra, Kľak,	NP Malá Fatra	25424,88
SKUEV0253	Váh	TANAP	
SKUEV0382, SKUEV0381, SKUEV0238	Turiec a Blatnický potok, Dielnice, Veľká Fatra	NP Veľká Fatra	

2.2.2.5.2 Okres Turčianske Teplice

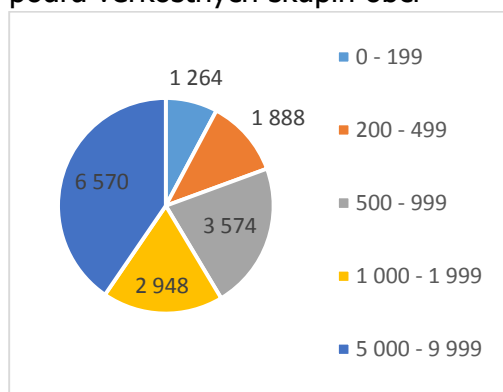
S rozlohou 392,84 km² je okres Turčianske Teplice tretím najmenším okresom Žilinského kraja, pričom jeho rozloha zaberá 5,8% kraja.

Demografický potenciál

V r. 2013 mal okres Martin 16 244 obyvateľov, čo bolo najmenej zo všetkých okresov Žilinského kraja s podielom 2,4% na celkovej populácii tohto regiónu. Okres má hustotu zaľudnenia 41,3 obyvateľov/km², čo je opäť najnižšia hodnota v kraji.

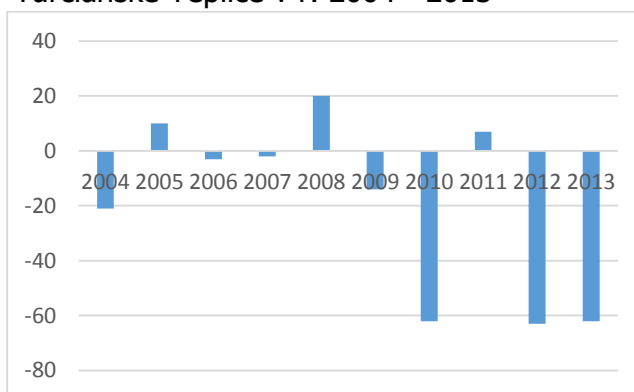
Obyvatelia okresu žijú v jednom meste a dvadsiatich piatich obciach, z ktorých iba dve majú nad 1 000 obyvateľov. Mestské obyvateľstvo okresu tvorí 40,4% obyvateľov, celkový počet obyvateľov Turčianskych Teplíc bol ale v r. 2013 iba 6 570, čo z nich robí najmenšie okresné mesto v kraji. Stagnujúci vývoj populácie v prvej polovici dekády 2004 – 2013 sa v druhej polovici premenil na celkový úbytok obyvateľstva spôsobený prirodzeným úbytkom obyvateľstva, ktorý nevykompenzovalo ani každoročne pozitívne migračné saldo.

Obr. 141: Obyvateľstvo okresu TR podľa veľkostných skupín obcí

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 142: Celkový prírastok obyvateľov okresu Turčianske Teplice v r. 2004 - 2013

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomický potenciál a trh práce

V okrese Turčianske Teplice bolo v r. 2013 evidovaných 279 podnikov, čo bol 1,6% podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. Týmito hodnotami sa okres Turčianske Teplice zaradil na posledné miesta medzi okresmi Žilinského kraja. Nízke počty podnikov nesúvisia iba s tým, že ide o malý okres s nízkym počtom obyvateľov, ale aj so skutočnosťou, že ide o kúpeľné miesto s vyhláseným ochranným pásmom prírodných liečivých zdrojov. V prepočte na tisíc obyvateľov vychádza v tomto okrese 17,2 podnikov, čo je podpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 25,4 podnikov na tisíc obyvateľov. 268 z nich (96,1%) má 1 - 19 zamestnancov, žiadny podnik nemá 500 a viac zamestnancov.

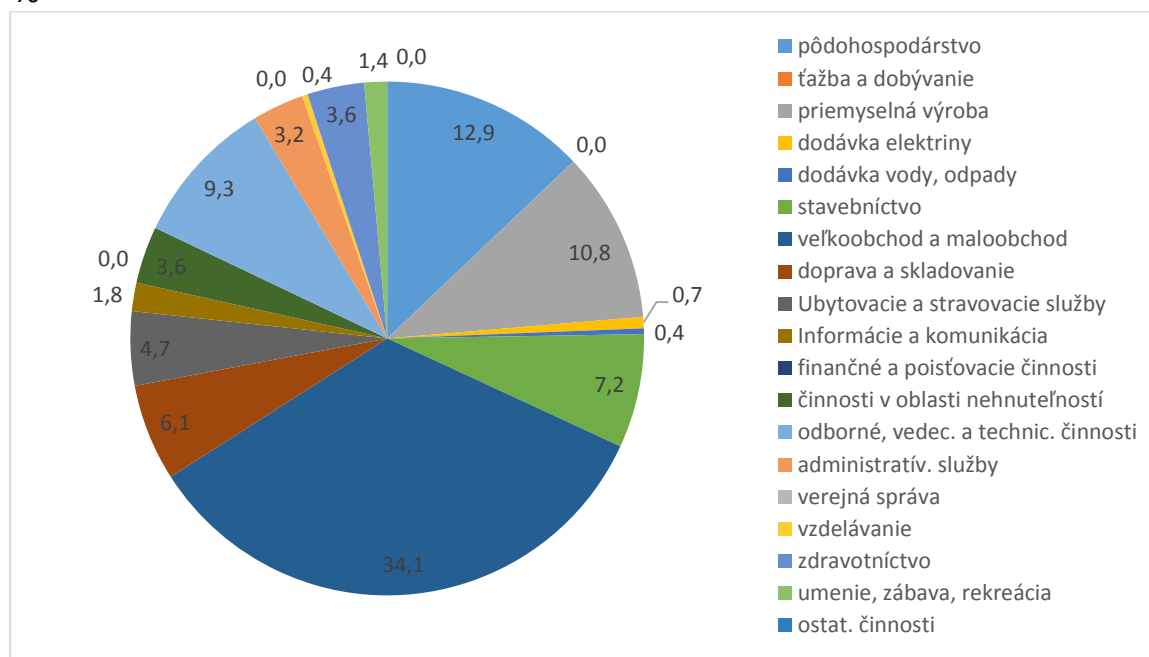
Tab. 170: Najvýznamnejšie podniky v okrese z hľadiska počtu zamestnancov v r. 2013

Názov	Počet zamest. - interval	Činnosť
COOP JEDNOTA MARTIN, spotrebné družstvo	250-499	Maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom
Slovenské pramene a žriedla, a.s.	250-499	Výroba nealkoholických nápojov; produkcia minerálnych vôd a iných fľaškových vôd
Slovenské liečebné kúpele Turčianske Teplice, a.s.	150-199	Ostatná zdravotná starostlivosť i. n.
AHP HYDRAULIKA, a.s.	50-99	Výroba iných čerpadiel a kompresorov
SHP a.s.	50-99	Chov hydiny
Poľnohospodárske družstvo "TURIEC", Dubove	50-99	Chov dojníc
AFG, s.r.o.	50-99	Chov dojníc
FATRAN s.r.o.	50-99	Výroba chleba; výroba čerstvého pečiva a koláčov
KTT - INVEST, a.s.	25-49	Fitnesscentrá, kúpeľný cr
Technické služby Turčianske Teplice, s.r.o.	25-49	Spracúvanie a likvidácia iného ako nebezpečného odpadu

Zdroj: ŠÚ SR/registeruz.sk

Medzi ďalšími významnými zamestnávateľmi v okrese, ktorí nemajú charakter podniku, je Zariadenie pre seniorov, domov sociálnych služieb a špecializované zariadenie Turčianske Teplice (150 - 199), Pedagogická a sociálna akadémia (50 - 99), či Mesto Turčianske Teplice (50 - 99).

Obr. 143: Podniky v okrese Turčianske Teplice podľa ekonomických činností v r. 2013 v %

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska výšky splatnej dane boli za rok 2013 piatimi najvýznamnejšími podnikmi v okrese Turčianske Teplice spoločnosti Slovenské pramene a žriedla, a.s. (314 928 Eur), Slovenské liečebné kúpele Turčianske Teplice, a.s. (59 498 Eur), EXPRESS ALARM SLOVAKIA, s.r.o. (41 783 Eur), Sokol trans, s.r.o. (27 685 Eur) a Sálem s.r.o. (26 500 Eur).

Voči priemeru Žilinského kraja má medzi podnikmi v okrese Turčianske Teplice výrazne nadpriemerný percentuálny podiel poľnohospodárstvo, ktorého podiel na celkovom počte podnikov v okrese je najvyšší v Žilinskom kraji. Výrazne nadpriemerná je aj doprava a skladovanie. Mierne nadpriemerná je aj priemyselná výroba a ubytovacie a stravovacie služby. Nižší podiel než krajský priemer vykázalo najmä stavebníctvo.

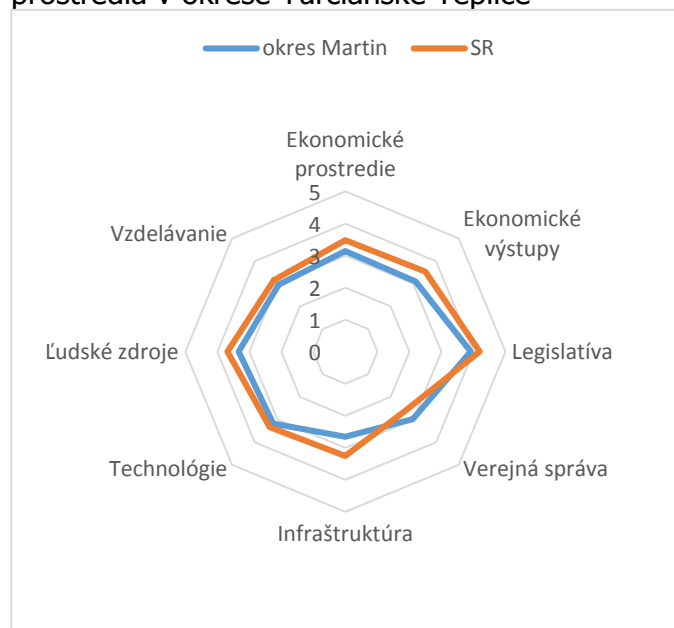
V desaťročí 2004 – 2013 miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Turčianske Teplice klesla o 0,8%, kým priemer Žilinského kraja vykázal rast vo výške 1,4%. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese sa v sledovanej dekáde v priemere pohybovala na úrovni 2% nad priemerom Žilinského kraja, čo je ale pozitívnejšia hodnota než na začiatku dekády, kedy bol rozdiel v nezamestnanosti v okrese a nezamestnanosti v kraji až 4,9% v neprospech okresu.

Tab. 171: Miera evidovanej nezamestnanosti v Žilinskom kraji a okrese Turčianske Teplice v r. 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žilinský kraj	11,1	9,3	7,0	5,6	6,2	10,9	10,9	11,9	12,8	12,5
Okres TR	15,0	12,9	9,9	8,3	7,7	11,9	11,5	12,7	14,2	14,2

Zdroj: ŠÚ SR

Obr. 144: Index regionálneho podnikateľského prostredia v okrese Turčianske Teplice

Zdroj: PAS

Podľa indexu regionálneho podnikateľského prostredia Podnikateľskej aliance Slovenska patrilo v r. 2011 okresu Turčianske Teplice 53. miesto v SR v atraktivite pre podnikanie. To ho radí na 9. miesto medzi jedenástimi okresmi v Žilinskom kraji.

Tromi uvedenými najväčšími konkurenčnými výhodami okresu boli elektronická komunikácia s úradmi, komunikácia s úradmi a dostupnosť informácií a dostupnosť voľnej pracovnej sily. Tromi najväčšími nevýhodami boli vnímanie nezamestnanosti, vplyv polohy okresu na podnikanie a kvalita cestnej infraštruktúry.

Vybavenosť okresu

Prístup k pitnej vode a kanalizácii

V okrese Turčianske Teplice sa nachádzajú územia s významnou prirodzenou akumuláciou povrchových a podzemných vôd. Do východnej časti okresu zasahuje územie CHVO Veľká Fatra. V okrese sa nachádza vodárenská nádrž Turček s kapacitou 500 l/s, ktorú v súčasnosti využíva najmä Banskobystrický kraj, pričom do Žilinského kraja ide iba 2,5 l/s pre obce Sklené a Turček.

V r. 2011 boli na verejný vodovod pripojených všetky obce okresu. V okrese bolo v tomto roku zásobovaných z verejného vodovodu 16 306 obyvateľov, čo bol 99,4% podiel zo všetkých obyvateľov okresu. Pripojenosť na verejný vodovod bola v krajskom porovnaní druhá najvyššia zo všetkých okresov. V sledovanom roku vykázal Žilinský kraj hodnotu pripojenia 82,22%. Výhládová kapacita vodných zdrojov (podzemné zdroje, odbery z vodárenských tokov a vodárenských nádrží) v okrese Turčianske Teplice je 70,5 l/s, čo nie je podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Žilinského kraja pre tento okres dostatočná kapacita. Prípadný deficit podzemných vôd bude možné riešiť odberom z vodárenskej nádrže Turček.

Tab. 172: Predpokladaný vývoj potrieb vody v okrese Turčianske Teplice v l/s

2012		2 015		2 017	
Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.	Qpr.	Qmax.
140,2	252,7	117,8	163,6	155,8	180

Zdroj: OÚ Žilina

Podiel obyvateľov okresu Turčianske Teplice pripojených na verejnú kanalizáciu v r. 2011 bol 43,5%, čo boli hodnoty nedosahujúce priemer Žilinského kraja, kde bolo v tom istom čase pripojených na verejnú kanalizáciu 68,1% obyvateľov. Schválený projekt „Kanalizácia a čistenie odpadových vôd v meste Turčianske Teplice a v regióne Horný Turiec“ prispeje k ďalšiemu zvyšovaniu počtu domácností pripojených na verejnú kanalizáciu a k nárastu kapacít na čistenie odpadových vôd v tomto okrese.

Dopravná infraštruktúra

Okresom Turčianske Teplice prechádza dopravný koridor základnej siete TEN – T, Koridor Rýn – Dunaj.

Hustota cestnej siete v r. 2013 je 8,156 km/tis. obyvateľov, čo je najvyššia hodnota v rámci Žilinského kraja, ktorého priemer je na úrovni 2,94 km/tis. obyvateľov.

Tab. 173: Cestná infraštruktúra v okrese Turčianske Teplice

Cesty "E" pre medzinárodnú premávku	0	km
Trasy "TEM"	0	km
Diaľnice	0	km
Diaľničné privádzače	0	km
Rýchlostné cesty	4,207	km
Privádzače rýchlostných ciest	0	km
Cesty I. triedy	35,83	km
Cesty II. triedy	14,97	km
Cesty III. triedy	80,489	km
Hustota cestnej siete:	0,346	km/km ²
	8,156	km/tis.obyvateľov

Zdroj: SSC

Infraštruktúra vzdelávania

Spektrum vzdelávacích inštitúcií v okrese Turčianske Teplice uvádza tabuľka 174. V roku 2014 bolo v okrese 13 nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy. Bolo to 3,02% voči počtu umiestnených detí v materských školách v okrese, kým priemer v Žilinskom kraji bol až 6,36% nevybavených žiadostí voči počtu umiestnených detí.

Odbornosť vzdelávania vzrástla z 76,4% v r. 2009 na 88,4% v r. 2011, čo bol najvyšší nárast v rámci kraja, ktorého priemer sa v sledovanom roku pohyboval na úrovni 86,6%.

Tab. 174: Vzdelávacia infraštruktúra okresu Turčianske Teplice

školy/šk. zariadenia	počet
MŠ vrátane elokovaných pracovísk	13
Špeciálne MŠ	0
ZŠ	10
Špeciálne ZŠ	2
ZUŠ	2
Gymnázia	1
SOŠ	1
Konzervatóriá	0
Špeciálne SŠ	0

Zdroj: UIPŠ SR

V celoslovenskom testovaní deviatakov v r. 2012 – 2014 vykazoval u matematiky ako aj u slovenského jazyka a literatúry okres Turčianske Teplice vždy podpriemerné hodnoty voči priemeru SR.

K 31.12.2013 nebol v okrese evidovaný ani jeden poskytovateľ ďalšieho vzdelávania.

Sociálna infraštruktúra

Žilinský samosprávny kraj poskytuje v tomto okrese sociálne služby prostredníctvom jedného zariadenia pre seniorov, domova sociálnych služieb a špecializovaného zariadenia. Miestne samosprávy neposkytujú žiadnu sociálnu službu mimo opatrovateľskej služby. Zariadenie pre seniorov prevádzkuje v Turčianskych Tepliciach aj neverejný poskytovateľ.

Tab. 175: Pobytové a ambulantné sociálne služby v okrese Turčianske Teplice

Druh sociálnej služby	Počet poskytovateľov sociálnej služby	Počet zariadení sociálnych služieb	Kapacita zariadení
Domov sociálnych služieb CPF	1	1	160
Domov sociálnych služieb TPF			
Domov sociálnych služieb AF			
Špecializované zariadenie CPF	1	1	80
Špecializované zariadenie AF			
Špecializované zariadenie TPF			
Zariadenie pre seniorov CPF	2	2	50
Zariadenie pre seniorov TPF			
Zariadenie pre seniorov AF			
Rehabilitačné stredisko			
Zariadenie podporovaného bývania			
Zariadenie núdzového bývania			
Domov na pol ceste			
Útulok			
Krízové stredisko			
Resocializačné stredisko			
Nocľaháreň			
Denný stacionár			
Zariadenie opatrovateľskej služby			
SPOLU	4	4	290

Zdroj: ŽSK

Zdravotníctvo

V okrese Turčianske Teplice nie je žiadne zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti. V r. 2013 bolo hospitalizovaných 3 229 obyvateľov okresu, čo je 198,4 obyvateľov na 1 000 obyvateľov okresu. V porovnaní so Žilinským krajom, kde bolo hospitalizovaných 216,3 obyvateľov na 1 000 obyvateľov kraja, ide o podpriemernú hodnotu. Priemerný ošetrovací čas hospitalizovaných pacientov bol 7,7 dní, čo je nadpriemer voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 6,6 dní a zároveň najvyššia hodnota zo všetkých okresov v Žilinskom kraji.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje 47 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti (z toho 22 ambulancií prvého kontaktu), vrátane špecializovanej ambulantnej starostlivosti v Slovenských liečebných kúpeľoch Turčianske Teplice, a.s., 7 lekární a výdajní zdravotných pomôcok a 1 agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti. V okrese absentuje lekárska služba prvej pomoci.

Tab. 176: Počet ambulancií prvého kontaktu v okrese Turčianske Teplice k 30.06.2014

ambulancia	všeobecného lekára pre dospelých	všeobecného lekára pre deti a dorast	gynekologická	stomatologická	SPOLU
okres Turčianske Teplice	8	4	3	7	22

Zdroj: ŽSK

Tab. 177: Veková štruktúra lekárov prvého kontaktu v okrese Turčianske Teplice k 31.12.2012

okres Turčianske Teplice	súčasný stav spolu	do 30	31-40	41-50	51-60	61-65	nad 65
všeobecný lekár pre dospelých	7		2	1	3	1	
všeobecný lekár pre deti a dorast	3			1	2		
gynekológ	2		1				1
stomatológ	6	1	1	1	3		
SPOLU	18	1	4	3	8	1	1

Zdroj: ŽSK

Cestovný ruch

V okrese Turčianske Teplice sa v r. 2013 ubytovalo 28 452 hostí, čo bol 3,5% podiel zo všetkých návštevníkov Žilinského kraja. V porovnaní s r. 2012 došlo v Žilinskom kraji k nárastu návštevnosti o 8,2%, v okrese Turčianske Teplice došlo k miernemu nárastu návštevnosti o 1% voči stavu z predchádzajúceho roka. V prepočte na tisíc obyvateľov okresu pripadalo 1751,5 hostí. Počet hostí na tisíc obyvateľov Žilinského kraja bol v tomto roku 1 186,3.

Kým podiel zahraničných návštevníkov v r. 2013 z celkového počtu hostí Žilinského kraja bol 35,5%, podiel zahraničných hostí zo všetkých hostí okresu Turčianske Teplice činil iba 17,9%, čo bolo najnižšie číslo zo všetkých okresov Žilinského kraja. Index počtu domácich návštevníkov okresu Turčianske Teplice v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 95,0, kým v prípade Žilinského kraja sa u domácich hostí dosiahla hodnota 104,3. Index počtu zahraničných návštevníkov okresu Turčianske Teplice v porovnaní s rokom 2012 dosiahol hodnotu 141,6, čo bol najvyšší percentuálny nárast zahraničnej klientely zo všetkých okresov Žilinského kraja, kde sa u zahraničných hostí dosiahla hodnota 107,8. Táto skutočnosť môže v prípade udržania trendu viesť k rapidnému nárastu pozície okresu medzi okresmi Žilinského kraja z hľadiska podielu zahraničných návštevníkov, hoci sa v súčasnosti nachádza u tohto ukazovateľa na absolútnom chvoste.

Priemerný počet prenocovaní v okrese Turčianske Teplice bol 8,0 nocí, čo bol najvyšší výsledok zo všetkých okresov v SR. Tým sa okres absolútne vymyká priemeru Žilinského kraja na úrovni 2,9 nocí a aj priemeru SR na úrovni 2,8 nocí, čo možno vysvetliť špecifickým turnusovým kúpeľným charakterom cestovného ruchu v tomto okrese.

Kultúrne dedičstvo

V okrese Turčianske Teplice sa nenachádza pamiatková rezervácia ani pamiatková zóna. Prehľad národných kultúrnych pamiatok v okrese poskytuje tab. XY. V okrese sa nenachádza ani jedna národná kultúrna pamiatka vo vlastníctve vyššieho územného celku.

Tab. 178: Národné kultúrne pamiatky v okrese Turčianske Teplice

Vlastnícka forma	Počet nehnuteľných kultúrnych pamiatok
Vyšší územný celok	0
Obec, mesto (samospráva)	16
Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	17
Súkromné vl. občanov, s. r. o., a. s. , nadácie, záujmové združenie, fond, TJ	12
Štát. hosp. organizácia	1
Poľnoh. družstvo, Výrobné družstvo, družstevná organizácia	0
Nevysporiadané vlast. vzťahy	0
Rozpočtová organizácia, príspevková organizácia	5
Vlastníctvo zahraničných subjektov	2

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Životné prostredie

Do územia okresu zasahuje 1 národný park. Taktiež sa tu nachádza 6 maloplošných chránených území a 5 územia európskeho významu. Územie okresu zasahuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra, ktoré je súčasťou NP Veľká Fatra.

Celková plocha veľkoplošných chránených území je cca 66,13 km², čo je cca 16,8% podiel na celkovej rozlohe okresu. V porovnaní s celokrajským priemerom, kde podiel chránených území na celkovej rozlohe územia činí 52,9% možno konštatovať, že okres Turčianske Teplice patrí medzi okresy v Žilinskom kraji s podpriemerným podielom chránených území na svojej rozlohe.

Do územia okresu Turčianske Teplice čiastočne zasahuje Ramsarská lokalita Mokrade Turca, ktorá je charakteristická meandrujúcim, skoro prírodným korytom rieky Turiec s takmer nezmeneným vodným režimom a zachovalou vegetáciou. Do Zoznamu mokradí v zmysle Ramsarského dohovoru bola zapísaná 17.2.1998.

Tab. 179: Veľkoplošné chránené územia v okrese Turčianske Teplice – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Veľká Fatra	3	40371	3546
Ochranné pásmo NP	NP Veľká Fatra	2	26133	3067
Spolu v okrese				6613

Tab. 180: Maloplošné chránené územia v okrese TR – stav k. 31.12.2013

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Rakšianske rašelinisko	4	5,53		5,53
CHA	Diviacke kruhy, Ivančinské močiare, Jazernické jazierko, Mošovské aleje, Žarnovica	4	6,90	272,92	6,90
Spolu v okrese			12,43	272,92	12,43

Tab. 181: Chránené vtáčie územia v okrese TR – stav k. 31.12.2013

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 033	Veľká Fatra	Čremošné, Horná Štubňa, Horný Turček, Mošovce, Rakša	47445,01	6167,40
Spolu v okrese				6167,40

Tab. 182: Územia európskeho významu v okrese TR – stav k. 31.12.2013

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0241, SKUEV0244	Svrčinník, Harmanecký Hlboký jarok	CHKO Poľana	3822,68
SKUEV0147, SKUEV0238, SKUEV0382	Žarnovica, Veľká Fatra, Turiec a Blatnický potok	NP Veľká Fatra	

2.2.3 SWOT analýza

	Silné stránky	Slabé stránky
Infraštruktúra a vybavenosť územia	<ul style="list-style-type: none"> - Výhodná geografická poloha kraja na križovatke dvoch dopravných koridorov siete TEN – T - Pripojenie sídla kraja na nadradenú cestnú sieť - Dostatočne hustá železničná sieť - Bohatstvo zdrojov pitných, minerálnych a geotermálnych vôd - Pripojenosť inštitúcií verejnej správy na vysokorychlostný internet - Primerane hustá sieť subjektov sociálnej infraštruktúry a zdravotníctva, zrealizované investície do jej modernizácie a zvýšenia kapacít - Prítomnosť širokého spektra vzdelávacích inštitúcií vrátane subjektov ďalšieho vzdelávania - Existencia verejnej infraštruktúry výskumu a vývoja - Atraktívna kultúrna infraštruktúra - Zatraktívnené sídla miest a obcí 	<ul style="list-style-type: none"> - Dopravná zaťaženosť a stav jestvujúcej cestnej siete - Nedobudovanosť nadradenej cestnej infraštruktúry limitujúca rozvoj častí regiónu - Potreba investícií do železničnej infraštruktúry s cieľom zatraktívniť osobnú aj nákladnú prepravu - Absencia harmonizácie a integrácie všetkých druhov dopravy (autobusová, automobilová, železničná, letecká, nemotorová) - Chýbajúce prestupné terminály, nevhodne riešené prestupné uzly a zlý stav zastávok - Nedostatočná infraštruktúra pre rozvoj nemotorovej dopravy - Nižší potenciál veternej a slnečnej energie pre využitie ako OZE v porovnaní s ostatným územím SR - Nedostatočné odkanalizovanie vybraných častí regiónu - Nízky stupeň separácie a zhodnocovania odpadu, nedostatočné kapacity pre likvidáciu odpadu - Obmedzené kapacity jediného medzinárodného letiska v kraji pre rozvoj leteckej dopravy - Nedostatočná kvalita občianskej infraštruktúry z hľadiska energetickej efektívnosti - Nedostatočné rozvinutá infraštruktúra výskumu a vývoja vo výrobnjej a predvýrobnjej sfére
Ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> - Atraktivita regiónu pre zahraničných investorov - Silná pozícia ekonomiky regiónu v priemysle, stavebníctve, obchode a logistike - Schopnosť mobility a flexibility pracovných síl - Rýchle tempo nárastu produktivity práce - Pevná pozícia kraja ako tretieho centra výskumu a vývoja v SR - Vysoký počet firiem a podnikateľov - Rast reálnych miezd v priemysle - Absorpčná kapacita kraja v rámci zdrojov EÚ 	<ul style="list-style-type: none"> - Nízky podiel investícií s pridanou hodnotou - Nedostatočné premietnutie výkonnosti sektoru výskumu a inovácií do tvorby hrubej pridanej hodnoty kraja - Nízka miera uplatniteľnosti výskumu a vývoja v praxi - Nevyvážené rozloženie zahraničných investícií na území kraja - Zaostávajúca informatizácia verejného sektora - Nedostatočný výkon vo výskume a inováciách v rámci Európy - Nestabilita legislatívneho prostredia - Slabo rozvinuté zázemie pre podporu podnikateľského prostredia

Ľudské zdroje	<ul style="list-style-type: none"> - Pretrvávajúci trend nárastu počtu obyvateľov - Vznik nových pracovných príležitostí vďaka pripojenosti časti regiónu na nadradenú cestnú infraštruktúru - Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov s úplným stredným vzdelaním a vysokoškolským vzdelaním ma stúpajúci trend - Realizácia nástrojov aktívnej politiky trhu práce a národných projektov zameraných na podporu zamestnanosti a zamestnateľnosti v regiónoch - Dlhodobý pozitívny trend vo vývoji zamestnanosti v regióne - Pozitívny vývoj zamestnanosti v sektore priemyselná výroba , maloobchod a veľkoobchod - Modernizované vzdelávacie procesy a zvýšené zručnosti pedagógov - Hustá sieť a dobrá kvalita kultúrno – osvetových zariadení a inštitúcií - Komplexné poskytovanie ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Neschopnosť zastaviť pokles populácie v častiach regiónu z dôvodu záporného migračného salda - Nástup obdobia výrazného poklesu pôrodnosti - Pokles podielu obyvateľov v produktívnom veku a nárast počtu obyvateľov nad 65 rokov (starnutie populácie) - Limitovaný rozvoj zamestnanosti najmä v regiónoch bez kvalitnej dopravnej infraštruktúry - Nerovnováha medzi ponukou a dopytom na trhu práce v regióne - Vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti v regióne - Vysoká miera evidovanej nezamestnanosti osôb s nízkym stupňom vzdelania - Vysoká miera evidovanej nezamestnanosti UoZ nad 50 rokov a mladých ľudí - Slabé motivačné prostredie na pracovnú reintegráciu skupín ohrozených sociálnou exklúziou - Nízka flexibilita trhu práce v oblasti využívania pružných modelov organizácie práce a pracovného času - Sektor poľnohospodárstva, cestovného ruchu neprispieva zásadnou mierou k tvorbe pracovných miest - Nedostatočný systém poskytovania kariérneho poradenstva na školách - Rozdrobenosť poskytovateľov primárnej starostlivosti - Vysoký priemerný vek poskytovateľov primárnej starostlivosti - Nízky záujem zamestnávateľov investovať do vzdelávania zames - Nedostatočne rozvinutá sieť poskytovania terénnej formy sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti - Problémy s narastajúcim dopytom po sociálnych službách
---------------	---	---

Identita a sebestačnosť	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký potenciál lesnej pôdy vzhľadom na jej podiel na pôdnom fonde kraja - Ekologická stabilita územia zabezpečená systémom ochrany veľkého rozsahu chránených území - Návštevnosť územia domácimi aj zahraničnými turistami - Rozširujúca sa sieť cyklotrás a veľký počet turisticky atraktívnych lokalít v kraji - Vysoká návštevnosť kultúrnych inštitúcií a podujatí - Bohaté zdroje geotermálnych vôd ako podmienka pre rozvoj kúpeľného turizmu - Vybudovaná sieť kúpeľov, spa a wellness - Etablovaná štruktúra subjektov podpory cestovného ruchu - Silný pocit identity v prirodzených regiónoch kraja - Vysoký počet kultúrnych podujatí - Dobre prepojená sieť združení cestovného ruchu - Dobre rozvinutá cezhraničná spolupráca 	<ul style="list-style-type: none"> - Nevyhovujúca kvalita ovzdušia najmä v centrách osídlenia - Nízky podiel poľnohospodárskej pôdy na pôdnom fonde kraja - Nízka miera využívania poľnohospodárskej pôdy - Atraktivita regiónu a bohatosť jeho tradícií sa nepremietajú dostatočne do rastu zamestnanosti v sektore kultúry a cestovného ruchu ani v sektore kreatívneho priemyslu - Nedostatočné využitie nástroja miestnych akčných skupín na aktivovanie spolupráce na vidieku - Nedostatočná kvalita služieb v cestovnom ruchu a kultúre vrátane kvality ľudských zdrojov - Nedostatočné etablovanie regionálnych značiek / regionálnych produktov - Nedostatočné vyhodnocovanie spätnej väzby od návštevníkov a reagovanie na ňu - Nevyhovujúci stav mnohých kultúrnych pamiatok - Slabý spoločný marketing - Chýbajúca regionálna značka, regionálny produkt - Slabo rozvinutý zážitkový cestovný ruch - Pomalý transfer príkladov dobrej praxe zo zahraničia - Slabá prirodzená prepojenosť medzi mestskými aglomeráciami a vidiekom
--------------------------------	--	--

	Príležitosti	Ohrozenia
Infraštruktúra a vybavenosť územia	<ul style="list-style-type: none"> - Dobudovanie severo – južného a východo – západného diaľničného prepojenia v kraji, ako aj na modernizácia ostatných ciest plniacich úlohu dostupnosti na sieť TEN – T - Možnosť dobudovania Vážskej vodnej cesty po Žilinu - Prebiehajúca modernizácia železničných tratí s cieľom dosiahnutia vyššej rýchlosti a bezpečnosti - Zavedenie integrovaného dopravného systému a investície do modernizácie prostriedkov a infraštruktúry verejnej osobnej dopravy v zmysle zvýšenia jej bezpečnosti, atraktívnosti a dostupnosti a zníženia environmentálnych dopadov - Potenciál pre príchod nových priemyselných investícií po pripojení ostatných častí kraja na nadradenú cestnú infraštruktúru - Dobré podmienky pre využitie geotermálnej vody ako OZE - Rozvoj infraštruktúry umožňujúcej intermodálnu prepravu - Nová infraštruktúra výskumu a inovácií pri vysokoškolských inštitúciách v kraji (Žilina, Martin) - Možnosť pokračovať vo verejných investíciách v občianskej infraštruktúre, infraštruktúre v oblasti životného prostredia (odpadové hospodárstvo, kanalizácia, ovzdušie) a rozvoji vysokorychlostného internetu 	<ul style="list-style-type: none"> - Omeškanie prípravy výstavby nedobudovaných úsekov diaľnic a rýchlostných ciest, ako aj modernizácie železničnej infraštruktúry, a s tým súvisiace ohrozenie vyčerpania relevantných finančných alokácií - Nevytvorenie dostatočných podmienok pre zatraktívnenie verejnej dopravy a nemotorovej dopravy - Nedostatočná pripravenosť verejnej infraštruktúry a bytového fondu na splnenie energetických cieľov EÚ (3 x 20) - Nedostatočné zefektívnenie systémov čistenia odpadových vôd a separácie a zhodnocovania odpadu a nárast nelegálnych skládok odpadu - Neschopnosť infraštruktúry reagovať na meniacu sa demografickú situáciu (nadbytočné kapacity vzdelávacej infraštruktúry / nedostatočné kapacity sociálnej a zdravotnej infraštruktúry) - Narastajúci počet malých zdrojov znečistenia - Nízka adaptabilita prostredia na meniace sa klimatické podmienky - Nevyliešenie konfliktov medzi rozvojovými zámermi a ochranou životného prostredia - Negatívne dopady na životné prostredie spôsobené činnosťou susedných regiónov - Nedostatočná systematizácia a strategické plánovanie rozvoja
Ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> - Spolupráca ŽSK s cezhraničnými partnerskými regiónmi v rámci EZÚS TRITIA - Cezhraničná spolupráca miestnych samospráv v rámci Euroregiónov Beskydy a Tatry a EZÚS Tatry - Rozvoj elektronických služieb vo verejnom sektore - Zapájanie sa subjektov výskumu a vývoja z medzinárodných projektov a ich účasť na sieťovaní v EÚ - Pozícia kraja ako jedného z centier výskumu a vývoja v SR - Implementácia aktivít pre rozvoj malého a stredného podnikania - Tvorba prostredia pre rozvoj foriem kreatívneho podnikania - Ľudský potenciál pre rozvoj výskumu a inovácií - Existencia potenciálu dobrovoľníctva pre rast pridanej hodnoty 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký podiel ekonomiky kraja naviazaný na automobilový priemysel a nedostatočná diverzifikácia priemyslu - Nevyužitie zvýšeného potenciálu infraštruktúry výskumu a inovácií pre zvýšenie inovačnej kapacity regiónu - Nevytvorenie dostatočne atraktívnych podmienok pre príchod zahraničných investícií a rozvoj domáceho podnikateľského sektora - Nevyužitie kreatívneho potenciálu územia pre rozvoj pracovných príležitostí

Ľudské zdroje	<ul style="list-style-type: none"> - Cieleny prieskum zberu dát potrebných na analýzu účelnosti, efektívnosti a relevantnosti vynakladaných finančných prostriedkov na realizáciu nástrojov aktívnych opatrení trhu práce - Budovanie systému efektívneho partnerstva – účinnej spolupráce zainteresovaných aktérov pri riešení zamestnanosti /školsťvo, zamestnávateľa, mimovládne organizácie, vyšší územný celok, miestna samospráva, cirkevné organizácie, .../ - Podpora do vzdelávania a rekvalifikácie ako záruky rozvoja adaptability pracovnej sily - Rozvoj cestovného ruchu - podpora zamestnanosti - Podpora vytvárania pracovných miest pre nízko kvalifikované obyvateľstvo /samospráva, poľnohospodárstvo, tretí sektor,.../ - Viacdrojová podpora vytvárania pracovných miest - Podpora účasti v rôznych medzinárodných projektoch založených na odovzdávaní skúseností a hľadani spoločných nástrojov pri riešení otázok zamestnanosti - Podpora rozvoja nových foriem sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti (komunitné, ambulantné, terénne služby) - Zintenzívnenie kooperácie medzi sektormi zdravotníctva a soc. služieb - Umožnenie ďalšieho vzdelávania lekárov - Zefektívnenie poskytovania ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti - Zvyšovanie súčinnosti sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti - Implementácia nástrojov sociálnej ekonomiky ako spôsobu aktivizovania dlhodobo nezamestnaných - Záujem obyvateľov o prehľbovanie vedomostí a zručností formou ďalšieho vzdelávania - Rozvoj spolupráce medzi sektormi vzdelávania a praxou - Prispôsobovanie sa ponuky ďalšieho vzdelávania na potreby trhu práce - Potenciál pre nárast mobility študentov aj pedagógov v rámci EÚ - Rozvoj spolupráce so zamestnávateľmi pri skvalitňovaní odborného vzdelávania - Trend posilňovania komunitného prístupu v sociálnych službách a zdravotnej starostlivosti - Zvyšovanie súčinnosti sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti - Implementácia nástrojov sociálnej ekonomiky ako spôsobu aktivizovania dlhodobo nezamestnaných 	<ul style="list-style-type: none"> - Starnutie obyvateľstva regiónu a znižujúci sa podiel obyvateľov v produktívnom veku - Rastúci podiel miery rizika chudoby v kraji - Pretrvávajúca dlhodobá nezamestnanosť u rizikových skupín - Nízka ponuka pracovných príležitostí v niektorých okresoch - Nedostatočné rozvinuté systémy predvídania zmien v kvalifikačných potrebách trhu práce - Nízka participácia partnerov v regióne pri riešení zamestnanosti - Neefektívnosť a neúčelnosť využívania finančných zdrojov EÚ pri riešení nezamestnanosti - Nesúlady ponuky vzdelávania s požiadavkami a potrebami trhu práce - Ohrozenie kvality stredoškolského vzdelávania z dôvodu demografického vývoja a nastaveného spôsobu financovania stredných škôl - Nezosúladenie podmienok pracovného a rodinného života - Hrozba odchodu mladých lekárov do zahraničia
---------------	---	--

Identita a sebestačnosť	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký podiel lesnej pôdy na pôdnom fonde kraja ako predpoklad pre rozvoj lesníctva a druhotného spracovania dreva - Trend migrácie obyvateľstva z miest na vidiek - Vysoký podiel kvalitného prírodného prostredia z celkovej plochy kraja (ekologická stabilita) - Potenciál pre využitie histórie a tradícií v historických regiónoch kraja pre rozvoj kreatívneho priemyslu a celoročnú turistickú atraktivitu územia - Nadviazané cezhraničné partnerstvá - Kraj ako atraktívny partner pre národnú, cezhraničnú a medzinárodnú spoluprácu - Výhodná štruktúra osídlenia pre spolupráce mesto - vidiek 	<ul style="list-style-type: none"> - Dopad klimatických zmien na rozvoj cestovného ruchu - Ďalšie zhoršovanie kvality ovzdušia v sídlach aj vplyvom nízkeho podielu čistých energií - Strata vzácnych ekosystémov aj z dôvodu rýchleho a nesystémového umiestňovania investícií - Nedostatočná inovatívnosť služieb v cestovnom ruchu a kultúre - Slabá ochrana kultúrnych pamiatok - Pokračujúci trend v upadaní ekonomiky vidieka - Zlý systém podpory subjektov regionálneho rozvoja zo strany štátu - Klesanie dopytu po kultúre a cestovnom ruchu odvíjajúceho sa od ekonomickej situácie - Chýbajúce funkčné systémy podpory kultúry, športu a práce s mládežou - Nevyhovujúci stav infraštruktúry slúžiacej kultúre, športu a voľnočasovým aktivitám mládeže
--------------------------------	---	---

2.3 Prognózy vývoja

2.3.1 Prognóza demografického vývoja v Žilinskom kraji

Použitá literatúra a zdroje:

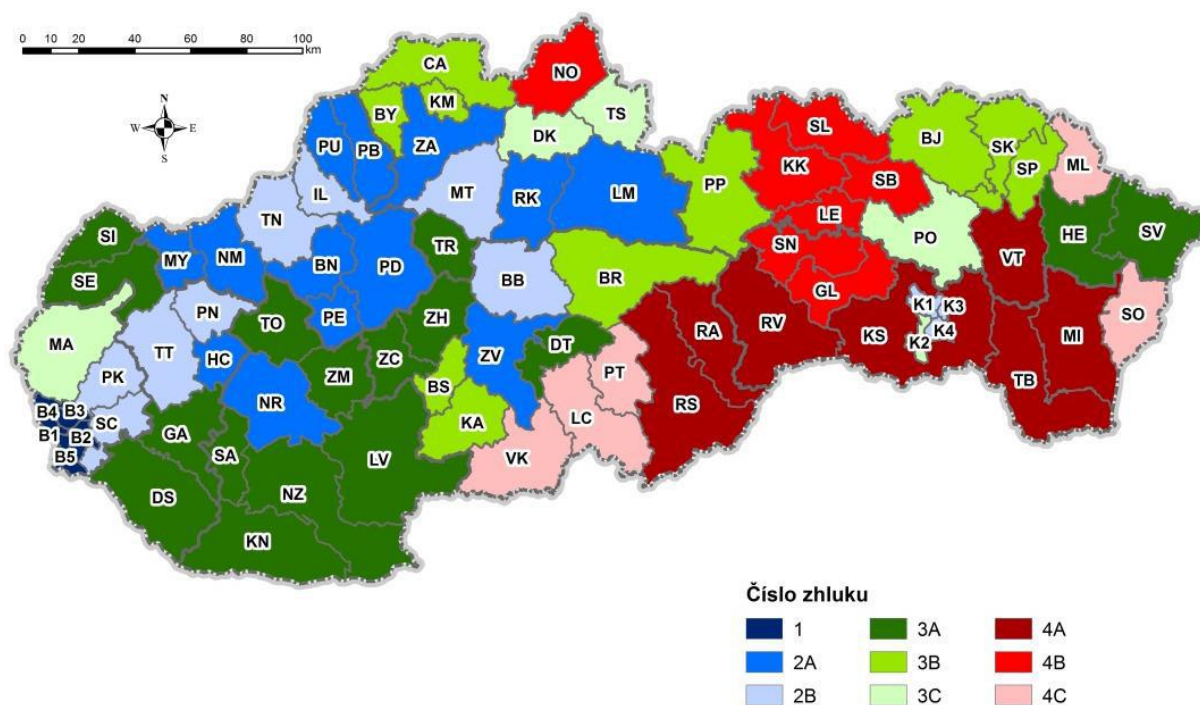
1. Bleha B., Šprocha B., Vaňo B., 2013: Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035 (Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied; INFOSTAT - Výskumné demografické centrum; Katedra humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského)
2. Šprocha B., Vaňo B., Bleha B., 2014: Regionálne rozdiely v populačnom vývoji na Slovensku a ich možné dopady na niektoré segmenty ľudských zdrojov IN zborník konferencie RELIK 2014 (Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti. Vysoká škola ekonomická, Praha).

Rozdielny vývoj počtu obyvateľov a najmä ich štruktúry predstavujú jeden z kľúčových faktorov budúceho sociálno-ekonomického vývoja Žilinského kraja a jeho okresov. Existujúce rozdiely v populačnom vývoji a s nimi súvisiace rozdiely v počte a najmä štruktúre regionálnych populácií sú nielen dôsledkom, ale aj jedným z hlavných faktorov pre formovanie disparít v sociálno-ekonomickom vývoji. Cieľom nasledovného súboru dát a prognóz je poukázať na hlavné rozdiely vo vybraných demografických ukazovateľoch na okresnej úrovni v kraji (v porovnaní s ostatnými okresmi SR) a na základe týchto poznatkov predstaviť očakávané scenáre možného populačného vývoja.

Plodnosť

Reprodukčné správanie na Slovensku prechádza v posledných dvoch desaťročiach hlbokými, nezvratnými a historicky ojedinělými zmenami. Z pohľadu procesu plodnosti sme svedkami poklesu celkovej intenzity plodnosti pri súbežnom posune rodenia detí do vyššieho veku. Zároveň je preukázané dlhodobé pretrvávanie pomerne značných regionálnych rozdielov v intenzite a časovaní plodnosti.

Obr. 145: Typizácia okresov Slovenska podľa intenzity a charakteru plodnosti (zdroj: 2)

Pričom:

zhluk okresov 1 - výrazné odkladanie plodnosti do vyššieho veku (príspevky žien vo veku 30 a viac rokov)

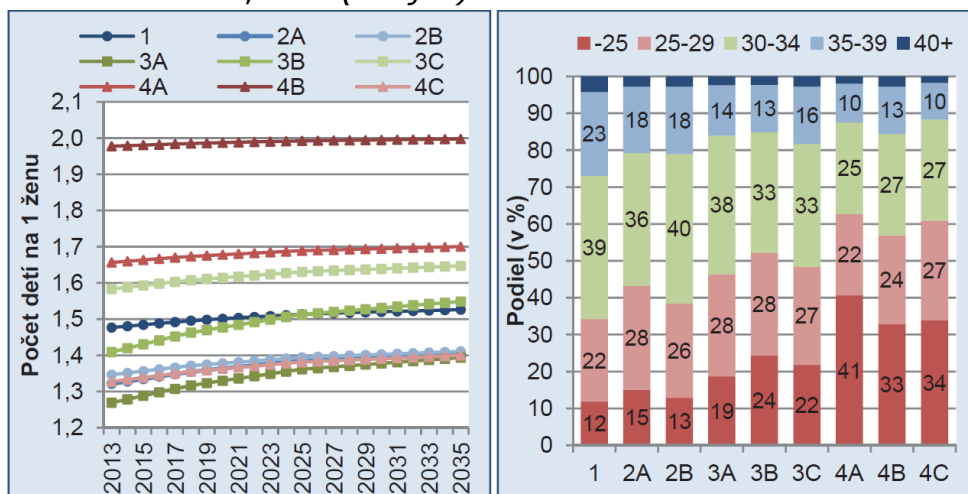
zhluk 2 sa charakterom plodnosti najviac priblížili k Bratislavským okresom (zhluk 1)

zhluk 3 - charakterom plodnosti ide o okresy, ktoré sa najviac približujú celoslovenskému priemeru. Z pohľadu intenzity podskupina 3A dosahuje v súčasnosti najnižšiu plodnosť - ide však o dlhodobý jav, ktorý nie je len výsledkom transformácie reprodukčného správania posledných dvoch desaťročí.

zhluk 4 - charakteristickou črtou je predovšetkým skorý začiatok materstva a rodičovstva (najvyššia váha plodnosti žien do 25 rokov a naopak najnižšie príspevky vo veku 30 a viac rokov; súčasne sa v týchto okresoch sa najmenej rozvinul proces odkladania materstva). Vo väčšej miere sú tu zastúpené ženy, ktoré realizujú svoj rodičovský debut na celoslovenské pomery oveľa skôr. Dlhodobo najvyššiu úhrnnú plodnosť na Slovensku nachádzame na Slovensku v podskupine 4B - priemerný počet detí na 1 ženu sa pohybuje na úrovni 2 detí.

Z hľadiska dynamiky nárastu podielu plodnosti vo veku 30 a viac rokov sa najväčšie zmeny očakávajú v okresoch Žilinského kraja: CA, KNM, BY (v zhlukoch 2A,3B a 3A). Naopak najnižšiu dynamiku zmien predpokladáme v okrese NO (zhluk 4A,B,C).

Obr. 146: Očakávaný vývoj hodnôt úhrnnej plodnosti v sledovaných skupinách okresov Slovenska v rokoch 2013-2035 Štruktúra úhrnnej plodnosti v sledovaných skupinách okresov Slovenska, 2035 (zdroj: 1)

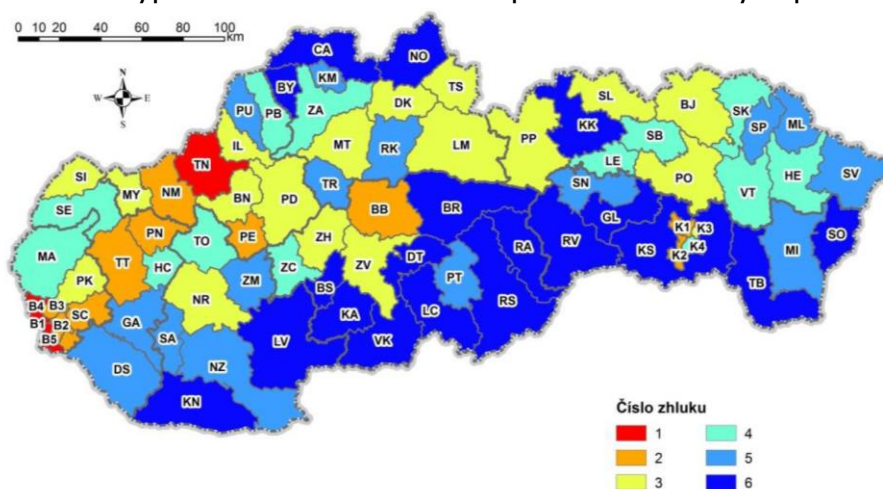

Úmrtnosť

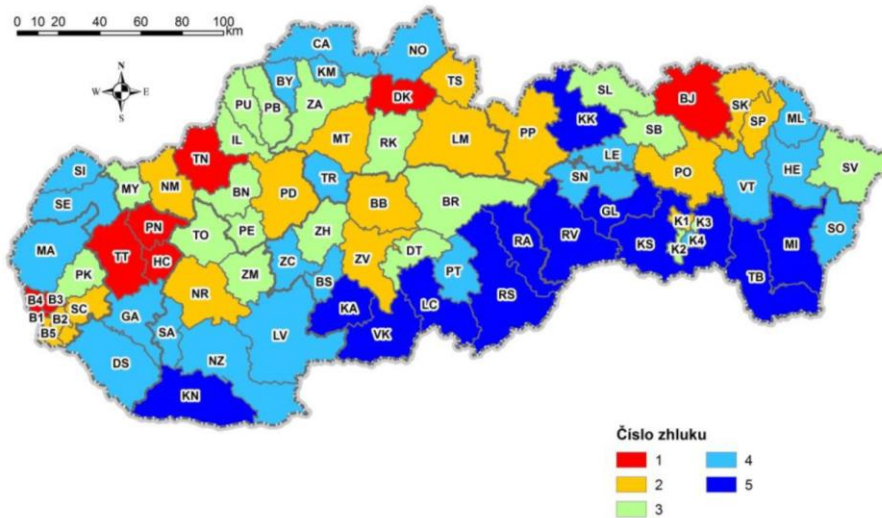
Hlavným znakom posledných dvoch desaťročí sa stalo kontinuálne predlžovanie dĺžky potenciálneho života, čo sa odzrkadlilo aj na regionálnej úrovni. Pri tvorbe zhlukov okresov z pohľadu procesu úmrtnosti sú zohľadnené nielen ukazovatele intenzity, ale aj charakteru samotného procesu (stredná dĺžka života pri narodení, v presnom veku 65 rokov, kvocient dojčenskej úmrtnosti, pravdepodobnosť prežitia medzi presným vekom 1 a 50, presným vekom 50 a 65 a presným vekom 65 a 85).

Najlepšie úmrtnostné pomery nachádzame zhlukoch 1 a 2. Naopak najhoršie úmrtnostné charakteristiky majú dlhodobok okresy v takmer súvislom páse juhu Slovenska a u mužov aj na severe stredného Slovenska – okresy BY, CA, NO a KNM. (predovšetkým 6. zhluk okresov u mužov a 5. u žien)

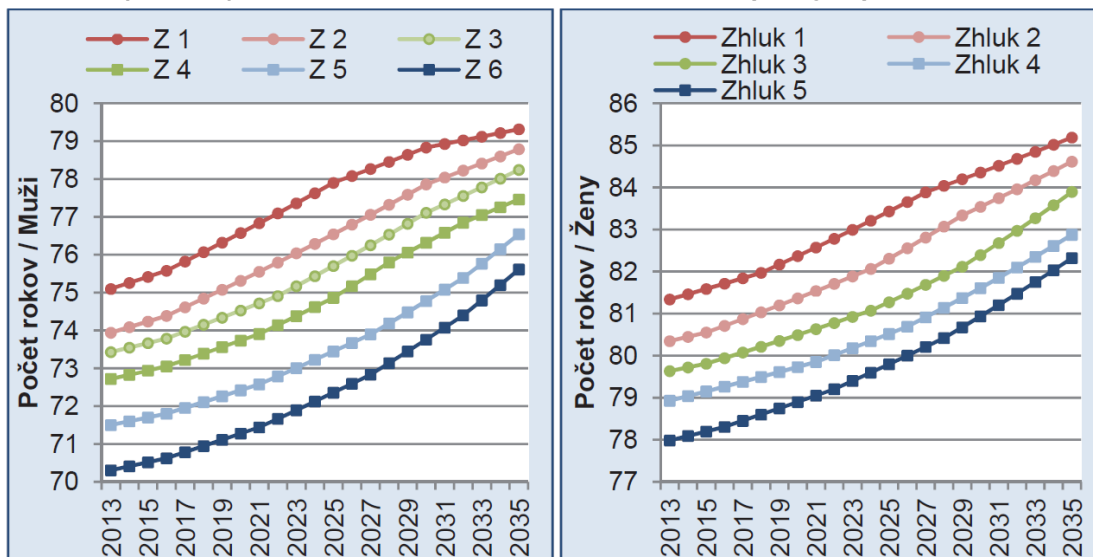
Obr.147: Typizácia okresov Slovenska podľa úmrtnostných pomerov mužov (zdroj: 2)

Obr. 148: Typizácia okresov Slovenska podľa úmrtnostných pomerov žien (zdroj: 2)

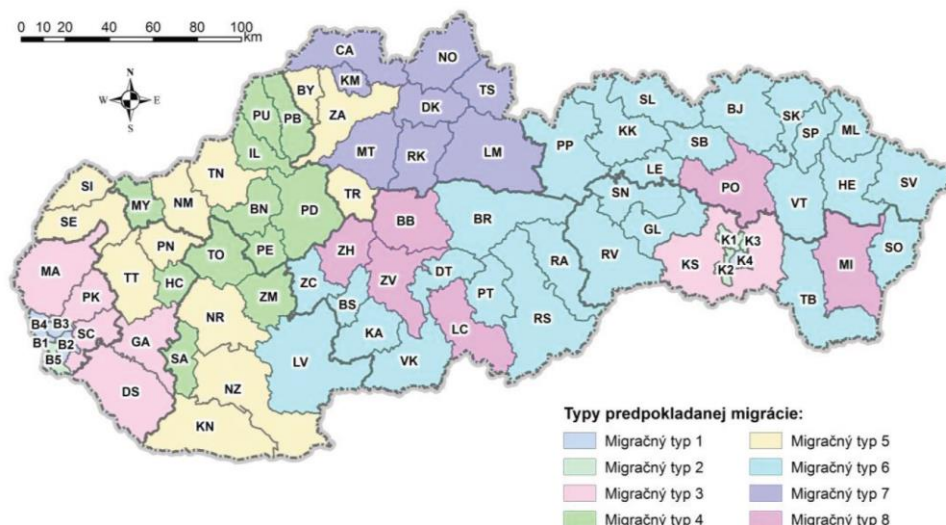
Obr. 149: Očakávaný vývoj strednej dĺžky života pri narodení mužov a žien v sledovaných skupinách okresov Slovenska, 2013-2035 (zdroj: 1)

Migrácia

Význam migrácie na regionálny populačný vývoj na Slovensku sa vo všeobecnosti zvyšuje. Prispieva k tomu pokles váhy prirodzeného pohybu a s ním súvisiacich prirodzených prírastkov. Z pohľadu vývojových trendov vnútornej migrácie sa ukazuje, že migračne ziskové okresy sa čoraz viac koncentrujú do západných regiónov Slovenska. Z pohľadu migračných typov môžeme hovoriť o celkovo 8 migračných typoch okresov:

Obr. 150: Migračné typy okresov Slovenska (zdroj: 2)

Pričom platí:

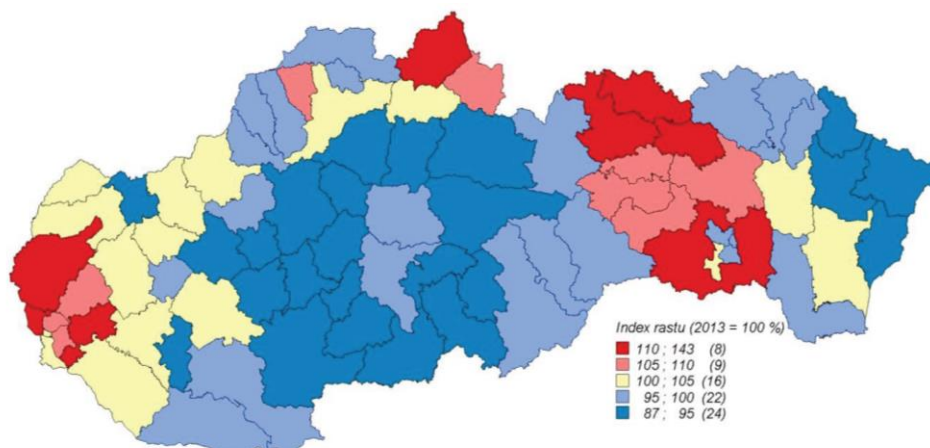
Migračný typ 1 tvoria okresy s migračným ziskom a predpokladom, že tento zisk bude až r. 2035 pozitívny

Migračný typ 5 - okresy s migračným ziskom, ktorý sa do budúcnosti môže ešte viac prehĺbiť (ZA, BY, TR)

Migračný typ 6 - okresy s dlhodobým úbytkom obyvateľstva migráciou

Migračný typ 7 (väčšina územia ŽSK) vykazuje v súčasnosti mierne migračné straty, no s potenciálom ich zmiernenia v budúcnosti

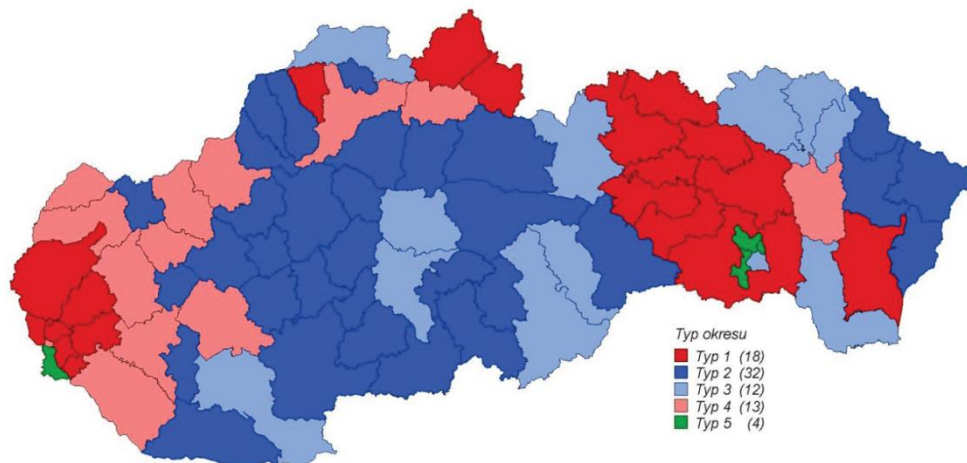
Obr. 151: Index zmeny počtu obyvateľov v okresoch Slovenska medzi rokmi 2013 a 2035 (zdroj: 2)

Celkový prírastok obyvateľstva v okresoch regiónu Orava sa predpokladá najmä z dôvodu na slovenské pomery vysokej plodnosti. Z pohľadu vývoja počtu obyvateľov môžeme hovoriť o 5 typoch okresov Slovenska.

Obr. 152: Typizácia okresov Slovenska podľa vývoja počtu obyvateľov v rokoch 2014 –

2035 (zdroj: 2)

Pričom,

1. typ tvoria okresy (v ŽSK sa jedná o BY, NO, TS), ktoré budú do r. 2035 zaznamenávať postupný nárast počtu obyvateľov, pričom okres NO by mal presiahnuť nárast o 10%
2. typ (KNM, TR, MT, RK, LM) – do r. 2035 budú vystavené stálemu poklesu počtu obyvateľov
3. typ - súčasný rast obyvateľstva sa zmení v pokles už do r. 2025, pre okres CA sa predpokladá zastavenie rastu pred r. 2020
4. typ (ZA, DK) - rast počtu obyvateľov zmení v pokles až po r. 2025

Pre okres Žilina, ktorý je 3. najväčším okresom SR z hľadiska počtu obyvateľov (155 084 obyv. v r. 2012) sa predpokladá zachovanie si tejto pozície s počtom obyvateľov 160 138 v r. 2035. Okres TR, ktorý je zase 2. najmenším okresom (po okrese Medzilaborce) si taktiež uchová 2. miesto, pričom počet obyvateľov klesne v r. 2035 na 15 228 obyvateľov z r. 16 306 obyv. v r. 2012. Okres TR je zároveň okresom s najvyšším prirodzeným úbytkom obyvateľstva v roku 2012 aj v roku 2035 (-5,26/1000 obyv. v r. 2012 na -8,17 v r. 2035) v Žilinskom kraji a patrí medzi 10 okresov SR s najvyšším prirodzeným úbytkom.

Veková štruktúra obyvateľstva

Jedným z významných trendov vo vývoji miestnych populácií jednotlivých okresov bude v najbližších dvoch desaťročiach dynamizácia ich starnutia.

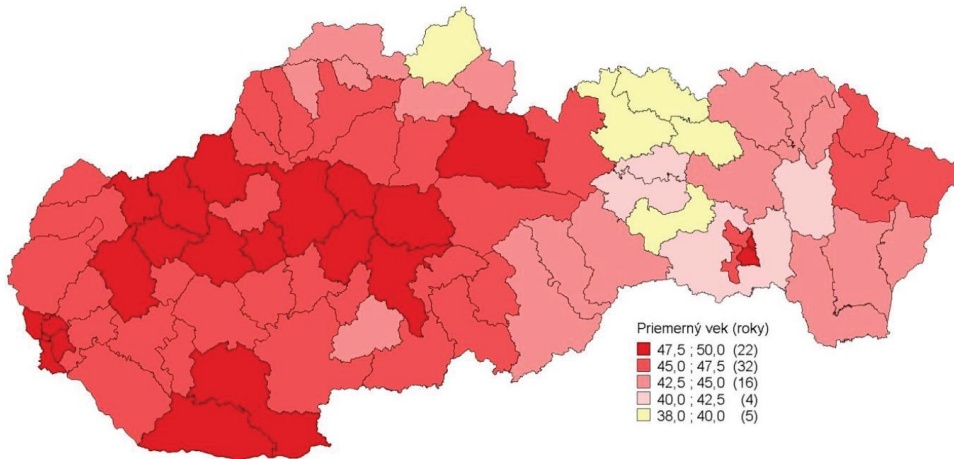
Okres Turčianske Teplice bol v roku 2012 s priemerným vekom 41,42 7. najstarším okresom v SR. V Žilinskom kraji sú po okrese TR najstaršími okresmi okres LM a MT.

Okres NO bol v r. 2012 a v r. 2035 aj zostane na čele rebríčka najmladších okresov SR.

Z hľadiska vyhodnotenia populačného potenciálu na základe prírastku resp. úbytku obyvateľstva a jeho vekového zloženia sú na tom v Žilinskom kraji najlepšie okresy NO a TS. V r. 2035 sa predpokladá, že okres NO si zachová vedúcu pozíciu a ku okresu TS sa priradí aj okres BY. V prvej desiatke okresov SR s najnižším populačným potenciálom

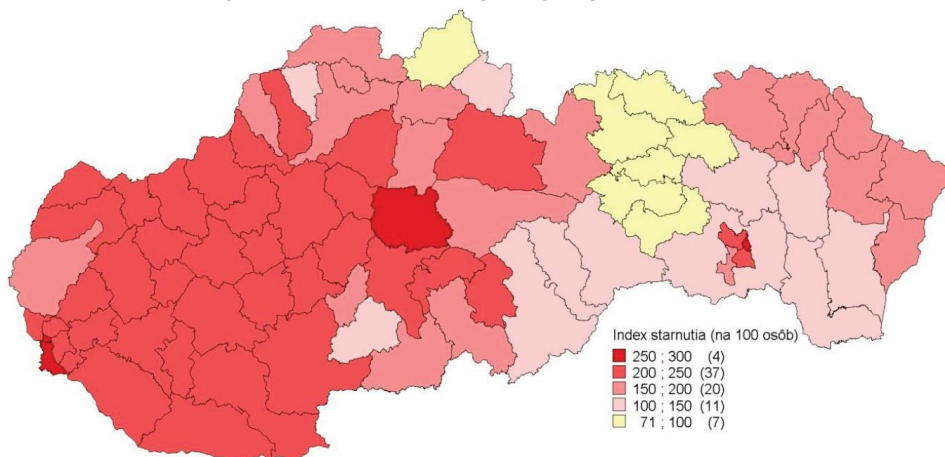
sa z okresov Žilinského kraja dlhodobo drží okres Turčianske Teplice. Do roku 2035 medzi okresmi s nízkym populačným potenciálom budú TR, LM a MT (okres MT vďaka výrazne zoslabenému populačnému potenciálu).

Obr. 153: Priemerný vek obyvateľstva okresov Slovenska v roku 2035 (zdroj: 2)

Veľmi podobný obraz ukazuje aj analýza hodnôt indexu starnutia

Obr. 154: Hodnoty indexu starnutia (zdroj: 2):

Vzhľadom na predpokladané zastúpenie detskej zložky a seniorov v okresných populáciách môžeme v roku 2035 očakávať, že najviac zaťaženu bude produktívna zložka populácie v okresoch Žilinského kraja: MT, TR, DK a LM (70-73/100 osôb).

Závery prognóz do r. 2035

Zmena vo vekovej štruktúre obyv. predstavuje významný faktor, ktorý bude zásadným spôsobom ovplyvňovať rozvojový potenciál regiónu. Hlavné demografické trendy prejavujúce sa na celoštátnej úrovni, sú viditeľné aj na regionálnej úrovni. Prírastky obyvateľstva sa znižujú a obyvateľstvo starne – t.j. v kraji pribudnú okresy s prirodzeným aj celkovým úbytkom obyvateľstva a zvýši sa priemerný vek obyvateľstva.

Vývoj počtu a prírastku obyvateľstva nebude rovnomerný. Väčšina okresov Žilinského kraja, okrem okresov BY, NO, TS bude mať do r. 2035 prirodzený aj celkový úbytok obyvateľstva.

Vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva Žilinského kraja bude rovnomernejší. Zostarnú všetky okresy bez výnimky, aj keď intenzita populačného starnutia bude v jednotlivých okresoch rôzna – najmladším okresom bude okres NO, najstarším okres TR. Predpokladané znižovanie rozdielov v reprodukčnom správaní obyvateľstva vychádza z predpokladu šírenia spoločenskej a kultúrnej zmeny a znižovania sociálno-ekonomických rozdielov v rámci Slovenska. Znižovanie rozdielov v reprodukčnom správaní sa však nepremietne bezprostredne a priamo do vývoja počtu, prírastku a vekového zloženia obyvateľstva. Očakávané posuny vo vekovej štruktúre – presun silných povojnových generácií do poproduktívneho veku, presun silných generácií zo 70. rokov 20. stor. do poreprodukčného veku a presun slabých generácií narodených po r. 1990 do reprodukčného veku spôsobí, že prirodzený úbytok obyvateľstva a intenzita populačného starnutia sa budú prehlbovať a to napriek očakávaným pozitívnym trendom plodnosti a úmrtnosti. Platí to pre všetky okresy SR bez výnimky, rozdiel bude len v intenzite týchto procesov, keďže v súčasnosti sa okresy z hľadiska vekovej štruktúry výrazne líšia. Najvýznamnejší populačný rozvojový región v Žilinskom kraji budú tvoriť okresy NO, TS a BY. Depopulačný región v rámci Žilinského kraja budú tvoriť okresy MT, TR a veľmi nízke hodnoty populačného potenciálu bude mať aj okres LM.

Úbytok a starnutie obyvateľstva v okresoch s nízkym populačným potenciálom budú mať dopady na spôsob života aj životnú úroveň týchto regiónov:

- strata dynamiky a stagnácia sa prejaví predovšetkým na trhu práce a to na strane ponuky aj dopytu.
- zvýšenie nárokov na zdravotnú aj sociálnu starostlivosť a služby pre seniorov.

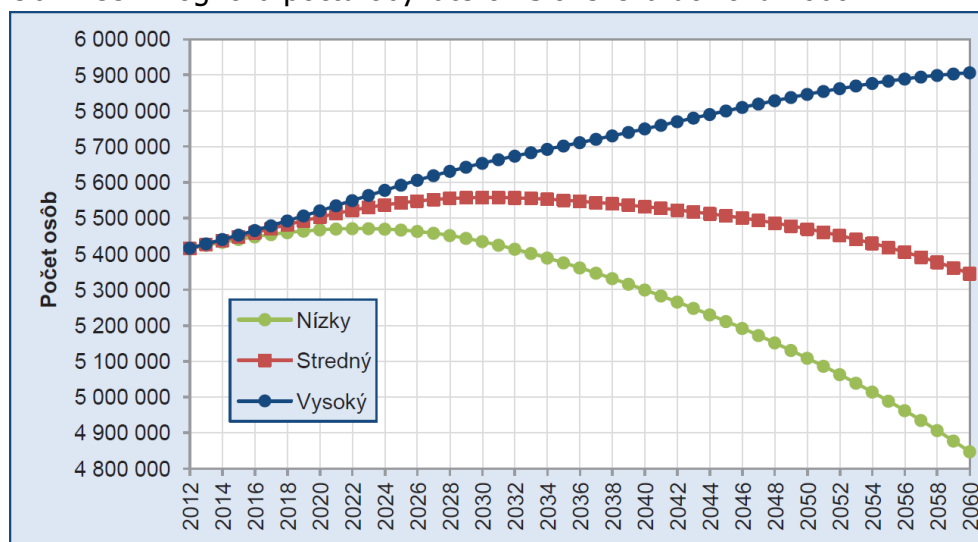
Dlhodobá prognóza vývoja obyvateľstva SR do r. 2060

(zdroj: Bleha B., Šprocha B., Vaňo B., 2013: Prognóza populačného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060 (Infostat – Výskumné demografické centrum).

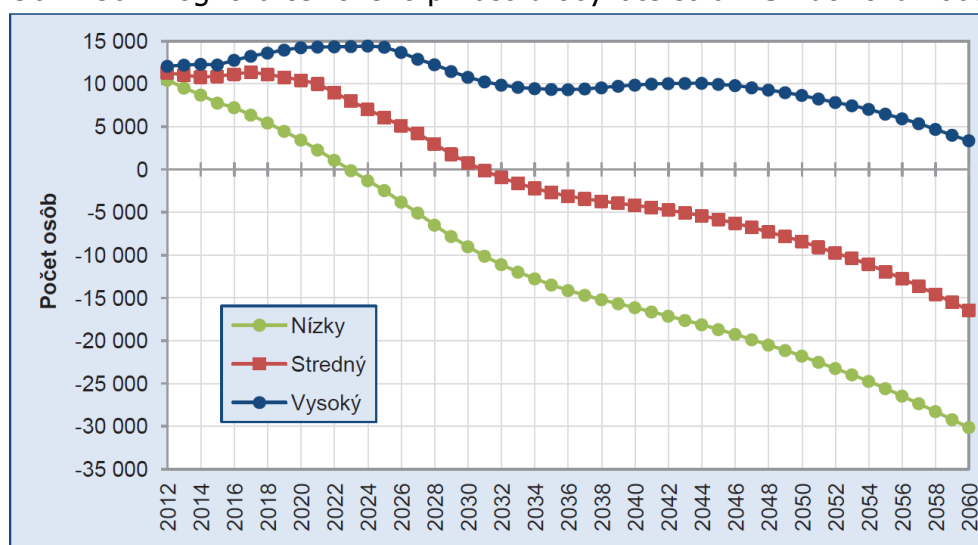
Podľa predpokladov prognózy sa očakávaný počet obyvateľov SR v r. 2060 môže pohybovať v intervale od 4 848 tis. osôb (nízky variant) do 5 906 tis. osôb (vysoký variant). Najpravdepodobnejší sa z dnešného pohľadu zdá byť mierny nárast počtu obyvateľov do r. 2030 (na hodnotu 5 558 tis. osôb) a následné zníženie do roku 2060 na hodnotu 5 345 tis. osôb. Rozhodujúci pre vývoj budúceho počtu obyvateľov bude vývoj pôrodnosti a najmä migrácie.

Znižovanie počtu obyvateľov SR je možné očakávať aj po r. 2060.

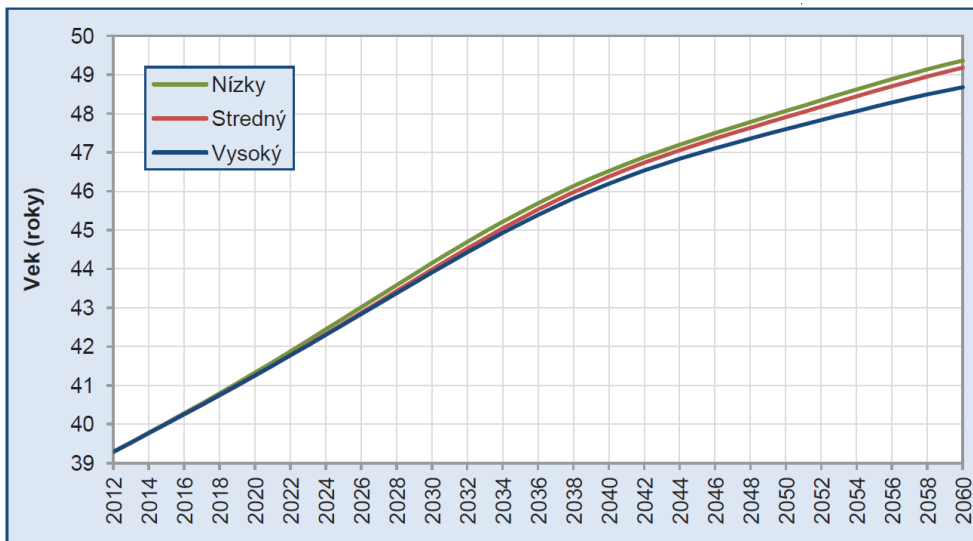
Obr. 155: Prognóza počtu obyvateľov Slovenska do roku 2060

Obr. 156: Prognóza celkového prírastku obyvateľstva v SR do roku 2060

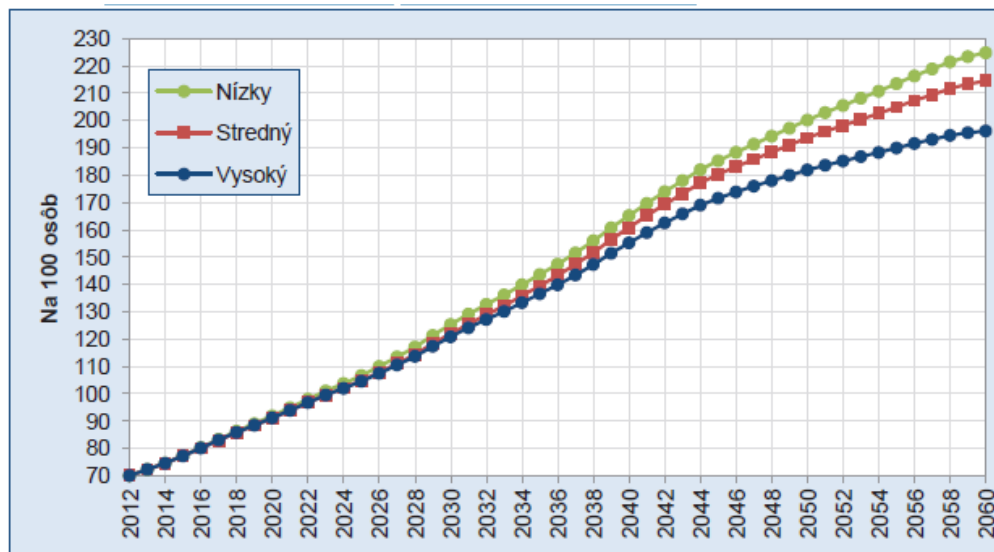

Obr. 157: Prognóza priemerného veku obyvateľstva Slovenska do roku 2060

Priemerný vek obyvateľstva bude mať počas celého prognózovaného obdobia rastúcu tendenciu a do r. 2060 sa zvýši zhruba na 49 rokov. Ide o nárast o 10 rokov resp. 25 %. Rovnako stabilný a vyrovnaný priebeh má aj index starnutia, ktorý by mal v r. 2060 dosiahnuť približnú hodnotu 220 % (takmer 3-násobný nárast oproti východiskovému roku prognózy)

Obr. 158: Prognóza indexu starnutia na Slovensku do roku 2060

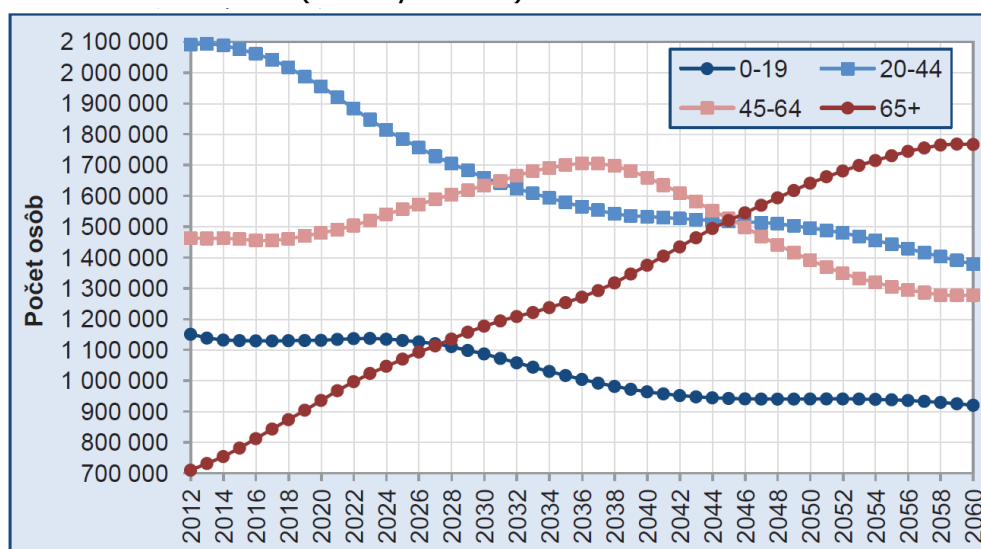
Stav hlavných vekových skupín obyvateľstva v r.2060 sa od stavu v r. 2012 bude výrazne líšiť. Najviac sa zmení pozícia obyvateľstva v poproduktívnom veku, ktorá sa zmení z najmenej početnej hlavnej vekovej skupiny na najpočetnejšiu.

Počet aj podiel obyvateľov vo veku do 19 rokov sa bude znižovať počas celého prognózovaného obdobia (determinantou je vývoj počtu narodených). Nepôjde o pokles rovnomerný: mierne znižovanie počtu obyvateľov vo veku do 19 rokov v období r. 2012 – 2025 a 2040 – 2060 vystrieda v medziobdobí výraznejší pokles.

Aj počet obyvateľov v reprodukčnom veku, t.j. vo vekovej skupine 20 až 44 rokov, sa bude neustále znižovať, pričom tento pokles bude zo všetkých hlavných skupín obyvateľov najvyšší. Dôvodom bude hlavne veľmi intenzívny pokles do r. 2030, kedy budú do poreprodukčného veku prechádzať silné populačné ročníky zo 70. rokov a 1. polovice 80. rokov. V období 2012 až 2060 sa počet obyvateľov v tejto vekovej skupine zníži zo súčasných 2 090,6 tis. osôb na necelých 1 379 tis. osôb, t.j. o 34 %.

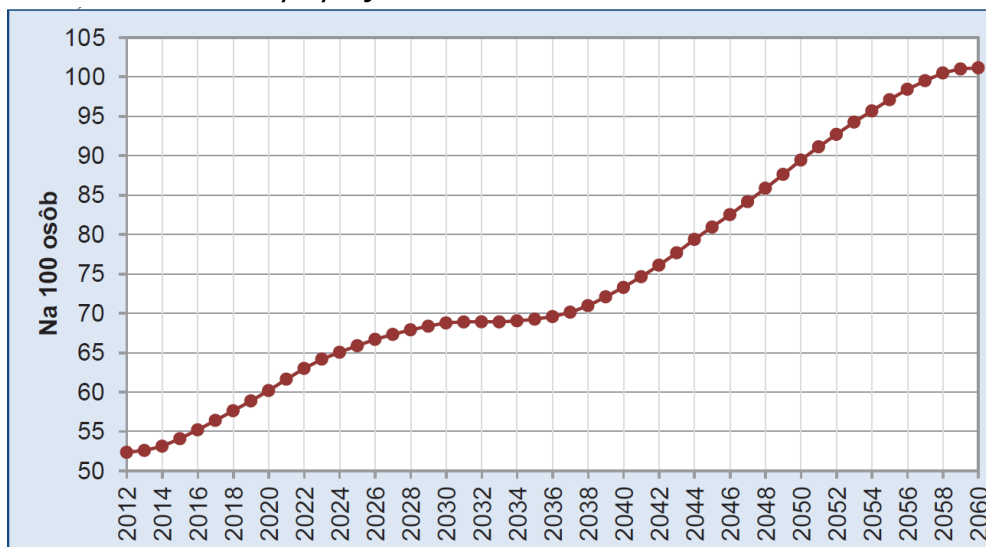
Najväčšie zmeny v početnosti môžeme očakávať u najstaršieho obyvateľstva. Do vekovej skupiny nad 64 rokov prejdú postupne všetky silné populačné ročníky narodené v druhej polovici 20. storočia. Z najmenej početnej hlavnej skupiny obyvateľov v r. 2011 sa približne od r. 2045 stane najpočetnejšia veková skupina. Nárast seniorov vo veku 65 a viac rokov sa v priebehu nasledujúcich 5 desaťročí zvýši o viac ako 1 milión osôb, čo znamená zhruba 2,5-násobný nárast v porovnaní s rokom 2011. Tzn., že v r. 2060 bude mať každý tretí obyvateľ SR najmenej 65 rokov.

Obr. 159: Očakávaný vývoj počtu obyvateľov podľa hlavných vekových skupín na Slovensku do r. 2060 (stredný variant)

Na základe očakávaného vývoja v hlavných vekových skupinách je postavená prognóza rôznych indexov zaťaženia. Do r. 2060 sa index celkového zaťaženia zvýši skoro dvojnásobne. Kým v roku 2011 pripadalo na 100 obyvateľov v produktívnom veku (20–64 r.) 52 neproduktívnych obyvateľov (vo veku do 19 rokov alebo vo veku nad 64 rokov), v r. 2060 by na 100 obyvateľov v produktívnom veku malo pripadnúť 101,2 v neproduktívnom veku (t.j. viac obyvateľov v neproduktívnom veku ako v produktívnom).

Obr. 160: Očakávaný vývoj indexu celkového zaťaženia v SR do r. 2060 (stredný variant)

Záver

Možno konštatovať, že úbytok počtu obyvateľov SR začne s veľkou pravdepodobnosťou najneskôr v r. 2030 a s veľmi veľkou pravdepodobnosťou, ktorá hraničí s istotou, sa zachová sa až do konca prognózovaného obdobia. Počet obyvateľov SR do roku 2060 by sa mal pohybovať okolo 5,3 milióna osôb. Možno jednoznačne skonštatovať, že obdobie najbližších 60 rokov bude charakteristické zmenou trendu vo vývoji počtu obyvateľov a kontinuálnym pokračovaním populačného starnutia. Starnutie obyvateľstva bude počas celého prognózovaného obdobia nezvratné a hlavne v období 2020 až 2040 veľmi intenzívne.

Stagnácia počtu obyvateľov resp. mierny úbytok počtu obyvateľov neznamená v horizonte niekoľkých desaťročí pre spoločnosť prakticky žiaden problém. Veľmi intenzívne starnutie obyvateľstva však bude mať závažné dopady pre vývoj celej spoločnosti. Najviac sa spomína sociálne a zdravotné zabezpečenie, starnutie obyvateľstva však ovplyvní aj vzdelávací systém, bytovú politiku, oblasť služieb a tvorbu infraštruktúry. Veľmi významnou skutočnosťou je, že starnutie vo zvýšenej miere zasiahne obyvateľstvo v produktívnom veku. Ekonomické zaťaženie produktívneho obyvateľstva neproduktívnym obyvateľstvom sa začne zvyšovať - stane sa tak po období skoro 50-ročného klesajúceho trendu. Je to vážny signál pre trh práce. Je zrejmé, že základné trendy vo vývoji počtu a vekového zloženia obyvateľstva sú veľmi stabilné a spoločnosť nemá reálne nástroje na ich zvrátenie. Treba reálne vyhodnotiť možnosti ovplyvniť reprodukčné správanie obyvateľstva a nezvratným, resp. vysoko pravdepodobným trendom prispôbiť fungovanie spoločnosti. Veľmi starostlivo treba zvažovať a neodkladať prijímanie efektívnych opatrení. Opatrenia zamerané na dopady reprodukčného správania nie je možné robiť na poslednú chvíľu a očakávať od nich rýchly účinok. Riešením je prijímanie týchto opatrení s potrebným predstihom a v prípade potreby ich zmiernovanie.

2.3.2 Makroekonomická prognóza vývoja v Žilinskom kraji

Vysoká otvorenosť slovenskej ekonomiky a jej previazanosť na svetový obchod, ktorá bola donedávna považovaná za významný ekonomický prínos, v čase globálnej hospodárskej krízy pôsobí skôr ako negatívum. Aj napriek relatívne zdravému bankovému sektoru, ktorý je schopný úvery poskytovať, sa slovenská ekonomika výrazne spomalila. Základným faktorom je hlboký pokles svetového dopytu, ktorý sa následne odráža v slovenskej priemyselnej produkcii. To vplýva na výrazný pokles dopytu po práci čo následne spôsobuje druhotné efekty v podobe poklesu kúpyschopnosti domácností a ich spotreby.

Predpoklady vývoja ekonomiky SR

Ďalší vývoj slovenskej ekonomiky bude v najbližšom období ovplyvňovaný vývojom kľúčových vonkajších a vnútorných faktorov. Za vonkajšie sa považujú faktory, ktoré nie sú ovplyvniteľné domácou hospodárskou politikou a činnosťou – napr. pretrvávanie globálnej hospodárskej krízy, významný pokles zahraničného dopytu. Faktory vnútorného prostredia môžu byť výrazne ovplyvnené domácou hospodárskou politikou, ako napr. daňový systém, rozpočtová politika, priame nástroje vlády na boj proti dopadom krízy a pod..

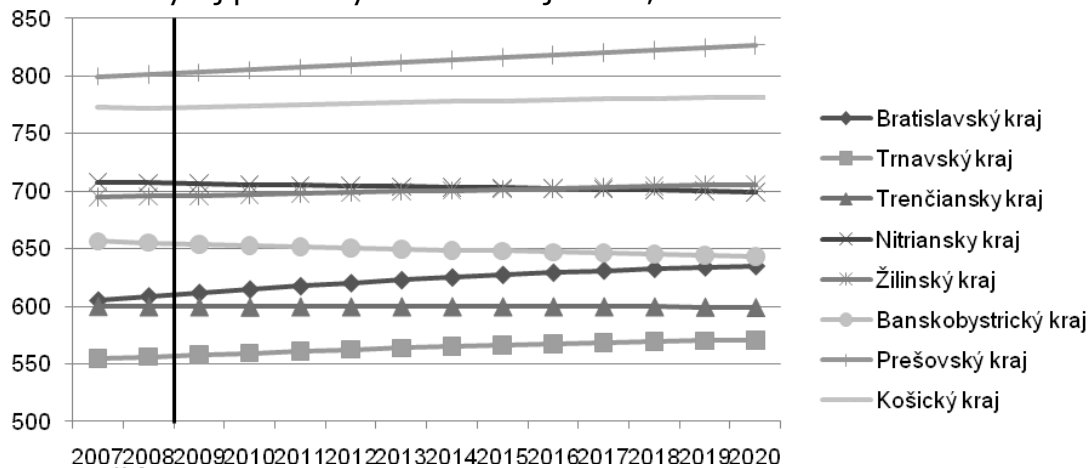
Situácia v reálnej ekonomike je výrazne ovplyvňovaná vonkajšími faktormi. Samotné hlavné sektory hospodárstva je možné považovať za trhové, dynamické a perspektívne. Avšak na druhej strane nie je štruktúra priemyslu na Slovensku dostatočne diferencovaná. Hlavnými piliermi slovenskej ekonomiky je ešte stále menší počet veľkých podnikov. Výrazným negatívom je významný pokles svetového dopytu do r. 2009, ktorý odrazil v poklese produkcie väčšiny exportne orientovaných podnikov. Naopak vnútorný dopyt je aj naďalej výrazne uspokojovaný dovozmi a zo strednodobého hľadiska sa v tomto smere ani neočakáva výrazná zmena.

Prognóza ekonomicky aktívneho obyvateľstva vychádza z predpokladov stabilného demografického vývoja podľa stredného variantu prognózy Výskumného demografického centra a z mierneho rastu miery participácie obyvateľstva. V horizonte do r. 2020 sa nepredpokladá zásadné zvýšenie objemu alebo efektívnosti vynakladania prostriedkov na aktívnu politiku trhu práce, čo vzhľadom na pokles dopytu po práci u najvýznamnejších zamestnávateľov (najmä regionálneho významu) dáva predpoklad k poklesu celkovej zamestnanosti.

Predpokladaný vývoja na úroveň regiónu do r. 2020

Regionálny vývoj na Slovensku je podmienený mnohými socio-ekonomickými faktormi. Prognóza vznikla za pomoci makroekonomického ekonometrického modelu Slovenska, ktorý bol vytvorený na Ekonomickom ústave SAV (ekonometrický model *SAS BIER_ECM_09q1*). Vychádza sa zo stredného variantu prognózy vývoja obyvateľstva. Kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim budúci regionálny vývoj je meniaci sa demografická štruktúra na Slovensku. V Žilinskom kraji bude do r. 2020 dochádzať k miernemu rastu počtu obyvateľov.

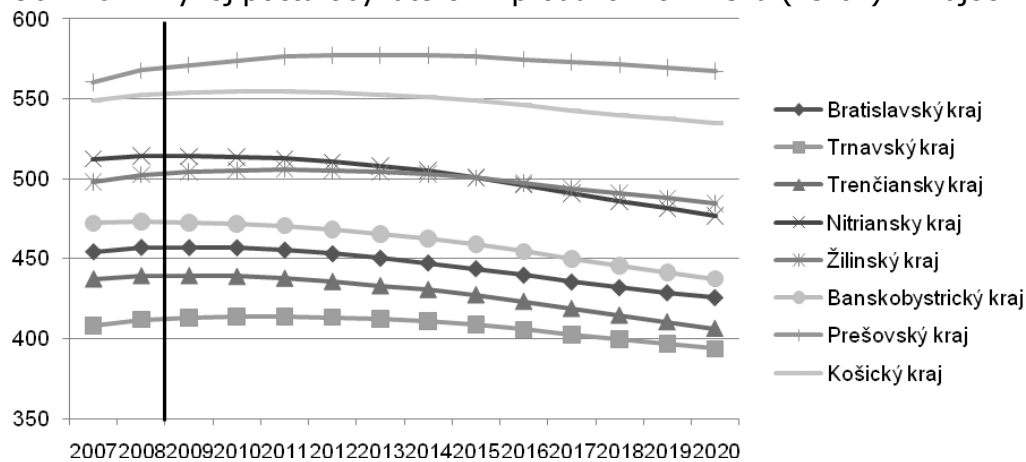
Obr. 161: Vývoj počtu obyvateľov v krajoch SR, tisíc osôb

Zdroj: ŠÚ SR a prognózy VDC

Z demografického vývoja na Slovensku a trendu starnutia obyvateľstva je jasný pokles počtu obyvateľov v produktívnom veku vo všetkých krajoch SR. Do r. 2020 dôjde k pomalému poklesu obyvateľstva v produktívnom veku o takmer 200 tisíc na úrovni SR, pričom v Žilinskom kraji bude tento pokles v porovnaní s ostatnými kraji miernejší (na úrovni okolo 20 tisíc obyvateľov).

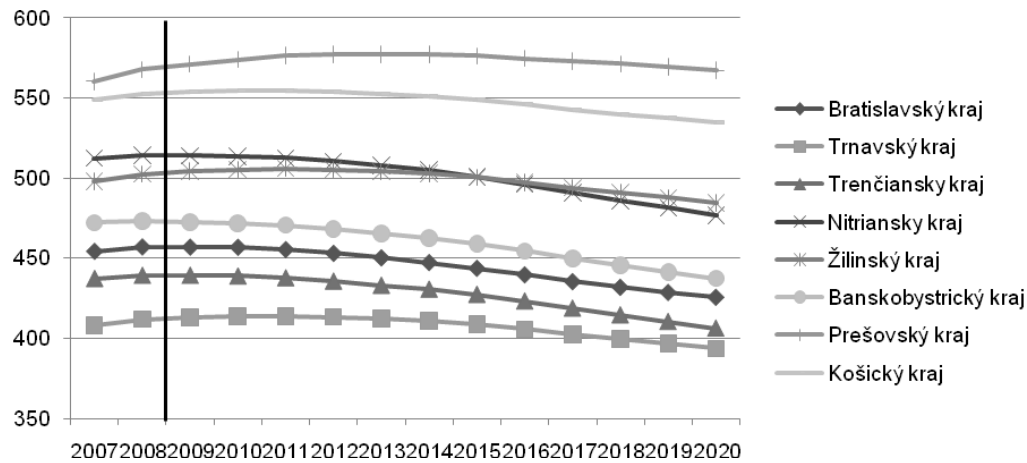
Obr. 162: Vývoj počtu obyvateľov v produktívnom veku (15-64) v krajoch SR, tisíc osôb

Zdroj: ŠÚ SR, VDC a prognózy EÚ SAV)

Miernejší pokles v počte ekonomicky aktívneho obyvateľstva oproti počtu obyv. v produktívnom veku je zapríčinený miernym nárastom miery participácie obyvateľstva, resp. miery ekonomickej aktivity spôsobený najmä postupným nárastom veku odchodu do dôchodku a rastom miery participácie ľudí vo vyšších vekových skupinách.

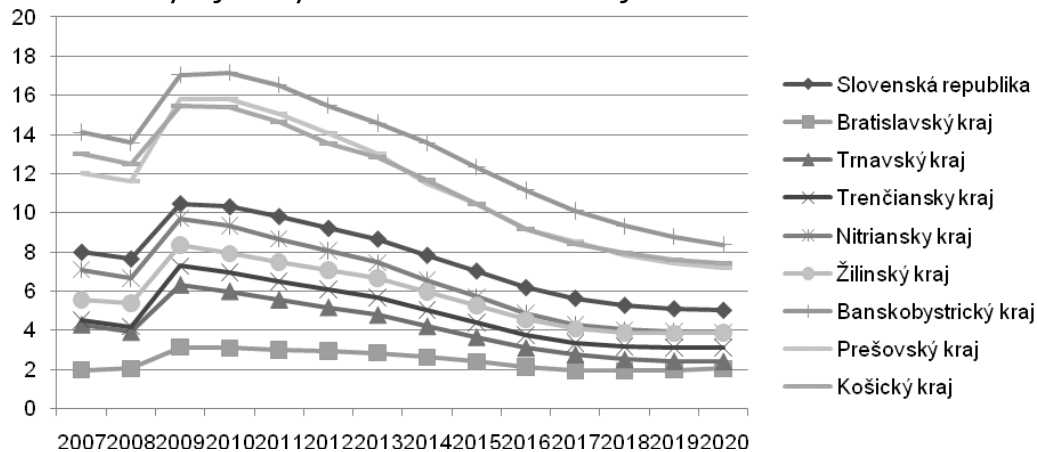
Obr. 163: Vývoj počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva v krajoch SR (VZPS), tisíc osôb

Zdroj: ŠÚ SR a prognózy VDC

Vývoj miery nezamestnanosti, počtu zamestnaných a nezamestnaných je spolu úzko prepojený. Do roku 2020 sa predpokladá postupný pokles miery nezamestnanosti v Žilinskom kraji podľa VZPS na úroveň pod 5 %. Počet zamestnaných na Slovensku podľa VZPS v dlhodobom horizonte do roku 2020 vzrastie - v Žilinskom kraji dôjde k miernemu rastu počtu zamestnaných na úrovni cca 15 tisíc zamestnaných. V horizonte do r. 2020 bude počet nezamestnaných podľa VZPS v Žilinskom kraji vykazovať priemerné hodnoty SR. Predpokladanú mieru nezamestnanosti znázorňuje graf:

Obr. 164: Vývoj miery nezamestnanosti v krajoch SR

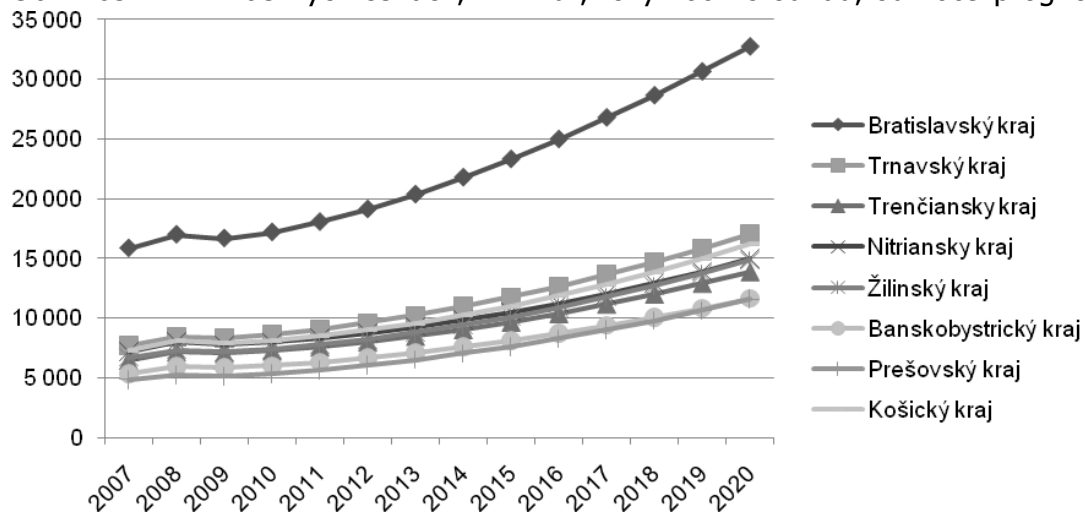
Zdroj: ÚPSVR a prognózy EÚ SAV

Pomer disponibilných uchádzačov o zamestnanie sa oproti celkovému počtu nezamestnaných nebude výrazne meniť.

Relatívne vysoký priemerný rast miezd možno očakávať v ekonomicky silnejších krajoch na západe SR, ku ktorým môžeme ešte priradiť Žilinský kraj. Tento rast súvisí s predpokladaným miernym rastom reálnej produktivity práce.

Rozdelenie produkcie v jednotlivých krajoch Slovenska je veľmi nerovnomerné, zároveň značná časť tvorby HDP pripadá na malý počet najväčších podnikov na Slovensku. Z hľadiska tvorby HDP na obyvateľa bude Žilinský kraj patriť k priemerným regiónom.

Obr. 165: HDP v bežných cenách, mil. Eur, roky 2007-8 odhad, od 2009 prognóza

Zdroj: ŠÚ SR a prognózy EÚ SAV

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

3. STRATEGICKÁ ČASŤ

3.1 Vízia

Naša vízia

Žilinský kraj – región inteligentných a trvácnych riešení pre všetkých.

Rozvojová vízia kraja bola definovaná na základe série spoločných rokovaní všetkých, ktorí sa do prípravy stratégie zapojili.

Žilinský kraj sa vďaka svojej geografickej polohe, priemyselnej minulosti a kvalitným ľudským zdrojom prirodzene profiluje ako región s neustále sa zvyšujúcim potenciálom pre konkurencieschopné podnikateľské prostredie podporené kvalitným zázemím výskumu, vývoja a inovácií, ktoré dokáže poskytnúť široké spektrum inteligentných riešení umožňujúcich pružne reagovať na spoločenské výzvy súčasnosti.

Územie Žilinského kraja vždy prekypovalo svojou rozmanitosťou, nech už hovoríme o prírodnom bohatstve, alebo kultúrno – historických tradíciách v jednotlivých regiónoch kraja. Za inteligentné riešenia nie je možné považovať také kroky, ktoré by ohrozili trvalú udržateľnosť špecifických črt Horného Považia, Kysúc, Oravy, Liptova či Turca.

Cieľom všetkých riešení sú ľudia. Ľudia žijúci na území Žilinského kraja, ľudia, ktorí sa rozhodnú kraj navštíviť, a tiež všetci ostatní, ktorých život môžu obohatiť nápady a riešenia pochádzajúce z nášho kraja. Kvalitný rozvoj vedomostí a zručností, primeraná bezpečnosť, sociálna a zdravotná starostlivosť, a tiež podmienky pre bývanie, voľnočasové vyžitie a sebarealizáciu každého z nás sú tým, čo odzrkadľuje kvalitu nášho života.

K nasledovaniu tejto vízie pristúpime prostredníctvom opatrení a aktivít, ktoré budú slúžiť na naplnenie jedného vrcholového cieľa „**Žilinský samosprávny kraj dosiahne do r. 2020 pozitívnu zmenu vedúcu k zvýšeniu kvality života jeho obyvateľov v integrujúcej sa Európe**“, štyroch strategických cieľov a štrnástich špecifických cieľov zadefinovaných v reakcii na dôslednú analýzu východiskového stavu Žilinského kraja a pri rešpektovaní disponibilných zdrojov na ich reálne napĺňanie.

3.2 Vrcholový cieľ a strategické ciele

Vrcholový
cieľ 2014 -
2020

Žilinský samosprávny kraj dosiahne do r. 2020 pozitívnu zmenu vedúcu k zvýšeniu kvality života jeho obyvateľov v integrujúcej sa Európe.

4 strategické ciele

1. Dobudovať kvalitné prepojenie kraja s európskymi dopravnými a komunikačnými sieťami, zlepšiť kvalitu životného prostredia a zabezpečiť udržateľnosť a efektívnosť využívania prírodných zdrojov
2. Zvýšiť konkurencieschopnosť ekonomiky a zlepšiť podnikateľské prostredie v kraji
3. Dosiahnuť vyššiu uplatniteľnosť ľudského kapitálu na trhu práce a sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín
4. Rešpektovaním a rozvíjaním špecifických črt regiónov na území kraja podporovať rast ich atraktívnosti

3.3 Špecifické ciele

Strategický cieľ 1 Dobudovať kvalitné prepojenie kraja s európskymi dopravnými a komunikačnými sieťami, zlepšiť kvalitu životného prostredia a zabezpečiť udržateľnosť a efektívnosť využívania prírodných zdrojov

Špecifické ciele:

- 1.1 Presadzovať dobudovanie a modernizáciu nadradenej dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a zabezpečiť pripojenosť územia na ňu
- 1.2 Zvyšovať atraktivitu verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy
- 1.3 Zvyšovať uplatnenie nízkouhlíkového hospodárstva a podporovať prispôsobovanie sa zmenám klímy
- 1.4 Zlepšiť kvalitu životného prostredia

Strategický cieľ 2 Zvýšiť konkurencieschopnosť ekonomiky a zlepšiť podnikateľské prostredie v kraji

Špecifické ciele:

- 2.1 Zlepšiť využiteľnosť výstupov výskumu a vývoja v praxi
- 2.2 Rozvíjať služby a podporovať inovácie vo firmách
- 2.3 Zabezpečiť účinnú a otvorenú verejnú správu vytvárajúcu priaznivé prostredie pre podnikanie

Strategický cieľ 3 Dosiahnuť vyššiu uplatniteľnosť ľudského kapitálu na trhu práce a sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín

Špecifické ciele:

- 3.1 Modernizovať všetky stupne vzdelávania vrátane ďalšieho vzdelávania
- 3.2 Podporovať sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín a ich uplatnenie na trhu práce
- 3.3 Zabezpečiť prispôsobenie sa služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately hlavným výzvam súčasnosti

Strategický cieľ 4 Rešpektovaním a rozvíjaním špecifických črt regiónov na území kraja podporovať rast ich atraktívnosti

Špecifické ciele:

- 4.1 Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku
- 4.2 Rozvíjať cestovný ruch
- 4.3 Podporovať spoluprácu v kraji a Európe,
- 4.4 Racionálne a efektívne využívať prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov pre rozvoj kraja

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

4. PROGRAMOVÁ ČASŤ

4.1 Opatrenia

Strategický cieľ 1 Dobudovať kvalitné prepojenie kraja s európskymi dopravnými a komunikačnými sieťami, zlepšiť kvalitu životného prostredia a zabezpečiť udržateľnosť a efektivitu využívania prírodných zdrojov

Špecifický cieľ 1.1 - Presadzovať dobudovanie a modernizáciu nadradenej dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a zabezpečiť pripojenosť územia na ňu

Opatrenia:

- 1.1.1 Dobudovanie cestného prepojenia kraja s jeho okolím v línii základnej siete TEN – T
- 1.1.2 Zvýšenie podielu dobudovania cestnej infraštruktúry v rámci súhrnnej dopravnej siete TEN – T
- 1.1.3 Odstránenie úzkych miest na cestách I,II,III triedy zabezpečujúcich dostupnosť na sieť TEN -T
- 1.1.4 Modernizácia hlavných železničných tratí a uzlov a odstránenie kľúčových úzkych miest na ostatných tratiach
- 1.1.5 Dobudovanie terminálov intermodálnej prepravy
- 1.1.6 Podpora dostupnosti celého územia kraja na širokopásmový internet

Špecifický cieľ 1.2 - Zvyšovať atraktivitu verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy

Opatrenia:

- 1.2.1 Zvýšenie kvality služieb železničnej aj cestnej verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy a modernizácie mobilných prostriedkov verejnej dopravy
- 1.2.2 Implementácia integrovaného dopravného systému
- 1.2.3 Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba zastávok, obratísk, tvorba vyhradených jazdných pruhov a iných opatrení na preferenciu verejnej osobnej dopravy
- 1.2.4 Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba infraštruktúry pre nemotorovú dopravu a zavádzanie prvkov na zvyšovanie bezpečnosti nemotorovej dopravy
- 1.2.5 Budovanie kostrovej siete cyklotrás kraja prioritne v samostatnom profile oddelenom od telesa cesty
- 1.2.6 Tvorba analytických, koncepcných strategických dokumentov na zabezpečenie zvýšenia atraktivity verejnej osobnej a nemotorovej dopravy vrátane jej propagácie

Špecifický cieľ 1.3 - Zvyšovať uplatnenie nízkouhlíkového hospodárstva a podporovať prispôsobovanie sa zmenám klímy

Opatrenia:

- 1.3.1 Zintenzívnenie využívania obnoviteľných zdrojov energií
- 1.3.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov aj bytových domov
- 1.3.3 Zavádzanie opatrení na zvyšovanie kvality ovzdušia s osobitným dôrazom na tuhé emisie
- 1.3.4 Realizácia preventívnych opatrení na zníženie rizika povodní, požiarov a iných rizík

Špecifický cieľ 1.4 Zlepšiť kvalitu životného prostredia

Opatrenia:

- 1.4.1 Skvalitnenie zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a systému odvádzania a čistenia odpadových vôd
- 1.4.2 Skvalitnenie systému zberu, separácie a zneškodňovania/zhodnocovania odpadu a odstraňovanie environmentálnych záťaží
- 1.4.3 Realizovať opatrenia na zvyšovanie ochrany prírody s dôrazom na územia NATURA 2000

Strategický cieľ 2 Zvýšiť konkurencieschopnosť ekonomiky a zlepšiť podnikateľské prostredie v kraji

Špecifický cieľ 2.1 - Zlepšiť využiteľnosť výstupov výskumu a vývoja v praxi

Opatrenia:

- 2.1.1 Podpora prípravy a realizácie spoločných projektov výskumných organizácií a priemyselných partnerov
- 2.1.2 Realizácia strategických projektov národného významu zameraných na tvorbu výskumných prepojení a inovatívnych riešení
- 2.1.3 Rozvoj infraštruktúry výskumu a inovácií (Val) v kraji
- 2.1.4 Zabezpečenie intenzívnejšieho prepojenia inštitúcií Val na popredné európske inovačné siete a zvýšenie medzinárodnej mobility vedeckých pracovníkov a ich účasti na medzinárodných výskumných projektoch

Špecifický cieľ 2.2 - Rozvoj služieb a podpora inovácií vo firmách

Opatrenia:

- 2.2.1 Podpora prípravy a realizácie domácich a zahraničných výskumných a inovačných projektov
- 2.2.2 Podpora a realizácia programov riadenia inovácií a strategického plánovania vo firmách
- 2.2.3 Podpora marketingu a internacionalizácie aj prostredníctvom budovania imidžu kraja „Žilina Innovative/Entrepreneurs Friendly Region“
- 2.2.4 Rozvoj spolupráce verejného sektora, podnikateľského sektora a sektora výskumu a inovácií
- 2.2.5 Networking pre vznik a rozvoj klastrov a združení, regionálnych technologických platforiem a neformálnej spolupráce
- 2.2.6 Systematická podpora začínajúcich podnikateľov (vrátane start-up firiem) a budovanie podnikateľskej komunity
- 2.2.7 Vytváranie podmienok pre rozvoj všetkých foriem kreatívneho priemyslu

Špecifický cieľ 2.3 - Zabezpečiť účinnú o otvorenú verejnú správu vytvárajúcu priaznivé prostredie pre podnikanie

Opatrenia:

- 2.3.1 Zavádzanie opatrení pre ďalší rozvoj elektronického obchodu
- 2.3.2 Zvýšenie kvality, štandardu a dostupnosti eGovernment služieb, zlepšenie dostupnosti dát verejnej správy pre občanov a podnikateľov
- 2.3.3 Posilnenie inštitucionálnych kapacít a zefektívnenie verejnej správy, vrátane súdnictva, a zlepšenie vymožitelnosti práva

Strategický cieľ 3 **Dosiahnuť vyššiu uplatniteľnosť ľudského kapitálu na trhu práce a sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín**

Špecifický cieľ 3.1 - Modernizovať všetky stupne vzdelávania vrátane ďalšieho vzdelávania

Opatrenia:

- 3.1.1 Zlepšenie podmienok pre zvýšenie hrubej zaškolenosti detí v materských školách vrátane detí z marginalizovanej rómskej komunity
- 3.1.2 Zabezpečenie modernizácie vzdelávania na základných a stredných školách s dôrazom na odborné, technické, prírodovedné a jazykové vzdelanie a podnikateľské zručnosti
- 3.1.3 V spolupráci so zamestnávateľmi dosiahnutie zvýšeného podielu účasti žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní
- 3.1.4 Popularizácia vedy a technických študijných odborov medzi žiakmi základných škôl a študentmi stredných škôl
- 3.1.5 Zvýšenie kvality vysokoškolského vzdelávania a jeho prepojenosti na potreby trhu práce
- 3.1.6 Zvýšenie kvality a efektívnosti ďalšieho vzdelávania s dôrazom na rozvoj kľúčových kompetencií, prehĺbovanie a zvyšovanie kvalifikácie
- 3.1.7 Zabezpečenie vyššej medzinárodnej mobility pedagógov, žiakov a študentov a zvýšenie intenzity medzinárodnej spolupráce vzdelávacích inštitúcií
- 3.1.8 Zlepšenie profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov na všetkých stupňoch škôl vrátane prípravy na povolanie pedagóga

Špecifický cieľ 3.2 - Podporovať sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín a ich uplatnenie na trhu práce

Opatrenia:

- 3.2.1 Realizovanie opatrení na rast zamestnanosti a zvýšenie zamestnateľnosti nezamestnaných s dôrazom na znevýhodnené skupiny
- 3.2.2 Zlepšenie podmienok pre zosúladenie pracovného a rodinného života
- 3.2.3 Adaptácia kvality a kapacity verejných služieb zamestnanosti na dnešné potreby trhu práce
- 3.2.4 Podpora vzniku subjektov sociálnej ekonomiky v územiach s prítomnosťou znevýhodnených skupín

Špecifický cieľ 3.3 - Zabezpečiť prispôsobenie sa služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately hlavným výzvam súčasnosti

Opatrenia:

- 3.3.1 V reflexii na demografický vývoj v kraji prispôsobenie kapacít a foriem sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately
- 3.3.2 Prechod z inštitucionálnej na komunitnú formu sociálnych služieb tam, kde je to účelné
- 3.3.3 Integrácia a územná koncentrácia primárnej zdravotnej starostlivosti
- 3.3.4 Štandardizácia klinických postupov v zdravotníctve a postupov pre výkon prevencie
- 3.3.5 Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k sociálnej a zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotníckej osvetly a k zlepšeniu štandardov hygieny bývania
- 3.3.6 Rozvíjanie terénnej formy sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti s dôrazom na seniorov a osôb so zdravotným postihnutím
- 3.3.7 Modernizácia infraštruktúry ústavných zariadení poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť

Strategický cieľ 4 Rešpektovaním a rozvíjaním špecifických črt regiónov na území kraja podporovať rast ich atraktívnosti

Špecifický cieľ 4.1 - Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku

Opatrenia:

- 4.1.1 Propagácia a podpora uplatňovania mechanizmu miestneho rozvoja vedeného komunitou s cieľom zvýšenia zamestnanosti a kvality života na vidieku
- 4.1.2 Podpora rozvoja základných služieb na vidieku a obnovy dedín
- 4.1.3 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím
- 4.1.4 Podpora na začatie podnikania pre mladých poľnohospodárov a malé poľnohospodárske podniky
- 4.1.5 Rozvoj ľudských zdrojov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove
- 4.1.6 Podpora investícií do zvýšeného využívania obnoviteľných zdrojov a znižovania následkov možných prírodných pohrôm
- 4.1.7 Podpora investícií do poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu zabezpečujúcich vyššiu kvalitu životného prostredia a vodnej biodiverzity na vidieku
- 4.1.8 Diverzifikácia poľnohospodárskych činností so zameraním na spracovanie a priamy predaj poľnohospodárskych produktov
- 4.1.9 Podpora investícií do nepoľnohospodárskych činností na vidieku

Špecifický cieľ 4.2 - Rozvíjať cestovný ruch,

Opatrenia:

- 4.2.1 Zvýšenie trvalej udržateľnosti sektora cestovného ruchu v ŽSK a jeho odolnosti nepriaznivým ekonomickým výkyvom v Európe podporou zamerania sa na stabilného klienta
- 4.2.2 Podpora budovania celoročnej ponuky atraktívnych produktov cestovného ruchu vrátane zvyšovania kvality služieb a ľudských zdrojov
- 4.2.3 Podpora udržania a ďalšieho rozvoja inštitucionálneho zázemia koordinujúceho a podporujúceho rozvoj cestovného ruchu v regióne
- 4.2.4 Budovanie a obnova turistických trás, cyklotrás a trás pre bežecké lyžovanie a modernizácia služieb pre ich užívateľov
- 4.2.5 Podpora rozvíjania kultúrno - poznávacieho cestovného ruchu vrátane digitalizácie a zvýšenia interaktívnosti expozícií v pamäťových a fondových inštitúciách
- 4.2.6 Udržiavať jedinečné črty regiónov a využiť ich na tvorbu produktov cestovného ruchu

Špecifický cieľ 4.3 - Podporovať spoluprácu v kraji a Európe

- 4.3.1 Vytvárať siete a partnerstvá pre potreby projektovej spolupráce
- 4.3.2 Rozvíjať cezhraničnú, interregionálnu a medzinárodnú spoluprácu regionálnych subjektov, aj v rámci EZÚS TRITIA a EZÚS TATRY
- 4.3.3 Podporovať spoluprácu pri organizovaní športových, voľnočasových a kultúrno – spoločenských aktivít a vytvárať podmienky pre ich rozvoj

Špecifický cieľ 4.4 Racionálne a efektívne využívať prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov pre rozvoj kraja

- 4.4.1 Vytvoriť podmienky pre etablovanie tradičných ľudových zvykov a remeselných zručností v kreatívnom priemysle
- 4.4.2 Ďalej zveľaďovať hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo
- 4.4.3 Zachovávať kvalitu a rozmanitosť prírodného dedičstva
- 4.4.4. Podporiť renováciu kultúrnych pamiatok a iných historických objektov a ich ďalšie komunitné a komerčné využitie

4.2 Indikatívne aktivity

Špecifický cieľ 1.1 - Presadzovať dobudovanie a modernizáciu nadradenej dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a zabezpečiť pripojenosť územia na ňu

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
1.1.1 Dobudovanie cestného prepojenia kraja s jeho okolím v línii základnej siete TEN – T	Budovanie chýbajúcich úsekov nadradenej cestnej infraštruktúry v línii základnej siete TEN –T (D1, D3, R3, R5)	SEP
1.1.2 Zvýšenie podielu dobudovania cestnej infraštruktúry v rámci súhrnnej dopravnej siete TEN – T	Projektová príprava chýbajúcich úsekov nadradenej cestnej infraštruktúry v línii súhrnnej siete TEN –T (R3, R1)	SEP
1.1.3 Odstránenie úzkych miest na cestách I,II,III triedy zabezpečujúcich dostupnosť na sieť TEN -T	Dobudovanie regionálnych ciest a miestnych komunikácií vrátane prvkov na zvýšenie ich priepustnosti a bezpečnosti všetkých účastníkov cestnej premávky a kvality životného prostredia	RS, MS
	Modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atraktivít regiónu	RS, MS, SEP
	Podpora a udržateľnosť správy a údržby regionálnych ciest a miestnych komunikácií	RS, MS, SEP
1.1.4 Modernizácia hlavných železničných tratí a uzlov a odstránenie kľúčových úzkych miest na ostatných tratiach	Modernizácia nadradenej železničnej infraštruktúry v línii siete TEN – T (Považská Teplá – ZA, Krásno n/Kysucou – št. hranica SR/ČR, Liptovský Hrádok - Tatry)	SEP
	Zavedenie systému ERTMS inštaláciou moderných traťových zabezpečovacích systémov a oznamovacích zariadení na tratiach v línii siete TEN - T	SEP
	Aktualizácia štúdie realizovateľnosti koridoru Va v úseku Žilina – Košice a projektová príprava železničných stavieb	SEP
	Modernizácia regionálnych železničných tratí za účelom ich zachovania, zvýšenia bezpečnosti, interoperability v rámci medzinárodnej dopravy a kvality životného prostredia	SEP
1.1.5 Dobudovanie terminálov intermodálnej prepravy	Dostavba zriaďovacej stanice Žilina – Teplička a nadväzujúcej železničnej infraštruktúry a príprava ďalších terminálov na základe analýzy	SEP
1.1.6 Podpora dostupnosti celého územia kraja na širokopásmový internet	Pokrytie vidieckych oblastí bez možnosti pripojenia (tzv. bielych miest) dostupnosťou na širokopásmový internet	SEP

Špecifický cieľ 1.2 - Zvyšovať atraktivitu verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
1.2.1 Zvýšenie kvality služieb železničnej aj cestnej verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy a modernizácie mobilných prostriedkov verejnej dopravy	Obnova a modernizácia mobilných prostriedkov železničnej a cestnej verejnej osobnej dopravy vrátane mestskej hromadnej dopravy	SEP, RS, MS
1.2.2 Implementácia integrovaného dopravného systému	Zabezpečenie spracovania strategického dokumentu Stratégia tvorby a budovania Integrovaného dopravného systému v ŽSK	RS
	Zavedenie integrovaného dopravného systému na vybraných úsekoch kraja	SEP, RS, MS
1.2.3 Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba zastávok, obrátisk, tvorba vyhradených jazdných pruhov a iných opatrení na preferenciu verejnej osobnej dopravy	Zabezpečenie moderných tarifných, informačných a dispečerských systémov, zlepšenie informovanosti cestujúcich a zlepšenie informačného a oznamovacieho systému	SEP, RS, MS
	Obnova a budovanie vyhradených jazdných pruhov pre verejnú osobnú dopravu, rekonštrukcia, modernizácia a výstavba prestupných uzlov, rekonštrukcia, modernizácia a výstavba zastávok cestnej verejnej osobnej dopravy a integrovaných zastávok subsystémov verejnej osobnej dopravy, rekonštrukcia, modernizácia a výstavba obrátisk cestnej verejnej osobnej dopravy a iných opatrení preferencie verejnej osobnej dopravy	RS, MS
	Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba záchytných parkovísk Park & Ride (P+R), Kiss & Ride (K+R), Bike & Ride (B+R) a inštalácia systému chytrého parkovania v atraktívnych oblastiach miest	RS, MS
1.2.4 Rekonštrukcia, modernizácia a výstavba infraštruktúry pre nemotorovú dopravu a zavádzanie prvkov na zvyšovanie bezpečnosti nemotorovej dopravy	Obnova a rekonštrukcia už existujúcich cyklistických komunikácií, budovanie nových cyklistických komunikácií, cyklokoridorov na existujúcich miestnych komunikáciách a komunikáciách medzi sídlami	SEP, RS, MS
	Budovanie chránených parkovísk pre bicykle, cyklostojanov, nabíjajúcich staníc pre elektrobicykle, systémov automatickej požičovne bicyklov, hygienických zariadení apod.	SEP, RS, MS
	Budovanie prvkov upokojujúcej dopravy ako pešie zóny, shared space, vylúčenie dopravy z ulíc okrem mestskej hromadnej dopravy a cyklistov apod., zvyšovanie	SEP, RS, MS

		bezpečnosti zraniteľných účastníkov cestnej premávky - odstraňovanie úzkych miest a dobudovanie príslušnej infraštruktúry (chodníky, značenie na ceste) v pešej doprave, odstraňovanie bariér pri prestupovaní, výstavba a prevádzka dopravných ihrísk, zavedenie prvkov zvyšujúcich bezpečnosť účastníkov apod.	
1.2.5	Budovanie kostrovej siete cyklotrás kraja prioritne v samostatnom profile oddelenom od telesa cesty	Budovanie cyklotrás v zmysle dokumentu Budovanie cyklotrás na území Žilinského kraja	SEP, RS, MS
1.2.6	Tvorba analytických, koncepčných strategických dokumentov na zabezpečenie zvýšenia atraktivity verejnej osobnej a nemotorovej dopravy vrátane jej propagácie	Spracovanie, resp. aktualizácia strategických dokumentov a územnoplánovacích podkladov relevantných pre oblasť dopravy (plány mobility, generely dopravy, plány dopravnej obsluhy a pod.), spracovanie analytických dokumentov preferujúcich ekologické formy dopravy, tvorba propagačných materiálov, máp, webových portálov, mobilných aplikácií na propagáciu cyklistickej dopravy a pod.	SEP, RS, MS

Špecifický cieľ 1.3 - Zvyšovať uplatnenie nízkouhlíkového hospodárstva a podporovať prispôsobovanie sa zmenám klímy

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
1.3.1 Zintenzívnenie využívania obnoviteľných zdrojov energií	Výstavba zariadení využívajúcich biomasu, zariadení na výrobu biometánu, zariadení na využitie vodnej energie, aerotermálnej, hydrotermálnej alebo geotermálnej energie, zariadení na výrobu a energetické využitie bioplynu, skládkového plynu a plynu z čistiarní odpadových vôd vrátane malých zariadení na využívanie OZE pri zohľadnení miestnych podmienok	SEP, RS, MS
1.3.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov aj bytových domov	Zabezpečenie energetických auditov verejných budov, bytových domov a podnikov	SEP, RS, MS
	Rekonštrukcia a modernizácia stavebných objektov, energetických zariadení, systémov merania a riadenia, systémov prípravy teplej vody, osvetlenia a pod. vrátane spracovania projektovej dokumentácie a následného monitoringu energetickej efektívnosti	SEP, RS, MS
	Využívanie kombinovanej výroby tepla a elektrickej energie a modernizácia rozvodov tepla z CZT	SEP, RS, MS
1.3.3 Zavádzanie opatrení na zvyšovanie kvality ovzdušia s osobitným dôrazom na tuhé emisie	Vypracovanie a implementácia regionálnych a lokálnych nízkouhlíkových stratégií a skvalitňovanie systému monitoringu znečistenia ovzdušia	SEP, RS, MS
	Zvyšovanie využívania energetického poradenstva a iných energetických služieb	SEP, RS, MS
	Zavádzanie systémov energetického a environmentálneho manažérstva	SEP, RS, MS
	Modernizácia technológií a technologických postupov na stacionárnych zdrojoch znečistenia ovzdušia vrátane náhrady zastaraných spaľovacích zariadení nízkoemisnými a energeticky účinnejšími zariadeniami	SEP, RS, MS
	Budovanie prvkov zelenej infraštruktúry v mestách a mestských oblastiach a adaptácia urbanizovaného prostredia na zmenu klímy	SEP, RS, MS
	Informačné kampane o ochrane ovzdušia, integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania	SEP, RS, MS
1.3.4 Realizácia preventívnych opatrení na zníženie rizika povodní, požiarov a iných rizík	Výstavba a rekonštrukcia vodných stavieb, ako ochranné hrádze, poldre, protipovodňové línie, úpravy tokov vrátane manipulačných zariadení, zariadenia na prečerpávanie vnútorných vôd, opatrenia spojené s využitím zelenej infraštruktúry, a tiež opatrenia na zadržiavanie vody v krajine, spomalenie odtoku vody z povodia a opatrenia podporujúce akumuláciu vody v lokalitách na to vhodných	SEP, RS, MS

	Aktualizácia máp povodňového ohrozenia a máp povodňového rizika a plánov manažmentu povodňových rizík, podpora prevencie, prieskumu a sanácie havarijných zosuvov súvisiacich so zmenou klímy, ako aj hydrologických prieskumov zameraných na vymedzenie deficitných oblastí a zabezpečenie pitnej vody	SEP
	Zabezpečenie plnej funkčnosti zložiek krízového riadenia vrátane budovania systémov vyhodnocovania rizík a včasného varovania a pripravenosti na zvládanie mimoriadnych udalostí na lokálnej a regionálnej úrovni	SEP, MS

Špecifický cieľ 1.4 - Zlepšiť kvalitu životného prostredia

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
1.4.1 Skvalitnenie zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a systému odvádzania a čistenia odpadových vôd	Budovanie, rozšírenie a zvýšenie kapacity verejných kanalizácií a čistiarní odpadových vôd	SEP, MS
	Intenzifikácia a modernizácia existujúcich úpravni povrchových vôd	SEP, MS
	Výstavba a rozšírenie obecných verejných vodovodov	SEP, MS
	Skvalitňovanie systému monitorovania a hodnotenia vôd	SEP, MS
1.4.2 Skvalitnenie systému zberu, separácie a zneškodňovania/zhodnocovania odpadu a odstraňovanie environmentálnych záťaží	Opatrenia na opätovné použitie a zhodnocovanie odpadov so zameraním na domáce kompostovanie, anaeróbny rozklad biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu, výstavba zariadení na prípravu na opätovné použitie odpadov, podporu triedeného zberu zložiek komunálneho odpadu, a pod. vrátane zariadení na recykláciu a opätovné použitie nebezpečných odpadov	SEP, MS
	Vybudovanie a zavedenie jednotného environmentálneho monitorovacieho a informačného systému v odpadovom hospodárstve	SEP, RS, MS
	Sanácia environmentálnych záťaží a nelegálnych skládok v centrách osídlenia, ako aj v opustených priemyselných lokalitách	SEP, RS, MS
1.4.3 Realizácia opatrení na zvyšovanie ochrany prírody s dôrazom na územia NATURA 2000	Dobudovanie sústavy NATURA 2000 a zabezpečenie primeranej starostlivosti o ňu a ďalšie chránené územia vrátane území medzinárodného významu, ako aj starostlivosť a ochrana chránených druhov rastlín a živočíchov	SEP
	Revitalizácia, obnova a budovanie zelenej infraštruktúry za účelom zachovania a obnovy biodiverzity a ekosystémov, ako aj eliminácia, prípadne likvidácia invázných rastlín a živočíšnych druhov	SEP
	Skvalitnenie monitoringu druhov a biotopov a informovanosti na úseku ochrany prírody a krajiny	SEP, MS

Špecifický cieľ 2.1 - Zlepšiť využiteľnosť výstupov výskumu a vývoja v praxi

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
2.1.1 Podpora prípravy a realizácie spoločných projektov výskumných organizácií a priemyselných partnerov	Vytvorenie rady pre spoluprácu Val inštitúcií a priemyselných partnerov	RS, SEP
	Vytvorenie spoločnej komunikačnej platformy Val inštitúcií a priemyselných partnerov	RS, SEP
	Vytvorenie databázy výskumných inštitúcií a firiem	RS, SEP
2.1.2 Realizácia strategických projektov národného významu zameraných na tvorbu výskumných prepojení a inovatívnych riešení	Efektívne sieťovanie a koordinácia lokálnych centier transferu technológií zriadených pri výskumných inštitúciách	SEP
	Efektívne sieťovanie a koordinácia univerzitných vedeckých parkov a výskumných inštitúcií za účelom zabezpečenia ich účasti na strategických projektoch národného významu	SEP
	Inovatívne riešenia v zdieľaní výpočtových a úložných kapacít a programového vybavenia inštitúcií výskumu a inovácií	SEP
2.1.3 Rozvoj infraštruktúry výskumu a inovácií (Val) v kraji	Dobudovanie a dovybavenie univerzitných vedeckých parkov a centier v súlade s ich výskumnou profiláciou a špecializáciou RIS3 SK	RS, MS
	Zabezpečenie dostatočného vysokorýchlostného pripojenia medzi vedeckými parkami a centrami v regióne i mimo neho	RS, SEP
2.1.4 Zabezpečenie intenzívnejšieho prepojenia inštitúcií Val na popredné európske inovačné siete a zvýšenie medzinárodnej mobility vedeckých pracovníkov a ich účasti na medzinárodných výskumných projektoch	Intenzívne medzinárodné sieťovanie inštitúcií Val za účelom zvýšenia účasti regionálnych vedcov na medzinárodných výskumných projektoch	SEP
	Zapojenie regionálnych inštitúcií Val do európskych sietí vedeckých inštitúcií prostredníctvom ich členstva v národných technologických platformách / iniciatívach	SEP
	Zapojenie regionálnych vedcov do európskych výskumných projektov prostredníctvom aktivít ERA CHAIR a ďalších európskych nástrojov	SEP, RS
	Podpora a propagácia cezhraničnej spolupráce inštitúcií Val v rámci územia TRITIA i mimo neho	SEP, RS

Špecifický cieľ 2.2 - Rozvoj služieb a podpora inovácií vo firmách

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
2.2.1 Podpora prípravy a realizácie domácich a zahraničných výskumných a inovačných projektov	Podpora budovania výskumných a inovačných kapacít v podnikoch a ich zoskupeniach (klastroch)	SEP
	Podpora sieťovania podnikov vrátane klastrov a technologických platforiem zapojených do aktivít výskumu a inovácií	SEP, RS
2.2.2 Podpora a realizácia programov riadenia inovácií a strategického plánovania vo firmách	Podpora systematickej spolupráce medzi regionálnymi inštitúciami a SBA / SIEA	SEP, RS
	Rozvoj informačného a odborného poradenstva v oblasti inovácií a technológií a ich komercializácie a internacionalizácie	SEP, RS
2.2.3 Podpora marketingu a internacionalizácie aj prostredníctvom budovania imidžu kraja „Žilina Innovative/Entrepreneurs Friendly Region“	Vypracovanie „media communication“ manuálu a realizácia prezentačných a kooperačných aktivít vrátane prezentácie domácich firiem a produktov na medzinárodnom fóre	RS, SEP
	Mapovanie trendov v podnikateľskom prostredí a technológiách a šírenie príkladov dobrej praxe	RS, SEP
	Pravidelná realizácia podujatí zameraných na propagáciu inovácií a podnikania	RS, MS
2.2.4 Rozvoj spolupráce verejného sektora, podnikateľského sektora a sektora výskumu a inovácií	Vytvorenie regionálneho podnikateľského centra a zabezpečenie jeho činnosti	SEP
	Podpora vzniku inovačnej rady kraja a zabezpečenie jej činnosti	RS
	Podpora a propagácia využívania nástrojov duševného vlastníctva	SEP, RS
	Podpora mobility výskumných pracovníkov a študentov v podnikateľskom prostredí	SEP, RS
2.2.5 Networking pre vznik a rozvoj klastrov a združení, regionálnych technologických platforiem a neformálnej spolupráce	Poradenstvo a mentoring pri zakladaní klastrov a prepojenie miestnych podnikateľských subjektov a ich združení na sieť Enterprise Europe Network a iné siete	SEP, RS
	Podpora vzniku dodávateľských reťazcov veľkých firiem a MSP	SEP
2.2.6 Systematická podpora začínajúcich podnikateľov (vrátane start-up firiem) a budovanie podnikateľskej komunity	Akceleračné programy a start – up programy a podnikateľské vzdelávanie	SEP, RS
	Organizovanie aktivít a podujatí na stimuláciu podnikateľských ambícií a rozvoj podnikateľského potenciálu	SEP, RS
	Zriadenie a zabezpečenie prevádzky regionálneho centra kreatívneho priemyslu	RS

2.2.7	Vytváranie podmienok pre rozvoj všetkých foriem kreatívneho priemyslu	Organizovanie aktivít a podujatí na stimuláciu kreativity a komercializácie jej výstupov	SEP, RS, MS
-------	---	--	-------------

Špecifický cieľ 2.3 - Zabezpečiť účinnú a otvorenú verejnú správu vytvárajúcu priaznivé prostredie pre podnikanie

OPATRENIA		INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
2.3.1	Zavádzanie opatrení pre ďalší rozvoj elektronického obchodu	Podpora aktivít na vyššie uplatnenie elektronických faktúr vo verejnej správe aj v podnikateľskom prostredí	SEP
		Podpora odstraňovania transakčných nákladov a procesných bariér spojených s elektronickým obchodom vrátane zjednodušenia colného konania, vymáhania platieb a sťažností	SEP
2.3.2	Zvýšenie kvality, štandardu a dostupnosti eGovernment služieb, zlepšenie dostupnosti dát verejnej správy pre občanov a podnikateľov	Rozšírenie možností pre elektronickú identifikáciu, autentifikáciu a autorizáciu a pre elektronické doručovanie zásielok podnikateľským subjektom	SEP
		Poskytovanie cloudových služieb najmä pre MSP a zvyšovanie kybernetickej bezpečnosti	SEP
		Umožnenie zdieľania eLearningových služieb a iných online služieb využívaných verejnou správou aj pre podnikateľské prostredie a občanov a vytvorenie online prostredia pre komplexné riešenie životných situácií	SEP, RS, MS
		Zvyšovanie digitálnej gramotnosti občanov vrátane znevýhodnených skupín	SEP
2.3.4	Posilnenie inštitucionálnych kapacít a zefektívnenie verejnej správy, vrátane súdництва, a zlepšenie vymožitelnosti práva	Podpora rozvoja ľudských zdrojov a optimalizácie procesov vo verejnej správe	SEP, RS, MS
		Podpora zavedenia nástrojov eDemokracie	SEP, RS, MS
		Zavádzanie opatrení pre elimináciu možností korupcie a zvyšovanie transparentného prostredia vo verejnej správe	SEP, RS, MS
		Podpora rozvoja ľudských zdrojov, optimalizácie a elektronizácie procesov v súdnictve	SEP

Špecifický cieľ 3.1 - Modernizovať všetky stupne vzdelávania vrátane ďalšieho vzdelávania

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
3.1.1 Zlepšenie podmienok pre zvýšenie hrubej zaškolenosti detí v materských školách vrátane detí z marginalizovanej rómskej komunity	Výstavba nových objektov materských škôl vrátane prvkov inkluzívneho vzdelávania, prípadne rozširovanie kapacít existujúcich objektov materských škôl a ich materiálne – technické vybavenie	MS, SEP
	Podpora programov orientovaných na zlepšenie spolupráce medzi vzdelávacími zariadeniami a rodičmi rómskych detí (napr. prostredníctvom programov zameraných na aktiváciu rodičov z prostredia MRK, prostredníctvom vzdelávania učiteľov so zameraním na zlepšenie spolupráce s rodičmi rómskych detí a pod.)	MS, SEP
	Systematická podpora účasti detí z prostredia MRK na predprimárnom vzdelávaní (napr. prostredníctvom činnosti asistentov učiteľov, prostredníctvom cielených programov komunitných centier a terénnej sociálnej práce, prostredníctvom programov zameraných na zlepšenie spolupráce predškolských zariadení a rodičov rómskych detí, vzdelávaním pedagogických zamestnancov, podporou dochádzky detí zabezpečením dostupnosti dopravy napr. prevádzkovaním školského autobusu, poskytnutím didaktických balíčkov pre predškolské zariadenia a ďalších nepriamych finančných nákladov spojených s účasťou na predškolskej príprave pre deti z nízkopříjmových rodín a pod.)	MS, SEP
	Systematická podpora výchovno-vzdelávacích aktivít a voľno-časových aktivít pre deti z MRK s hlavným dôrazom na prepájanie majority s minoritou (napr. prostredníctvom podpory individuálnej integrácie a činnosti asistentov učiteľov, prostredníctvom podpory multikultúrnej výchovy a programov komunitných centier a pod.)	MS, SEP
	Aktivity zamerané na predchádzanie a elimináciu segregácie na školách a v triedach	MS, SEP
3.1.2 Zabezpečenie modernizácie vzdelávania na základných a stredných školách s dôrazom na odborné, technické, prírodovedné a jazykové vzdelanie a podnikateľské zručnosti	Zabezpečenie vybavenosti škôl interaktívnymi triedami a laboratóriami budúcnosti zvyšujúcimi interaktívnosť a participáciu študentov	RS, MS, SEP
	Prepájanie odborného vzdelávania na základných, stredných a vysokých školách inovatívnymi formami zvyšujúcimi záujem študentov o polytechnické vzdelávanie	RS, MS, SEP
3.1.3 V spolupráci so zamestnávateľmi dosiahnutie zvýšeného podielu účasti	Prognózovanie a monitorovanie potrieb trhu práce v spolupráci s MPSVR SR a zamestnávateľmi vo väzbe na zvýšenie kvality odborného vzdelávania a prípravy	RS, SEP

	žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní	Zavádzanie a uplatňovanie účasti žiakov na praktickom vyučovaní priamo na pracoviskách zamestnávateľa	RS, SEP
3.1.4	Popularizácia vedy a technických študijných odborov medzi žiakmi základných škôl a študentmi stredných škôl	Podpora projektového vzdelávania vedúceho k zvýšeniu praktických zručností žiakov	RS, MS, SEP
		Zvyšovanie účasti základných a stredných škôl na celoslovenských, cezhraničných a medzinárodných projektoch zameraných na popularizáciu vedy a polytechnického vzdelávania, napr. s využívaním platformy Scientix.eu	RS, MS, SEP
		Zvyšovanie záujmu žiakov a študentov o polytechnické vzdelávanie formou súťaží, účasti na tematicky zameraných exkurziách, identifikáciou praktických prejavov vedy a techniky v území a pod.	RS, MS, SEP
3.1.5	Zvýšenie kvality vysokoškolského vzdelávania a jeho prepojenosti na potreby trhu práce	Vhodné a primerané začlenenie odborníkov z praktického prostredia do vyučovacieho procesu (napr. podnikatelia, vedci, ľudia z cudzojazyčného prostredia a pod.)	SEP
		Podpora manažérskych/podnikateľských, inovačných a riešiteľských schopností v rámci vyššieho vzdelávania	SEP
		Aktivity na zmenu opisov študijných odborov podľa požiadaviek zamestnávateľov	SEP
		Aktivity odbornej praxe, resp. stáže študentov a výskumných pracovníkov v zamestnávateľskom sektore	SEP
3.1.6	Zvýšenie kvality a efektívnosti ďalšieho vzdelávania s dôrazom na rozvoj kľúčových kompetencií, prehĺbovanie a zvyšovanie kvalifikácie	Tvorba a realizácia vzdelávacích programov na rozvoj kompetencií dospelých v súlade s požiadavkami trhu práce (zvyšovanie, získanie, doplnenie), vrátane IKT, zvyšovania finančnej gramotnosti a pod.	SEP
		Podpora vzdelávacích programov na doplnenie základného a/alebo nižšieho stredného vzdelania (tzv. programy druhej šance), stimulovanie pokračovania v štúdiu na nadväzujúcom stupni vzdelávania	SEP
		Podpora partnerstiev so zamestnávateľmi a profesijnými organizáciami, zamestnávateľskými zväzmi, asociáciami a komorami pri tvorbe, inovácii a realizácii vzdelávania	SEP
		Podpora inkluzívnych vzdelávacích aktivít pre osoby s osobitými vzdelávacími potrebami a iné znevýhodnené skupiny	SEP
3.1.7	Zabezpečenie vyššej medzinárodnej mobility pedagógov, žiakov a študentov a zvýšenie intenzity medzinárodnej spolupráce vzdelávacích inštitúcií	Podpora aktivít mobility v oblasti odborného vzdelávania (synergia s programom Erasmus+)	RS, SEP
		Podpora mobility mládeže v rámci účasti na voľnočasových aktivitách a neformálnom vzdelávaní	RS, MS, SEP
		Podpora inovatívnych a alternatívnych foriem vzdelávania a vyučovacích metód	RS, MS, SEP

3.1.8 Zlepšenie profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov na všetkých stupňoch škôl vrátane prípravy na povolanie pedagóga	Sieťovanie a vzdelávanie zamestnancov VŠ pre študentov so špecifickými potrebami	SEP
--	--	-----

Špecifický cieľ 3.2 - Podporovať sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín a ich uplatnenie na trhu práce

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
3.2.1 Realizovanie opatrení na rast zamestnanosti a zvýšenie zamestnateľnosti nezamestnaných s dôrazom na znevýhodnené skupiny	Podpora systematického poskytovania sociálnych a asistenčných služieb v obciach s prítomnosťou MRK zameraných na zvýšenie zamestnateľnosti ľudí žijúcich v prostredí MRK (t.j. TSP, komunitní pracovníci / pracovníčky v oblasti sociálnych služieb)	MS, SEP
	Účinná finančná pomoc pre študentov SŠ a VŠ z prostredia MRK a poskytovanie tútorskej a mentorskej podpory (napr. vo forme štipendií pre študentov stredných škôl)	SEP
	Programy finančnej gramotnosti, riadenia dlhu a sporenia ako nástroj pre uľahčenie vstupu na otvorený trh práce, s cieľom zvýšiť informovanosť v oblasti finančných služieb, mikropôžičkových a sporiacich programov vrátane podporných činností, a podpory rozvoja mikrofinančných programov	RS, SEP
	Podpora kariérneho poradenstva pre nezamestnanosťou najviac ohrozené cieľové skupiny vrátane MRK poskytovaného individuálnou proklientsky orientovanou formou	RS, SEP
	Programy a projekty zamerané na poradenstvo a pomoc mladým ľuďom pri ich prechode zo školy do zamestnania (poradenstvo pri voľbe povolania, individuálne poradenstvo, tréningy zručností, pomoc alebo asistencia pri začleňovaní na trh práce do zamestnania alebo samostatnej zárobkovej činnosti)	MS, RS, SEP
	Podpora existencie a fungovania komunitných centier v obciach s prítomnosťou MRK	MS, SEP
	Programy umožňujúce mladým NEET uchádzačom o zamestnanie prispôbiť kvalifikácie potrebám trhu práce vrátane možnosti praxe ako súčasť pracovného pomeru v prvom zamestnaní mladého nezamestnaného NEET pri využití prvkov ako sú školenie, zapracovanie, mentoring a pod.	SEP
	Pomoc a podpora mladým NEET pri začatí podnikania prostredníctvom inovatívnych start-up-ov a pomoc pri samozamestnávaní, príp. vytváranie partnerstiev so subjektmi pôsobiacimi v start-up odvetviach vo forme gestorstva	SEP
	Podpora profesionálneho správania zamestnancov verejnej správy prostredníctvom školení a vzdelávania	RS, MS, SEP

3.2.2	Zlepšenie podmienok pre zosúladienie pracovného a rodinného života	Podpora poskytovania príspevku na starostlivosť o dieťa do veku 3 rokov a podpora prevádzky zariadení a služieb pre deti za účelom zosúladovania rodinného a pracovného života (jasle, škôlky, opatrovatelky a pod.) vrátane detí so špeciálnymi potrebami.	SEP
		Vytváranie efektívnych nástrojov pre začleňovanie matiek/rodičov s malými deťmi na trh práce najmä po návrate z rodičovskej dovolenky cez tvorbu flexibilných foriem pracovných miest a inovatívnych mechanizmov pre zvyšovanie flexibility práce (vytváranie, udržiavanie a rozvíjanie zručností, posilňovanie kontinuity a kontaktu s pracoviskom, mentoring, vzdelávanie a prípravu pre trh práce osôb s rodičovskými povinnosťami atď.)	SEP
		Aktivity na napomáhanie znižovania rodovej segregácie na trhu práce a vo vzdelávaní	SEP, RS
3.2.3	Adaptácia kvality a kapacity verejných služieb zamestnanosti na dnešné potreby trhu práce	Modernizácia inštitúcií služieb zamestnanosti vo väzbe na meniace sa potreby trhu práce	SEP
		Vzdelávanie zamestnancov služieb zamestnanosti zamerané na skvalitňovanie a rozširovanie poskytovania vzdelávacích a poradenských aktivít pre všetkých účastníkov na trhu práce	SEP
		Podpora spolupráce a partnerstva subjektov na regionálnej úrovni so zameraním na zlepšovanie situácie na trhu práce	RS, MS, SEP
		Digitálna integrácia na zabezpečenie sledovania účinnosti služieb zamestnanosti a prognózovania potrieb trhu práce a profesijného poradenstva, prepojenia on-line systémov medzi spolupracujúcimi inštitúciami, na zabezpečenie analytických nástrojov, na zabezpečenie systematického monitorovania výdavkov, na podporu prístupu k elektronickým službám	SEP
3.2.4	Podpora vzniku subjektov sociálnej ekonomiky v územiach s prítomnosťou znevýhodnených skupín	Zefektívnenie súčasných a zavedenie nových nástrojov s cieľom zvýšiť aktivity ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením	MS, SEP
		Zvyšovanie profesionality výkonu a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výkonu a služieb sociálnej inklúzie pre štátnu správu, samosprávu a MVO prostredníctvom vytvorenia systému celoživotného vzdelávania	RS, MS, SEP
		Podpora výkonu práce v otvorenom prostredí – streetwork pre vybrané cieľové skupiny (napr. osoby bez prístrešia, drogovu závislé, cudzinci), komunitných centier a ostatných aktivít pre ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením	MS, SEP

	Vytváranie sociálnych podnikov a iných inovatívnych nástrojov zamestnanosti v oblastiach s vysokou prítomnosťou osôb ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením	MS, SEP
	Predchádzanie a eliminácia všetkých foriem diskriminácie u ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením	RS, MS, SEP

Špecifický cieľ 3.3 - Zabezpečiť prispôsobenie sa služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately hlavným výzvam súčasnosti

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
3.3.1 V reflexii na demografický vývoj v kraji prispôsobenie kapacít a foriem sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately	Modernizácia pobytových aj ambulantných zariadení sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a kurately a ich v zmysle uspokojovania meniacich sa potrieb ich klientov	RS, MS, SEP
	Rozširovanie palety ponúkaných služieb a kapacít v oblasti sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately v reflexii na potreby spoločnosti vrátane služieb poskytovaných ambulantnou formou	RS, MS, SEP
	Budovanie nových zariadení starostlivosti o detí do 3 rokov	MS, SEP
3.3.2 Prechod z inštitucionálnej na komunitnú formu sociálnych služieb tam, kde je to účelné	Prepájanie služieb zdravotnej a sociálnej starostlivosti v zmysle udržania klienta čo najdlhšie v jeho domácom prostredí, resp. v jeho komunite	RS, MS, SEP
	Vytváranie nových kapacít sociálnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately umožňujúcich ich poskytovanie komunitnou formou	RS, MS, SEP
	Rozšírenie ponuky existujúcich a zabezpečenie nových služieb a opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, ktoré sa poskytujú na komunitnej báze, v prirodzenom rodinnom prostredí, resp. náhradnom rodinnom prostredí, vrátane inovatívnych služieb komunitnej starostlivosti a inovatívnych opatrení	SEP
	Podpora vzdelávania zamestnancov a odborného personálu zabezpečujúceho poskytovanie sociálnych služieb a vykonávanie opatrení v podmienkach komunitnej starostlivosti v prirodzenom prostredí vrátane prirodzeného rodinného prostredia a náhradného rodinného prostredia, rozvoj a rekvalifikácia kľúčových aktérov a ich kapacít a príprava prostredia (komunity) na prijatie a integráciu osôb, ktorým sú poskytované sociálne služby a vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, ako aj personálnych zdrojov pre manažovanie procesov deinštitucionalizácie a rozvoja komunitnej starostlivosti	RS, MS, SEP
3.3.3 Integrácia a územná koncentrácia primárnej zdravotnej starostlivosti	Budovanie infraštruktúry centier integrovanej zdravotnej starostlivosti a ich vybavenie potrebnou technikou	RS, SEP
3.3.4 Štandardizácia klinických postupov v zdravotníctve a postupov pre výkon prevencie	Tvorba a inovácia postupov pre výkon prevencie primárne zameraných na účinnú prevenciu kardiovaskulárnych ochorení, onkologických ochorení, endokrinných a metabolických porúch a neurodegeneratívnych ochorení, ako aj klinických	SEP

	postupov primárne zameraných na diagnostiku a liečbu najzávažnejších a najčastejšie sa vyskytujúcich ochorení	
	Vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov za účelom zabezpečenia správnej aplikácie štandardizovaných postupov v medicínskej praxi	RS, SEP
3.3.5	Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k sociálnej a zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotníckej osvedy a k zlepšeniu štandardov hygieny bývania	MS, SEP
	Zavádzanie a rozširovanie programov komunitných pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy v obciach s prítomnosťou separovaných a segregovaných marginalizovaných rómskych komunít, programov zdravotno-výchovnej osvedy ich obyvateľov a programov zameraných na zabezpečenie minimálnych hygienických štandardov resp. na dosiahnutie vyššieho hygienického štandardu	
	Investície do zvyšovania štandardu bývania príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít	MS, SEP
3.3.6	Rozvíjanie terénnej formy sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti s dôrazom na seniorov a osôb so zdravotným postihnutím	MS, SEP
	Rozvíjanie terénnych foriem opatrovateľskej služby a ošetrovateľskej starostlivosti v zmysle zabezpečenia potrieb klienta prioritne v jeho rodinnom prostredí	
	Vytváranie mobilných odborných jednotiek schopných poskytovať starostlivosť osobám odkázaným na starostlivosť inou fyzickou osobou v rámci viacerých rozptýlených objektov	MS, RS, SEP
3.3.7	Modernizácia infraštruktúry ústavných zariadení poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť	RS, SEP
	Investície do infraštruktúry a vybavenia nemocníc poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť zaradených v optimalizovanej sieti akútnych všeobecných nemocníc	

Špecifický cieľ 4.1 - Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
4.1.1 Propagácia a podpora uplatňovania mechanizmu miestneho rozvoja vedeného komunitou s cieľom zvýšenia zamestnanosti a kvality života na vidieku	Zvýšenie uplatňovania mechanizmu miestneho rozvoja vedeného komunitou formou miestnych akčných skupín na území kraja	MS, SEP
	Rozvíjanie spolupráce medzi regionálnou a miestnou samosprávou a verejno – súkromnými partnerstvami na vidieku vrátane rozvoja ľudských zdrojov	RS, MS, SEP
4.1.2 Podpora rozvoja základných služieb na vidieku a obnovy dedín	Modernizácia budov so zameraním na zvyšovanie ich energetickej efektívnosti a uplatnenia obnoviteľných zdrojov energie	MS
	Dobudovanie inžinierskych sietí vrátane zabezpečenia prístupu na širokopásmový internet a verejný eGovernment	MS
	Zveľaďovanie verejnej infraštruktúry (parky, ihriská, verejné priestranstvá, drobná infraštruktúra voľného času, kultúry, športu a cestovného ruchu, a pod.)	MS
4.1.3 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím	Podpora modernizácie a rozvoja spoločnej infraštruktúry a služieb využívaných rozvojovými centrami a ich zázemím	MS, SEP
	Podpora ekonomickej spolupráce rôznych partnerov vedúcej k zvýšeniu konkurencieschopnosti a inovačného potenciálu ekonomiky vidieka a zamestnanosti	MS, SEP
	Podpora spolupráce rôznych partnerov za účelom zachovania biodiverzity a stavu krajinných oblastí	MS, SEP
4.1.4 Podpora na začatie podnikania pre mladých poľnohospodárov a malé poľnohospodárske podniky	Podpora mladých farmárov a malých poľnohospodárskych podnikov pri začatí podnikania v poľnohospodárstve	SEP
4.1.5 Rozvoj ľudských zdrojov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove	Vzdelávanie a poradenstvo v oblasti inovácií, legislatívy, efektívneho riadenia podniku, aplikácie spoločnej poľnohospodárskej politiky, v oblasti marketingu, spracovania a predaja produktov, v oblasti environmentálne neškodných postupov hospodárenia a pod.	SEP
	Zakladanie skupín a organizácií výrobcov	SEP
	Budovanie spoločných zariadení a lesných ciest	MS, SEP
	Investície do modernizácie technológií a výrobných procesov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove vrátane uvádzania výrobkov na trh	SEP
	Investície do využívania obnoviteľných zdrojov energie v ekonomike vidieka	SEP

4.1.6	Podpora investícií do zvýšeného využívania obnoviteľných zdrojov a znižovania následkov možných prírodných pohrôm	Aktivity v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove vedúce k zníženiu emisií skleníkových plynov	SEP
		Ochrana proti erózii pôdy	SEP
		Aktivity na zníženie rizika zamokrenia a zaplavenia v čase povodní a zabezpečenia zavlažovania v čase sucha, na prevenciu poškodzovania lesov lesnými požiarimi, prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a obnovu poškodených lesov	SEP
4.1.7	Podpora investícií do poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu zabezpečujúcich vyššiu kvalitu životného prostredia a vodnej biodiverzity na vidieku	Uplatňovanie postupov zlučiteľných s ochranou a zlepšením životného prostredia a zachovania poľnohospodárskej krajiny a lesa cez ochranu a obnovu sietí ekostabilizačných prvkov	SEP
		Ochrana jestvujúcich biotopov a biologickej diverzity	SEP
		Ochrana vodných zdrojov	SEP
4.1.8	Diverzifikácia poľnohospodárskych činností so zameraním na spracovanie a priamy predaj poľnohospodárskych produktov	Podpora výroby a odbytu regionálnych produktov a služieb (krátke odbytové reťazce)	SEP
		Etablovanie regionálnych značiek (podpora marketingu produktov a služieb cez farmárske trhy, výstavy, služby v reštauračných zariadeniach, aktivity v regionálnych médiách, vzdelávacie aktivity, banchmarking)	MS, SEP
		Rozvoj predaja z dvora (poradenské a informačné služby pre koncových užívateľov)	SEP
4.1.9	Podpora investícií do nepoľnohospodárskych činností na vidieku	Podpora vidieckeho cestovného ruchu	RS, MS, SEP
		Rozvoj činností, ktorých cieľovou skupinou sú deti, seniori a občania so zníženou schopnosťou pohybu (hipoterapia, animoterapia, lesná pedagogika a pod.)	SEP
		Spracovanie produktov mimo poľnohospodárstva a potravinárstva a ich uvádzanie na trh	SEP

Špecifický cieľ 4.2 - Rozvíjať cestovný ruch

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
4.2.1 Zvýšenie trvalej udržateľnosti sektora cestovného ruchu v ŽSK a jeho odolnosti nepriaznivým ekonomickým výkyvom v Európe podporou zamerania sa na stabilného klienta	Zvyšovanie efektivity využívania informácií zo spätnej väzby a monitoringu návštevníkov CR	RS, MS, SEP
	Aktívne reagovanie ponukou služieb na meniace sa právne prostredie a národné schémy podpory domáceho cestovného ruchu	RS, MS, SEP
	Zacielenie marketingu cestovného ruchu na kľúčové trhy a rozvoj ponuky produktov v reakcii na potreby týchto trhov	RS, MS, SEP
4.2.2 Podpora budovania celoročnej ponuky atraktívnych produktov cestovného ruchu vrátane zvyšovania kvality služieb a ľudských zdrojov	Tvorba komplexných produktov CR s využitím jedinečností a miestnych atraktivít	MS, SEP
	Využívanie nových foriem propagácie CR a kultúry (mobilné aplikácie, QR kódy a iné)	RS, MS, SEP
	Podpora inovatívnych foriem vzdelávania a šírenia dobrej praxe v oblasti zvyšovania kvality služieb a ľudských zdrojov v cestovnom ruchu	MS, SEP
	Zavádzanie produktov a služieb cestovného ruchu prístupných všetkým cieľovým skupinám vrátane seniorov, zdravotne postihnutých, cudzincov a pod.	RS, MS, SEP
4.2.3 Podpora udržania a ďalšieho rozvoja inštitucionálneho zázemia koordinujúceho a podporujúceho rozvoj cestovného ruchu v regióne	Zabezpečenie a postupné rozširovanie mechanizmu financovania cestovného ruchu cez platnú legislatívu	SEP
	Prehľbovanie spolupráce krajskej organizácie cestovného ruchu s oblastnými organizáciami cestovného ruchu a ostatnými aktérmi cestovného ruchu za účelom dosiahnutia synergického efektu	RS, MS, SEP
4.2.4 Budovanie a obnova turistických trás, cyklotrás a trás pre bežecké lyžovanie a modernizácia služieb pre ich užívateľov	Doplnenie značenia a mobiliáru trás v zmysle zvyšovania ich atraktivity a zabezpečenie dostatočných informačných zdrojov o atraktivitách územia v ich okolí	RS, MS, SEP
	Vzájomné poprepájanie trás s trasami v susediacich regiónoch vrátane cezhraničných regiónov	RS, MS, SEP
	Zabezpečenie primeranej údržby a obnovy značenia a mobiliáru vytvorených trás	RS, MS, SEP
4.2.5 Udržiavať jedinečné črty regiónov a využiť ich na tvorbu produktov cestovného ruchu	Tvorba produktov cestovného ruchu (náučné chodníky, tematicky zamerané poznávacie trasy, geoparky, tematicky zamerané exkurzie, balíčky služieb vyhovujúce potrebám klienta a pod.) postavených na jedinečnosti jednotlivých regiónov a lokalít	RS, MS, SEP

	Rozvoj zážitkovej turistiky využívajúcej jedinečnosti prostredia regiónov cestovného ruchu	MS, SEP
	Racionálne využitie geotermálnych zdrojov na účely rozvoja cestovného ruchu	SEP
	Spolupráca s miestnymi ľudovými výrobcami a remeselníkmi vrátane tvorby a aktualizácie ich databáz pri interaktívnej prezentácii miestneho produktu	RS, MS, SEP

Špecifický cieľ 4.3 - Podporovať spoluprácu v kraji a Európe

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
4.3.1 Vytvárať siete a partnerstvá pre potreby projektovej spolupráce	Podpora občianskych iniciatív, projektov multisektorovej spolupráce, efektívne fungovanie sietí	RS, MS, SEP
	Prehľadovanie spolupráce rôznych socioekonomických partnerov v území za účelom jeho integrovaného rozvoja	RS, MS, SEP
	V spolupráci so socioekonomickými partnermi pravidelné monitorovanie napĺňania PHSR ŽSK, operačných programov a ostatných strategických dokumentov relevantných pre územie kraja a vyhodnocovať ich dopady v území	RS, MS, SEP
4.3.2 Rozvíjať cezhraničnú, interregionálnu a medzinárodnú spoluprácu regionálnych subjektov, aj v rámci EZÚS TRITIA a EZÚS TATRY	Využitie nadviazaných cezhraničných partnerstiev na ďalší rozvoj bilaterálnej i multilaterálnej cezhraničnej spolupráce	RS, MS, SEP
	Rozvíjanie cezhraničných partnerstiev miestnych akčných skupín s územiami, kde sa implementuje prístup Leader	MS, SEP
	Zintenzívnenie účasti subjektov z územia kraja na projektoch medziregionálnej a nadnárodnej spolupráce prispievajúcich k napĺňaniu stratégie PHSR ŽSK	RS, MS, SEP
	V rámci EZÚS TRITIA realizovanie spoločných projektov a aktivít členských regiónov v súlade s cieľmi spoločnej stratégie	RS, MS, SEP
	Prehľadovanie spolupráce členov EZÚS TATRY a euroregiónov pokrývajúcich časť územia ŽSK	MS, SEP
4.3.3 Podporovať spoluprácu pri organizovaní športových, voľnočasových a kultúrno – spoločenských aktivít a vytvárať podmienky pre ich rozvoj	Udržiavanie tradície organizovania etablovaných športových, voľnočasových a kultúrno – spoločenských aktivít a podujatí v kraji	RS, MS, SEP
	Vytváranie podmienok pre zvyšovanie možností zmysluplného využívania voľného času vrátane organizačného zabezpečenia a udržiavania, rozširovania a modernizácie potrebnej infraštruktúry	RS, MS, SEP
	Ďalší rozvoj ľudských zdrojov v oblasti športových, voľnočasových a kultúrno – spoločenských aktivít ako nevyhnutný predpoklad ich skvalitňovania	RS, MS, SEP

Špecifický cieľ 4.4 - Racionálne a efektívne využívať prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov pre rozvoj kraja

OPATRENIA	INDIKATÍVNE AKTIVITY	VYKONÁVATEĽ
4.4.1 Vytvoriť podmienky pre etablovanie tradičných ľudových zvykov a remeselných zručností v kreatívnom priemysle	Tvorba funkčných väzieb medzi inštitucionálnym zázemím kreatívneho priemyslu a prezentátormi ľudových zvykov a remesiel	RS, MS, SEP
	Vytváranie priestoru pre transfer tradičných ľudových postupov do moderného umenia a dizajnu	RS, MS, SEP
4.4.2 Ďalej zveľaďovať hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo	Identifikácia jedinečných znakov kultúrneho dedičstva a ich využívanie pre potreby miestnych komunit a návštevníkov	RS, MS, SEP
	Pokračovanie digitalizácie všetkých foriem hmotného aj nehmotného kultúrneho dedičstva za účelom jeho zachovania a zabezpečenia ľahšieho prístupu laickej aj odbornej verejnosti	RS, MS, SEP
	Zvyšovanie reálnej dostupnosti k prvkom kultúrneho dedičstva na území kraja	RS, MS, SEP
	Zabezpečenie siete existujúcich kultúrnych organizácií a pamäťových a fondových inštitúcií a jej postupné kvantitatívne a kvalitatívne rozširovanie	RS, MS, SEP
	Uplatňovanie inovácií v pamäťových a fondových inštitúciách v spôsobe prezentácie kultúrneho dedičstva za účelom ich viacmyslového vnímania a dosiahnutia vyššej interaktivity s návštevníkmi	RS, MS, SEP
	Podpora medziinštitucionálnej spolupráce v sektore kreatívnej kultúry za účelom obohatenia kultúrnej ponuky, rozšírenia publika a zvýšenia uplatniteľnosti miestnych umelcov na európskom trhu práce	RS, MS, SEP
4.4.3 Zachovávať kvalitu a rozmanitosť prírodného dedičstva	Zachovanie a využívanie pôvodných drevín v lesníctve a typických plodín a starých krajových odrôd	MS, SEP
	Zachovanie krajinného rázu typického pre regióny kraja	MS, SEP
4.4.4 Podporiť renováciu kultúrnych pamiatok a iných historických objektov a ich ďalšie komunitné a komerčné využitie	Obnova kultúrnych pamiatok a historických objektov ako aj pamiatkových zón a zabezpečenie ich primeranej ochrany a udržiavania	RS, MS, SEP
	Inovatívne formy prezentovania kultúrnych pamiatok	RS, MS, SEP
	Opätovné využívanie objektov na komunitné a komerčné účely pri zachovaní ich vzhľadu a jedinečnosti	RS, MS, SEP

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

5. REALIZAČNÁ ČASŤ

5.1 Systém monitorovania

Napĺňanie stanovených cieľov programu sa sleduje na základe sústavy merateľných ukazovateľov stanovených v procese programovania.

Východiskom pre stanovenie merateľných ukazovateľov na úrovni strategických cieľov PHSR ŽSK je Stratégia Európa 2020 a stanovené ukazovatele jej napĺňania na úrovni SR v Národnom programe reforiem. Na podporu ich naplnenia budú využité tiež Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF), ktorých nasmerovanie definuje Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020.

Stanovené cieľové hodnoty vybraných merateľných ukazovateľov sú nastavené na úroveň, ktorá prihliada k reálnemu potenciálu Žilinského kraja na ich napĺňanie, vychádzajúc z vlastnej analytickej časti PHSR ŽSK pre roky 2014 – 2020, ako aj z dokumentu Analýza rozvojového potenciálu regiónov SR a ich územných rozdielov s priemetom na tematickú koncentráciu EŠIF v Partnerskej dohode SR na roky 2014 – 2020 (Aurex, 2014).

Strategický cieľ 1 Dobudovať kvalitné prepojenie kraja s európskymi dopravnými a komunikačnými sieťami, zlepšiť kvalitu životného prostredia a zabezpečiť udržateľnosť a efektívnosť využívania prírodných zdrojov

Opatrenia a aktivity na napĺňanie uvedeného strategického cieľa zodpovedajú aktivitám financovaným z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) najmä v rámci nasledovných tematických cieľov (TC) politiky súdržnosti EÚ:

- TC 4. Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch
- TC 5. Podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika
- TC 6. Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov
- TC 7. Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach

Tab. 183: Monitorovacie ukazovatele v Národnom programe reforiem zodpovedajúce strategickému cieľu 1 monitorované na úrovni NUTS I:

Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Zdroj	Východiskový stav pre SR (2013)	Cieľový stav pre SR (2020)
Emisie skleníkových plynov mimo ETS (% zmena voči roku 2005)	%	Eurostat	–	13
Podiel OZE na hrubej konečnej spotrebe	%	Eurostat	–	14
Konečná energetická spotreba (% zmena voči priemeru rokov 2001 - 2005)	%	Vlastný výpočet MF SR na základe údajov ŠÚ SR	- 4,4	-11
EPI – index environmentálnej výkonnosti	skóre		-	76,1

Tab. 184: Monitorovacie ukazovatele pre strategický cieľ 1 monitorované na úrovni NUTS III:

Názov ukazovateľa	Definícia	Informačný zdroj	Merná jednotka	Východisko vý stav pre ŽSK (2013)	Cieľový stav pre ŽSK (2020)
Hustota cestnej siete	Pomer kilometrov ciest k počtu obyvateľov kraja	SSC	km / tis. obyvateľov	2,94	3,29

Ukončené úseky D1 a D3	Úseky zaradené na financovanie v rámci OP doprava 2014 - 2020 ¹	NDS	počet	0	9
Stav ciest I, II a III triedy v okresoch ŽSK v kategórii dobrý, veľmi dobrý a vyhovujúci	Priemer stavu ciest I – III triedy v okresoch ŽSK	SSC	%	59,78	70
Ukončené veľké projekty modernizácie železničnej infraštruktúry	Veľké projekty zaradené na financovanie v rámci OP doprava 2014 - 2020 ²	ŽSR	počet	0	3
Podiel cyklistickej dopravy na celkovej del'be dopravnej práce	Pomer obyvateľ'ov využívajúcich cykodopravu voči všetkým dopravujúcich sa obyvateľ'om	MDVRR SR	%	*3	*4
Podiel obyvateľ'ov zásobovaných z verejných vodovodov	Pomer zásobovaných obyvateľ'ov voči všetkým obyvateľ'om	ŠÚ SR	%	89,7	93
Podiel obyvateľ'ov napojených na verejnú kanalizáciu	Pomer napojených obyvateľ'ov voči všetkým obyvateľ'om	ŠÚ SR	%	63,9	70
Podiel zhodnocovaného odpadu z komunálneho odpadu	Pomer vyseparovaného odpadu z celkového objemu komunálneho odpadu	ŠÚ SR	%	12,3	50

¹ D1: Hričovské Podhradie – Lietavská Lúčka, Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, Turany – Hubová, Hubová – Ivachnová; D3: Svrčinovec – Skalité, Čadca Bukov – Svrčinovec, Žilina Strážov – Žilina Brodno, Žilina Brodno – Kysucké Nové Mesto, Kysucké Nové Mesto - Oščadnica

² Modernizácia trate Považská Teplá – Žilina, dostavba zriaďovacej stanice Žilina – Teplička a nadväzujúcej železničnej infraštruktúry, modernizácia koridoru štátna hranica SR/ČR – Čadca – Krásno nad Kysucou

³ Východiskovú hodnotu pre ŽSK určí MDRR SR na základe dopravno – sociologického prieskumu v IQ 2016.

⁴ Cieľová hodnota bude určená na základe kvalifikovaného odhadu VÚD a MDRR SR.

Strategický cieľ 2 Zvýšiť konkurencieschopnosť ekonomiky a zlepšiť podnikateľské prostredie v kraji

Opatrenia a aktivity na napĺňanie uvedeného strategického cieľa zodpovedajú aktivitám financovaným z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) najmä v rámci nasledovných tematických cieľov (TC) politiky súdržnosti EÚ:

- TC 1. Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií
- TC 2. Zlepšenie prístupu k informáciám a IKT a zlepšenie ich využívania a kvality
- TC 3. Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP, sektora poľnohospodárstva (v prípade EPFRV) a sektora rybárstva akvakultúry (v prípade ENRF)
- TC 11. Posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity verejnej správy

Tab. 185: Monitorovacie ukazovatele v Národnom programe reforiem zodpovedajúce strategickému cieľu 2 monitorované na úrovni NUTS I:

Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Zdroj	Východiskový stav pre SR (2013)	Cieľový stav pre SR (2020)
Citácie (podiel citácií v renomovaných odborných časopisoch na výskumníka v krajine voči priemeru EÚ)	%	Eurostat / MF SR	45	70
Výdavky na výskum a vývoj ako % HDP	%	Eurostat	0,8	1,2
Hi – tech export ako % celkového exportu	%	Eurostat	9,5	14
Doing Business (poradie v rebríčku svetovej banky)	skóre	Svetová banka	35	15
Index regulácie trhu produktov	body	OECD	1,3	1,2
E – government – užívatelia internetu pri komunikácii s verejnou správou	%	Eurostat	33	71,7
Korupcia	%	Transparency International, Eurobarometer, výpočty IFP	62	68,4

Tab. 186: Monitorovacie ukazovatele pre strategický cieľ 2 monitorované na úrovni NUTS III:

Názov ukazovateľa	Definícia	Informačný zdroj	Merná jednotka	Východiskový stav pre ŽSK (2013)	Cieľový stav pre ŽSK (2020)
Regionálny HDP na obyvateľa ako percento priemeru EÚ	HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily ako percento priemeru EÚ	Eurostat	%	*5	12 000
Produktivita práce priemyslu	Produktivita práce vypočítaná z tržieb za vlastné výkony a tovar	ŠÚ SR	EUR	198 717	278 000
Živnostníci na tis. obyvateľov	Počet živnostníkov na tisíc obyvateľov	ŠÚ SR	počet	77,9	80
Celkový počet pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle	Ekvivalent plných pracovných úväzkov	ŠÚ SR, SP, prieskum	počet	*6	*

⁵ Zverejňuje Eurostat s niekoľkoročným oneskorením.

⁶ Údaje budú doplnené na základe reprezentatívneho prieskumu zamestnanosti v kultúrnom a kreatívnom priemysle, ktorý sa v rámci SR zrealizuje v IQ 2016.

Strategický cieľ 3 Dosiagnuť vyššiu uplatniteľnosť ľudského kapitálu na trhu práce a sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín

Opatrenia a aktivity na napĺňanie uvedeného strategického cieľa zodpovedajú aktivitám financovaným z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) najmä v rámci nasledovných tematických cieľov (TC) politiky súdržnosti EÚ:

- TC 8. Podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily
- TC 9. Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkol'vek diskriminácii
- TC 10. Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania

Tab. 187: Monitorovacie ukazovatele v Národnom programe reforiem zodpovedajúce strategickému cieľu 3 monitorované na úrovni NUTS I:

Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Zdroj	Východiskový stav pre SR (2013)	Cieľový stav pre SR (2020)
PISA (priemer dosiahnutých bodov)	body	OECD	–	505
Predčasné ukončenie školskej dochádzky	%	Eurostat	6,4	6
Miera vysokoškolsky vzdelanej populácie vo vekovej skupine 30 – 34 rokov	%	Eurostat	26,2	40
Miera dlhodobej nezamestnanosti	%	Eurostat	10	3
Miera zamestnanosti	%	Eurostat	65	72
Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením	%	Eurostat, EU - SILC	19,8	17,2
Roky zdravého života	počet	Eurostat	53,3	60

Tab. 188: Monitorovacie ukazovatele pre strategický cieľ 3 monitorované na úrovni NUTS III:

Názov ukazovateľa	Definícia	Informačný zdroj	Mer- ná jed- notka	Východis- kový stav pre ŽSK (2013)	Cieľový stav pre ŽSK (2020)
Priemerná nominálna mesačná mzda voči priemeru SR	Pomer priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v ŽSK voči SR	Vlastný výpočet ŽSK na základe údajov ŠÚ SR	%	90,4	93
Úspešnosť žiakov 9. roč. v celoslovenskom testovaní - SJL	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	%	68,7	69
Úspešnosť žiakov 9. roč. v celoslovenskom testovaní - M	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	%	62,6	65
Úspešnosť maturantov v externej časti maturitných skúšok zo SJL	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	%	63,6	65
Úspešnosť maturantov v externej časti maturitných skúšok z M	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	%	53,4	54,4
Obyvatelia ŽSK zúčastňujúci sa na ďalšom vzdelávaní	Počet obyvateľov vo veku nad 15 rokov zúčastňujúcich sa ďalšieho vzdelávania	UIPŠ SR	počet	–	35 000
Podiel pacientov zo ŽSK hospitalizovaných v ŽSK	Pomer pacientov zo ŽSK hospitalizovaných v ŽSK voči všetkým pacientom zo ŽSK	Vlastný výpočet na základe údajov NCZI	%	90,5	91,8
Obložnosť akútnych lôžok	Obložnosť akútnych lôžok v ŽSK	Vlastný výpočet podľa NCZI	%	–	75

Strategický cieľ 4 Rešpektovaním a rozvíjaním špecifických črt regiónov na území kraja podporovať rast ich atraktívnosti

Opatrenia a aktivity na napĺňanie uvedeného strategického cieľa zodpovedajú aktivitám financovaným z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) prierezovo v rámci všetkých tematických cieľov (TC) politiky súdržnosti EÚ s dôrazom na cestovný ruch, kultúru, vidiecke územie, prihraničné oblasti a ich ekonomiku.

Realizácia opatrení a aktivít v rámci strategického cieľa 4 prispeje svojou mierou k napĺňaniu všetkých monitorovacích ukazovateľov v Národnom programe reforiem monitorovaných na úrovni NUTS I (pozri monitorovacie ukazovatele na úrovni NUTS I u strategických cieľov 1 - 3).

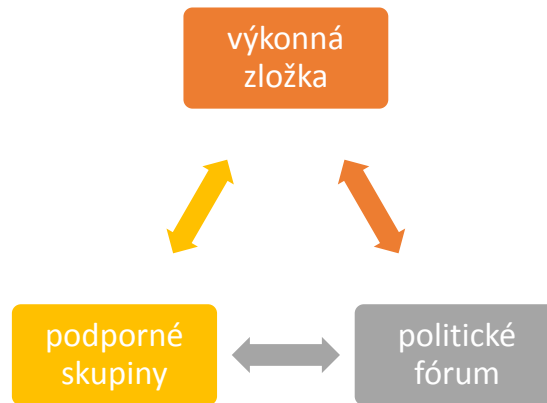
Tab. 189: Monitorovacie ukazovatele pre strategický cieľ 4 monitorované na úrovni NUTS III:

Názov ukazovateľa	Definícia	Infor- mačný zdroj	Merná jed- notka	Výcho- diskový stav pre ŽSK (2013)	Cieľový stav pre ŽSK (2020)
Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach na území ŽSK	Celkový počet ubytovaných hostí	ŠÚ SR	počet	819 016	1 000 000
Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach na území ŽSK	Počet prenocovaní ubytovaných hostí	ŠÚ SR	počet	2 397 784	2 500 000
Vidiecka a mestská populácia so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám	Počet obyvateľov v obciach so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám	MPRV SR	počet	*7	*
Počet podporených MAS	Počet miestnych akčných skupín s podporenou stratégiou	MPRV SR	počet	2	5
Dobrá alebo vyhovujúci stav – technický stav NKP	Pomer NKP s dobrým alebo vyhovujúcim stavom – technickým stavom zo všetkých NKP	Registe r NKP	%	61,57	64

⁷ Údaj bude vychádzať z relevantného indikátora IROP pre ŽSK.

5.2 Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

Zabezpečenie implementácie monitoringu a hodnotenia naplňania opatrení a cieľov PHSR ŽSK pre roky 2014 – 2020 sa navrhuje realizovať prostredníctvom nasledujúceho modelu:

Obr. č. 166: Schéma implementácie PHSR ŽSK

Výkonná zložka:

Má technicko – operačnú úlohu a zabezpečuje implementáciu PHSR ŽSK:

Aktéri:

- Úrad ŽSK formou realizácie Akčného plánu PHSR
Odbor európskych projektov a regionálneho rozvoja – koordinátor rozhodujúcich odborov Úradu ŽSK (Odbor dopravy a územného plánovania, Odbor kultúry a cestovného ruchu, Odbor sociálnych vecí, Odbor školstva a športu, Odbor zdravotníctva, Odbor investícií, Odbor financií)
- Úrad ŽSK:
 - prípravou a implementáciou systémových nástrojov uplatňovaných u PHSR ŽSK pri rešpektovaní jeho štyroch hlavných strategických oblastí rozvoja
 - udržiavaním funkčných partnerstiev a sietí spolupráce s relevantnými aktérmi regionálneho rozvoja na území ŽSK aj mimo neho v záujme koordinácie aktivít za účelom dosiahnutia synergického efektu u všetkých cieľov a opatrení
- Miestna samospráva (mestá, obce) formou implementácie vlastných programov rozvoja a spolupráce v sieťach a partnerstvách
- Štátna správa formou aktívnej implementácie vlastných stratégií a projektov v rámci výkonu svojich kompetencií a formou účasti v partnerstvách a sieťach spolupráce
- Rozvojová agentúra ŽSK, n.o. formou prípravy a realizácie vlastných aktivít vrátane projektov podporujúcich regionálny rozvoj a inovačnú politiku kraja v spolupráci s Úradom ŽSK a socio – ekonomickými partnermi
- Európske zoskupenie územnej spolupráce TRITIA s r.o. formou aktivít a projektov zameraných na naplňanie spoločných cieľov s ostatnými členmi zoskupenia (Moravskosliezsky kraj, Sliezske vojvodstvo, Opolské vojvodstvo), euroregióny

a ostatné európske zoskupenia územnej spolupráce, ktorých územie zasahuje do územia ŽSK formou realizácie aktivít podporujúcich regionálny rozvoj v území ŽSK

- Regionálne rozvojové agentúry formou realizácie aktivít podporujúcich regionálny rozvoj v území ŽSK
- Miestne akčné skupiny formou implementácie vlastných stratégií a ostatných aktivít v súlade s PHSR ŽSK
- Univerzity, výskumné a inovačné subjekty, odvetvové klastre a ostatné inštitúcie zamerané na podporu rozvoja podnikania, inovácií a inovačnej kultúry
- Krajská organizácia cestovného ruchu, oblastné organizácie cestovného ruchu a ostatné združenia a organizácie zamerané na podporu rozvoja cestovného ruchu v území ŽSK
- Sociálno – ekonomickí partneri implementáciou projektov v súlade s PHSR ŽSK.

Podporné skupiny:

Majú technicko – reflexívnu úlohu, t.j. spolupracujú na priebežnom monitoringu a hodnotení plnenia PHSR ŽSK, napomáhajú vytvárať partnerstvá a siete spolupráce a dávajú odporúčania za účelom dosiahnutia čo najvyššej efektivity implementácie zvolenej stratégie.

Aktéri:

- Pracovné (expertné) skupiny – prerokovávaním informácií o implementácii PHSR ŽSK – formou účasti na on line diskusných fórach, prípadne formou pracovných stretnutí
- Relevantné komisie zastupiteľstva ŽSK formou prerokovania informácií o implementácii PHSR ŽSK, odporúčaní expertných skupín a formuláciou vlastných odporúčaní pre zastupiteľstvo ŽSK
- Zástupcovia sociálno – ekonomických partnerov

Politické fórum:

Má strategicko – symbolickú úlohu – zabezpečuje politickú podporu plneniu PHSR ŽSK

Aktéri:

- Politická reprezentácia kraja
- Zastupiteľstvo ŽSK
- Politické subjekty v kraji

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA**

PRE ROKY 2014 - 2020

6. FINANČNÁ ČASŤ

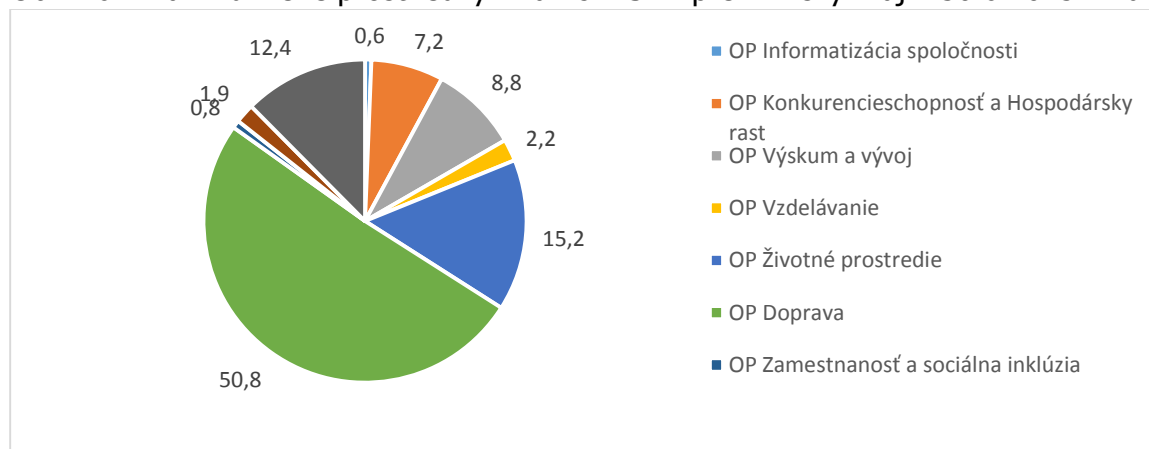
6.1 Analýza finančných potrieb

Subjekty v území ŽSK vyčerpali k 30.6.2015 spolu 1 266 475 874,53 EUR z KF a ŠF vrátane štátneho príspevku, pričom suma zazmluvnených prostriedkov činila 2 043 462 916,35 EUR. Absorbčná kapacita územia a subjektov v ňom pôsobiach meraná cez objemy vyčerpaných prostriedkov v rámci jednotlivých OP sa potvrdila ako dostatočná a v prípade dočerpania zazmluvnených prostriedkov do konca r. 2015 sa naplní kalkulácia čerpania v PHSR ŽSK 2007 – 2013.

Vychádzajúc z vyčerpaných objemov je možné konštatovať, že najväčšie potreby na financovanie vykázal Žilinský kraj u OP Doprava, Regionálneho operačného programu, OP Životné prostredie a OP Výskum a vývoj. Ide o operačné programy zamerané na rozvoj v oblastiach, ktoré si zväčša vyžadovali veľké infraštrukturálne investície. Najmä čerpanie OP Doprava, ktoré v prípade dočerpania zazmluvnených prostriedkov prekročí 50% celkovej čerpanej sumy, dokazuje potrebu rozvoja dopravnej infraštruktúry v kraji. U OP Výskum a vývoj sa popri investíciách do novej infraštruktúry pre potreby výskumu a inovácií (Žilina, Martin) realizovalo široké spektrum vedecky zameraných projektov, čo dokazuje vysoký potenciál regiónu v oblasti rozvoja výskumu a inovácií.

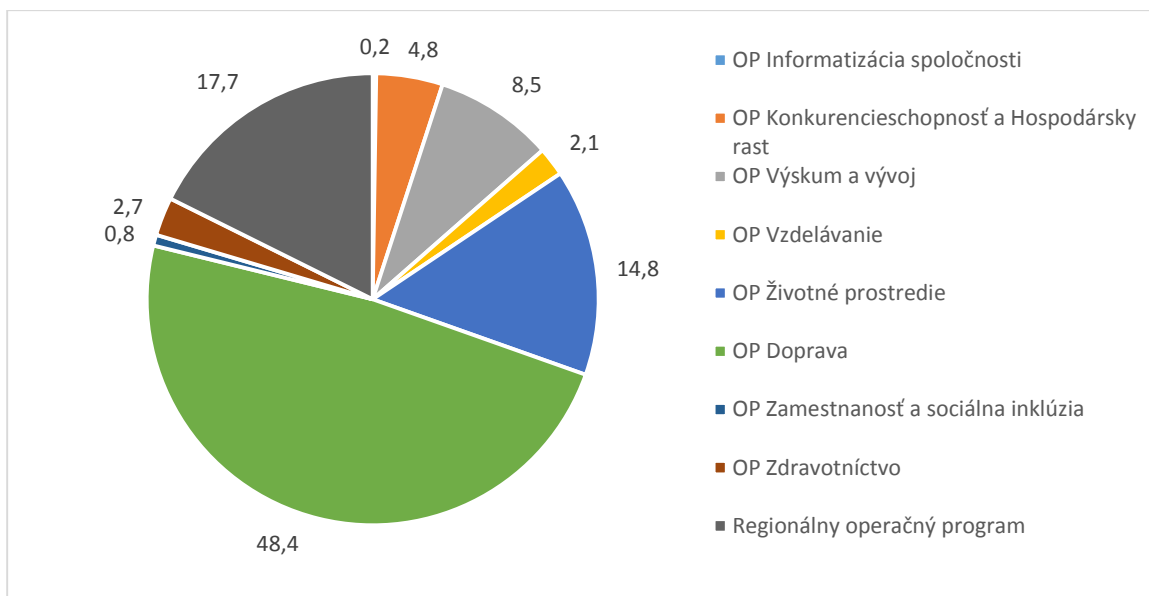
Nižšie objemy čerpania boli vykázané u OP financovaných z ESF zameraných najmä na tzv. mäkké projekty. V prípade ŽSK sa v porovnaní s ostatnými regiónmi v SR prejavilo nízke čerpanie osobitne u OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia, zameraného na aktivity podporujúce udržanie a tvorbu pracovných miest a sociálne začlenenie všetkých znevýhodnených skupín. Tento fakt súvisí popri administratívnej náročnosti aj so skutočnosťou, že Žilinský kraj patrí k regiónom s nižším podielom príslušníkov marginalizovanej rómskej komunity, čo limitovalo jeho absorpčnú kapacitu v tejto oblasti. Ešte menšie čerpanie vykázal OP Informatizácia spoločnosti, čo ale platí o všetkých regiónoch s výnimkou Bratislavského kraja, kde sa čerpanie realizovalo najmä v ústrednej štátnej správe.

Obr. 167: Zazmluvnené prostriedky v rámci NSRR pre Žilinský kraj k 30.6.2015 v %

Zdroj: Vlastné výpočty na základe údajov CKO

Obr. 168: Vyčerpané prostriedky v rámci NSRR v Žilinskom kraji k 30.6.2015 v %

Zdroj: Vlastné výpočty na základe údajov CKO

Čerpanie operačných programov v rámci cieľa Európska územná spolupráca na území Žilinského kraja zodpovedalo skutočnosti, že kraj susedí s dvomi štátmi, ktorých obyvatelia sú dostatočne kultúrne aj jazykovo blízki obyvateľom Žilinského kraja a že medzi subjektmi z oboch strán hranice existujú a stále sa rozvíjajú pevné cezhraničné väzby.

Z hľadiska vykonávania opatrení Programu rozvoja vidieka (PRV) a čerpania zdrojov na ne patrili Žilinský kraj spolu s Trenčianskym krajom medzi najmenej úspešné kraje, čo súvisí s ich nepoľnohospodárskym charakterom. Celkový objem zazmluvnených prostriedkov z PRV k 31.12.2014 z osí 1 – 3 činil 127 722 255 EUR, z čoho bolo preplatených 114 552 794 EUR. Dosiahnutá výška čerpania radí PRV aj v Žilinskom kraji k významnejším OP v rámci uplynulého programovacieho obdobia. Z tohto objemu najviac financií išlo na modernizáciu fariem (33,6%), na obnovu potenciálu lesného hospodárstva (33,8%) a na obnovu infraštruktúry vidieckych sídiel (15,1%). V rámci osi 4 – realizovanej formou prístupu Leader, boli v Žilinskom kraji zazmluvnené projekty v celkovom objeme 4 893 698 EUR, z čoho preplatených bolo k 31.12.2014 4 305 337 EUR.

Hoci u OP Rybné hospodárstvo je Žilinský kraj druhý najúspešnejší región po Košickom kraji, zazmluvnená alokácia (3 071 807 EUR), ako aj reálne čerpanie k 31.12.2014 (1 859 331 EUR) potvrdzujú okrajový charakter tohto programu pre územie Žilinského kraja.

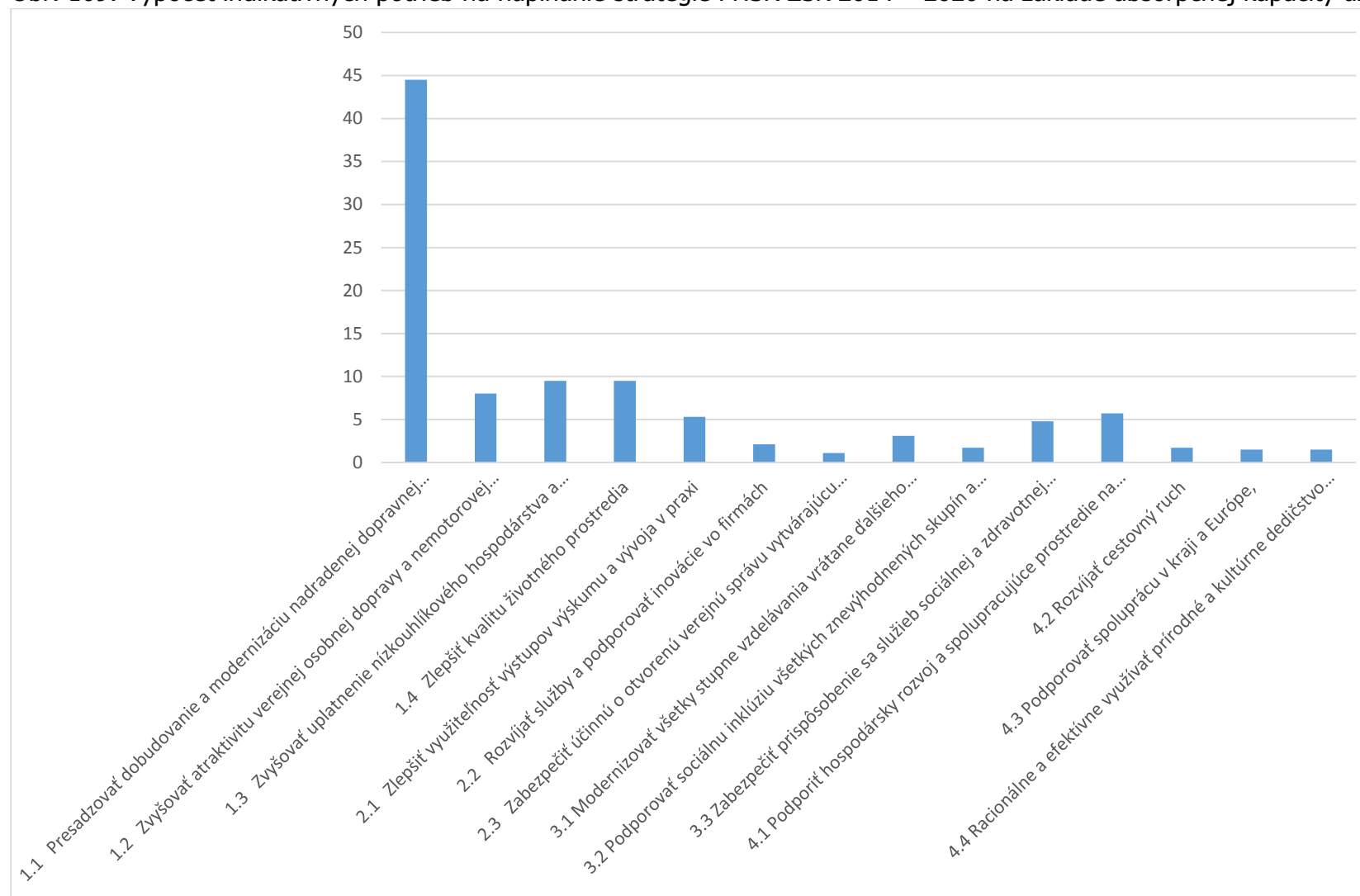
Po premietnutí čerpania ŠF a KF ako aj EPFRV a EFF v r. 2007 – 2013 do stratégie PHSR ŽSK pre roky 2014 – 2020 sa ako najvýznamnejšie z hľadiska potrebných finančných alokácií profilujú špecifické ciele:

- 1.1 Presadzovať dobudovanie a modernizáciu nadradenej dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a zabezpečiť pripojenosť územia na ňu
- 1.2 Zvyšovať atraktivitu verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy
- 1.3 Zvyšovať uplatnenie nízkouhlíkového hospodárstva a podporovať prispôsobovanie sa zmenám klímy
- 1.4 Zlepšiť kvalitu životného prostredia
 - 2.1 Zlepšiť využiteľnosť výstupov výskumu a vývoja v praxi
 - 4.1 Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku

Ide o špecifické ciele, pod ktorými sa nachádzajú opatrenia infraštruktúralného charakteru ako rozvoj dopravnej a komunikačnej infraštruktúry vrátane mobilných prostriedkov, znižovanie energetickej náročnosti budov a zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov na celkovej výrobe energie, infraštruktúralne investície do životného prostredia (vodné a odpadové hospodárstvo) a eliminácie dopadov zmeny klímy (predchádzanie povodňam a požiarom a pod.). Vychádzajúc zo skúsenosti v programovom období 2007 – 2013 silný potenciál vykazuje tiež oblasť výskumu a inovácií, a to aj vďaka dokončujúcim sa investíciám do infraštruktúry výskumu a vývoja v univerzitnom prostredí v mestách Žilina a Martin. Významným špecifickým cieľom tiež ostáva cieľ 4.1 Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku, ktorý v sebe zahŕňa opatrenia na podporu poľnohospodárstva, lesníctva, rybárstva diverzifikácie ekonomiky vidieka, podporu fungovania miestnych akčných skupín a v neposlednom rade tiež rozvoj infraštruktúry vidieckych sídiel.

Prehľad identifikovanej potreby na realizáciu jednotlivých špecifických cieľov v stratégii PHSR ŽSK na roky 2014 – 2020 uvádza obr. č. 169.

Obr. 169: Výpočet indikatívnych potrieb na napĺňanie stratégie PHSR ŽSK 2014 – 2020 na základe absorpčnej kapacity územia v %

Zdroj: Vlastný výpočet

6.2 Možnosti a zdroje financovania finančných potrieb PHSR ŽSK 2014 – 2020 v rámci nástrojov Kohéznej politiky EÚ

Výpočet indikatívnej alokácie pre územie ŽSK z jednotlivých operačných programov (OP) v Slovenskej republike v rámci programovacieho obdobia 2014 – 2020 zaradených pod cieľ Investovanie do rastu a zamestnanosti je vytvorený v troch variantoch:

- pesimistický – vychádza z alokácie OP v prepočte na populáciu ŽSK pri zohľadnení alokácií na menej rozvinuté regióny v prípade EFRR a ESF,
- optimistický – vychádza z alokácie OP v pesimistickom variante pri indikatívnom zohľadnení veľkých projektov z OP Integrovaná infraštruktúra, ktorých realizácia je plánovaná na území ŽSK,
- realistický – vychádza z alokácie OP v optimistickom variante pri zohľadnení skúsenosti z čerpania ŠF a KF v programovacom období 2007 – 2013.

U všetkých troch variantov je započítaná aj alokácia z Nástroja na prepájanie Európy, ktorého alokácia pre Slovenskú republiku je ale fixná iba do konca r. 2016, pričom po tomto termíne sa o finančné zdroje z tohto nástroja bude potrebné uchádzať sa formou predkladania projektov na základe zverejňovaných výziev a v súťaži so všetkými členskými štátmi, ktoré sú oprávnené na čerpanie KF na dopravnú infraštruktúru.

Tab. 190: Výpočet alokácie v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti podľa pesimistického variantu

Názov programu	EŠIF	Celkom (EUR)	Z toho menej rozvinuté regióny	Z toho ŽSK
OP Val	EFRR	2 266 776 537	2 185 172 582	314 664 852
OP II	KF	2 307 139 166	N/A	293 006 674
OP II	EFRR	1 659 506 207	1 659 506 207	238 968 894
NPE	NPE/KF	743 000 000	N/A	94 361 000
OP ĽZ	EFRR	243 662 462	234 890 613	33 824 248
OP ĽZ	ESF	1 889 145 796	1 830 582 276	263 603 848
OP ĽZ	IZM	72 175 259	N/A	9 166 258
OP KŽP	KF	1 861 112 261	N/A	236 361 257
OP KŽP	EFRR	1 276 787 849	1 230 823 486	177 238 582
IROP	EFRR	1 754 490 415	1 691 328 760	243 551 341
OP EVS	ESF	278 449 284	269 817 356	38 853 699
OP TP	EFRR	159 071 912	0	0
OP RH	ENRF	15785000	N/A	2004695
PRV*	EPFRV	1 545 272 844	N/A	196 249 651
Celkom		15 329 374 992	14 777 517 492	2 141 855 000

Zdroj: Vlastný výpočet na základe údajov z Partnerskej dohody

Tab. 191: Výpočet alokácie v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti podľa optimistického variantu

Názov programu	EŠIF	Celkom (EUR)	Z toho menej rozvinuté regióny	Z toho ŽSK
OP Val	EFRR	2 266 776 537	2 185 172 582	314 664 852
OP II (mínus Infraštruktúra vodnej dopravy 116 450 000)	KF	2 190 689 166	N/A	722 927 425
OP II (iba do menej rozvinutých regiónov)	EFRR	1 659 506 207	1 659 506 207	547 637 048
NPE	NPE/KF	743 000 000	N/A	420 000 000
OP ĽZ	EFRR	243 662 462	234 890 613	33 824 248
OP ĽZ	ESF	1 889 145 796	1 830 582 276	263 603 848
OP ĽZ	IZM	72 175 259	N/A	9 166 258
OP KŽP	KF	1 861 112 261	N/A	236 361 257
OP KŽP	EFRR	1 276 787 849	1 230 823 486	177 238 582
IROP	EFRR	1 754 490 415	1 691 328 760	243 551 341
OP EVS	ESF	278 449 284	269 817 356	38 853 699
OP TP	EFRR	159 071 912	0	0
OP RH	ENRF	15785000	N/A	2004695
PRV*	EPFRV	1 545 272 844	N/A	196 249 651
Celkom		15 329 374 992	14 777 517 492	3 206 082 905

Zdroj: Vlastný výpočet na základe údajov z Partnerskej dohody

Tab. 192: Výpočet alokácie v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti podľa realistického variantu (s čerpaním do r. 2022)

Názov programu	EŠIF	Celkom (EUR)	Z toho menej rozvinuté regióny	Z toho ŽSK
OP Val	EFRR	2 266 776 537	2 185 172 582	251 731 881
OP II (mínus Infraštruktúra vodnej dopravy 116 450 000)	KF	2 190 689 166	N/A	578 341 940
OP II (iba do menej rozvinutých regiónov)	EFRR	1 659 506 207	1 659 506 207	438 109 639
NPE	NPE/KF	743 000 000	N/A	336 000 000
OP ĽZ	EFRR	243 662 462	234 890 613	27 059 399
OP ĽZ	ESF	1 889 145 796	1 830 582 276	210 883 078
OP ĽZ	IZM	72 175 259	N/A	7 333 006
OP KŽP	KF	1 861 112 261	N/A	189 089 006
OP KŽP	EFRR	1 276 787 849	1 230 823 486	141 790 866
IROP	EFRR	1 754 490 415	1 691 328 760	194 841 073
OP EVS	ESF	278 449 284	269 817 356	31 082 959
OP TP	EFRR	159 071 912	0	0
OP RH	ENRF	15785000	N/A	1 603 756
PRV*	EPFRV	1 545 272 844	N/A	156 999 721
Celkom		15 329 374 992	14 777 517 492	2 564 866 324

Zdroj: Vlastný výpočet na základe údajov z Partnerskej dohody

Výpočet indikatívnej alokácie pre územie ŽSK z jednotlivých operačných programov (OP) v Slovenskej republike v rámci programovacieho obdobia 2014 – 2020 zaradených pod cieľ Európska územná spolupráca je vytvorený v jednom variante vychádzajúcom z prepočtu podielu populácie ŽSK na celkovej populácii oprávnenej na čerpanie v rámci jednotlivých OP je vykonaný na základe prepočtu podielu obyvateľov na celkovom počte obyvateľov územia, na ktoré sa vzťahuje operačný program. Pre územie Žilinského kraja majú najvýznamnejší finančný dopad z hľadiska cieľa európskej územnej spolupráce programy cezhraničnej spolupráce (A). Programy nadnárodnej spolupráce (B) a medziregionálnej spolupráce (C) nemajú investičnú časť a zásadnou mierou neovplyvnia čerpanie alokácií na stanovené ciele a opatrenia PHSR ŽSK 2014 – 2020.

Program Interreg VA Poľská republika - Slovenská republika

Celková alokácia na program bez financií na technickú pomoc činí 145 700 tis. EUR. Pri prepočte podielu obyvateľov žijúcich na území Žilinského kraja z celkového podielu obyvateľov v oprávnenom území pre realizáciu tohto programu pripadá z EFRR na územie

Žilinského kraja indikatívna alokácia 19 544 349 EUR. V rámci prioritných osí programu je výpočet indikatívnej alokácie pre ŽK nasledovný:

Tab. 193: Výpočet indikatívnej alokácie pre Žilinský kraj z OP Interreg VA – PR/SR

Prioritná os (PO)	Názov PO	Indikatívna alokácia pre ŽK z EFRR (EUR)	EFRR + národné spolufinancovanie
1.	Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia	10 395 930	11 435 523
2.	Trvalo udržateľná cezhraničná doprava	7 485 070	8 233 577
3.	Rozvoj cezhraničného a celoživotného vzdelávania územia	1 663 349	1 829 684

Zdroj: Vlastný výpočet

Program Interreg VA Slovenská republika – Česká republika

Celková alokácia na program bez financií na technickú pomoc činí 84 731 tis. EUR. Pri prepočte podielu obyvateľov žijúcich na území Žilinského kraja z celkového podielu obyvateľov v oprávnenom území pre realizáciu tohto programu pripadá z EFRR na územie Žilinského kraja indikatívna alokácia 12 130 394 EUR. V rámci prioritných osí programu je výpočet indikatívnej alokácie pre ŽK nasledovný:

Tab. 194: : Výpočet indikatívnej alokácie pre Žilinský kraj z OP Interreg VA – SR/ČR

Prioritná os (PO)	Názov PO	Indikatívna alokácia pre ŽK z EFRR (EUR)	EFRR + národné spolufinancovanie
1.	Využívanie inovačného potenciálu	2 064 748	2 271 223
2.	Kvalitné životné prostredie	8 646 132	8 646 132
3.	Rozvoj miestnych iniciatív	1 419 514	1 419 514

Zdroj: Vlastný výpočet

Tab. 195: Prepojenie OP v rámci cieľov Investovanie do rastu a zamestnanosti a Európska územná spolupráca na ciele PHSR ŽSK 2014 – 2020

Špecifický cieľ PHSR (ŠC)	Operačný program (OP)	Prioritná os (PO)
1.1 Presadzovať dobudovanie a modernizáciu nadradenej dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a zabezpečiť pripojenosť územia na ňu	Integrovaná infraštruktúra	PO1: Železničná infraštruktúra (TEN-T Core) a obnova mobilných prostriedkov
	Integrovaná infraštruktúra	PO2: Cestná infraštruktúra (TEN - T Core)
	Integrovaná infraštruktúra	PO5: Železničná infraštruktúra (Mimo TEN - T Core)
	Integrovaná infraštruktúra	PO6: Cestná infraštruktúra (mimo TEN-T core)
	Integrovaná infraštruktúra	PO7: Informačná spoločnosť
	Integrovaný ROP	PO1: Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO2: Trvalo udržateľná cezhraničná doprava
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO2: Kvalitné životné prostredie
1.2 Zvyšovať atraktivitu verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy	Integrovaná infraštruktúra	PO1: Železničná infraštruktúra (TEN-T Core) a obnova mobilných prostriedkov
	Integrovaná infraštruktúra	PO3: Verejná osobná doprava
	Integrovaný ROP	PO1: Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO2: Trvalo udržateľná cezhraničná doprava
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO2: Kvalitné životné prostredie
1.3 Zvyšovať uplatnenie nízkouhlíkového hospodárstva a podporovať	Kvalita životného prostredia	PO1: Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry

prispôsobovanie sa zmenám klímy	Kvalita životného prostredia	PO2: Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami
	Kvalita životného prostredia	PO3: Podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvneným zmenou klímy
	Kvalita životného prostredia	PO4: Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch
	Integrovaná infraštruktúra	PO1: Železničná infraštruktúra (TEN-T Core) a obnova mobilných prostriedkov
	Integrovaná infraštruktúra	PO3: Verejná osobná doprava
	Integrovaný ROP	PO1: Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch
	Integrovaný ROP	PO4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie
1.4 Zlepšiť kvalitu životného prostredia	Kvalita životného prostredia	PO1: Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO1: Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO2: Kvalitné životné prostredie
	Integrovaný OP	PO4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie
2.1 Zlepšiť využiteľnosť výstupov výskumu a vývoja v praxi	OP Výskum a inovácie	PO1: Podpora výskumu, vývoja a inovácií
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO1: Využívanie inovačného potenciálu

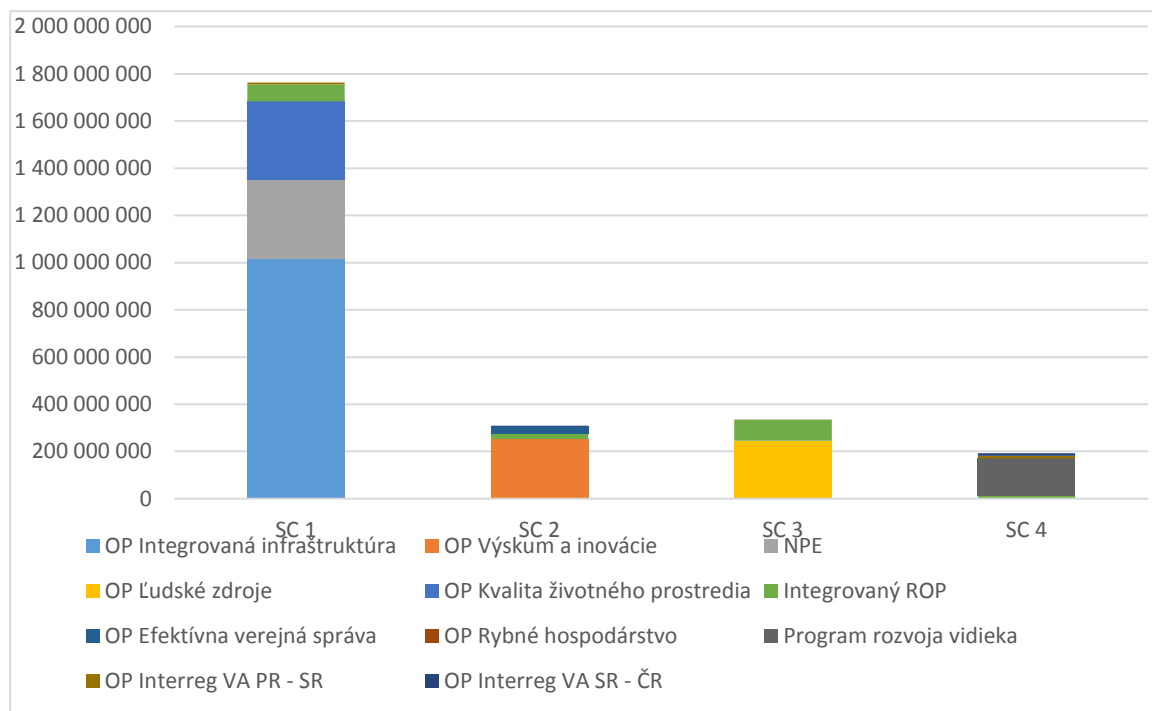
2.2 Rozvíjať služby a podporovať inovácie vo firmách	Výskum a inovácie	PO1: Podpora výskumu, vývoja a inovácií
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO1: Využívanie inovačného potenciálu
	Integrovaný ROP	PO3: Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch
2.3 Zabezpečiť účinnú o otvorenú verejnú správu vytvárajúcu priaznivé prostredie pre podnikanie	Efektívna verejná správa	PO1: Posilnené inštitucionálne kapacity a efektívna verejná správa
		PO2: Zefektívnený súdny systém a zvýšená vymáhateľnosť práva
	Integrovaná infraštruktúra	PO7: Informačná spoločnosť
3.1 Modernizovať všetky stupne vzdelávania vrátane ďalšieho vzdelávania	Ľudské zdroje	PO1: Vzdelávanie
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO1: Využívanie inovačného potenciálu
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO3: Rozvoj cezhraničného a celoživotného vzdelávania
	Integrovaný OP	PO2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám
3.2 Podporovať sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín a ich uplatnenie na trhu práce	Ľudské zdroje	PO2: Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí
		PO3: Zamestnanosť
		PO4 Sociálne začlenenie
		PO5: Integrácia marginalizovaných rómskych komunít
		PO6: Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou

		marginalizovaných rómskych komunít
	FEAD	Všetky opatrenia
3.3 Zabezpečiť prispôsobenie sa služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately hlavným výzvam súčasnosti	Integrovaný ROP	PO2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám
3.4 Zabezpečiť prispôsobenie sa služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany a kurately hlavným výzvam súčasnosti	Ľudské zdroje	PO4: Sociálne začlenenie
	IROP	PO2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám
4.1 Podporiť hospodársky rozvoj a spolupracujúce prostredie na vidieku	Program rozvoja vidieka 2014 - 2020	Opatrenie 7 Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach
		Opatrenie 6 Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti
		Opatrenie 1 Prenos znalostí a informačné akcie
		Opatrenie 2 Poradenské služby, služby pomoci pri riadení poľnohospodárskych podnikov a výpomoci pre poľnohospodárske podniky
		Opatrenie 4 Investície do hmotného majetku

		Opatrenie 5 Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby poškodeného prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami a zavedenie preventívnych opatrení
		Opatrenie 8 Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov
		Opatrenie 10 Agroenvironmentálne – klimatické opatrenie
		Opatrenie 19 Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER
	Integrovaný ROP	PO5: Miestny rozvoj vedený komunitou
	OP Rybné hospodárstvo	Všetky opatrenia
4.2 Rozvíjať cestovný ruch	Program rozvoja vidieka 2014 - 2020	Opatrenie 6 Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti
	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO2: Kvalitné životné prostredie
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO1: Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia
4.3 Podporovať spoluprácu v kraji a Európe	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	Všetky PO
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	Všetky PO

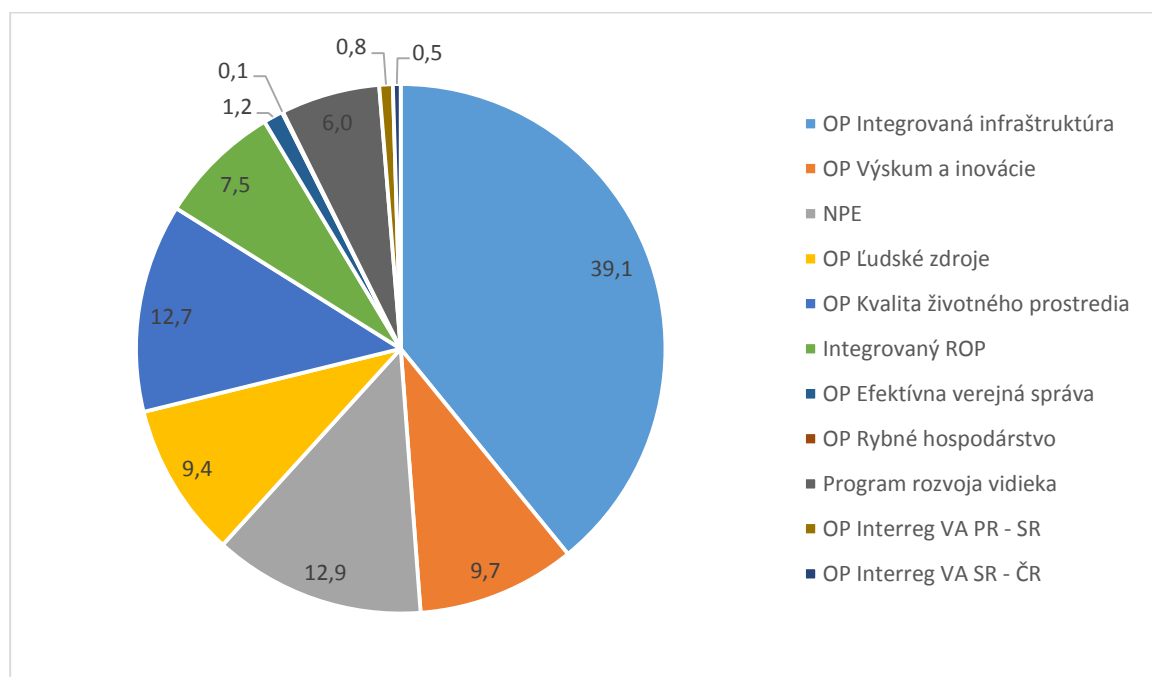
	Program rozvoja vidieka 2014 - 2020	Opatrenie 9 Zakladanie skupín a organizácií výrobcov
		Opatrenie 16 Spolupráca
		Opatrenie 19 LEADER
	Integrovaný ROP	PO5: Miestny rozvoj vedený komunitou
	Stredná Európa	Všetky PO
	Dunaj	Všetky PO
	InterregEurope	Všetky PO
Komunitárne programy EÚ	Všetky PO	
4.4 Racionálne a efektívne využívať prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov pre rozvoj kraja	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	PO2: Kvalitné životné prostredie
	Poľská republika – Slovenská republika 2014 - 2020	PO1: Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia
	Program rozvoja vidieka 2014 - 2020	Opatrenie 11 Ekologické poľnohospodárstvo
		Opatrenie 12 Platby v rámci sústavy Natura 2000
		Opatrenie 13 Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými obmedzeniami
		Opatrenie 14 Dobré životné podmienky zvierat
		Opatrenie 15 Lesnícko – environmentálne a klimatické služby a ochrana lesov
	Rybné hospodárstvo	Opatrenia v rámci špecifického cieľa 2.3
Integrovaný OP	PO3: Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch	

Obr. 170: Indikatívny prepočet alokácií z EŠIF na strategické ciele PHSR ŽSK 2014 – 2020

Zdroj: Vlastný výpočet

Obr. 171: Indikatívny prepočet podielov jednotlivých OP na implementácii PHSR ŽSK 2014 – 2020

Zdroj: Vlastný výpočet

6.3 Finančný plán

Tab. 196: Indikatívny časový plán čerpania EŠIF v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti na implementáciu PHSR ŽSK 2014 – 2020

Názov programu	EŠIF	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OP Val	EFRR	31 247 921	32 805 523	34 383 837	35 940 193	37 606 174	39 390 271	40 357 962
OP II	KF	71 449 049	75 250 815	79 093 471	0	11 253 137	11 795 546	0
OP II	EFRR	54 383 319	57 094 142	59 841 012	62 549 666	65 449 109	68 554 119	70 238 271
NPE	NPE/KF	268 800 000	67 200	0	0	0	0	0
OP LZ	EFRR	3 358 931	3 526 362	3 696 020	3 863 317	4 042 398	4 234 176	4 338 196
OP LZ	ESF	26 187 978	27 489 227	28 807 796	30 108 114	31 499 877	32 990 162	33 799 925
OP LZ	IZM	4 119 666	3 213 340	0	0	0	0	0
OP KŽP	KF	23 360 280	24 603 268	25 859 625	27 052 360	28 276 697	29 639 654	30 297 122
OP KŽP	EFRR	17 600 749	18 478 087	19 367 090	20 243 726	21 182 108	22 187 021	22 732 084
IROP	EFRR	24 225 975	25 418 092	26 626 123	27 817 701	29 092 660	30 457 447	31 203 075
OP EVS	ESF	3 858 382	4 050 710	4 245 594	4 437 768	4 643 477	4 863 771	4 983 258
OP TP	EFRR	0	0	0	0	0	0	0
OP RH	ENRF	219 827	222 635	224 670	228 312	233 624	235 222	239 466
PRV	EPFRV	27 549 305	21 651 161	21 622 009	21 592 301	21 562 105	21 530 280	21 492 560
Celkom			556 361 383	293 870 562	303 767 249	233 833 456	254 841 367	265 877 668

Zdroj: Vlastný výpočet na základe zverejnených finančných plánov v operačných programoch

Tab. 197: Indikatívny časový plán čerpania EŠIF v rámci cieľa Európska územná spolupráca (cezhraničná spolupráca) na implementáciu PHSR ŽSK 2014 – 2020

Názov programu	EŠIF	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OP Interreg VA SK - CZ	EFRR	661 845	966 383	1 380 056	2 507 704	2 557 704	2 608 858	2 661 035
OP Interreg VA PL - SK	EFRR	1 066 356	1 557 025	2 223 530	4 040 140	4 120 943	4 203 362	4 287 429
Celkom		1 728 201	2 523 408	3 603 586	6 547 844	6 678 647	6 812 220	6 948 464

Zdroj: Vlastný výpočet na základe zverejnených finančných plánov v operačných programoch cezhraničnej spolupráce

Zoznam členov projektového tímu a expertných komisií pre prípravu dokumentu

Projektový tím:

Mgr. Branislav Zacharides – kľúčový expert

Ing. Ivana Bobrovská - facilitátor

Vedúci expertných skupín:

Ing. Milan Litva – expertná skupina Vybavenosť územia

Mgr. Juraj Kavecký – expertná skupina Ekonomika

PhDr. Dušan Gallo – expertná skupina Ľudia

PhDr. Alena Mičicová – expertná skupina Identita a sebestačnosť

Expertná skupina Vybavenosť územia – členovia: Ing. Peter Caban, MUDr. Tatiana Červeňová, Štefan Geisbacher, Ing. Peter Kašuba, Dušan Kubička, Ing. Michal Laktiš, Ing. Katarína Náhliková, Ing. Milan Ovseník, Ing. Richard Staškovan

Expertná skupina Ekonomika – členovia: Ing. Andrej Gábriš, Ing. Juraj Haško, Jana Chudíková, Ing. Michal Janovčík, Ing. Florián Kevický, Ing. Michal Patúš, Ing. Jozef Repaský, Ing. Miriam Skácelová, Ing. Stanislav Ulaher

Expertná skupina Ľudia – členovia: JUDr. PhDr. Adriana Adamicová, Ing. Martina Balátová, Mgr. Martin Barčík, Mgr. Martina Bistáková, Ing. Adrána Grigová, Ing. Rastislav Horvát, Ing. Lucia Hrebenárová, Ing. Terézia Kulíková, Ing. Beáta Mičudová, Ing. Katarína Varšavová

Expertná skupina Identita a sebestačnosť – členovia: Mgr. Katarína Bačé, Ing. Martina Bálintová, Mgr. Lenka Bieliková, Mgr. Jana Braciníková, Mgr. Dominika Galomičová, Marcela Herichová, Peter Jakubčík, Ing. Ingrid Pavlíková, Mgr. Marta Sláviková, Ing. Ján Stehlík, Ing. Michal Strnál, PaedDr. Jaroslav Velička, Mgr. Marta Zimanová

Príloha č. 1:

Scenáre hospodárskeho vývoja

Zdroj: Národná stratégia regionálneho rozvoja SR – Hospodársky vývoj v regiónoch SR – strategická časť). (<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=93254>)

Makroekonomická prognóza hospodárskeho vývoja regiónov Slovenskej republiky do r. 2020 je Prílohou č. 2 Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. Pri tvorbe prognózy bol uplatnený makroekonomický ekonometrický model Slovenska vytvorený na Ekonomickom ústave SAV (ekonometrický model SAS BIER_ECM_09q3). Makroekonomická prognóza ja vypracovaná v základnom scenári a troch variantných scenároch možného vývoja pri využití rôznych druhov regionálnej politiky a politiky súdržnosti:

Najpravdepodobnejší scenár vývoja ekonomiky Slovenskej republiky je základný (bázický) scenár. Hlavnými faktormi ovplyvňujúcimi regionálny vývoj budú očakávaný demografický vývoj a snaha o politiku súdržnosti s výrazne proklamatívnym charakterom (výdavky vlády budú mať mierne kohézny charakter). Ostatné faktory sa budú zhodovať so všeobecne očakávaným vývojom bez výrazných výkyvov. Predpokladá sa, že rozdelenie produkcie v jednotlivých krajoch Slovenska bude veľmi nerovnomerné. Podstatná časť tvorby HDP bude pripadať na malý počet veľkých podnikov. Najvyššia tvorba HDP bude v Bratislavskom kraji, ktorý je ekonomicky najsilnejším regiónom Slovenska s najvyšším počtom pracujúcich. Relatívne vysoký priemerný rast miezd možno očakávať aj v ekonomicky silnejších krajoch západného Slovenska, ku ktorým môžeme ešte priradiť Žilinský kraj. Dôležitým faktom je, že v roku 2017 dôjde v Žilinskom kraji ku kulminácii počtu pracujúcich osôb (cca 320 tis.), následne začne dochádzať k ich miernemu poklesu (v dôsledku starnutia populácie).

Tri variantné scenáre vychádzajú z predikcie vývoja pri rôznom nastavení regionálnej a hospodárskej politiky štátu, pričom:

Variantný scenár č. 1 je orientovaný na silnú politiku súdržnosti smerom k rýchlemu znižovaniu regionálnych rozdielov, jednak využitím podporných fondov EÚ, tak aj prerozdelením verejných financií. Regionálna politika bude využívať všetky dostupné nástroje, ako napríklad vyššie prerozdelenie podielových daní v prospech najslabších regiónov. Tento variant očakáva najmä rast počtu pracujúcich v menej vyspelých krajoch, na úkor poklesu počtu pracujúcich vo vyspelejších krajoch, kam bude plynúť menej finančných prostriedkov. V tomto prípade sa dá očakávať spomalenie ekonomického rastu SR i Žilinského kraja spôsobeného nie príliš efektívnou alokáciou zdrojov do jednotlivých krajov (kraje, s vyššou produktivitou sú schopné vyprodukovať vyššiu pridanú hodnotu ako kraje s nižšou produktivitou). Pokiaľ dôraz bude kladený iba na presmerovanie finančných prostriedkov smerom k chudobnejším regiónom bez patričného dôrazu na efektívne využitie týchto prostriedkov, nie je možné očakávať v horizonte do r. 2020 pozitívny efekt takejto politiky na ekonomický rast SR.

Variantný scenár č. 2 je orientovaný na podporu rozvoja regionálnych centier spolu s miernou politikou súdržnosti hlavne prostredníctvom využitia podporných prostriedkov. Využívané budú iba tie prostriedky, ktoré nepôjdu na úkor silnejších regiónov. V tomto scenári sa uvažuje s efektívnejšou alokáciou finančných prostriedkov ako v prvom scenári.

Dá sa očakávať mierny nárast zvýšenia dopytu po práci a súčasne aj mierny nárast produktivity práce.

Variantný scenár č. 3 vychádza z variantného scenára č. 2, pričom dochádza k súčinnosti využitia podporných prostriedkov s vyššou efektívnosťou prostredníctvom regionálnej samosprávy (kvalitná regionálna politika vyšších územných celkov – predpokladaný synergický efekt). Je možné očakávať mierny nárast počtu pracujúcich v krajoch a vyšší nárast produktivity práce ako v druhom scenári. Tento scenár predpokladá najviac efektívnu alokáciu zdrojov, ktorá ešte viac zvyšuje produktivitu práce a mierne zvyšuje úroveň zamestnanosti v Žilinskom kraji.

Tab. 198: Porovnanie podielu jednotlivých krajov na HDP v roku 2020 a kumulovanej zmeny HDP medzi rokmi 2010-2020 (*zdroj EÚ SAV*)⁸:

	Základný scenár		Variant 1		Variant 2		Variant 3	
	Podiel na HDP	dHDP (p.b.)	Podiel na HDP	dHDP (p.b.)	Podiel na HDP	dHDP (p.b.)	Podiel na HDP	dHDP (p.b.)
Slovenská republika		-2,0		1,2		2,3		
Bratislavský kraj	24,00%	-1,5	24,09%	1,2	23,98%	2,1	23,96%	
Trnavský kraj	13,17%	-0,6	13,30%	1,2	13,16%	2,3	13,15%	
Trenčiansky kraj	10,52%	-5,0	10,31%	1,3	10,51%	2,3	10,51%	
Nitriansky kraj	11,11%	-3,7	10,97%	1,1	11,11%	2,1	11,11%	
Žilinský kraj	11,26%	-3,5	11,14%	1,2	11,26%	2,3	11,26%	
Banskobystrický kraj	8,31%	0,5	8,46%	1,2	8,33%	2,3	8,35%	
Prešovský kraj	9,15%	-1,9	9,17%	1,4	9,16%	2,6	9,17%	
Košický kraj	12,49%	-1,1	12,56%	1,3	12,50%	2,4	12,51%	

Z hľadiska udržateľnej regionálnej kohézie sa ako najvhodnejší javí variantný scenár č.3, ktorý je orientovaný na podporovanie rozvoja regionálnych centier v súbehu s kvalitnou a ucelenou politikou regionálnych samospráv. Podmienené to je jednak ponechaním dostatočného priestoru regionálnym samosprávam v národnej časti regionálnej stratégie a na druhej strane využitím tohto priestoru kvalitnými a cieľavedomými stratégiami regionálnych samospráv tvorivo zohľadňujúcimi ich regionálne špecifiká.

⁸ V období doznievania globálnej hospodárskej recesie je zložité prognózovať budúci vývoj hlavných svetových ekonomík. O to zložitejšie je prognózovanie budúceho vývoja malej a vysoko otvorenej ekonomiky, akou je Slovensko. V súčasnosti sa krátkodobé prognózy prehodnocujú takmer s mesačnou pravidelnosťou.

Zoznam skratiek

ARRA	Akademická rankingová a ratingová agentúra
CKO	Centrálny koordinačný orgán
ČOV	Čistička odpadových vôd
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
EVS	Efektívna verejná správa
GÚDŠ SR	Geologický ústav Dionýza Štúra
HDP	Hrubý pridaný produkt
HPH	Hrubá pridaná hodnota
CHKO	Chránená krajinná oblasť
CHVÚ	Chránené vtáčie územie
II	Integrovaná infraštruktúra
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
JŠ	Jazyková škola
KŽP	Kvalita životného prostredia
ĽZ	Ľudské zdroje
MŠ	Miestna samospráva
MŠ	Materská škola
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NBS	Národná banka Slovenska
NCZI	Národné centrum zdravotníckych informácií
NDS	Národná diaľničná spoločnosť
NSRR	Národný strategický a referenčný rámec
NÚCEM	Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania
NUTS	Normalizovaná klasifikácia územných celkov
OP	Operačný program
OÚ	Okresný úrad
OZE	Obnoviteľný zdroj energie
PAS	Podnikateľská aliancia Slovenska
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PO	Prioritná os
PZI	Priama zahraničná investícia
RS	Regionálna samospráva
SAV	Slovenská akadémia vied
SC	Strategický cieľ
SEP	Socioekonomickí partneri
SIEA	Slovenská inovačná a energetická agentúra
SOŠ	Stredná odborná škola
SR	Slovenská republika
SSC	Slovenská správa ciest
ŠŠ	Stredná škola
ŠOP	Štátna ochrana prírody
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TEN - T	Transeurópska dopravná sieť

TP	Technická pomoc
ÚGKaK SR	Úrad geografie, kartografie a katastra Slovenskej republiky
ÚIPŠ SR	Ústav informácií a prognóz školstva Slovenskej republiky
ÚoZ	Uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
ÚVZ SR	Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky
VaI	Výskum a inovácie
VZPS	Výberové zisťovanie pracovných síl
ZUŠ	Základná umelecká škola
ZŠ	Základná škola
ŽK	Žilinský kraj
ŽSK	Žilinský samosprávny kraj
ŽU	Žilinská univerzita